

ഭാഷാഗുപ്തരാമായണം
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡം.

AUN NO: 67 MIL

ഭാഷാഗുപ്തരായണം

കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡം.

Pr
359

ഗദ്യകാരൻ :

സി. കുഞ്ചുമേനോൻ.

1933

PRINTED BY C. K. DAMODARAN AT THE
VIDYA VILASAM PRESS,
TELLICHERRY.

വില 1 രൂ.

അവതാരിക.

വാല്മീകിരാമായണത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കി മലയാളഭാഷയിൽ പല കാവ്യങ്ങളും ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടല്ലോ. നിരണംകവികളിൽ പ്രധാനിയായിരുന്ന കണ്ണശ്ശപ്പണിക്കർ അക്കാലത്തു നടപ്പുണ്ടായിരുന്ന ഭാഷയിൽ അതു പട്ടുമായി എഴുതി.

ചൊല്ലേറിയവാല്മീകിമഹാമുനി
ചൊല്ലിയരാമായണമിനിയേതും
വല്ലാതെത്താനിന്നുരചെയ്തതു
മനസിപൊരക്കമഹാജനമെല്ലാം,
ഉല്ലാസത്തെടുവിനതാതനയം
നയനംപറന്നാകാശമൊറാത
പൊല്ലാമക്കിടതന്നാലാവതു
പോഞ്ഞുവതിന്നാരേതുനിയുന്നോർ?

ഈ രീതിയിലായിരുന്നു പണിക്കർ തുനിഞ്ഞത്. കൊട്ടാരങ്ങൾക്കു വുരാൻ രാമായണം മുഴുവൻ എട്ട് ആട്ടക്കഥകളായി രചിച്ചു. പ്രസിദ്ധനായ കോട്ടയത്തു കേരളവർമ്മരാജാവു വാല്മീകിരാമായണം പിന്നീടു കിളിപ്പാട്ടായി ഉണ്ടാക്കി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ രീതി ഇങ്ങിനെയായിരുന്നു:—

പലതംപലവീടുംഭാഷയിൽചൊല്ലുന്നുണ്ട്
ഫലമെന്തതിലേററമിതിലെന്നതുംചൊല്ലാം
മൂലത്തിലുള്ളകഥയൊട്ടുമേയൊഴിയാതെ
ചാലവേപറവൻഞാൻഗ്രന്ഥവിസ്തരത്തോടെ
ശബ്ദാത്ഥാലങ്കാരങ്ങൾപാരമായ് ചീക്കിച്ചില്ല,
ഗുഡമായുള്ളപാതരമുഡക്കുംതിരിയുമാ-
റുഡവൈശദ്യമായിചൊല്ലുവേൻമടിയാതെ.

വള്ളത്തോൾ മഹാകവി, വാല്മീകിരാമായണം നമ്മുടെ കാലത്തുണ്ടല്ലോ പട്ടാണുപട്ടമായി മലയാളത്തിൽ പരിഭാഷ ചെയ്തത്. രാമായണംകഥയുടെ പല ഭാഗങ്ങളും പല രീതിയിലും കോ

ലത്തിലും പട്ടുകാവ്യങ്ങളായി രചിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതിന്നു കൈയും കണക്കുമില്ല. ആദികവിയായ വാല്മീകിയുടെ ആശയങ്ങളും അലങ്കാരങ്ങളും പിന്നീടുള്ള കവികൾ ഈവു വാങ്ങിയും കവന്റെടത്തു ഉപയോഗിച്ചതിന്നും ഇന്നും ഉപയോഗിക്കുന്നതിന്നും ഇല്ല കണക്ക്. യഥാർത്ഥം പറയുന്നതായാൽ കേരളത്തിൽ ഇംഗ്ലീഷുഭാഷ ധാരാളമായി പ്രചരിച്ചതുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു മുൻപ് ഉണ്ടായ കാവ്യങ്ങളിൽ വിശേഷവിധിയായ വല്ല ആശയങ്ങളോ അലങ്കാരങ്ങളോ കണ്ടാൽ അവ വാല്മീകിയുടെ കാവ്യത്തിൽനിന്ന് അപ്പിടി പകർത്തപയോ, കണ്ടാൽ എഴുപ്പം മനസ്സിലാക്കാത്തവിധം കോലാമാറി ഉപയോഗിച്ചപയോ ആണെന്നു വിശ്വസിച്ചാൽ വളരെ തെറ്റിപ്പോവാൻ ഇടയില്ല.

ഇങ്ങിനെ കാളിദാസൻ ഉൾപ്പെടെയുള്ള മഹാകവികൾപോലും ആശയാലങ്കാരങ്ങൾ പരതിയെടുക്കാനുള്ള കലവറയായി കരുതിപ്പോന്നിരുന്ന വാല്മീകിരാമായണത്തെയാണു, ശ്രീമാൻ സി. കണ്ഠമനോൻ അവർകൾ ഗദ്യത്തിൽ വിവർത്തനം ചെയ്തുകൊടുത്തിരിക്കുന്നത്. ഇതിന്റെ ഒരു ഗദ്യവിവർത്തനം മുൻപും ഉണ്ടായതായി കണ്ടിട്ടുണ്ട്. അതു പ്രസിദ്ധഗദ്യകവിയായ ശ്രീമാൻ സി. വി. കണ്ഠിരാമൻ അവർകൾ തന്റെ സ്വതസ്സിലുമായ കോമളരീതിയിൽ എഴുതിയതാണ്. അതു പക്ഷെ, രാമായണത്തിന്റെ ഞാമംഗ്യം ഉള്ള ഒരു സംഗ്രഹം മാത്രമേ ആയിരുന്നുള്ളൂ. ഇത് അങ്ങിനെയല്ല; വാല്മീകിയുടെ സ്ഥലകാലാദികളുടെ വർണ്ണനകളും ഉപമാദി അലങ്കാരങ്ങളുംപോലും ഒഴിക്കാതെയാണ് ഈ വിവർത്തനം. പട്ടുകാവ്യോചിതങ്ങളായ ആശയങ്ങളും വർണ്ണനകളും അലങ്കാരങ്ങളും ഗദ്യത്തിൽ അതേ സമ്പ്രദായത്തിൽ എഴുതി വായനക്കാരെ മുഷിപ്പിക്കാതിരിക്കുവാൻ എഴുപ്പമല്ല.

കാവ്യത്തിന്റെ അനേകഗുണങ്ങളിൽ പ്രധാനമായ ഒന്ന് അതിന്റെ ഭാഷാശീതിയിലുള്ള സംഗീതസുഖമാണ്. പട്ടുകാവ്യത്തിലെയും ഗദ്യകാവ്യത്തിലെയും സംഗീതസുഖങ്ങൾക്കു വ്യത്യാസമുണ്ട്. പട്ടുകാവ്യോചിതമായ പ്രത്യേക അലങ്കാരാദികളെ ഗദ്യത്തിലാക്ക

മ്പോൾ, ഗദ്യോചിതമായ ഭേദഗതികൾ വരുത്തുവാൻ ശ്രദ്ധിച്ചിട്ടില്ലെങ്കിൽ, മുദംഗം തിരിച്ചുപിടിച്ച് അതിന്മേൽ കോലേടുത്തു കൊട്ടിയാലുള്ള അനുഭവം ഉണ്ടായിരിക്കും. അതുകൊണ്ടു പദ്യകാവ്യത്തെ ഗദ്യത്തിൽ വിവർത്തനം ചെയ്യുമ്പോൾ പലതും സൂക്ഷിപ്പാനുണ്ട്. വിശേഷിച്ചും വാല്മീകിയെപ്പോലുള്ള മഹാകവികളുടെ കാവ്യത്തിൽ, ഗദ്യവിവർത്തനചിന്തയോടുകൂടി, കൈവെക്കുമ്പോൾ അത്യാധികം സൂക്ഷിക്കേണം.

ഈ കാര്യത്തിൽ കുഞ്ചുമേനോൻ അവർകൾക്കു നേരിട്ട പ്രയാസവും അദ്ദേഹം ചെയ്ത വിജയകരമായ അധ്വാനവും ഈ ഗ്രന്ഥത്തിലെ ഓരോ വാക്യവും വിളിച്ചുപറയുന്നുണ്ട്.

മേനോൻ അവർകൾ “സുന്ദരകാണ്ഡം” കൊണ്ടാണ് വിവർത്തനം ആരംഭിച്ചത്. ആ കാണ്ഡം ഇതിന്നുമുമ്പുതന്നെ അച്ചടിപ്പിച്ചു പ്രസിദ്ധം ചെയ്തതും മതിരാശി പാഠപുസ്തക കമ്മിറ്റിക്കാർ അതു പാഠപുസ്തകമായി അംഗീകരിക്കയും ചെയ്തുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അതിന്നു പണ്ഡിതശിരോമണിയും “ഏകലാഢ്യ”ന്യായേന എന്റെ ഗുരുനാഥനും ആയ ശ്രീമാൻ പാർവ്വത്തു രയിരനായർ അവർകൾ ഒരു അവതാരിക എഴുതിട്ടുണ്ട്. “കാളിദാസാദികവികൾക്കുകൂടി മാതൃകാഭൂതങ്ങളും സഹൃദയഹൃദയാസ്തോഭകങ്ങളും ആയ ഉപമാദ്യലങ്കാരങ്ങളെ ഈ ഗദ്യത്തിൽ അംഗവൈകല്യം യാതൊന്നും വരുത്താതെ വിപരീണമിപ്പിച്ച ഗ്രന്ഥകർത്താവ് ധന്യവാദാഹ്വാനാണെന്നു പറയുന്നതിൽ സഹൃദയന്മാർക്കു വൈമത്സ്യം ഉണ്ടാകുമെന്നു തോന്നുന്നില്ല”, എന്നു അദ്ദേഹംനിസ്സംശയം അഭിപ്രായപ്പെട്ടിട്ടുള്ള സ്ഥിതിക്ക് ഈ വിവർത്തനത്തെപ്പറ്റി മരോരാൾ വിശേഷിച്ചൊന്നും പറയേണ്ടതില്ല.

വാക്യങ്ങൾ വളച്ചുപുളച്ചു ഭിംബിപ്പിച്ച പെരുമ്പാമ്പിൻസ്വരപത്തിൽ ആക്കാതെ ദ്രവമായും ശക്തിയോടും ബന്ധിച്ചിട്ടുള്ളതിനാൽ, അവയിൽ ഉപയോഗിച്ച ദർലഭം ചില സംസ്കൃതപദങ്ങൾ വായനക്കാർക്കു ശല്യങ്ങളായിത്തീരുന്നില്ല. എന്നാൽ ദർലഭം ചില ഭിക്ഷിൽ അസ്വാഭാവികം തോന്നിയത്, ഇനിയത്തെ കാണ്ഡങ്ങൾ വിവർത്തനം ചെയ്യുമ്പോൾ ഒഴിച്ചുകളഞ്ഞിൽ നന്നായിരുന്നുവെന്നുള്ള

അഭിപ്രായത്തോടുകൂടി ഇവിടെ എടുത്തുപറയാതെ നിവൃത്തിയില്ല. “എന്നുപാഞ്ഞു” “എന്നു മുറുപടി പറഞ്ഞു”, എന്നിങ്ങനെ പാഞ്ഞാൽ മതിയാവുന്നിടങ്ങളിൽ, “എന്നു വചിച്ചു” “എന്നു പ്രതിപ വചിച്ചു”, എന്നും മറ്റും ഉപയോഗിച്ചത് അത്ര തചകരമായി തോന്നുന്നില്ല.

ഗ്രന്ഥകർത്താവിന്റെ പാണ്ഡിത്യവും പരിശുദ്ധതയും ഈ ഗ്രന്ഥത്തിൽ ധാരാളം പ്രത്യക്ഷപ്പെടുന്നുണ്ട്. ആദികവിയുടെ മഹാ കാവ്യത്തിന്റെ വിശേഷവിധി ഗുണങ്ങൾ, സംസ്കൃതം അറിഞ്ഞു കൂടാത്തവർക്കു ഗ്രഹിപ്പാൻ ഈ ഗ്രന്ഥം ഇടവരുത്താൻ ഉദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡത്തേയും സഹോദരന്മാരും പാഠപുസ്തക കമ്മിറ്റിക്കാരും ആദരിക്കാതിരിക്കുകയില്ലെന്നു ഓരൻ വിശ്വസിക്കുകയും ഗ്രന്ഥകർത്താവ്, രാമായണത്തിലെ ശേഷം നാലു കാാണ്ഡങ്ങളും ഉടനെ പരിവർത്തനം ചെയ്തുകൊണ്ടാൻ ആഗ്രഹിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

തലശ്ശേരി }
I7-I--'33. }

മുക്കോത്തു കമാരൻ.

വാത്മികിരായണം

കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡം

സർഗ്ഗം 1

ഉല്ലാസങ്ങളും മത്സ്യങ്ങളുടേകൊണ്ടു് എത്രയും മനോഹരമായി
തന്നു പമ്പയുടെ തീരത്തിൽ ഭ്രമിച്ചിരുന്നതായ ശ്രീരാഘവൻ ലക്ഷ്മണനോടുകൂടെ ചെന്നുനിന്നു. നിസ്സീമമായ അതിന്റെ കാന്തിമൂലം ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ ക്ഷോഭിച്ചു് ആ പുരുഷപുംഗവൻ കാമന്നു വശം വദനായി. വൈശ്വദന്തപോലെ തിളങ്ങുന്ന നിമ്ബലജലവും ദേവലിതങ്ങളായ കാന്താരവിന്ദങ്ങളും ആ പൊയ്ക്കയുടെ സീമാന്തീതമായ ശോഭയെ വർദ്ധിപ്പിച്ചു. പുഷ്പഫലങ്ങളാൽ സുസമൃദ്ധങ്ങളായ ഭൂതലങ്ങൾകൊണ്ടു് ചുറ്റുമുള്ള പ്രദേശം ഏറെയും സാന്ദ്രമായിരുന്നു. ഓരോ വൃക്ഷവും ഉത്തുംഗശൃംഗങ്ങളോടുകൂടിയ ഓരോ പർവ്വതം പോലെ ഉഗ്രമായി. സീതയെപ്പിരിഞ്ഞും ഭരതനെച്ചിന്തിച്ചും സന്തപിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന രാമചന്ദ്രൻ വസന്തവൃന്ദാദി ശോഭകവിവർണ്ണമായിപ്പരിണമിച്ചു. വിവിധവർണ്ണങ്ങളുള്ള പുഷ്പങ്ങൾ ചിന്നി ഉൽഫുല്ലപങ്കജങ്ങൾകൊണ്ടു് ചിത്രീതമായിരുന്ന ആ രമ്യസരസ്സ് ചുറ്റും അധിവസിച്ചുവന്നിരുന്ന സപ്തങ്ങൾ. മൃഗപക്ഷികൾ തുടങ്ങിയ അസംഖ്യം ജന്തുക്കളാൽ സങ്കീർണ്ണമായിരുന്നു. നീലപീതവർണ്ണങ്ങൾ ഇടകലന്നിരുന്ന ഇളംപുല്ലുകൾ വനഭൂമിയെ രത്നകവചം വിരിച്ചതുപോലെ ശോഭിപ്പിച്ചു. അഗ്രഭാഗം പുത്തുനിന്നിരുന്ന വനതരങ്ങളിൽ പുഷ്പവല്ലികൾ യഥേഷ്ടം ചുറ്റിപ്പടന്ന് വനതലത്തെ സർപ്പാകർഷകമാക്കി. വായു സുഖകരമാംവണ്ണം വീശി, മന്ദമോദീപകമായ വസന്തത്തിന്നു ശക്തികൂട്ടി. പുഷ്പസമ്പത്തിയാൽ സുപ്രഭയോടെ വിളങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്ന ഓരോ വൃക്ഷവും കാരാദിച്ചുചലിച്ചു; കർമ്മലങ്ങൾ ജലധാരയെന്നപോലെ അവ

കുസുമങ്ങൾ വെളിച്ചം വീണതും വീഴുന്നതും വീഴാറായതുമായ എല്ലാ പൂക്കളേയും ചലിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു മാരുതൻ സർവ്വത്ര നടന്നുചെയ്തു. വൃക്ഷശാഖകൾ ഇളകുമ്പോൾ, അവയിൽ ചെന്നു പാറി തേൻ നുകന്നിരുന്ന ഷർപടങ്ങൾ. സ്ഥാനംവിട്ടു പറന്നു മാരുതൻറെ കഴലുത്തിന്നു തക്കവണ്ണം ശ്രുതിപിടിച്ചു. അദ്രിഗുഹയിൽ ചെന്നു ടിച്ചു വീണ്ടും ഗംഭീരതരം പുറത്തേക്കു പോന്നിരുന്ന ഗന്ധവാഹനൻ വൃക്ഷങ്ങളെ നൃത്തംചെയ്യിക്കുവാനെന്നപോലെ താളമിട്ടു ഗാനംചെയ്തു. മാമരങ്ങൾ കാറ്റിൽ ഉലഞ്ഞ് അന്യോന്യം കോത്തുകെട്ടി മാലാകാരങ്ങളായി. പന്ദനശീതളമായ വാരം സൗരഭ്യം വഹിച്ചുകൊണ്ടു മന്ദം മന്ദം പ്രസരിച്ചു. വണ്ടുകളുടെ തലക്കാരം കേട്ടു വൃക്ഷങ്ങൾ അന്യോന്യം സംഭാഷണംചെയ്യുകയാണെന്നു തോന്നി. തൊട്ടുതുടൻ സാന്ദക്കളിൽനിന്നിരുന്ന പുഷ്പിതദ്രുമങ്ങൾ പർവ്വതഗ്രന്ഥങ്ങളെന്നപോലെ കാണപ്പെട്ടു. കുസുമം നിറഞ്ഞുള്ള ശാഖകൾ ഭ്രമരങ്ങളാകുന്ന ശിശുരാളാഷണം അണിഞ്ഞു ഉത്സാഹത്തോടെ നൃത്തംചെയ്തു. കുസുമസമൃദ്ധിയാൽ കണ്ണികാരവൃക്ഷങ്ങൾ പീതവസ്ത്രം ധരിച്ച സ്വർണ്ണഭരണങ്ങൾ അണിഞ്ഞുനില്ക്കുന്ന നരന്മാരെപ്പോലെ പരിലസിച്ചു. പക്ഷികളുടെ ആനന്ദകരമായ ക്രുജിതം ദിക്കുകളെ മുഖരിതങ്ങളാക്കി. നീതയുടെ വിരഹംനിമിത്തം കഠിനമായി ക്ലേശിക്കുന്ന ശ്രീരാഘവൻ ആ മോഹനവസ്ത്രം രികച്ചും ശല്യമായി ഭവിച്ചു. കോകിലങ്ങളുടെ ശബ്ദം കേട്ട് അവരെന്നോടു ക്ഷേമവൃത്തം കഥിക്കുകയാണെന്നു മടനാത്തനായ ഭാഗരഥി ചിന്തിച്ചു. കാട്ടുചോലയിൽ മന്ദമാന്തിയോടെ വിഹരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന നത്തുകളുടെ കാഴ്ച ആ ധീരപുരുഷന്റെ തപ്തഹൃദയത്തെ സ്വർജ്ജ്വരമാക്കി. ദുസ്സഹമായ മാരുപീഡയോടെ ആ പുരുഷകേസരി ഇങ്ങിനെ വിലപിച്ചു: “ഹ! പ്രിയെ! മുൻ നാം ആശ്രമത്തിൽ വസിച്ചിരുന്ന കാലത്തു നീ ഒരിക്കൽ ഇവയുടെ ക്രീഡാലാപങ്ങൾ കേട്ട് എന്നെ വിളിച്ച് എത്രയും അഭിനന്ദിക്കുകയുണ്ടായല്ലോ. വിവിധസ്വരത്തോടെ നദിച്ചും ഉല്ലാസത്തോടെ ക്രീഡിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഈ മദിച്ച പക്ഷികൾ ഇതാ എന്നിൽ

മാരമാൽ വളരുന്നു. ഇതാ ഇവ ലതകളിലും ഗുല്ലങ്ങളിലും ചെ
 ന്നുമേരുന്നു. ആൺപക്ഷികളോടു ചെന്നുനയന്ന പിടകൾ മറ്റു
 പിടകളാൽ അഭിനന്ദിക്കപ്പെടുന്നു. നത്തുകൾ മുളിയും മയിലു
 കൾ നിനദിച്ചും വന്നമെങ്ങും മുഴങ്ങുന്നു. ഹാ! വിദേഹജെ! അ
 ശോകപ്പൂർവ്വലയാകുന്ന ചെങ്കനൽ, ചെന്നളിരാകുന്ന ജപാല, വണ്ടി
 കളുടെ ആരവം എന്നീ സന്നാഹങ്ങളോടെ ഇതാ വസന്തം എന്നെ
 ചൂടെരിപ്പാൻ ഒരുങ്ങുന്നു. സുപക്ഷയ്യം സുകേശിനിയും മധുരഭാ
 ഷിണിയുമായ നിന്നെപ്പിരിഞ്ഞു് ഈ ജീവിതം എനിക്കെന്തിന്? ഭ
 വ്തിയുടെ വിധോഗം ഞാൻ എങ്ങിനെ പൊറുക്കട്ടെ. ഹേ!
 മനോഹരി! മൺജ്വരമായ ഈ കയീൽനാദം ഭവതിക്കെത്രയും
 പ്രിയപ്പെട്ടതാണല്ലോ. വസന്തസംഭൃതമായ ഈ മടനാഗിയിൽ
 ഞാൻ അമിരേണ ഭസ്മമാകും. ഭവതിയെപ്പിരിഞ്ഞിരിക്കുന്ന
 എന്നെ ഈ രമ്യതക്കളംകൂടി അതിനിട്യം പീഡിപ്പിക്കുന്നു.
 ദ്രഷ്ടിയിൽനിന്നും അകന്നിരുന്നിട്ടാണ് ഭവതി എന്നിൽ അനംഗ
 താപം വളരുന്നുതു്. എന്നാൽ ഈ വസന്തമൊ ദ്രഷ്ടിയിൽ ഇരു
 നുകൊണ്ടുതന്നെ എന്നെ സുദൃസ്സഹം പരിതപിപ്പിക്കുന്നു. ഹ!
 വല്ലഭേ! ഈ വസന്തവും മൃഗശാബ്ദാക്ഷിയായ നീയും ഒരുപോലെ
 എന്നെ പീഡിപ്പിക്കുന്നുണ്ടു്. ഇതാ മയിലുകൾ ആടുന്നു. വിടത്തി
 യിരിക്കുന്ന ഇവയുടെ പീലികൾ കാററിച്ചിളകി സ്തംഭികനിമ്ബിത
 മായ ഗവാക്ഷങ്ങൾപോലെ തിളങ്ങുന്നു. മടനാത്തങ്ങളായ ഇവ
 പുററിച്ചുഴന്നുടന്നതോടുകൂടി മന്ദമന്ദം എന്നെ സമ്മട്ടിക്കയും ചെയ്യു
 ന്നു. ആൺമയിൽ ആടുന്നതു കണ്ടു് പെൺമയിൽ മടനാത്തി
 യോടെ ചെന്നു തന്റെ കാന്തനോടു ചേരുന്നു. ഹ! സീതെ! എ
 ന്നിൽനിന്നും നിന്നെ അകറ്റിയ ആശരൻ ഈ മയിൽപേടയെ
 കണ്ടിരിക്കയില്ല. കണ്ടിരുന്നുവെങ്കിൽ ഇതിന്റെ ഭർത്താവും എ
 ന്നപ്പോലെതന്നെ ഇപ്പോൾ മന്ദമബാണങ്ങളാൽ ഉന്മിതനാ
 യേനെ. ഈ തിര്യഗ്ജാതികളിൽപോലും അന്യോന്യമുള്ള അനു
 രാഗം എത്രയും ദൃഢമായതാണു്. ഇതാ കാമാതുരയായ ഈ മയിൽ
 പേട ഇതിന്റെ കാമുകനെ രമിപ്പിക്കുന്നു. അനപഹൃതയായിരു

ന്നവെങ്കിൽ ഇതേവിധംതന്നെ ഭവതിയും മദനവിവശനായ ഭവ
 തിയുടെ കാര്യത്തെ പരിശോധിപ്പിക്കുമായിരുന്നു. തിങ്ങിനില്ക്കുന്ന
 ഈ വസന്തമഞ്ചിരികളുംകൂടി എനിക്കു പ്രയോജനശൂന്യങ്ങളായി
 ട്രാങ് ഭവിക്കുന്നത്. ഭവതിയുടെ വിധോഗം സഹിക്കവയ്യാഞ്ഞു
 ട്ടെന്നപോലെ തരക്കളിൽനിന്ന് എത്ര വസന്തകസ്യമങ്ങളാണ്
 കൊഴിഞ്ഞു നിഷ്പ്രഭങ്ങളാകുന്നത്. ഇതാ പക്ഷികൾ വൃക്ഷശാ
 ഖകളിൽ സംഘംചേർന്നിരുന്നു ചിരിയ്ക്കുന്നു. കുളവാതേതാടുകൂടിയ
 ഇവയുടെ അന്യോന്യസംവാദം കാമികളുടെ ഹൃദയം തകർത്തുക
 താണ്. ഭവതി വസിക്കുന്ന സ്ഥലത്തും വസന്തം ഉണ്ടെന്നു വർ
 മൊ. ഭവതിയും ഇപ്പോൾ അംഗജാത്തിയാൽ പരിതപിക്കയാ
 ണൊ? ഇല്ല, എന്റെ പ്രാണവല്ലഭ വസിക്കുന്ന ഭിക്ഷിൽ വസ
 ന്തം ഉണ്ടാകയില്ല. ഹ! പ്രാണേശ്വരി! എന്നെപ്പിരിഞ്ഞു ഭവ
 തി വസിക്കുന്നതെങ്ങിനെ? ആ പ്രദേശത്തും വസന്തം ഉണ്ടെന്നു
 വരാമല്ലോ. എന്നാൽ ശത്രുക്കളിൽ അകപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ഭവതി
 ഈ വസന്തകാലം എങ്ങിനെ കഴിച്ചുകൂടും. വസന്തജന്മമായ
 ഈ ദുഃഖം സഹിക്കവയ്യാതെ ഭവതി ഇപ്പോൾ പ്രാണങ്ങൾ വെ
 ടിഞ്ഞിരിക്കുമൊ? സതീതിലകവും നിമ്ബലയുമായ നീ എന്നെപ്പി
 രിഞ്ഞിരിപ്പാൻ തീരെ അശക്തയാണ്. സുഗന്ധശീതളവും സുഖ
 സ്സർവ്വമായ ഈ മന്ദപവനൻപോലും ഹ! മധുരഭാഷിണി! ഭ
 വതിയെ ചിന്തിച്ചു സന്തപിക്കുന്ന എനിക്കു പാവകനു തുല്യം ഭയ
 ജരനായിത്തീരുന്നു. നിന്നോടുകൂടെ വസിച്ചിരുന്നകാലത്ത് എ
 തൊരു മന്ദമാരുതൻ എനിക്കു സുഖപ്രദനായിരുന്നുവൊ ആ മാരു
 തൻതന്നെ ഇപ്പോൾ ശോകാന്തനായ എനിക്കു ചെരീയായിപ്പ
 രിണമിക്കുന്നു. പ്രാണഭയത്തോടെ കരുണസ്വനം പുറപ്പെടുവി
 ച്ചുകൊണ്ട് അന്നൊരുനാൾ ആകാശത്തിൽ പാഞ്ഞുപറന്നുകൊ
 ണ്ടിരുന്ന വായസമല്ലയൊ ഇതാ ഇപ്പോൾ ഈ മരത്തിലിരുന്നു
 സസന്തോഷം ക്രജനംചെയ്യുന്നു! ഹ! ബലിഭോക്താവെ! സുകേ
 ശിനിയായ എന്റെ പ്രാണവല്ലഭയെ എന്ന്നിന്നും അകറ്റി
 യതു നീയാണൊ? അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ നീതന്നെ ഇപ്പോൾ

തമിരാപാംഗിയായ അവളെ എന്നോട് യോജിപ്പിക്കുക. ഹ! മ
 നോഹരെ! ഹൃദയാകർഷകങ്ങളായ ഈ വൃക്ഷങ്ങൾതോറും പക്ഷി
 കൾ പറന്നുചുറ്റുന്നു. മന്മഥപീഡയാൽ തളന്നുപോകുന്ന തന്റെ
 കാന്തയൊടെന്നപോലെ ഉലഞ്ഞാടുന്ന ഈ പൂങ്കുലകളിൽ വണ്ടു
 കൾ ചെന്നുണയുന്നു. വസന്തമാധുരിയോടെ പരിലസിക്കുന്ന ഈ
 അശോകദൃമങ്ങളും കാമികൾക്കു ശോകജനകങ്ങളാണ്. മാതന്ത
 ന്നിമിത്തം ചഞ്ചലിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഈ പൂങ്കുലകൾ ഇതാ
 എന്നെ പ്രഹരിപ്പാൻ തെമ്പെടുകയാണെന്നു തോന്നുന്നു. ഹ!
 ജനകജെ! നിതാന്തശോഭയോടെ പുത്തുനീല്ക്കുന്ന ഈ തേന്മാവുക
 ളിൽ പതിഞ്ഞുപോയ എന്റെ ഞ്ഛികൾ തിരികെ വലിച്ചെടു
 പ്പാൻ ഞാൻ ശക്തനാകുന്നല്ലോ. അവ അതാതിടങ്ങളിൽത്തന്നെ
 ഉറച്ചുപോകുന്നതേയല്ല. കിരീടങ്ങളിൽ പൂശി വിലാസഗർവ്വ
 ത്താലെന്നവണ്ണം പുഷ്പിച്ചു പരിലസിക്കുന്ന ഈ ദിവ്യതരക്കൾ
 കാറ്റിൽ ഉലയുന്നതോടുകൂടി ഹ! മന്മഥൻ എന്റെ ഹൃദയത്തേ
 യും ഉലയ്ക്കുന്നു. മംഗളകാന്തിയാൽ സർവ്വത മനോജയമായ ഈ പ
 വ്യാവനം കിന്നരസ്ത്രീകൾക്കൊരു കേളിരംഗം തന്നെ. എങ്ങും ഒരു
 പോലെ പ്രസരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന പുഷ്പഗന്ധം ആർക്കും ആനന്ദം
 നല്കുന്നതാണ്. ഇതാ പ്രസന്നതോയത്തിൽ പ്രതിബിംബിച്ചുകൊ
 ണ്ടു കസുമങ്ങൾ ബാലാർപ്പഭയോടെ വിളങ്ങുന്നു. വിടർന്നിരിക്കുന്ന
 അബ്ബം, നീലോല്പലം തുടങ്ങിയ ഓരോ പുഷ്പവും ഓരോ തേജഃപുഞ്ജ
 മാണെന്നു തോന്നിപ്പോകും. ഹംസം, കുളക്കോഴി എന്നീ നീപ്പ
 ക്ഷികൾക്ക് ഈ പമ്പാശീരം ഒരു ക്രീഡാഘ്രഹമാക്കിത്തീർന്നിട്ടുണ്ട്.
 വികസിച്ച വിചിത്രഭാഗ്ഗോടെ വിളങ്ങുന്ന ഈ സൗഗന്ധികങ്ങൾ
 ശ്ലാഘ്യതമങ്ങളെന്നെ പറഞ്ഞുകൂട്ട. മദോന്മത്തങ്ങളായ ദിരേഭങ്ങ
 ളാൽ സംമട്ടിക്കപ്പെട്ട എത്ര കേസരങ്ങളാണ് ഈ സമ്പന്നിയിൽ വീ
 ണുകിടക്കുന്നത്. അവ ബാലസൂര്യനെപ്പോലെ ചുറ്റും കാന്തി പര
 ത്തുന്നു. സലിലാത്മകമായ ആന, മാൻ തുടങ്ങിയ അനേകം മൃഗ
 ങ്ങൾ ഇതാ ഇവിടെ വന്നുചേരുന്നു. അവ വനശോഭയെ എത്രയെ
 ക്കിലും വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതുണ്ട്. വാതോല്പതങ്ങളായ ഉഴമികളാൽ

താഡിക്കപ്പെട്ട പങ്കജങ്ങൾ ഇതാ ഈ പുഷ്പരണിയിൽ മന്ദമായി ചലിക്കുന്നു. ഹ! സുമധ്യമെ! ഭവതിക്ക പങ്കജങ്ങൾ എത്രയും പ്രിയപ്പെട്ടവയാണല്ലോ. ഭവതിയെപ്പിരിഞ്ഞുള്ള ഈ ലോകവാസത്തിൽ എനിക്കു തീരെ കൊതിയില്ല. ഹ! മന്ദമന്റെ ഒരു ടിലും—കാണാൻ സാധിക്കുന്നില്ലെങ്കിലും ഭവതിയെ അവൻ എന്റെ സ്മരണയിൽത്തന്നെ എപ്പോഴും നിർത്തുന്നുണ്ട്. പുഷ്പിതദൃമങ്ങളാൽ എത്രയും രമണീയമായിത്തീർന്നിട്ടുള്ള ഈ വാസന്തം ഇനിയെങ്കിലും എന്നെ ശല്യപ്പെടുത്താതിരുന്നാൽ ഈ മാർപീഡസഹിപ്പാൻ പക്ഷെ എനിക്കു സാധിക്കും. ഭവതിയോടുകൂടെ വസിച്ചിരുന്ന കാലത്ത് എത്രതു പദാർത്ഥങ്ങൾ എനിക്കു ഹൃദയരമ്യങ്ങളായിരുന്നുവോ അവ ഓരോന്നും എനിക്കിപ്പോൾ ശോകജനകമായിട്ടാണ് തീരുന്നത്. ക്രമ്പിപ്പോകുന്ന ഈ പങ്കജങ്ങളുടെ ഓരോ ലേവും കാണുമ്പോൾ ഇടയ്ക്കിടെ ഇമകൾ കൂടുന്ന ഭവതിയുടെ കോമളനയനങ്ങൾ എന്നിൽ ഭൂരിതേജസ്സോടെ നിഴലിക്കുന്നു. പത്മകേസരങ്ങളിൽ പെരുമാറിയും വൃക്ഷശാഖകളെ തഴുകിയും കൊണ്ടു സഞ്ചരിക്കുന്ന ഈ മന്ദാനിലൻ ഭവതിയുടെ നിശ്ചാസവായുപോലെ എത്രയും ഹൃദ്യമാണ്. പമ്പക്കു തെക്കുവശത്തുള്ള പവുതസാനുവിൽ കണ്ണികാരതടക്കൾ അതാ നിറച്ചും പുഷ്പിച്ചു നില്ക്കുന്നു. അവയുടെ സുരചിരമായ കാന്തി എന്റെ ഹൃദയത്തെ അപഹരിക്കുന്നു. അമൃദ്യങ്ങളായ അസംഖ്യം ധാതുക്കൾ നിക്ഷേപിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഈ ഗിരിശ്രേഷ്ഠൻ, കാറ്റടിക്കുമ്പോൾ വിവിധവണ്ണത്തോടുകൂടി അതിശൈലമായ രേണുപടലങ്ങൾ നാലു ദിക്കു യഥേഷ്ടം വിതറുന്നു. ഇല മുഴുവൻ കൊഴിഞ്ഞുവീണ് പുഷ്പം മാത്രം അവശേഷിച്ചിട്ടുള്ള ഈ പ്ലാശ് വൃക്ഷങ്ങളുടെ നിസ്സലമായ കാന്തി ഒരിക്കലും വിസ്മരിക്കത്തക്കതല്ല. അവ പവുതസാനുക്കളെപ്പോലും ഉദ്ദീപിപ്പിക്കുന്നു. പുഷ്പിച്ചും പുത്തൻഗന്ധം സർവ്വത്ര വ്യാപിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് മല്ലിക, മല്ല, കണവീരം, കുരുനൊച്ചി, കേതകം, ചെമന്തി, കുരുക്കുത്തിമല്ല, ഇരിപ്പ, ആവൽ, നീർവഞ്ചി, ഇലഞ്ചി, ചെമ്പകം, എറുച്ചെടി, നാഗം, നീർമാതളം,

കടമ്പ്, ഇത്തി, പതിമൂകം, അഴുശാകം, പാച്ചോറി, അങ്കോലം കരണ്ഡം, വേപ്പ്, ചുരം, പാതിരി, കോവിദാരം, നാരകം, വീർമരുത്ത്, പൊൻകൈത, നറുവരി, മുഞ്ഞ, മഞ്ഞവാക, പിലാശ്ശ്, ചുക്കുന്ന തൈരിഞ്ഞൽ, തൊട്ടകാര, രക്തചന്ദനം, കുരബകം, കിംശൂകം, ഹിന്താലം തുടങ്ങിയ വൃക്ഷങ്ങളും തരങ്ങളും ഈ പമ്പാതീരത്തിൽ അതുഭൂതഃപരജന്യോടെ പരിലസിക്കുന്നുണ്ട്. കാരാറ്റിൽ ഉലഞ്ഞൊഴുന്ന ഈ വിടപികളിൽ ചുറ്റിക്കയറുന്ന ലതാസമൂഹം മദനാത്മകമായ അംഗനമാരെപ്പോലെ വിളങ്ങുന്നു. പുഷ്പഗന്ധം ആസ്വാദിച്ചുകൊണ്ടു മന്ദമാരുതൻ പർവ്വതങ്ങൾതോറും വൃക്ഷങ്ങൾ തോറും സാനന്ദം ചുറ്റുന്നു. ചില വൃക്ഷങ്ങൾ മധുഗന്ധം പൊഴിച്ചുകൊണ്ടേയിരിക്കുന്നുണ്ട്. മറ്റു ചിലവ ചൊട്ടിട്ടു ശ്യാമവർണ്ണത്തോടെ വിളങ്ങുന്നു. പൂന്തൻ നകരവാൻ കൊതിച്ചു മണ്ടുന്ന ഷരപദങ്ങൾ ഇങ്ങനെ തമിഴുള്ളത് അല്ല അതൊ എന്നുനേചി ചുകൊണ്ടു സസംഭ്രമം ഓരോ പുഷ്പത്തിലും ചെന്നു പരറുന്നു. ഒന്നിൽനിന്നു പെട്ടെന്നെഴുന്നേറു മറ്റൊന്നിൽ ചെന്നുവീഴുന്നു. കൊഴിഞ്ഞുവീണിട്ടുള്ള ഈ പുഷ്പങ്ങൾ കണ്ടാൽ വനത്തിലും രത്നകുബളം വിരിച്ചുതുടങ്ങിയൊ എന്നു തോന്നിപ്പോകും. ഈ വസന്തമാസത്തിലെ പുഷ്പസന്ധത്തി എത്രയും ആനന്ദം നല്കുന്നതാണ്. ഇതിന്റെ മാഹാത്മ്യം അനിർവ്വചനീയം തന്നെ. ഞാൻ ഞാൻ മുഖിൽ—എന്നു നിലയിലാണ് ഇവ ഓരോന്നും പുഷ്പിക്കുന്നത്. അളികളുടെ നിനാദംനിമിത്തം വൃക്ഷങ്ങൾ അന്യോന്യം സംഭാഷണംചെയ്തയാണെന്നുതന്നെ തോന്നുന്നുണ്ട്. ഇതാ ഒരു നീക്കം ഹി ഇതിന്റെ കാനതയോടൊന്നിച്ചു വിരഹിക്കുന്നു. ഹ! വിഭേ ഹജെ! ഈ കാഴ്ചകളെല്ലാം ഭവതിയെപ്പിരിഞ്ഞിരിക്കുന്ന എനിക്കു എങ്ങിനെ കാമോദ്ദീപകങ്ങളല്ലാതെ ഭവിക്കും. പ്രശസ്തമായ ഈ സരസ്സംക്രമി എനിക്കു ശുന്യപ്രയോജനമായിത്തീരുന്നവല്ലൊ. ഗുണഗണംകൊണ്ട് ഇതു സ്വപ്നദിയോടു തുല്യമാണ്. ഹ! വല്ലഭെ! സതീതിലകമായ ഭവതിയെ കണ്ടുകിട്ടുന്നുവെങ്കിൽ ഭവതിയോടൊന്നിച്ച് ഈ രമ്യകാനനത്തിൽത്തന്നെ വസിച്ചാനാണ് ഞാൻ

ഇച്ഛിക്കുന്നതും. ഇത്രപട്ടംകിട്ടിയാലും എനിക്കുവേണ്ട. അയ്യോ
 ഭൃത്യയിലും എനിക്കു കൊതിയില്ല. ഇളംപുല്ലു മുടി ഈവിധം
 സുരചിരമായ വനഭൂമിയിൽ ഭവതിയോടൊന്നിച്ചു വിഹരിപ്പാൻ
 ഇടവരുന്നുവെങ്കിൽ അതുതന്നെയാണ് എനിക്കിത്രപട്ടം. അതുത
 ന്നെയാണ് അയ്യോദ്ധ്യാവാസം. മറ്റൊരു വസ്തുവിലും എന്റെ
 ചിത്തം പ്രവേശിക്കയില്ല. ഇതാ പലതരം കസുമങ്ങൾകൊണ്ടു
 പത്രപംക്തി നിസ്തലകാന്തിയോടെ വിളങ്ങുന്നു. ജവ കാന്തയെ
 വേർതിട്ടു ശുന്യപ്രായനായിരിക്കുന്ന എന്നിൽ ചിത്തമോഹം വള
 രുന്നതും. കളുത്ത ജലംകൊണ്ടു സുസമൃദ്ധമായ ഈ പമ്പ എത്രയും
 രമ്യം തന്നെ:— ചക്രവാകങ്ങൾ ഇതിൽ നീന്തുന്നു. നീക്കോഴിക
 ളും, നീക്കക്കുരും, ക്രൗഞ്ചങ്ങൾ എന്നിവ യഥേച്ഛം രമിക്കുന്നു.
 ഏണങ്ങൾ ചുറ്റും നടന്നു മേയുന്നു. ഹ! ആയതാക്ഷി!
 ഇവയെല്ലാം എന്റെ കാമജപരത്തിനു മതിയായ കാരണങ്ങ
 ളാണ്. മഞ്ഞുളഗാത്രിയും ഇന്ദുവദനയുമായ ഭവതിയെ ഓർക്കു
 മ്പോൾ എന്റെ അന്തരംഗം മടനാഗ്നിയിൽ ദഹിക്കുന്നുണ്ടു്.
 വിചിത്രതരമായ ഈ പദ്മതസാനവിൽ ഏണങ്ങൾ പിടകളോടു
 ചേർന്നു പരിതൃഷ്ണരാകുന്നു. ഹ! വിഭേഹജെ! ഭവതി ഇപ്പോൾ
 എന്റെ സമീപത്തുണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിൽ ഇവയെപ്പോലെതന്നെ
 ഞാനും നിസ്സംശയം പരിതൃഷ്ണനായേനെ. ഇതാ ഈ ഗിരിതട
 യിൽ ചരിക്കുന്ന പക്ഷികളും എന്നിൽ ഉന്മാദം വളർത്തുവാൻ
 സുസമർത്ഥങ്ങളാണ്. ഹ! പ്രാണേശ്വരി! ഭവതിയെ കണ്ടുകി
 ടിയാൽ മാത്രമേ എനിക്കിനി സ്വൈരമുണ്ടാവൂ. ഭവതി ഒരുമി
 ചുണ്ടെങ്കിൽ മാത്രമേ ഈ പമ്പയിൽനിന്നുതടവിക്കുന്ന കളുത്ത
 കാര്യം എനിക്കു സുഖനിനദമാവൂ. പത്തം, സൗഗന്ധികം
 എന്നീ കസുമങ്ങളുടെ സുരചിരഗന്ധം ഏങ്ങും വ്യാപിച്ചുകൊ
 ണ്ടിരിക്കുന്ന ഈ രമ്യഭൂമിയിൽ വസിപ്പാൻ സുഖികൾക്കെ സാധ്യ
 മാവൂ. ഹ! രുചിരകേശിനി! എന്നെപ്പിരിഞ്ഞു നീ എങ്ങിനെ
 പ്രാണങ്ങൾ ധരിക്കും. ധർമ്മനീതികൾ നിബ്ബന്ധപൂർവ്വം അനുഷ്ഠി
 ച്ചുപോരുന്ന സത്യവ്രതനന്ദ നിന്റെ പിതാവോടു സജ്ജനസഭ

യിൽ ചെന്നു ഞാൻ കൾലം പറയുന്നതെന്തു? ഞാൻ എത്രയും ഭാഗ്യകെട്ടവനാണ്. വിതൃവാക്യപരിപാലനാത്മം ഞാൻ ഫോരവനം പ്രാപിച്ചു. സാധുപിയും സുവ്രതയുമായ ഭവതിയും എന്നോടൊന്നിച്ചു പോന്നുവല്ലോ. ഹാ! ജനകജെ! ഭവതി ഇപ്പോൾ എവിടെ? കളഭാഷിണ്യായ നിന്നെപ്പിരിഞ്ഞു ഞാൻ ജീവിക്കുകയോ? രാജ്യഭാഷനായി മനസ്സടഞ്ഞുപോയ എന്നെ വിശ്വസിച്ചു നീ പോന്നുവല്ലോ. സ്തിഷ്ഠപത്മാക്ഷിയും സുരഭിലയുമായ നിന്റെ പുണ്യോദനീഭമായ കോമളവദനം കാണാതെ എന്റെ ചിത്തം തകരുന്നു. പുഞ്ചിരി പൊഴിയുന്ന നിന്റെ മംഗളമൊഴികൾ—നിസ്തലമായ ആ അമൃതമൊഴികൾ ഇതാ ഇപ്പോഴും എന്റെ കണ്ണുരന്ധ്രങ്ങളിൽ വന്നു വീഴുന്നപോലെ തോന്നുന്നു. അനംഗപീഡയോടു വലയുന്ന എന്റെ സമീപത്തു് ഇപ്പോൾ ഭവതി ഉണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിൽ ഭവതിയുടെ അമൃതമധുരമായ ആ വാക്കുകൾ എന്നെ എത്രമാത്രം ആശ്വസിപ്പിക്കുമായിരുന്നു. ഞാൻ അയോദ്ധ്യയിൽ ചെല്ലുമ്പോൾ എന്റെ സുഷയെവിടെ എന്നു കൗതുകമുണ്ടായിരിക്കുമല്ലോ. അപ്പോൾ ഞാൻ അവരെ എങ്ങിനെ സമാധാനിപ്പിക്കട്ടെ? ഹാ! ലക്ഷ്മണ! ഭാരതവത്സലനായ ഭരതന്റെ സമീപം നീ ചെന്നുചേരുക. വൈദേഹിയെപ്പിരിഞ്ഞു ജീവിപ്പാൻ ഞാൻ ശക്തനല്ല.” മഹാത്മാവായ രാമചന്ദ്രൻ ഇപ്രകാരം അനാമനെപ്പോലെ കേഴുന്നതു കണ്ടു ലക്ഷ്മണൻ ജ്യേഷ്ഠനെ ഇങ്ങിനെ ആശ്വസിപ്പിച്ചു. “ഹേ! രാമഭദ്ര! അങ്ങയ്ക്കു മംഗളം ഭവിക്കും. ഹേ! പുരുഷപുംഗവ! നിന്തിരുവടി വിഷാദിക്കരുത്. നിന്തിരുവടിയെപ്പോലുള്ള മഹാത്മാക്കളുടെ ഹൃദയം ഇങ്ങിനെ കലങ്ങുന്നതു യോഗ്യമല്ല. ബുദ്ധിക്ഷയവും അവർക്കു ചേർന്നതല്ല. അതിയായുള്ള സ്നേഹപ്രസക്തിയാൽ നനഞ്ഞ തിരിപോലും കത്തിയെരിയുന്നു. ഹേ! അനഘ! ഈ വിധോഗദുഃഖം ഓർത്തിട്ടെങ്കിലും അങ്ങനേ പ്രിയജനത്തോടുള്ള വാത്സല്യം വെടിയുക. പാതാളത്തിലൊ അതിന്നപ്പറ്റത്തുള്ള വല്ല ലോകത്തുതന്നെയൊ ചെല്ലുന്നുവെങ്കിലും രാവണൻ ലോകത്തിൽ ഇല്ലെന്നുവരുമോ?

വഞ്ചകാഗ്രണിയായ അവന്റെ ദൃഢതാനും സൂക്ഷ്മമായി ഗ്രഹിക്കുകയെ വേണ്ട. ഒന്നുകിൽ അവൻ സീതയെ വിട്ടുതരും. അല്ലെങ്കിൽ ജീവിതം ഉപേക്ഷിക്കും. മിഥ്യാഭാരജയെ വിട്ടുതരാതെ അവൻ ദേവമാതാവിന്റെ ഉദരത്തിൽപ്പെടുന്നോളിക്കുന്നുവെങ്കിലും അവനെ ഞാൻ വിട്ടുനീക്കില്ല. മരണംതന്നെയാണ് അവനു ഗതി. ആയ്! നിന്തിരുവടിക്കു സ്വസ്തി ഭവിക്കട്ടെ. അങ്ങനേ ഈ ഹൃദയവൈവശ്യം വെടിയുക. കൈവിട്ടുപായ ദ്രവ്യം പരിശുദ്ധമാകാതെ തിരികെ വന്നുചേരുന്നില്ല. ഓ! അന്വത! ഉത്സാഹം തന്നെയാണ് ഉത്തമമായ ബലം. അതിൽ കവിഞ്ഞ് ഒരു ശക്തിയുണ്ടല്ലോ. ഉത്സാഹിയായ ഒരുവനു ദുസ്തമമായിട്ടൊന്നുമില്ല. അവൻ കാൽപ്പല്ലിയിൽ കഴങ്ങുന്നതുമില്ല. ഉത്സാഹത്തെത്തന്നെ ദ്രവ്യമായാശ്രയിക്കുന്നുവെങ്കിൽ നിശ്ചയമായും നമുക്കു ജനകാത്മജയെ ലഭിക്കാം. അങ്ങനേ കാമവൃത്തിയെ കൈവിട്ടു ശോകത്തെ പരിത്യജിക്ക. ആവിധം ചെയ്യുന്നവനല്ലയോ മഹാത്മാവ്—അവൻ തന്നെയല്ല ആത്മജ്ഞാനി—മഹാത്മാവായിരുന്നിട്ടും അങ്ങനേ ആത്മാവിനെ അറിയാത്തതെന്താണ്? ജ്യേഷ്ഠനിമിത്തം കലുഷിതചിത്തനായ ശ്രീരാഘവൻ ലക്ഷ്മണന്റെ ഈ ശോഭനവാക്കുകൾ കേട്ട് ശോകമോഹങ്ങൾ പരിത്യജിച്ചു ധൈര്യം കൈക്കൊണ്ടു. അനന്തരം അചിന്ത്യപരാക്രമനായ രാമഭദ്രൻ ആകലഭാവം വിട്ടു ലക്ഷ്മണനോടുകൂടെ സുരചിരവും ശുഭകരവുമായ ദൂരങ്ങൾ നിറഞ്ഞുനീല്ക്കുന്ന പമ്പ കടന്നു യാത്രചെയ്തു. മഹാവനങ്ങൾ കാട്ടുചോലകൾ ഭയങ്കരവിലങ്ങൾ എന്നിവയെല്ലാം കണ്ടുകൊണ്ട് അവൻ സഞ്ചരിച്ചു. മത്തമാതംഗത്തിന്റെതുപോലെ ഗംഭീരമായ ഗമനവും സുസ്ഥിരമായ ധൈര്യവും ഉള്ള ലക്ഷ്മണൻ ധർമ്മാനുസാരം പ്രേഷണെ അനുഗമിച്ചു. അതുതാകാരമായ ആ പുരുഷപുംഗവൻ ഇങ്ങിനെ പ്രാപ്യമുകുസാനുക്കളിൽ സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കെ ബലവാനും വാനരസേനാനായകനുമായ സുഗ്രീവൻ അവരെക്കണ്ടു ഭയപ്പെട്ടു. ചീത്ത ഭയത്താൽ സ്തംഭിച്ചുപോയ അവൻ അരക്ഷണത്തിൽ അവിടെനിന്നു കുതിച്ചുപാഞ്ഞ് തന്റെ കൂറുകാരുടെ സമീപം ചെന്നുചേർന്നു.

യിൽ ചെന്ന ഞാൻ കശലം പറയുന്നതെന്തു? ഞാൻ എത്രയും ഭാഗ്യംകൈട്ടവനാണ്. പിതൃവാക്യപരിപാലനാത്മം ഞാൻ ഘോരവനം പ്രാപിച്ചു. സാധുപിതൃ സുവ്രതയുമായ ഭവതിയും എന്നോടൊന്നിച്ചു പോന്നുവല്ലോ. ഹാ! ജനകജെ! ഭവതി ഇപ്പോൾ എവിടെ? കളഭാഷിണ്യായ നിന്നെപ്പിരിഞ്ഞു ഞാൻ ജീവിക്കുകയോ? രാജ്യഭക്തനായി മനസ്സുടഞ്ഞുപോയ എന്നെ വിശ്വസിച്ചു നീ പോന്നുവല്ലോ. സ്തിഷ്ഠപത്മാക്ഷിയും സുരഭിലയുമായ നിന്റെ പുണ്യദൂതനിയോഗമായ കോമളവദനം കാണാതെ എന്റെ ചിത്തം തകരുന്നു. പുഞ്ചിരി പൊഴിയുന്ന നിന്റെ മംഗളമൊഴികൾ—നിസ്സലമായ ആ അമൃതമൊഴികൾ ഇതാ ഇപ്പോഴും എന്റെ കണ്ണിരസ്രവങ്ങളിൽ വന്നു വീഴുന്നപോലെ തോന്നുന്നു. അനംഗപീഡയേറു വലയുന്ന എന്റെ സമീപത്തു് ഇപ്പോൾ ഭവതി ഉണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിൽ ഭവതിയുടെ അമൃതമധുരമായ ആ വാക്കുകൾ എന്നെ എത്രമാത്രം ആശ്വസിപ്പിക്കുമായിരുന്നു. ഞാൻ അയോദ്ധ്യയിൽ ചെല്ലുമ്പോൾ എന്റെ സുഷയെവിടെ എന്നു കൗസല്യ ചോദിക്കുമല്ലോ. അപ്പോൾ ഞാൻ അവരെ എങ്ങിനെ സമാധാനിപ്പിക്കട്ടെ? ഹാ! ലക്ഷ്മണ! ഭാര്യവത്സലനായ ഭരതന്റെ സമീപം നീ ചെന്നുചേരുക. വൈഭേമിയെപ്പിരിഞ്ഞു ജീവിപ്പാൻ ഞാൻ ശക്തനല്ല.” മഹാത്മാവായ രാമചന്ദ്രൻ ഇപ്രകാരം അനാഥനെപ്പോലെ കേഴുന്നതു കണ്ടു ലക്ഷ്മണൻ ജ്യേഷ്ഠനെ ഇങ്ങിനെ ആശ്വസിപ്പിച്ചു. “ഹേ! രാമഭദ്ര! അങ്ങയ്ക്കു മംഗളം ഭവിക്കും. ഹേ! പുരുഷപുംഗവ! നിന്തിരുവടി വിഷാദിക്കരുത്. നിന്തിരുവടിയെപ്പോലുള്ള മഹാത്മാക്കളുടെ ഹൃദയം ഇങ്ങിനെ കലങ്ങുന്നതു യോഗ്യമല്ല. ബുദ്ധിക്ഷയവും അവർക്കു ചേർന്നതല്ല. അതിയായുള്ള സ്നേഹപ്രസക്തിയാൽ നനഞ്ഞ തിരിപോലും കത്തിയെരിയുന്നു. ഹേ! അനഘ! ഈ വിധോഗദുഃഖം ഓർത്തിട്ടെങ്കിലും അങ്ങനേ പ്രിയജനത്തോടുള്ള വാത്സല്യം വെടിയുക. പാതാളത്തിലോ അതിന്നപ്പുറത്തുള്ള വല്ല ലോകത്തുതന്നെയൊ ചെല്ലുന്നുവെങ്കിലും രാവണൻ ലോകത്തിൽ ഇല്ലെന്നുവരുമോ?

ഞ്. ബാലിയെ ഇവിടെ ഭയപ്പെടേണ്ടതില്ല. ഫേ! ഹരീശ്വര! അവനെ ശങ്കിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ നിന്തിരുവടി ഇങ്ങോട്ടു പാഞ്ഞുപോകുന്നത്. കൂരടംനനായ അവൻ ഇവിടെ എങ്ങുമില്ല. നിന്തിരുവടിയെ ഈവിധം പരിതപിപ്പിക്കുന്ന ആ ചോരവഞ്ചകൻ—ഭരതനാഥൻ നിന്തിരുവടിയുടെ ചേഷ്ടനമായ ബാലി ഇവിടെ അടുക്കു പോലുമില്ല. കഷ്ടം! അങ്ങനെയങ്ങയുടെ വാനരസ്വഭാവം വ്യക്തമാക്കുന്നുവല്ലോ! ലഘുചിത്തതകൊണ്ടാണ് നിന്തിരുവടിക്ക് ഈവിധം മതിഭ്രമമുണ്ടാകുന്നത്. നിന്തിരുവടി ഹൃദയത്തെ സുസ്ഥിരമാക്കുക. ബുദ്ധിചിജ്ഞാനസമ്പന്നനായ അങ്ങൻ കായ്ക്കു ഗൗരവം നല്ലപോലെ ചിന്തിക്ക. ഒട്ടും ആലോചനകൂടാതെ തോന്നിയപോലെ വല്ലതും ആചരിക്കുന്നതു യോഗ്യമല്ല. രാജാക്കന്മാർ ഇപ്രകാരമായാൽ പ്രജകൾക്കു ശാന്തിയുണ്ടാകുന്നതെങ്ങിനെ? മതിശാലിയായ മാരുതിയുടെ ഈ സരസോക്തികൾ കേട്ടു സുഗ്രീവൻ ഇങ്ങിനെ പ്രതിവചിച്ചു: “ദീപ്തബാഹുക്കളും മഹാതേജസികളും ദേവതുല്യപരാക്രമികളുമായ ഇവർ വരചാപശസ്ത്രങ്ങൾ ധരിച്ചു വരുന്നതു കണ്ടാൽ ആർക്കതന്നെ ഭയം ജനിക്കയില്ല. ഈ പുരുഷോത്തമന്മാർ ബാലിയുടെ ഹിതാനുവർത്തികളാണെന്നു ഞാൻ പെട്ടെന്നു ശങ്കിച്ചുപോയി. രാജാക്കന്മാർക്കു വിശ്വാസ്യമിത്രങ്ങൾ എത്രയെങ്കിലുമുണ്ടാവാം. ഇവരും ആ കൂട്ടത്തിൽ പെട്ടവരല്ലെന്നു വിശ്വസിച്ചുകൂടാ. ഗുണവാരികളായ രിപുക്കളെ കണ്ടു റിവാണുള്ള ശക്തി ഏവനും അവശ്യം വേണ്ടതാണ്. എല്ലാവരേയും ഒരുപോലെ കരുതിയാൽ ചിലപ്പോൾ അവിശ്വാസ്യരിൽനിന്നും പ്രഹരമേല്പാൻ ഇടവന്നേയ്ക്കാം. ബാലി കായ്ക്കുതതിൽ ബഹുചതുരനാണ്. രാജാക്കന്മാരിൽ കൂടുതൽ കാഴ്ചയും അവൻ കാണുന്നു. അരികുലത്തെ നിശ്ശേഷം മുടിപ്പാനുള്ള ത്രാണിയും അവൻ കറവില്ല. ഫേ! പ്ലവംഗമ! നീ ഒരു പ്രാകൃതവേഷം പൂണ്ടു ചെന്നു ആകാരം സംഭാഷണരീതി എന്നിവ സൂക്ഷിച്ച് അവർ ആരെന്നും അവരുടെ ഇംഗിതമെന്തെന്നും ഉള്ള യാഥാർത്ഥ്യം മനസ്സിലാക്കണം. അവരുടെ ഭാവവും എന്തെന്നു നല്ലപോലെ ഗ്രഹിക്കുക. നിമ്നലന്മാ

രാണെന്നു തോന്നുന്നപക്ഷം സ്തുതിച്ച-പ്രീതരാക്കി എന്നോടിണങ്ങുവാൻ തക്കവണ്ണം മധുരവാക്കുകൾകൊണ്ട് അവരെ വശപ്പെടുത്തുക. ഭയങ്കരചാപബാണങ്ങൾ ധരിച്ച് അവർ ഈ ഘോരകാനനത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുന്നതിന്റെ ഉദ്ദേശമെന്തെന്നും പ്രത്യേകം മനസ്സിലാക്കണം. അവർ ദുഷ്ടബുദ്ധികളോ ശിഷ്ടബുദ്ധികളോ എന്നു നല്ലപോലെ ഗ്രഹിച്ചതിനുശേഷമേ അടുത്തുകൂട്ടൂ. ദുരാസഭനും സുഭീമനുമായ സുഗ്രീവന്റെ ആജ്ഞയനുസരിച്ച ഹനുമാൻ, ബലശാലികളും മഹാനഭാവരുമായ രാമലക്ഷ്മണന്മാരുടെ അടുക്കലേക്കു പുറപ്പെട്ടു.

സർഗ്ഗം-3

ഉഗ്രതേജസ്വിയായ സുഗ്രീവന്റെ വാക്കുകൾ കേട്ടു മാന്ത്രികശ്രമകപവൃതത്തിൽനിന്നു രാമലക്ഷ്മണന്മാരുടെ സമീപത്തേക്കു പുറപ്പെട്ട് തന്റെ കപിരൂപം വെടിഞ്ഞു വിശിഷ്ടമായൊരു ഭിക്ഷുവേഷം കൈക്കൊണ്ടു. വാനരശ്രേഷ്ഠനായ അവൻ അത്യാദരത്തോടെ രാമലക്ഷ്മണന്മാരെ പ്രണിപതിച്ച് അവരെ ഏറ്റവും പ്രശംസിച്ചു. ധീരാത്മാവും വാനരാധിപനുമായ അവൻ മുഴുവാക്കുകൾകൊണ്ടു സത്യസന്ധരും പരാക്രമശാലികളുമായ ആ സഹോദരന്മാരെ യഥാവിധി അർപ്പിച്ചു. അനന്തരം ഹനുമാൻ അമരതുല്യരും ഉഗ്രവ്രതരും താപസവേഷധാരികളുമായ രാമലക്ഷ്മണന്മാരോടിങ്ങിനെ സംഭാഷണം തുടന്നു. “ഹേ! ഉഗ്രപ്രതാപികളേ! സഭ്വണ്ണരായ നിങ്ങൾ ഇരുവരും ഇവിടെ വന്നുചേർത്തങ്ങിനെ? മാൻകൂട്ടവും കാട്ടാളരും നിങ്ങളെക്കണ്ടു സുഭീതിയോടെ മണ്ടുന്നു. പവൃതസാനുക്കളിൽ ഏതൊരാളെന്നു ഈ ഉന്നതദ്രുമങ്ങൾപോലും ഗംഭീരതരമായ നിങ്ങളുടെ അവലോകനം നിമിത്തം പരിത്രസ്തരാകുന്നു. ശുഭഭജലംകൊണ്ടു സമ്പൂർണ്ണമായ ഈ പുഷ്പരണി നിങ്ങളുടെ ആഗമനത്താൽ ഇതാ വിശിഷ്ട ശോഭിക്കുന്നു. ആഹവധീരരും സുവണ്ണകാന്തിയോടെ തിളങ്ങുന്നവരും

വല്ലഭധാരികളുമായ നിങ്ങൾ ആരാണ്? ദീപാലംബാഹുക്കളും
 സിംഹാദിബലവിക്രമന്മാരുമായ നാങ്ങളുടെ പൃശ്വാന്തഗംഭീരമായ
 വീക്ഷണം നിങ്ങളിൽ ദ്രവ്യലഹമായ പെരുന്താഴ്ത്ത വ്യക്തമാ-
 കുന്നു. നിങ്ങൾ ഇതവതം ഇങ്ങിനെ കിരക്കുന്നതെന്താണ്?
 ധർമ്മാസാരം പ്രജകളെ പരിപാലിപ്പാനുള്ള പ്രാപ്തിയും പെരുന്-
 ഷവും നിങ്ങൾക്കുണ്ട്. ദ്വേഷഭേദനരൂപാലെ മഹാപ്രഭാവികളും
 ദീർഘബലങ്ങൾകൊണ്ടു സുപ്രസിദ്ധരായ നിങ്ങളിൽ ശ്രീയും
 സൗന്ദര്യവും ഒന്നിനൊന്നു മേലെ വിപുലമാണ്. കരീന്ദ്രഹസ്തം
 പോലെ നീണ്ടു നിങ്ങളുടെ ഭുജങ്ങൾ നിങ്ങളിൽ പരിലസിക്കുന്ന
 വിരശോഭയ്ക്ക് എത്രയോ യോജ്യങ്ങളാണ്. സമർത്ഥചക്രംപോ-
 ലേയും മഹേന്ദ്രവജ്രംപോലേയും പ്രകാശിക്കുന്ന നിങ്ങളുടെ വിശി-
 ഷ്ടകാർമ്മ്യങ്ങൾ. ഹേ! പരാക്രമികളേ! നിങ്ങൾ ആരെന്നറി-
 വാൻ ഞാൻ കൊതിയ്ക്കുന്നു. മഹൽപ്രഭയും പവുലപെരുന്താഴ്ത്ത
 സ്തുരിക്കുന്ന നിങ്ങളുടെ ആഗമനംനിമിത്തം ഇതാ പദ്മതങ്ങൾ
 പോലും ഉജ്ജ്വലിക്കുന്നു. അമരദ്വയികളും നാട വാഴങ്ങളാലായ
 നിങ്ങൾ ജടാമകടം ധരിച്ചതെന്തിന്? താപസവേഷം ധരി-
 പ്പാൻ കാരണമെന്ത്? മീരവസനങ്ങൾ നിങ്ങൾക്കു വേണ്ടതാ?
 ചേതോഹരങ്ങളായ നിങ്ങളുടെ നേത്രങ്ങൾ നിങ്ങളു പന്മുഖം
 പോലെ പ്രകാശിക്കുന്നു. ശൂരത്വം ധീരത്വമായ നിങ്ങൾക്ക് അ-
 സ്ത്രോത്സം വളരെ സാമ്യമുണ്ട്. യദൃച്ഛയാ അമരപുരിയിൽനിന്ന്
 വന്നവരാണോ നിങ്ങൾ? അല്ല, സൂര്യചന്ദ്രന്മാർതന്നെ ഭൂമി-
 യിൽ അവതരിച്ചിരിക്കയോ? നിങ്ങൾ യഥാർത്ഥത്തിൽ മാന-
 ഷർ തന്നെയോ? അല്ല, ദേവന്മാരോ? സിംഹമുഖമായ സ്തംഭം,
 വിരിഞ്ഞ മാർവ്വിടം, വ്യാഘ്രപരാക്രമം, മഹോത്സാഹത്തെ പ്രദർ-
 ശിപ്പിക്കുന്ന ദിവ്യതേജസ്സ്, പരിപൂർണ്ണമായ ആയുതവും സുബ-
 ലിഷ്ടവുമായ ബാഹുയുഗ്മം ഇവയെല്ലാംകൊണ്ടു നിങ്ങൾ അതിമാ-
 നുഷരാണെന്നു ഞാൻ ഉഘാടിക്കുന്നു. അമുഖ്യങ്ങളും സുപ്രഭങ്ങളു-
 മായ ആഭരണങ്ങൾ യഥേഷ്ടം അണിയേണ്ടുന്ന നിങ്ങൾ ഇങ്ങിനെ
 ഭൂഷണഹീനരായി സഞ്ചരിക്കുന്നതെന്താണ്. ഉഴി മുഴുവൻ തു-
 പ്പിടുകമാവണ്ണം ഭരിപ്പാൻപോലും നിങ്ങൾക്കു ത്രാണിയുണ്ട്.

ഉത്തമലേപനങ്ങൾകൊണ്ടു സവിശേഷം അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള
 നിങ്ങളുടെ വിചിത്രകാർമ്മ്യം ഹേമനിഭൂഷിതമായ ഇന്ദ്രയാപം
 പോലെ പരിലസിക്കുന്നു. യുദ്ധസുപ്തപോലെ മൃതികരങ്ങളായ
 രീപ്രബാണങ്ങൾകൊണ്ടു നിറഞ്ഞ നിങ്ങളുടെ ആവനാഴികളും
 ഏതയും രമ്യങ്ങൾതന്നെ. പൊൻപിടിയിട്ടു നീണ്ട റീഡിയുള്ള
 നിങ്ങളുടെ വധഗങ്ങൾ നമുക്കു സുപ്തപോലെ ഭൃശതരം മജ്ജ
 ലങ്ങളാണ്. ഹേ! മഹാത്മാക്കളേ! നിങ്ങളുടെ സന്നിധിയിൽ
 വന്നുനിൽക്കുന്ന ഈ വിധം വമിക്കുന്ന ഏതൊരു ഒരു വാക്കുപോലും
 പ്രതിവചിക്കാത്തതെന്താണ്? ധർമ്മനിരന്തരം മഹാമനസ്സു നമാ
 യി സുഗ്രീവനെന്നൊരു വാനരദാധിപനേയും. തന്റെ ഭ്രാതാ
 റിന്റെ നിഷ്ഠൂരകൃത്യംനിമിത്തം കഠിനവ്യഥയോടെ ആ പരാക്രമ
 ശാലി ജഗത്തുമഴുവൻ ചുവന്നു. വാനരനായകനും മഹാത്മാവു
 മായ സുഗ്രീവൻ കല്പിച്ചിട്ടാണ് ഞാൻ ഭാഗ്യമായ ഒരു മുമ്പാകെ
 വന്നിട്ടുള്ളത്. എന്റെ പേർ ഹന്തമാണെന്നാണ്. സുധാർമ്മിക
 നായ സുഗ്രീവൻ നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരുടെയും സഖ്യത്തെ ഏതെ
 പറ്റും കാക്കുകയുണ്ട്. ഞാൻ ആ കപീശ്വരന്റെ സമീപനം
 മരുതന്റെ പുത്രനാണ്. കാമരൂപിയും കാമചാരിയുമായ
 ഞാൻ സുഗ്രീവന്റെ ആജ്ഞാനുസരിച്ചാണ് ഈ സന്യാസി
 വേഷം കൈക്കൊണ്ടത്. ഋഗ്വേദകപർദ്ദത്തിൽനിന്നാണ് ഇവി
 'ടെ ആഗതനായത്." വിരലക്ഷ്യായാൽ ഉജ്ജ്വലിക്കുന്ന രാമലക്ഷ്മ
 നന്നാരോടിങ്ങിനെ പ്രവചിച്ച് വാക്യകാവിദനായ ഹന്തമാൻ
 അല്പനേരം മൌനം ഭീക്ഷിച്ചു. വായുജന്റെ ഈ മംഗളമൊഴി
 കൾ ശ്രവിച്ച് മഹാതേജസ്വിയായ രാമചന്ദ്രൻ പരമസന്തുഷ്ട
 നായി. ആ മഹാത്മാവ് അരികെ നില്ക്കുന്ന തന്റെ സഹജ
 നോടിങ്ങിനെ വചിച്ചു: "ഹേ! ലക്ഷ്മണ! ഹന്തമാൻ പറഞ്ഞ
 തെല്ലാം നീ സശ്രദ്ധം കേട്ടുവല്ലോ. ഈ കപികുലജൻ ഉത്തമോ
 ത്തമനായ സുഗ്രീവന്റെ സമീപനാണെന്നല്ലെ പറഞ്ഞത്. ആ
 സുഗ്രീവനെയാണല്ലോ നാം അന്വേഷിക്കുന്നത്. അവന്റെ
 സമീപത്തുതന്നെ നാം ഇപ്പോൾ വന്നുചേർന്നു. നമുക്കു പരമാവധി

ജ്ഞാതൃ സർവ്വം വാക്യജ്ഞാനം സുഗ്രീവമന്ത്രിയുമായ ഇവനോടു സവിസ്തരം പറയുക. ഹേ! അരിന്ദമ! വാക്യജ്ഞാനായ ഇവന്റെ ഭാഷിതം കണ്ണുമധുരം തന്നെ. ഋഗ്വേദം, യജുർവേദം, സാമവേദം, എന്നിവ നല്ലവണ്ണം അഭ്യസിച്ചിട്ടുള്ളവർക്കു മാത്രമേ സുധയ്ക്കുതുല്യം ശുദ്ധിയും സ്വാദുമുള്ള ഈവിധം മനോഹരമൊഴികൾ ഉച്ചരിച്ചുകൂട്ടൂ. ഇവന്നു വ്യാകരണത്തിൽ പരിപൂർണ്ണജ്ഞാനമുണ്ടു് നിശ്ചയം. ഇത്രനേരം സംഭാഷണംചെയ്തിട്ടും ഒരുപശബ്ദവും ഇവന്റെ നാവിൽനിന്നു വീണിട്ടില്ല. അവയവങ്ങളിൽ ഒരു 'ഗോഷിയും' സ്തുരിച്ചതുമില്ല. മിതവും സുവ്യക്തവുമായ ഇവന്റെ വചനധാരകൾ ആസ്വാദ്യങ്ങൾതന്നെ. ഒട്ടും ബലപ്പാടുകൂടാതെ ഹൃദയത്തിൽനിന്നും പുറപ്പെടുന്ന ഇവന്റെ ഓരോ വചനവും മദ്ധ്യമസ്വരത്തിൽ കണ്ഠനാളത്തിൽക്കൂടെ സമ്മോഹനതരം നിശ്ശബ്ദം കേൾക്കുന്നുണ്ടു്. ശബ്ദഭംഗിയും സംസ്കാരക്രമവുമൊക്കെ എത്രയും രമ്യമായ ഇവന്റെ ഓരോ മൊഴിയും മാധുര്യംനിമിത്തം ഹൃദയത്തെ ഹരിക്കുന്നു. ത്രിസ്ഥാനങ്ങളിലും തൊട്ടുപുറപ്പെടുന്ന സ്വരങ്ങളുടെ ചേച്ചു് അത്യന്തം രുചിരമെന്നെ പറഞ്ഞുകൂട്ടൂ. ഇവന്റെ ഭാഷിതം ആർക്കുതന്നെ ഹൃദ്യമാകയില്ല? വാളെടുത്തടുക്കുന്ന വൈരിയെപ്പോലും അരിശും അടക്കി ആഹ്ലാദിപ്പിപ്പാൻ ഇവന്റെ അമൃതവചനങ്ങൾക്കു ശക്തിയുണ്ടു്. ഇവനെപ്പോലെ സമർത്ഥനായൊരു ദൂതൻ ഏതൊരു പാതംഗിയിലായാ അവന്റെ ഇംഗിതം സർവ്വവും നിഷ്ഫലംതന്നെ. മിടുക്കുള്ള ഒരു ദൂതന്റെ വാങ്മാധുര്യംനിമിത്തം ഭൂപന്ഥാർ ഇച്ഛിച്ച സമസ്തകാര്യവും നേടുന്നു." തന്റെ ഭ്രാതാവിന്റെ ഈ മംഗളമൊഴികൾ കേട്ടു സുമിത്രാത്മജനും നയവിനീതനുമായ ലക്ഷ്മണൻ, പവനസുതനും കപിപുംഗവനുമായ ആഞ്ജനേയനെ നോക്കി ഇങ്ങിനെ ഉരചെയ്തു: "ഹേ! മരുത്സുത! ലോകമാന്യനായ സുഗ്രീവന്റെ മാഹാത്മ്യം ഞങ്ങൾ നല്ലവണ്ണം അറിയുന്നു. ആ കപിശ്രേഷ്ഠനെത്തന്നെയാണു് ഞങ്ങൾ ഇപ്പോൾ അന്വേഷിക്കുന്നതു്. ഹേ! ഹരിപ്രവീര! സുഗ്രീവന്റെ ഇഷ്ടം ഏതൊ അതുപ്രകാരം പ്രവർത്തിപ്പാൻ ഞങ്ങൾ സന്നദ്ധം

രാജ്.” ലക്ഷ്മണന്റെ ഈ ശോഭനവചനങ്ങൾ ശ്രവിച്ച മാരുതി ഏറ്റവും സന്തുഷ്ടനായി. “മേലിൽ വിജയംതന്നെ” എന്നിങ്ങനെ ചിന്തിച്ചു പറഞ്ഞാൻ മഹോത്സാഹികളായ രാമലക്ഷ്മണന്മാരോടു സഖ്യംചെയ്യാൻ കോപ്പുകൂട്ടി.

സംഗ്രം - 4

രാമലക്ഷ്മണന്മാരുടെ ഈ മംഗലമധുരവാക്കുകൾ കേട്ടു പറഞ്ഞാൻ അത്യന്തം സന്തോഷിച്ചു. അനന്തരം അവൻ ഇപ്രകാരം ചിന്തിച്ചു: “മഹാത്മാക്കളായ ഇവരുടെ ആഗമനം വാനരേശ്വരനും എത്രയും വലിയൊരനുഗ്രഹമാണ്. സുഗ്രീവനും രാജ്യലാഭം നിശ്ചയംതന്നെ. കർമ്മനിരതരും പ്രശ്യാതധീരരുമായ ഇവരുടെ സാഹായ്യം സുഗ്രീവനും സംപ്രാപ്തമായി. ഇനി കാൽപ്പലഞ്ചിയിൽ കിട്ടും സംശയിക്കേണ്ടതില്ല.” എന്നീ അന്തസ്സതങ്ങളോടൊന്നിച്ച് പ്ലവഗപുംഗവനായ അവന്റെ വദനവും അപരിമിതമായ പരിതോഷത്താൽ നിപുണം വികസിച്ചു. വാക്യാവിശാരദനായ അവൻ ശ്രീരാമവനെ നോക്കി “ഹേ! മഹാത്മൻ! മഹോരഗങ്ങളെക്കൊണ്ടും ഘോരമൃഗങ്ങളെക്കൊണ്ടും സുനിബിഡങ്ങളായ ഗിരികുറ്റങ്ങളെക്കൊണ്ടും ബീഭത്സതമാണ് ഈ പമ്പാവനം. ഇവിടെ നിന്തിരുവടി അനജനോടുകൂടി വരുവാൻ കാരണമെന്തു്?” എന്നിങ്ങനെയുള്ള മാരുതിയുടെ പ്രശ്നത്തിന് ലക്ഷ്മണൻ തന്റെ ജ്യേഷ്ഠനായ രാമചന്ദ്രനാൽ സാപ്രേരിതനായി ഇപ്രകാരം പ്രതിവചിച്ചു: “ഹേ! ആജ്ഞേയ! ധർമ്മവത്സലനും അനല്പല്ലിയുമായി ഭഗരഥൻ എന്നൊരു രാജസത്തമൻ വാണിരുന്നു. ബ്രഹ്മക്ഷത്രിയർ തുടങ്ങി ചതുർവർണ്ണങ്ങളിലും ഉൾപ്പെട്ട തന്റെ എല്ലാ പ്രജകളേയും പുണ്യതല്പരനായ ആ ഉത്തമധർമ്മിതൻ ഒരു ദേശവുകൂടാതെ സ്തുത്യഹ്വമായ നിലയിൽ പരിപാലിച്ചുപോന്നു. സുഗുണകീർത്തിയായ ആ മഹാനുഭാവൻ ആർക്കും ഒരു ദോഷംചെയ്തതായി കേട്ടിട്ടേ ഇല്ല. ദ്വിതീയനായ വിധാതാവെപ്പോലെ പ്രമു

രധമ്മിയായ അദ്ദേഹം സർവ്വതരങ്ങളിലാകെ 'മുത്തമോത്തമ' നായി വിളങ്ങി. അഗ്നിഷോമംതുടങ്ങിയ മഹാജ്ഞങ്ങൾ ആ പാത്ഥിപുരംഗവൻ വിശിഷ്ടമായ രീതിയിൽ എത്രയെങ്കിലും നിർവ്വഹിച്ചിട്ടുണ്ട്. ആ പ്രഭുവിന്റെ ആദ്യപുത്രനാണ് ഈ നിവൃത്തി രാമചന്ദ്രൻ. ജീവലോകത്തിന്നെല്ലാം ശാസ്ത്രവും വിരലക്ഷ്യവും ദശരഥപുത്രരിൽവെച്ചു ഗുണോല്ക്കർഷണം വിതൃന്നിദ്ദേശപരിപാലകനുമായ ഈ രാജസിംഹനിൽ പാത്ഥിപഥിനങ്ങൾ സംപൂർണ്ണമായിശ്ലോഭിക്കുന്നു. സന്ധ്യാകാലരവിയിലെ മഹാജ്ഞസ്സന്നഭപാല വശിയും സുപ്രസന്നനുമായ ഈ പ്രഭുവെ പറ്റുടൻകൊണ്ട് ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ ധർമ്മപതിയും വനംഗതയായി. പ്രതാപശാലിയായ ഈ രാജപുത്രന്റെ അവരജനാണ് ഞാൻ. കൃതജ്ഞനും ഉൽകൃഷ്ടമതിയും സുഗുണസമ്പന്നനുമായ ഇദ്ദേഹത്തെ പരിചരിച്ചുകൊണ്ടുതന്നെ ഞാൻ സർവ്വം സംതുഷ്ടി നേടുന്നു. ലക്ഷ്മണൻ എന്നാണ് എന്റെ പേർ. സുഖാഹ്ലാസം ശുഭചരിതനും സർവ്വതര ഹിതവത്തിയുമായ രാമചന്ദ്രൻ സഖ്യശാസ്ത്രങ്ങളും സന്തുഷ്ടിച്ച് കാണുന്നതെ ആശ്രയിച്ചു. ഇങ്ങിനെ കൃതനിശ്ചിതരായ ഞങ്ങൾ മഹാരണ്യത്തിൽ വസിക്കുമ്പോൾ ഒരു ദിവസം കാമരൂപിയായ ഒരു രാക്ഷസൻ വന്ന് സുമദ്ധ്യമയും സുവിനീതയുമായ വൈഭവേഹിയെ അപഹരിച്ചു. ഏതൊരു രാക്ഷസനാണെന്നു ഞങ്ങൾക്ക് ലേശവും മനസ്സിലായില്ല. ശാപപതനംനിമിത്തം ആശരനായിപ്പോയിച്ചിരുന്ന ദിതിപുത്രനായ ദനു ഞങ്ങളോടിങ്ങിനെ വചിക്കുകയുണ്ടായി: "സുഗ്രീവനെന്നൊരു വാനരശ്രേഷ്ഠനുണ്ട്. അവൻ വളരെ സമർത്ഥനും വീര്യവാരിധിയുമാണ്. വൈഭവേഹിയെ അപഹരിച്ചത് ആരാണെന്നും മറ്റും അന്വേഷിച്ചറിവാൻതക്ക ശക്തി നുമാണ്." അനന്തരം ആ ആശരപുരംഗവൻ ദിവ്യതേജസ്സോടു കൂടെ അന്തരീക്ഷത്തെ പ്രാപിച്ചു. സുഗ്രീവനെ ശരണംപ്രാപിക്കുന്നവരായ ഞങ്ങൾ നീ ചോദിച്ചതുകൊണ്ടാണ് ഇത്രയും പറഞ്ഞത്. എത്രയെങ്കിലും ദ്രവ്യം ഭാനംചെയ്തും അപാരമായ പ്രഖ്യാതി നേടിയും ലോകനായകനായി വിളങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്ന ഇദ്ദേ

ഹം ഇതാ ഇപ്പോൾ വാനരാധിപനായ സുഗ്രീവനെ അവലംബിക്കുന്നു. ലോകത്തിനെല്ലാം ശരണ്യനും സുധാമ്മികനുമായിരുന്നു ദശരഥൻ. പുണ്യശ്ലോകനായ ആ നൃപവരന്റെ ഇഷ്ടപുത്രനും ശരണ്യനുമായ രാമചന്ദ്രൻ ഹേ! മരുത്സുത! ഇതാ കപീശവരനെ ശരണംപ്രാപിക്കുന്നു. യാതൊരുത്തന്റെ പ്രസാദംനിമിത്തം ലോകമുഴുവൻ പരിതോഷിക്കുന്നുവോ ആ ദിവ്യപുമാൻ—എന്റെ ഭാഗ്യവായ ഈ രാമചന്ദ്രൻ സുഗ്രീവപ്രസാദത്തെ അഭ്യർത്ഥിക്കുന്നു. സർവ്വലോകത്തിനും ശരണ്യനും കരുണാനിധിയുമായ ഈ സുധാമ്മികൻ ഇതാ കപികുലജന്റെ കരുണയെ കാംക്ഷിക്കുന്നു. ഹേ! ആഞ്ജനേയ! മന്നിലുള്ള എല്ലാ രാജാക്കന്മാർക്കും നന്മയുണ്ടാകേണമെന്ന ഏകചിന്തയോടെ സർവ്വതന്നോപേതനായ ദശരഥൻ അവരെ സദാ സമ്മാനിക്കയും സ്നേഹിക്കയും ചെയ്തപ്പോൾ. ആ പുരുഷഭക്തസരിയുടെ ജ്യേഷ്ഠപുത്രൻ—മൂന്നുലോകത്തിലും സുപ്രസിദ്ധനായ രാമചന്ദ്രൻ—ഇതാ സുഗ്രീവപ്രീതിക്കായി പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. യാതൊരുത്തന്റെ പ്രാണവല്ലഭയെ മഹാശരണ്യത്തിൽവെച്ചു രാക്ഷസൻ അപഹരിച്ചുവോ ആ വീരപുമാൻ—ആ കർമ്മകുശലൻ—ഇതാ സുഗ്രീവനെ ശരണംപ്രാപിക്കുന്നു. വിഷാദാകുലനായിരുന്ന സമാശ്രയിക്കുന്ന രാമചന്ദ്രനിൽ ഹരിയുഗ്മപൻ പ്രസന്നനാകേണ്ടതല്ലേ?” ക്ലേശാഭിഭൂതനായി ഈ ധീര പറഞ്ഞു ബാഷ്പവർഷിച്ചെന്ന സൗമിത്രിയോട് വിശുദ്ധമതിയായ ഹനുമാൻ ഇങ്ങിനെ പ്രതിവചിച്ചു: “ഹേ! സൗമിത്ര! ജിതക്രോധരും ജിതേന്ദ്രിയരുമായി നിങ്ങളെപ്പോലുള്ള പ്രബുദ്ധബുദ്ധികൾ ദർശിയരാൻ. ആ ഭാഗ്യം ഇന്നു സുഗ്രീവനു ലഭിച്ചു. വൈരോധിമിത്തം ജ്യേഷ്ഠനായ ബാലി ആ പ്രളവെ രാജ്യഭ്രഷ്ടനാക്കി. ആ മഹാനുഭാവന്റെ കാമ്യദാരങ്ങളും ആ ദാരുണവൈരിയാൽ അപഹൃതയായി. പരമദുഷ്ടനായ ആ ബാലിയെ ഭയന്ന് സുഗ്രീവൻ ഇപ്പോൾ ഈ ഭയങ്കരവനത്തിൽവന്ന് അഭയംപ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു. സൂര്യപുത്രനായ സുഗ്രീവൻ നിങ്ങളെക്കുറേ വേണ്ടുന്ന സാഹായ്യം ചെയ്തതും. വാനരപ്പടയോടുകൂടി ഗിരിവരതലയായ ആ കപി

യഥാപൻ ദേവിയെ പരിമാട്ടുണമ്പെയ്തുകൊള്ളും. നമുക്കു ചെന്നു സുഗ്രീവാധിക്ഷാണക” എന്നിങ്ങിനെ സൗമ്യവും അതീവചതുരവുമായ ഹനുമാൻഭാഷിതത്തെ ധർമ്മവിനിതനായ ലക്ഷ്മണൻ ഹൃദയപൂർവ്വം ആദരിച്ചു. അനന്തരം ആ വീരപുരുഷൻ യഥാസ്ത്രായം തന്റെ ഭ്രാതാവോടിക്കിനെ ഉണർത്തിച്ചു: “ഹേ രഘുത്തമ! നിമ്ബലചിത്തനായ വായുജൻ പരമസത്തുഷ്ഠിയോടെ അഭിവചിക്കുന്ന ഈ ശോഭനമൊഴികൾ ഓർക്കുക. സുഗ്രീവനും നമ്മളെക്കൊണ്ടു ചില കാര്യങ്ങൾ സാധിക്കേണ്ടതുണ്ട്. ആയത് നമുക്കു വലിയൊരാശ്വാസവുമാണ്. ഇവന്റെ വാക്കുകൾ തീരെ കളങ്കരഹിതങ്ങളെന്നു വിചാരിച്ചുകൂട. പ്രസന്നതയും വ്യക്തിയും കൊണ്ട് ഇവ ഓരോന്നും എത്രയും ഹൃദ്യവുമാണ്. ഇവൻ അസത്യവാദിയാണെന്നു ഒരിക്കലും ധരിച്ചുകൂടാ.” അനന്തരം കവി പ്രവീണനും മഹാപ്രാജ്ഞനുമായ മാതളി പ്രമന്നവേഷം പരിത്യജിച്ച് തന്റെ വാനരരൂപത്തോടുകൂടെ വിപുലവിഖ്യാതരായ രാമലക്ഷ്മണന്മാരെ സ്തന്ധത്തിൽ കയറ്റി സുഗ്രീവസന്നിധിയിലേക്കു തിരിച്ചു. ശുഭമതിയും നിസ്തലവിക്രമിയുമായ ആ കവിസിംഹൻ രാമലക്ഷ്മണന്മാരെ സുഗ്രീവാന്തികം പ്രാപിപ്പിച്ചു കൃതകൃത്യനായി.

സംഗം-5

വായുപുത്രനായ ഹനുമാൻ മഹാത്മാക്കളായ രാമലക്ഷ്മണന്മാരെ തന്റെ സുനിബിഡമായ സ്തന്ധത്തിന്മേൽ വഹിച്ചുകൊണ്ടു മലയാദിയെ പ്രാപിച്ചു. ക്ഷണാൽത്തിൽ അവൻ സുഗ്രീവസന്നിധിയിൽ ചെന്നു വണങ്ങി രാമലക്ഷ്മണന്മാരെപ്പറ്റി സാദരം ഇപ്രകാരം ഉണർത്തിച്ചു. “പ്രഭോ! നിന്തിരുവടിയുടെ മന്ദാകെ വന്നിരിക്കുന്ന ഈ രാജപുത്രന്മാർ പ്രബുദ്ധമതികളും അഖണ്ഡപരാക്രമികളും സൗഹൃദംകൊണ്ടു സുപ്രസിദ്ധരുമാണ്. സത്യത്തിൽ ഇവർക്കു ശരിയായി ഇവരെ ഉള്ളു. ഇവരിൽ ജ്യേഷ്ഠനായ ഈ പ്രഭു ലോകപ്രഖ്യാതനായ ശ്രീരാമചന്ദ്രനും അനന്തനായ ഈ

കുമാരൻ ലക്ഷ്മണനാണ്. ഇക്ഷ്വാകവംശസംഭൂതനായ രാമചന്ദ്രൻ ഭരതമഹാരാജാവിന്റെ സീമന്തപുത്രനും ഉത്തമധർമ്മികനാണ്. പ്രതിജ്ഞാനിഷ്ഠനായ തന്റെ പിതാവിന്റെ സത്യവാക്യത്തെ പരിരക്ഷിക്കേണ്ടതിന്ന് ഇദ്ദേഹം മഹാവനത്തിൽ ആഗതനായി. നിത്യനിയമകൃത്യങ്ങളിൽ സുസ്ഥിരധീരനായ ഈ പ്രഭു ഇങ്ങിനെ ഗഹനത്തിൽ അധിവസിച്ചുവരവെ ഒരു രാക്ഷസൻ ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ ധർമ്മഭാരങ്ങളെ അപഹരിച്ചു. അതുകാരണ ഹേ! കപീശ്വര! ലോകമാന്യരും സുദ്യോധ്യമായ ഈ സഹോദരന്മാർ അങ്ങനെയ ശരണംപ്രാപിക്കുന്നു. പ്രതാപശാലിയായ ഭരതമന്ത്രപൻ കൃതാശ്രമധർമ്മങ്ങൾക്കൊണ്ടും രാജസൂയംകൊണ്ടും അഗ്നിദേവന്റെ നിസ്സ്പദ്ധമായ പ്രീതിക്കു പാത്രീഭവിച്ചിട്ടുണ്ട്. അനേകം ശോക്കമൂലം ബ്രാഹ്മണരൂപിണിയായി ഈ പുരുഷവർണ്ണൻ പ്രദാനംചെയ്തിട്ടുണ്ട്. തപശ്ശക്തിക്കൊണ്ടും സുസ്ഥിരമായ സത്യനിഷ്ഠയ്ക്കൊണ്ടും ആ പൂജ്യപാദൻ യഥാന്യായം ഭൂമിയെ സംരക്ഷിച്ചുപോന്നു. പ്രതാപശാലിയായ ആ പുരുഷകേസരിയുടെ ഇഷ്ടപുത്രനായ രാമചന്ദ്രൻ സ്ത്രീനിമിത്തം ഹേ! വാനരാധിപ! ഇതാ നിന്തിരുവടിയെ ആശ്രയിക്കുന്നു. പ്രഭോ! അഭിന്നപരാക്രമമായ ഈ സഹോദരന്മാർ നിന്തിരുവടിയുടെ സഖ്യത്തെ ഹൃദയപൂർവ്വം കാംക്ഷിക്കുന്നു. പൂജാർഹമായ ഈ സഹോദരന്മാരെ “അങ്ങനെയ കൈവണങ്ങുക.” എന്നീവചനങ്ങൾ കേട്ടു സുഗ്രീവൻ ഏറ്റവും മുടിതനായി. രാമലക്ഷ്മണന്മാരെക്കണ്ട നിമിഷംതന്നെ പ്രവൃദ്ധമായ ഭയജ്വരം അവനെ വിട്ടു. അനന്തരം ആ വാനരേശ്വരൻ സൗന്ദര്യം ഉജ്വലിക്കുന്ന സുമനോഹരമായൊരു മാനുഷവേഷം കൈക്കൊണ്ടു നിശ്ചലപ്രീതിയോടെ രാമചന്ദ്രനെ നോക്കി ഇങ്ങിനെ അഭിസംഭാഷണം തുടന്നു. “ഹേ! രാമഭട്ട! അങ്ങനെയ പ്രശാന്തവിക്രമനും ധർമ്മവിനീതനും സർവ്വലോകവത്സലനാണ്. അനന്യസാധാരണമായ നിന്തിരുവടിയുടെ ഗുണഗണത്തെപ്പറ്റി അനിലാത്മജനിൽ നിന്നു കേട്ട ഹൃദ്യവചനങ്ങൾ എന്നെ ആനന്ദഭരിതനാക്കുന്നു. നിന്തിരുവടിയുടെ സൗന്നിദ്ധ്യംനിമിത്തം മേലിൽ എനിക്കു ശ്രേയസ്സു

തന്നെ. ഒരു വാനരനായ എനോട് സ്നേഹനിലയിൽ വർത്തിക്കുന്നതിനു വിരോധമില്ലെങ്കിൽ ഹേ! രാഘവ! ഇതാ നിന്തിരുവടി കൈതരിക. കരത്തോടുകരം ബന്ധിച്ച് നാം നമ്മുടെ മൈത്രിയെ സുദൃഢമാക്കുക.” അനന്തരം ആ ഹരിശ്ചരനനുരൂപരന്മാരിരുവരും നിർഭരമായ സന്തോഷത്തോടെ അന്യോന്യം കൈകൊടുത്തു. പരിതോഷഭാരത്താൽ അവർ പുളകിതഗാത്രരായി. അരിന്ദമനായ ഹനുമാൻ പിന്നീടുതന്റെ സ്വന്തരൂപം കൈക്കൊണ്ട് രണ്ടു വിറകുമുട്ടികൾ സംഭരിച്ച് അതിൽ അഗ്നി വച്ചുതി. വളരുന്ന വഹ്നിയെ മംഗലപുഷ്പങ്ങൾകൊണ്ടു സല്ക്കരിച്ചു പ്രസന്നമാക്കി അപൂർവ്വമായ ഹർഷാവേശത്തോടുകൂടെ അവൻ അതിനെ ശ്രീമാന്മാരായ രാമസുഗ്രീവന്മാരുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ കൊണ്ടുവെച്ചു. അവർ രണ്ടുപേരും ജ്വലിക്കുന്ന പാവകനെ പ്രദക്ഷിണംചെയ്ത് അഗ്നി സാക്ഷികമായി അന്യോന്യം ആപ്തമിത്രങ്ങളായിപ്പിടിച്ചു. എത്രതന്നെ നോക്കിയാലും തൃപ്തിവരാത്തവണ്ണം പ്രഹൃഷ്ടചിത്തരായ അവർ പരസ്പരം വീക്ഷിച്ചു. തത്സമയം സുഗ്രീവൻ നിരതിശയമായ പ്രീതിയോടെ ശ്രീരാഘവനെനോക്കി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. “സഖെ! എന്റെ മനസ്സിനു ചേന്ന് മിത്രമാണ് നിന്തിരുവടി. മേലിൽ സുഖാസുഖങ്ങൾ നമുക്കുന്യോന്യം പങ്കിട്ടു ഭുജിക്കാം.” ഇങ്ങിനെ ഉററമിത്രങ്ങളായിതിന്ന് രാമസുഗ്രീവന്മാർക്കും ലക്ഷ്മണനും ഇരിപ്പാനായി ഹനുമാൻ പരമസന്തുഷ്ടിയോടെ നിറയെ പുഷ്പിച്ചുനില്ക്കുന്ന കുറെ ചന്ദനവൃക്ഷത്തിൻതഴകൾ ഒടിച്ചിട്ടുകൊടുത്തു. ഹർഷവ്യാകുലനേത്രനായ സുഗ്രീവൻ വിനയാനതനായി വീണ്ടും രാഘവനോടിക്കിടന്നു അഭിവചിച്ചു. “ഹേ! രാമചന്ദ്ര! ഹൃതഭായ്കനായി ഞാൻ ഈ ഘോരവനത്തിൽ അനിർദ്വചനീയമായ ദുഃഖത്തോടെ സദാ സഞ്ചരിക്കുന്നു. ഇതാ ഇപ്പോഴും എന്റെ അന്തരംഗം കഠിനഭീതിയാൽ സ്പന്ദനം ചെയ്തതന്നെ ഇരിക്കുന്നു. എന്റെ പ്രാണേശ്വരിയേയും അപഹരിച്ച് കടിലാശയനും കടിലകർമ്മനിരത്തനായ ബാലി എന്നെ നാട്ടിൽനിന്നും അടിച്ചുപായിച്ചു. ആ ഘോരവഞ്ചകൻനിമിത്തം ഇതാ ഞാൻ കഠിനക്ലേശം അനുഭവിക്കുന്നു. അതുകാരണമാണ് ഹേ!

സഖെ! ഞാൻ ഈ പെരുങ്കാട്ടിൽവന്നഭയംപ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നത്. നിന്തിരുവടി എന്റെ ഈ വിഷാദത്തെപ്പോക്കി ഘോരശത്രുവിൽ നിന്നും എന്നെ ത്രാണനാചെയ്യേണമെ.” തേജോനിധിയും ജ്ഞാനസമ്പന്നനും ധർമ്മസ്ഥലനുമായ ശ്രീരാഘവൻ സുഗ്രീവന്റെ ഈ യുക്തഭാഷിതം കേട്ട് മന്ദസ്തിതപൂർവ്വം അവനെ ഇങ്ങിനെ ആശ്വസിപ്പിച്ചു. “വോ കപികുജര! ഉപകാരംചെയ്തെന്നതാണ് സുഹൃത്തുക്കളുടെ ഉത്തമധർമ്മം. നിന്റെ ഭാര്യയെ അപഹരിച്ച ആ ഭൃഷ്ടനെ നിസ്സംശയം ഞാൻ ഹനിക്കുന്നുണ്ട്. ലക്ഷ്യം പിഴയ്ക്കാത്തതും സൂര്യസന്നിഭങ്ങളുമായ എന്റെ സുനിശിതബാണങ്ങൾ ഭൃശ്ചരിതനായ ബാലിയുടെ ഹൃദയമർമ്മത്തിൽ ഉഷ്കോടെ ചെന്നു തറക്കും. മഹേന്ദ്രവരും, പവ്വതത്തെയെന്നപോലെ അതിതീക്ഷ്ണവും പീലികെട്ടിയലങ്കരിച്ചതുമായ എന്റെ ആ ഉഗ്രബാണം ബാലിയുടെ ബൃഹത്കായത്തെ വിഭിന്നമാക്കും. സപ്തതുല്യങ്ങളും അപരിമേദ്യങ്ങളുമായ എന്റെ കൂത്ത ശരങ്ങളോട് ഉടഞ്ഞ ശൈലംപോലെ അവൻ പൂമിവിയിൽ മറിഞ്ഞുവീഴും.” ശ്രീരാഘവന്റെ ഈ സുമംഗലവാണികൾ സുഗ്രീവനെ അത്യന്തം ആശ്വസിപ്പിച്ചു. ഭാഗശരമിയായ രാമനെ അഭിവന്ദിച്ചുകൊണ്ടു വീണ്ടും അവൻ ഇങ്ങിനെപ്രവചിച്ചു. “ഹേ! പുരുഷസിംഹ! അങ്ങയുടെ പ്രസാദംനിമിത്തം അപഹൃതയായ എന്റെ പ്രാണവല്ലഭയും കൈവിട്ടുപോയ രാജ്യവും വീണ്ടുകിട്ടുവാൻ എനിക്കു സംഗതിയാകണം. ഹേ! രാഘവ! എന്റെ ഘോരവൈരിയായ ബാലിയുടെ നിധനത്തിൽ അങ്ങക്കു പുണ്യശ്രദ്ധയുണ്ടാകേണമെ.” രാമസുഗ്രീവന്മാർ ഇങ്ങിനെ സഖിത്വം കൈക്കൊണ്ട ആ നിമിഷത്തിൽ പത്മഭൂമിപോലെ പ്രകാശിക്കുന്ന സീതയുടെ ഇടകണ്ഠ, സുവർണ്ണപോലെ പിംഗലവർണ്ണത്തോടെ വിളങ്ങുന്ന ബാലിയുടെ ഇടകണ്ഠ, തീപ്പൊരി ചിതരൂപവും പ്രോജലിക്കുന്ന രാവണന്റെ ഇടകണ്ഠ ഇവ മൂന്നും ഒന്നുപോലെ തുടിച്ചു.

സക്തം-6

ശത്രുദ്ധാതിയായ സുഗ്രീവൻ പീതിപരസ്സര ശ്രീരാഘവനോടു വീണ്ടും ഇങ്ങിനെ ഉരചെയ്തു. “ഹേ! രാമചന്ദ്ര! ഏതായാ പരിതാപകരമായ നിന്തിരുവടിയുടെ ധൃത്താന്തം സമുപ്തം ഞാൻ നല്ലപോലെ ഗ്രഹിച്ചു. സവിവാഹസരനായ വായുജൻ എല്ലാം വിസ്തരിച്ചു പറഞ്ഞുപല്ലൊ. നിന്തിരുവടി വക്ഷ്യണനോടും സീതയോടുംകൂടെ ഇതുജനമായ ഈ ഭാരകാനനരനിൽ വന്നു വസിച്ചിരുന്നു. ഒരു ദിവസം ധീരോഭാത്തരായ നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും ആശ്രമം വിട്ടുപോയ അവസരത്തിൽ ജനകജയായ സീത ഒരു രാക്ഷസനാൽ അപഹൃതയായി. വൈഭേരിയേയുകൊണ്ടു തിരിച്ചുപോകുമ്പോൾ മദ്ധ്യമാഗ്നം പക്ഷിഃശ്രഷ്ടനായ ജടായുരെ സുഭാരുണനായ അവൻ നഷ്ടഭയം കൊണ്ടുവീഴ്ന്നു. എന്നീ സംഗതികളെല്ലാം ഞാൻ നല്ലവണ്ണം മനസ്സിലാക്കി. ഹേ! നരശാല്യ! ഭായ്യാവിയോഗജമായ ഈ ഭൂഖത്തിൽനിന്നും നിന്തിരുവടിയെ ഉടൻ ഞാൻ മുക്തനാക്കുന്നുണ്ട്. പൊയ്ക്കായ വേദത്തെപ്പോലെ സതീതിലകമായ സീതയെ ഞാൻ ഇവിടെ ആനയിപ്പിക്കും നിശ്ചയം. പാതാളത്തിലൊ അമരലോകത്തുതന്നെയൊ ആണെന്നിരിക്കിലും ഞാൻ വൈഭേരിയെ അന്വേഷിച്ചു കൊണ്ടുപോരുന്നതാണ്. ഹേ! രാഘവ! ഞാൻ പറയുന്നതെല്ലാം യഥാർത്ഥമാണെന്നു ധരിക്കുക. ദേവദാനവന്മാർക്കുപോലും വിദേഹജ ദഹിക്കത്തക്കവെല്ല. വിഷഭക്ഷ്യത്തിന്നു തുല്യം അടുക്കവാൻപോലും അസാദ്ധ്യമായ ഒരു തീവ്രവസ്തുവാണ് ജനകനദിനി. വിരഹജന്മമായ ഈ വിഷാദത്തെ അങ്ങുതന്നെ ഭൂമീകരിക്ക. ദേവി—ജനകജയെ ഞാൻ തിരഞ്ഞുകൊണ്ടുപോരുന്നതാണ്. ക്രൂരകർമ്മമായ ഒരു രാക്ഷസൻ അന്നൊരുനാൾ സുന്ദരഗാത്രിയായ ഒരു തരുണിയെ വിധവപഥത്തിൽകൂടെ അപഹരിച്ചു കൊണ്ടുപോകുന്നതു ഞാൻ വീക്ഷിക്കുകയുണ്ടായി. ആ തനപംഗി നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രാണവല്ലഭ

യായ സീതാദേവി തന്നെയായിരിക്കുമെന്ന് ഇപ്പോൾ ഞാൻ അനുമാനിക്കുന്നു. രാക്ഷസന്റെ നിഷ്ഠൂരഹസ്തത്തിൽ അകപ്പെട്ട് തീവ്രതാപത്തോടെ സന്ദരാപാംഗിയായ അവൾ ഹാ! രാമ! ഹാ! ലക്ഷ്മണ! എന്നിങ്ങനെ അതികരുണം രോദനംചെയ്തിരുന്നു. സപ്തേന്ദ്രതരുണിയെപ്പോലെ അവൾ ആ രാക്ഷസകരത്തിൽ അതീവഭീതിയോടെ തുടിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. തത്സമയം ഞങ്ങൾ നാലഞ്ചു പേർ ശൈലതടത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. ഞങ്ങളെ കണ്ടപ്പോൾ തന്മാഗിയായ അവൾ താൻ ധരിച്ചിരുന്ന ടിപ്പുവീര്യം യോടു കൂടിയ ഉത്തരീയവും ആഭരണങ്ങളും അഴിച്ചു താഴെ ഇട്ടു. ഹേ! രാമദേ! ഞങ്ങൾ ആ ഭീഷണങ്ങൾ എടുത്തു ഭദ്രമായി വെച്ചിട്ടുണ്ട്. അവ നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രാണവല്ലഭ്യയേതെന്നതായൊ എന്നു അങ്ങനെയൊരു നല്ലപോലെ പരിശോധിക്കൂ.” ഈ പ്രിയ ഭാഷിതം കേട്ടു രാമദേവൻ “ഹേ വയസ്സ്! അവ എവിടെ? എന്തിനെ വേഗം കാട്ടിത്തരിക. എന്തിന്നു കാലവിളംബനം വരുത്തുന്നു?” എന്നിങ്ങനെ സസംഭ്രമം പറഞ്ഞു കേട്ട് രാഘവപ്രിയ കാർഷ്ഠിയായ സുഗ്രീവൻ വൈചിത്ര്യമേറിയ ആ വസ്ത്രവും ആഭരണങ്ങളും ശൈലഗുഹയിൽനിന്നും അതിശീഘ്രം അവിടെ ആനയിച്ചു. അവയെക്കണ്ടു ശ്രീരാഘവൻ വിഷാദഭാരത്താൽ തീരെ വിവശനായി. മഞ്ഞുകൊണ്ടു മൂടപ്പെട്ട തിങ്കൾപോലെ ആ ധീരപുരുഷന്റെ വദനം ബാഷ്പത്താൽ അങ്കിതമായി. സുശോഭയോടുകൂടിയ ആ വസ്ത്രവും ഭീഷണങ്ങളും എടുത്തു തന്റെ മാരോടണച്ച് ബാഷ്പകുലാശിതനായ ഭാശരഥി “ഹാ! പ്രിയെ! ഹാ! പ്രാണവല്ലഭേ!” എന്നിങ്ങനെ വിളിച്ച് അതിഭയനീയമാവണ്ണം രോദനംചെയ്തു. ധൈര്യം തീരെ കൈവിട്ടു സുവൃഥിതനായ ശ്രീരാഘവൻ യുദ്ധസ്പർത്തെപ്പോലെ ഭൂശതരം നിശ്ചയിച്ചു. വിഷാദാകലനായി ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ തളന്ന് ആ പുരുഷപുംഗവൻ വ്യാമോഹിച്ചു. അനന്തരം ശ്രീരാഘവൻ അവിച്ഛിന്നമായ അശ്രുധാരയോടുകൂടെ ദീനസ്വരത്തിൽ സൗമിത്രിയോടിങ്ങനെ വെച്ചു. “ഹാ! ലക്ഷ്മണ! വഞ്ചിതയായ ജനകജ്ഞ താഴെയുള്ള ഹരിതശാലാലങ്ങളിന്മേൽ അ

ജിച്ച്വരിഞ്ഞിട്ടുള്ള ഈ ഉത്തമഭീഷണങ്ങളും വസന്തം നോക്കുക.” രാഘവന്റെ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ട ഭ്രാന്തക്കുഞ്ഞായ സൗമിത്രി ബാഷ്പഭൂഷിതമായ തന്റെ നയനങ്ങൾ തുടച്ചു കൊണ്ട് അവയെ സൂക്ഷിച്ചു. അനന്തരം സൗമിത്രി ഇങ്ങിനെ പൂവായിച്ചു. “ഹേ! രാമചന്ദ്ര! ഈ തോരവളകളും കണ്ഡവങ്ങളും ആരുടേതാണെന്ന് എനിക്കു തീർച്ചപറഞ്ഞുകൂടാ. എന്നാൽ നൂപുരങ്ങൾ ദേവി—വി ദേഹജയുടേതുതന്നെ നിശ്ചയം. ദേവിയുടെ പാദാഭിവന്ദനനിമിത്തം എനിക്കുവ നിത്യപരിചിതങ്ങളാണ്.” അനന്തരം ദൂരമധൈ വശ്യത്തോടെ രാമചന്ദ്രൻ സുഗ്രീവനോടിങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. “ഹേ! കപി! ഭീഷണാകാരനായ ആ രാക്ഷസൻ പ്രാണാതിപ്രിയമായ എന്റെ വല്ലഭയെ എങ്ങോട്ടാണ് കൊണ്ടുപോയത്? എന്നെ ഈ മഹദ്വ്യസനത്തിനു വശംവടനാക്കിയ ആ ദുഷ്ടൻ വസിക്കുന്ന തെവിടെ? ആ ഘോരവഞ്ചകൻനിമിത്തം ആശരൂപ മഴുവൻ ഇതാ നശിപ്പാൻപോകുന്നു. മൈഥിലിയെ അപഹരിച്ച് എന്നെ ഈവിധം സുസംക്രമനാക്കിത്തീർത്തിട്ടുള്ള ആ ദുഷ്ടരാക്ഷസന്റെ ആയുസ്സു മിക്കവാറും ഒടുങ്ങി. അവനു യമപുരിയ്ക്കുള്ള മാറ്റം ഇതാ തുറന്നുകഴിഞ്ഞു. ഹേ! ഹരീശചര! എന്റെ പ്രിയതമയെ അപഹരിച്ച ആ രൗദ്രകർമ്മാവെ ഇതാ ഞാൻ മൃത്യുപത്തനെ തെ പ്രാപിപ്പിക്കുന്നുണ്ട്.”

സർഗ്ഗം-7

ശോകകാഠിന്യത്തോടെ ശ്രീരാഘവൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞതു കേട്ട പ്ലവഗാധിപനായ സുഗ്രീവൻ അത്യന്തം പരിതപിച്ചു. അവന്റെ നയനങ്ങൾ അശ്രുപരിപൂർണ്ണങ്ങളായി. ബലാജലിധോടുകൂടെ അവൻ രാമചന്ദ്രനെ നോക്കി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. “ഹേ! രഘുതമ! അപവൃത്തനും ദുഷ്ടലജാതനും ദുഷ്ടിക്രമിയുമായ ആ രാക്ഷസന്റെ നിലയമൊ കലമൊ ഏതാണെന്ന് എനിക്കു നിശ്ചയമില്ല. എങ്കിലും ഞാൻ തക്ക യത്നംചെയ്തു മൈഥിലിയെ ആരാ

ഞ്ഞുകൊണ്ടുപോരുന്നുണ്ട്. ഇതു സത്യമാണ്. അങ്ങനെയോ ഈ
 വേദത്തെ പരിശുദ്ധിക്കുക. നിന്തിരുവടി പരിതോഷിക്കത്തക്കവ
 ണ്ണും ഞാൻ എന്റെ പൗരസ്ത്യം പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നുണ്ട്. ആ രാക്ഷ
 സനെ ഞാൻ സഗണം മുടിക്കും; നിശ്ചയം. ഹേ! രാജാവിര! പ്ര
 സന്നമതിയായ അങ്ങനെയോ ലഘുവുദ്ധികളെപ്പോലെ ഈവിധം
 ക്ലേശിക്കരുത്. ധൈര്യം കൈക്കൊൾക. നിന്തിരുവടിയെപ്പോ
 ലെതന്നെ ഞാനും ഭാഷാവിധേയഗജമായ ദുഃഖംനിമിത്തം അത്യ
 ന്തം സന്തപിക്കുന്നു. എങ്കിലും ഞാൻ ഈവിധം രോദനം ചെയ്യാ
 റില്ല. ധൈര്യത്തെ വിട്ടൊഴിക്കുന്നതുമില്ല. പ്രാകൃതനായ ഒരു വാ
 നരനാണെങ്കിലും സ്വപിതും ഞാൻ നിലനിൽക്കുന്നു. ഹേ! മഹാ
 ത്വന്! നിന്തിരുവടിയാവട്ടെ വീട്ടുവാരിധിയും ധീരോഭാത്തന്മാ
 ണ്. സത്വസംയുക്തനായ അങ്ങനെയോ ഇങ്ങിനെ വിഷാദിക്കുന്നതു
 യുക്തമല്ല. ശോകജന്യമായ ഈ ബാഷ്പപ്രവാഹത്തെ നിന്തിരുവ
 ടി സ്വപൗരസ്ത്യംകൊണ്ടു ദൃഢരം ബന്ധിക്കുക. കൊടിയ വിഷാ
 ദത്തിങ്കലാകട്ടെ, അത്ഥനാശത്തിങ്കലാകട്ടെ, കഠിനഭയത്തിങ്കലാക
 ട്ടെ, മരണം ആസന്നമായ അവസരത്തിങ്കലാകട്ടെ വിവേകികൾ
 ന്നുകൊണ്ടും ധൈര്യം കളയാഴിക്കയില്ല. ബുദ്ധിഹീനതയാൽ ദൈ
 ന്യഭാവത്തോടെ വസിക്കുന്ന ഒരുവൻ അതിഭാരം വഹിച്ചു വെള്ള
 ത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുന്ന ഒരു തോണിക്കു തുല്യനാണ്. ക്ലേശം അവ
 നെ വിട്ടുമാറുകയേ ഇല്ല. ഹേ അരിന്ദമ! നിന്തിരുവടി പ്രസന്ന
 നാകുക. അങ്ങയുടെ പ്രാണാതിമിത്രമായ ഈ വാനരൻ ഇതാ
 അങ്ങയെ കൈവണങ്ങുന്നു. നിന്തിരുവടി സ്വപൗരസ്ത്യത്തെ പരി
 പാലിക്കുക. ധീരനായ അങ്ങനെയോ ശോകത്തിനിടംകൊടുക്കുകയോ?
 ശോകത്തെ അനുവർത്തിക്കുന്നവൻ ഒരിക്കലും സ്വസ്തിയുണ്ടാകുന്നി
 ള്ല. അവന്റെ തേജസ്സും ക്രമേണ ക്ഷയിച്ചുപോകുന്നു. അവന്റെ
 പ്രാണങ്ങളിൽപ്പോലും സംശയം ജനിക്കുന്നു. അതിനാൽ ഹേ!
 രാജേന്ദ്ര! നിന്തിരുവടി ദുഃഖത്തെ ദൂരീകരിക്കുക. കേവലം ധൈര്യ
 ത്തെ കൈക്കൊൾക. ഹൃദയപൂർവ്വമായ പ്രണയംനിമിത്തം
 ഞാൻ ഇപ്രകാരം പറയുന്നതാണ്. ഉപദേശിക്കയല്ല. നിന്തിരു

വടിയുടെ ആത്മമിത്രമായ ഈ വാനരനെ ഓർത്തിട്ടെങ്കിലും നിന്തി
 രവടി സമാശ്വസിക്കേണ്ടമെ.” സുഗ്രീവന്റെ അമൃതതുല്യമായ
 ഈ സാന്ത്വനവചനം കേട്ട ശ്രീരാഘവൻ വസ്ത്രാഞ്ചലംകൊണ്ട്
 അശ്രുപരിക്ലിന്നമായ തന്റെ വദനം തുടച്ചു. ആ ധീരപുംഗവൻ
 അല്പം ആശ്വസിച്ച്. അനന്തരം മഹാത്മാവായ ശ്രീരാഘവൻ
 സ്നേഹപുരസ്സരം സുഗ്രീവനെ ആശ്ലേഷിച്ചുകൊണ്ടിപുകാരം പറ
 ഞ്ഞു. “ഹേ! സഖെ! ഹിതാനുവർത്തിയായ ഒരു സ്നേഹിതൻ ആ
 ചരിക്കേണ്ടുന്ന ധർമ്മങ്ങൾ ചിലതുണ്ട്. അവയെ അങ്ങനെയൊന്നിഷ്ട
 ഉങ്കും ആചരിച്ചു. പ്രകൃതിമധുരമായ അങ്ങയുടെ ഈ ഇഷ്ടവചന
 ങ്ങൾ എന്റെ അന്തരംഗത്തെ ഏറ്റവും ആനന്ദിപ്പിക്കുന്നു. ഈ
 വിധമുള്ള സുഹൃത്തുക്കൾ വിശേഷിച്ചും ഈ കാലത്തു ഭല്യഭമാണ്.
 ഹേ! കപീശ്വര! എന്നാൽ അങ്ങനെയൊന്നിതയേയും രൈദ്രകർമ്മവും
 ഉഗ്രമൂർത്തിയുമായ ആ ആശരണേയും ആരാഞ്ഞറിയുവാൻതക്കവ
 ണ്ണം യത്നം ചെയ്യുക. ഞാൻ അനുഷ്ഠിക്കേണ്ടതെന്തെന്നും അങ്ങനെയൊന്നി
 വചിക്കുക. വർഷാകാലത്തു സുക്ഷേത്രത്തിലെന്നപോലെ സർപ്പവും
 എന്റെ നന്മക്കുവേണ്ടിത്തന്നെ. അഭിമാനംനിമിത്തം ഞാൻ
 ഈ പറഞ്ഞ വാക്കുകളെല്ലാം എത്രയും യഥാർത്ഥമാണെന്ന് ഹേ!
 ഹരിശാസ്ത്ര! അങ്ങനെയൊന്നിതയേയും. അനന്തരം ഞാൻ ഒരിക്കലും
 പറയുകയുണ്ടായിട്ടില്ല. ഇനി ഉണ്ടാകുന്നതുമല്ല. അങ്ങയോടായ
 തുകൊണ്ട് ഞാൻ ഇത്രയും പറയുന്നു.” രാമചന്ദ്രന്റെ ഈ യഥാർത്ഥ
 വചനങ്ങൾ കേട്ട സുഗ്രീവനും മറ്റു വാനരസൈന്യവും അത്ഭുതം
 തുഷ്ടിപ്പെട്ടു. പരസ്പരഹിതാനുവർത്തികളായിത്തീർന്നിട്ടുള്ള ആ ഹ
 രീശ്വരനരപുംഗവന്മാർ തങ്ങളുടെ സുഖാസുഖവൃത്താന്തത്തെപ്പറ്റി
 ഇങ്ങിനെ അല്പനേരം സംഭാഷണംചെയ്തു. മഹാനഭാവനം നര
 പുംഗവനുമായ ഓശരഥിയുടെ ഈ മോഹനമധുരവാക്കുകൾ ഓരോ
 നും ആകർഷണമെന്ന് കപിമുഖനായ സുഗ്രീവൻ തനിക്കു
 ‘കാഴ്ചം കൈവന്നുകൂടി’ എന്നു പ്രബലമാവണം വിശ്വസിച്ചു.

സക്തം-8

ശ്രീരാഘവന്റെ അമൃതമുഖമായ ഹൃദ്യവചനങ്ങൾ കേട്ട സുഗ്രീവൻ പുളകിതഗാത്രനായി. സുപ്രസന്നമായ വടനശോഭയോടെ അവൻ ഇങ്ങിനെ വചിച്ചു. “ഹേ! രഘുത്തമ! സമുവിധത്തിലും ഇപ്പോൾ ഞാൻ അനുഗ്രഹിതനായി. ഉപപന്നഗുണനായ അങ്ങയുടെ സഖ്യം എനിക്കു ലഭിച്ചുവല്ലോ! ഹേ അനഘ! നിന്തിരുവടിയുടെ കരുണയുണ്ടെങ്കിൽ അമരലോകംപോലും വശത്താകും. പിന്നെ ഈ കപിരാജ്യത്തെപ്പറ്റി പറയേണ്ടതൊ. രഘുവംശവുമായി എനിക്കു മൈത്രി ലഭിച്ചത് എന്റെ ഭാഗ്യത്തിരേകമാണ്. എന്റെ ബന്ധുമിത്രങ്ങൾക്കും ഞാൻ പൂജ്യനായി. ഹേ! വീര! ഞാൻ നിന്തിരുവടിക്കു പററിയ ഒരു മിത്രമാണെന്നു ക്രമേണ നിന്തിരുവടിക്കു ബോദ്ധ്യമാകും. തന്നെപ്പറ്റി താൻതന്നെ ഉൽഘോഷിക്കുന്നതു തീരെ അനുചിതമാണല്ലോ. ആത്മബോധമുള്ളവരിൽ ധൈര്യം എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം നിന്തിരുവടിക്കു തുല്യരായ സുഹൃതികളിൽ പ്രീതി നിശ്ചലമാണ്. പൊൻ, വെള്ളി, വസ്ത്രാഭരണങ്ങൾ തുടങ്ങിയ സമ്പദ്വസ്തുക്കളും സുഹൃത്തുക്കൾ സുഹൃത്തുക്കളോടൊന്നിച്ചു പങ്കിട്ടു ഭുജിക്കുന്നു. ധനിയാലും ദരിദ്രനായാലും, സുഖിയാലും ദുഃഖിയാലും, നിദ്ദോഷിയാലും സദോഷിയാലും തോഴനു തോഴൻതന്നെ ആശ്രയം. ധനം, സുഖം എന്നിവ മാത്രമല്ല ശരീരംപോലും യഥാർത്ഥമിത്രങ്ങൾ തോഴനുവേണ്ടി പരിത്യജിക്കുന്നു.” സുഗ്രീവന്റെ ഈ മംഗളമൊഴികളെ രാഘവൻ ഹൃദയപൂർവ്വം അഭിനന്ദിച്ചു. അനന്തരം വാനരനാഥനായ സുഗ്രീവൻ മോഹനസുരൂപവണ്ണത്തോടെ പുഷ്പിച്ചുനില്ക്കുന്ന ഒരു സാലവൃക്ഷത്തിൽനിന്നു കറെ തഴകൾ ഒടിച്ചിട്ട് രാമലക്ഷ്മണന്മാരോടൊന്നിച്ച് അപേക്ഷിച്ചു. താനും അവരുടെ സമീപം ഇരുന്നു. നിശ്ചലമായ കടൽപോലെ പ്രസന്നചിത്തനായ രാമചന്ദ്രനെ നോക്കി സുഗ്രീവൻ അത്യർത്ഥമധുരമായ വാക്കുകൾ വീണ്ടും ഇങ്ങിനെ ഉരചെയ്തു. “ഹേ! രഘുവീര! അപവൃത്തനായ

ബാലിയാൽ ഏതഭാവ്യനായി കഠിനഭീതിയോടും അതുലശോകത്തോടുംകൂടി ഞാൻ ഈ ഋഷ്യഭൂകശിവാത്തെത്തന്ന സമുദ്രം ആശ്രയിക്കുന്നു. ശത്രുഭയംനിമിത്തം ഉൽഭാത്തപേതനനായ ഞാൻ ഓരോ നിമിഷവും ഓരോ സാവസാരപോലെയാണ് കഴിച്ചുകൂട്ടുന്നത്. സർപ്പലോകഭയങ്കരനും വിനിതനുമായ ബാലിയാൽ നിഹതഗതിയായി ഭൂയിഷ്ടദുഃഖം അനുഭവിച്ചുകൊണ്ടുതന്നെ ഞാൻ കാലം നയിക്കുന്നു. എന്റെ ഭയം തീർത്തു നിന്തിരുവടി എനിക്കഭയം നല്കുന്നമെ. വിഷാദവശഗനായ എനിൽ നിന്തിരുവടി പ്രസാദിക്കുക.” ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടു ധർമ്മജ്ഞനും ധർമ്മവത്സലനുമായ കാകൽസ്ഥൻ മന്ദഹാസസമനധീതം ഇങ്ങിനെ പ്രതിവചിച്ചു. “ഓ! വാനര! ഉപകാരം മിത്രലക്ഷണവും അപകാരം ശത്രുലക്ഷണവുമാണ്. നിന്റെ പ്രാണനായികയെ അപഹരിച്ചുകൊണ്ടുപോയ ആ ഘോരവഞ്ചകനെ ഞാൻ നിശ്ചയമായും ഹരിക്കുന്നുണ്ട്. മഹേന്ദ്രാശനിപോലെ മഹാശക്തിയുള്ളവയും സുരീക്ഷാഗ്രന്ഥങ്ങളോടുകൂടിയവയുമായ എന്റെ ബാണശതങ്ങൾക്ക് ആ പരമദുഷ്ടൻ ഉടനെ പ്രാതലാകും. ഘോരസപ്തങ്ങളെപ്പോലെ പാഞ്ഞുകയറുന്നവയും പൊന്നണിഞ്ഞവയുമായ എന്റെ ഈ നിശിതബാണങ്ങൾ കൂലിക്കുന്നുവെങ്കിൽ, അവയുടെ ശക്തി ഇത്രയാണെന്നു പരിഗണിച്ചുകൂടാ. അവ നിന്റെ സോദരനാണെന്നു പറയുന്ന ആ ഘോരപാപിയുടെ നെഞ്ചിൽ ഉഷ്കോടെ ചെന്നു തറക്കും. മഹാപാപിയെന്നപോലെ അവ ബാലിയുടെ ഭീമകായത്തെ വിഭിന്നമാക്കി ഭൂമിയിൽ മറിച്ചുതള്ളും.” ശ്രീരാഘവന്റെ ശോഭനവാക്കുകൾ കപിവരനായ സുഗ്രീവനും നിസ്തലപ്രീതി നല്കി. വീണ്ടും സുഗ്രീവൻ വ്യാകുലചിന്തയോടെ ഇങ്ങിനെ വചിച്ചു. “ഓ! പാത്ഥീവനന്ദന! ഞാൻ മാലിൽ നിമഗ്നനാണ്. നിന്തിരുവടിയോ—ആത്മർക്ക് അഭയത്തെ പ്രദാനംചെയ്യുന്നു. ഉള്ളിൽ അടങ്ങാത്തുള്ള എന്റെ വിപുലദുഃഖംകൊണ്ടും തോഴനാണെന്ന ഝഡവിശ്വാസംകൊണ്ടുമാണ് ഞാൻ നിന്തിരുവടിയോടു് ഇത്രയും പറയുന്നത്. നിന്തിരുവടിയുടെ മൈത്രി എനിക്ക്

എന്റെ പ്രാണനേക്കാൾ എത്രയോ വിലയേറിയതാണ്. ഫേ!
 രാഘവ! ഇതു സത്യമാണ്.” സുഗ്രീവൻ സഗൽഗഭം ഇങ്ങിനെ
 പറഞ്ഞു നദീവേഗംപോലെ അനശ്ശമമായി പ്രവഹിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന
 ബാഷ്പത്തെ ഒരുവിധം ധൈര്യത്തോടെ അടക്കി. വിഷാദംനി
 മിത്തം സംസാരിക്കുവോലും വയ്ക്കാതെ ആ വാനരൻ അല്പസമയം
 മൗനം പിടിച്ചു. നെടുവീറ്റിട്ടുകൊണ്ടു വീണ്ടും തേജോനിധിയായ
 രാമചന്ദ്രനെ നോക്കി അവൻ ഇങ്ങിനെ ഉണർത്തിച്ചു. “ഫേ!
 ഭീനവത്സല! പണ്ടൊരു ദിവസം എന്റെ ഭാതാവായ ബാലി
 കഴിയുന്നത്ര നിർത്തിച്ചു എന്നെ നാട്ടിൽനിന്നും അട്ടിയോടിച്ചു.
 എന്റെ പ്രിയതമയേയും അവൻ അപഹരിച്ചു. കൂട്ടുകാരിൽ
 പലരേയും കാരാഗൃഹത്തിൽ ഇട്ടുകയറ്റുകയും ചെയ്തു. അവൻ ഇപ്പോ
 ഴും എന്നെക്കൊല്ലുവാൻ ലാഭകരമാക്കിത്തന്നിരിക്കുന്നു. എന്നെ
 നിഗ്രഹിപ്പാനയച്ചിരുന്ന അവന്റെ അസംഖ്യം വീരയോദ്ധാക്കു
 ളെ ഞാൻ കാലാലയത്തിലേക്കു യാത്രയയച്ചിട്ടുണ്ട്. ഫേ! പുരു
 ഷവ്യാഘ്ര! ഈ ഭയശങ്കകൾകൊണ്ടാണ് നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരെയും
 മലയടിവാരത്തു കണ്ടപ്പോൾ ഞാൻ അടുക്കാഞ്ഞത്. ഭയംനിമി
 ത്തം വൃതിപലിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഒരുവൻ എന്തൊരു കാഴ്ചയും
 പെട്ടെന്നു ഭീതിനൽകുന്നതാണല്ലോ. ഫന്ദ്രമൽപ്രമുഖനാരായ
 വാനരന്മാരാണ് എനിക്കു ഈ പർവ്വതത്തിങ്കൽ സഹായികൾ.
 കഠിനഭീതിയാൽ വളരെ ഭ്രമിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും അവരുടെ ഒത്താ
 ശനിമിത്തം ഞാൻ ഒരുവിധം ജീവൻ ധരിക്കുന്നു. ഇവരാണ് എ
 നിക്കുള്ള രക്ഷ. ഞാൻ ഇരിക്കുമ്പോഴും നടക്കുമ്പോഴുമെല്ലാം ഇ
 വർ എന്റെ ഒരുമിച്ചുതന്നെ ഉണ്ടായിരിക്കും. ഇങ്ങിനെ നിർവ്വ്യാ
 ജമായ സ്നേഹത്തോടെ ഇവർ എന്നെ കാത്തുപോരുന്നു. ഫേ!
 രാമ! ഞാൻ ഈ പറഞ്ഞതിൽ ഒട്ടും അതിശയോക്തിയില്ല. ഉ
 ള്ളതിൽ എത്രയും കുറച്ചിട്ടെ ഞാൻ നിന്തിരുവടിയോടുണർത്തിച്ചി
 ട്ടുണ്ട്. പ്രഖ്യാതബലനായ ബാലി—എന്റെ ആ ഉഗ്രവൈർ
 ലോകം വെടിയുമ്പോൾ മാത്രമെ എന്റെ ദുഃഖം അവസാനിക്കൂ.
 എന്റെ സുഖവും ദുഃഖവും ജീവിക്കുതന്നെയും ആ ദുഷ്ടന്റെ വിന:

ശത്തെ അപേക്ഷിച്ചാണിരിക്കുന്നത്. ഹേ! അരിവിമട്ട്! എന്റെ മനോവൃഥയുടെ നില ഇപ്രകാരമെല്ലാമാണ്. സഹിപ്പാൻ കഴിയാത്തവണ്ണം അതെന്റെ ഹൃദയത്തെ തീവ്രതരം അടിച്ചുടയ്ക്കുന്നു. സുഖിയായാലും ദുഃഖിയായാലും തോഴന്നു തോഴനാണല്ലോ പ്രബലമായ ആശ്രയം.” ഈ വാക്കുകൾ കേട്ട ഭാശരമി ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു. “ഹേ! ഹരിപുംഗവ! അങ്ങയ്ക്കും ബാലിക്കും തമ്മിൽ ഇത്രയും പ്രാപഞ്ചം സംഭവിച്ചതെങ്ങിനെ? ഞാൻ അങ്ങയുടെ ഖേദം നിശ്ശേഷം പോക്കുന്നുണ്ട്. ഭവാനു സുഖം ഭവിക്കും. ഹേ! സുഗ്രീവ! നിന്നെ ഈ വിധമെല്ലാം അവാമാനിച്ചുവെന്നു കേൾക്കുമ്പോൾ പ്രവാഹം തീരത്തെപ്പോലെ ക്രോധം എന്റെ ഹൃദയത്തെ അത്ഭുതം തകർക്കുന്നു. ഇതാ ഞാൻ വിൽ കലയ്ക്കുകയായി. ഈ ജ്യാവിൽനിന്ന് ഒരു ശരം വിമുക്തമാകുന്നുവെങ്കിൽ പിന്നെ നിന്റെ വൈരി ഇല്ലെന്നു ധരിച്ചുകൊൾക.” തുരാതമാവായ ശ്രീരാഘവീരന്റെ ഹൃദയംഗമമായ ഈ ഭാഷിതം കേട്ട സുഗ്രീവ പ്രമുഖനാരായ വാനരന്മാർ ഏറ്റവും പരിതൃഷ്ണരായി. അവർ അത്ഭുതം ആശ്ചര്യപ്പെട്ടു. അനന്തരം സുഗ്രീവൻ തനിക്കും ബാലിക്കും തമ്മിൽ വൈരമുണ്ടായ കാരണം ഇങ്ങിനെ വിസ്തരിച്ചു.

സക്തം-9

“ഹേ! രാഘവ! എനിക്കും ബാലിക്കും തമ്മിൽ ഈ കഠിന വൈരം എങ്ങിനെ സംഭവിച്ചുവെന്ന് ആദ്യമുതൽക്കുതന്നെ ഞാൻ നിന്തിരുവടിയോടുണർത്തിക്കാം. ശത്രുപ്രഭാമിയും ഉഗ്രപ്രതാപിയും എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനുമായ ബാലി പിതാവിന്ന് എത്രയും സമ്മതനായിരുന്നു. പണ്ട് എനിക്കും അപ്രകാരംതന്നെയായിരുന്നു അവൻ. അച്ഛന്റെ മരണശേഷം മന്ത്രിമാർ ജ്യേഷ്ഠപുത്രനായ അവനെ പ്രീതിപുരസ്സരം കപിരാജാവായി വാഴിച്ചു. ഇങ്ങിനെ ബാലി പിതൃപൈതാമഹമായ ഈ മഹാരാജ്യം ഇപ്പോൾ ഭരിച്ചുവരുന്നു.

ഞാനാവട്ടെ ഒരു ഭാസനപ്പോലെ സദാ അവനെ പരിചരിച്ചു പോന്നു. ഒറ്റദിവസം ആദ്യപുത്രനും സുപ്രസിദ്ധനും തേജോനിധിയുമായ മായാവിടെന്നൊരു ഭാനവൻ ഉണ്ടായിരുന്നു. അവനും ബാലിക്കും തമ്മിൽ സ്ത്രീനാമിത്തം പണ്ടു വലിയ പകയുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. ഇങ്ങിനെയിരിക്കെ ഒരു രാത്രി ലോകമുഴുവൻ ഗാഢനിദ്രയിൽ ആണ്ടിരുന്ന അവസരത്തിൽ ആ ഭാനവൻ കിഷ്കിന്ധാ പാർവതത്തിൽ കയറിവന്നു ഘോരതരം അട്ടഹാസംചെയ്തു. അതിവശുരീയോടെ അവൻ എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനെ പോരിന്നു വിളിച്ചു. ദുസ്സഹമായ ആ ഭൈരവസ്വപനം പ്രസപ്തനായ ബാലിയുടെ ഉറക്കം തെളിയിച്ചു. ഉടൻ അടക്കവയ്ക്കാത്ത അമർഷത്തോടെ അവൻ ആ അസുരോത്തമനെ ഹാഠിപ്പാനായി ചാടിപ്പറുപ്പെട്ടു. ഇതുകണ്ടു് അവന്റെ സ്ത്രീജനങ്ങൾ ഈ ഉദ്യമത്തിൽനിന്നും അവനെ പാപവിധം വിലക്കിനോക്കി. ഞാനും കഴിയുന്നത്ര പരിശ്രമിച്ചു. ആരുടെ വാക്കും പരിഗണിക്കാതെ മഹാബലനായ ബാലി ആ ഭാനവനോടേതിപ്പാൻ പുറപ്പെട്ടു. സൗഹൃദംനിമിത്തം എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനെ തനിയെ വിടുവാൻ എനിക്കു തീരെ മനസ്സുവന്നില്ല. തന്നിമിത്തം ഞാനും കപീശ്വരനെ അനുഗമിച്ചു. ഭാതാവോടൊന്നിച്ചു വിദൂരത്തായി എങ്ങനെയും കണ്ടപ്പോൾ സുഭിമനായ ആ ദൈത്യപുംഗവൻ ജാതാസന്ദ്രാസത്തോടെ ദ്രുതരം കൂരിച്ചുപാഞ്ഞു. അതിജീവം തെങ്ങും അവനെ അനുഗമിച്ചു. ഉദിച്ചയരുന്ന ചന്ദ്രന്റെ രമ്യകിരണങ്ങളാൽ തെങ്ങുകൾ മാഗ്നം സുവ്യക്തമായിരുന്നു. കുറെദൂരം ചെന്നപ്പോൾ ആ ഭാനവൻ തുണാവൃതമായ ഒരു മഹാവില്പത്തിൽ ചെന്നൊളിച്ചു. തെങ്ങും ആ ഒരീമുഖത്തിൽ നില്ക്കുകയുമായി. ഗിരിഗർഭപാർവതയിൽ ചെന്നഭയംപ്രാപിച്ച ആ അസുരപുംഗവന്റെ ദുസ്സാമത്വത്തെച്ചിന്തിച്ച് ക്രോധകാരിയുത്താൽ ബാലി അത്യന്തം ക്ഷുബ്ധനായി. അനന്തരം അവൻ എന്നോടിക്കിനെ പാഞ്ഞു. “ഹേ! സുഗ്രീവ! ഞാൻ മടങ്ങിവരുന്നതുവരെ നീ ഇവിടെത്തന്നെ നില്ക്കുക. ഒട്ടും ഭയം വേണ്ട. ഞാൻ ഈ വില്പത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു വൈരിയെ നിഗ്രഹിച്ച് അ

തിശീലം തിരിച്ചുപോരാം.” അതതന്നെ ഞാൻ എത്രാണെ വിലക്കിയിട്ടും വീരോന്മുഖിയായ അവൻ അതിനെ കൂട്ടാക്കിയില്ല. ഒടുവിൽ ഞാൻ അപ്രകാരം സമ്മതിച്ച് അവന്റെ കാൽക്കൊട്ടം ണയിട്ടശേഷം ബാലി അത്യന്തം ഭയനകരമായ ആ ഗുഹകകെത്തു പ്രവേശിച്ചു. ഞാൻ അതിന്റെ മുഖപാറത്തു നില്ക്കുകയുണ്ടായി. ഇങ്ങിനെ സംവത്സരം ഒന്നു തികഞ്ഞു. അഗ്രജൻ മടങ്ങിവന്നില്ല. അവൻ മൃത്യുഗതനായെന്നുതന്നെ ഞാൻ ഒടുവിൽ രീച്ചയാക്കി. സുദുഃഖിതനായ എന്റെ ചിത്തം ജ്യേഷ്ഠനെപ്പറ്റിയിട്ടു ഭൃശതരം പതറിക്കൊണ്ടിരുന്നു. സ്നേഹപാരവശ്യംനിമിത്തം എന്റെ അന്തരംഗം പല ശങ്കകൾക്കും ആസ്പദമായി. ഈ നിലയിലും കാലം കൂടെ കഴിഞ്ഞുകൂടി. ഇങ്ങിനെയിരിക്കെ ഒരുദിവസം ആ ഗുഹാന്തർഗത്തുനിന്നും പതയ്ക്കുന്ന രക്തം ഒഴുകിവരുന്നതു കണ്ടു. ഈ കാഴ്ച എന്നെ എത്രയും പരിതപിപ്പിച്ചു. ഇടവിടാത്തുളള ഗർജനധ്വനിയും വിലാപാന്തർഗതത്തിൽ മുഴങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ഭൃസ്സഹമായ വേദനകൊണ്ടെന്നപോലെ ബാലിയുടെ ഗുരുതരമായ നിസ്ഥനങ്ങളും എന്റെ കണ്ണിൽ വന്നുവീണു. ഈ ലക്ഷ്യങ്ങൾക്കൊണ്ടെല്ലാം എന്റെ ഭ്രാന്താവ് അഭിഹതനായെന്നുതന്നെ ഞാൻ രീച്ചയാക്കി. വലിയൊരു പാറ പൂർക്കിയെടുത്ത ഗുഹാമുഖം അടച്ചു ഭദ്രമാക്കി അടക്കവയ്ക്കാത്ത ക്ലേശഭാരത്തോടെ ഹേ! സഖെ! ഞാൻ തിരിച്ചുപോരികയും ചെയ്തു. ശോകാക്ലിതനായ ഞാൻ ജ്യേഷ്ഠന്റെ ഉകോടികൾക്കുടൾ യഥാവിധി ആചരിച്ചു. വാസ്തവം ഞാൻ മറച്ചുവെച്ചിട്ടും അമാത്യന്മാർ ഈ കഥ ഇങ്ങിനെയൊ മനസ്സിലാക്കി അവർ എന്നെ രാജാവായി അഭിഷേകംചെയ്തു. ഇങ്ങിനെ ഞാൻ ഈ കപിരാജ്യം വഴിപോലെ ഭരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കെ ഹേ! രഘവ! എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനായ ബാലി വൈരിയെ നിഗ്രഹിച്ച് ഒരുദിവസം കിഷ്കിന്ധയിൽ കുതിച്ചെത്തി. ഞാൻ രാജാഭിഷിക്തനായിരിക്കുന്നുവെന്നു കണ്ട് കോപത്താൽ അവന്നു നില്ക്കുകൊള്ളാതായി. തന്റെ രക്തലോചനങ്ങൾ ഉരുട്ടിമിഴിച്ചുകൊണ്ട് അവൻ എന്റെ അമാത്യരെല്ലാം പിടിച്ചു ബന്ധനത്തിലിട്ടു. അവാച്യവും അ

ശ്ലീലവുമായ പരുഷവാക്കുകൾ ഉൾച്ചു് അവൻ അവരെ പലവിധം നിർദ്ദേശിച്ചു. തത്സമയം എന്നിൽ അങ്കുരിച്ച ക്രോധം പരമ ദുഷ്ടനായ അവനെ നിശ്ശേഷം മുടിക്കുവാൻ തക്ക ശക്തിയുള്ളതായിരുന്നു. എങ്കിലും ഭ്രാന്തസ്നേഹനിമിത്തം എനിക്കു തല്ക്കാലം അടങ്ങേണ്ടിവന്നു. തീരെ ഇഷ്ടമില്ലാത്ത ചിലരെയെല്ലാം അവൻ നിഷ്പാതണം നിഗ്രഹിച്ചു. റിന്നീടു ബാലി പുരത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. വളരെ ബഹുമാനത്തോടും സ്നേഹാദരത്തോടുംകൂടെ ഞാൻ അവനെ അഭിവാദ്യം ചെയ്തു. പലവട്ടവും ഞാൻ അവന്നു് ആശീർവ്വോതി. എങ്കിലും ചിത്തചാപല്യത്താൽ അവന്റെ അരിശം അടക്കുകയല്ല ഉണ്ടായത്. വിനയപുരസ്സരം ഞാൻ അവന്റെ കാല്ക്കൽ വീണ്ടും വീണ്ടും വീണ്ടും കവിട്ടു. എന്നിട്ടും ഹേ! രാഘവ! സുഭാരണനായ അവന്നു എന്നിൽ ഒട്ടും പ്രസാദമുണ്ടായില്ല."

സർഗ്ഗം 10

"ഹേ! രാഘവ! ക്രോധം വർദ്ധിച്ചു സംരക്ഷലോചനനായി ബുദ്ധിമുട്ടിച്ച ബാലിയെ പ്രസാദിപ്പിപ്പാൻ ഞാൻ വളരെ പ്രയത്നിച്ചു. "ഹേ! വിക്രമരാഗെ! അങ്ങനെ പരിതൃഷ്ണാകുക. വൈരിയെ നിഗ്രഹിച്ചു നിന്തിരുവടി സസുഖം തിരിച്ചുവന്നുവല്ലോ. പരമഭാഗ്യം തന്നെ. അങ്ങനെ അഗതികൾക്കു ബന്ധുവാണു്. നാഥനില്ലാത്ത എന്നിലും അങ്ങയ്ക്കു കരുണയുണ്ടാകേണമെ. പൃണ്ണോദുപോലെ വിളങ്ങുന്ന നിന്തിരുവടിയുടെ ചരതവും ബാലവൃജനവും ഇതാ ഞാൻ നിന്തിരുവടിയിൽതന്നെ സമർപ്പിക്കുന്നു. പ്രീതിപുരസ്സരം അവയെ പ്രതിഗ്രഹിക്ക. ഹേ! രാജേശ്വര! നിന്തിരുവടിയുടെ ആജ്ഞയനുസരിച്ചു ഞാൻ ഒരു സംവത്സരം വിഷാദഭവൈശ്വര്യത്തോടെ ആ വിലപാരത്തു കാത്തുനിന്നു. കരനാൾ ചെന്നപ്പോൾ തുഹാനന്ദാഗത്തുനിന്നും ശോണിതം പ്രവഹിക്കുന്നതു കണ്ടു. ഈ കാഴ്ച എന്റെ ഹൃദയത്തെ കഠിനതരം ഭേദിപ്പിച്ചു. ഇന്ദ്രി

യങ്ങൾ തളന്ന് ഞാൻ ശോകപരവശനായി. ഇനി ഇവിടെ നിന്നിട്ടു പ്രയോജനമൊന്നുമില്ലെന്നു കരുതി വലിയൊരു ശിലാഭാഗം കൊണ്ടു ഗുഹാമുഖം അടച്ചുമുടി ശോകസംവിന്നചിത്തത്തോടെ തിരിച്ചുപോന്നു. ഈ വിവരം ഗ്രഹിച്ച മന്ത്രിമാരും മറ്റും കൂടി നിബ്ബന്ധപൂർവ്വം എന്നെ രാജാവായി അഭിഷേകം ചെയ്തു. ഫേ! വീര! ആയതു് അങ്ങനേ ക്ഷമിക്കേണമെ. ഫേ! ഗ്ലാഘോർ! പണ്ടത്തെപ്പോലെ അങ്ങനേ രാജാവും ഞാൻ അങ്ങയുടെ ആശ്രിതനും തന്നെ. ഈ രാജപദം മനസ്സിപ്പാമനപ്പോടെ ഞാൻ സ്വീകരിച്ചുവെന്നുയള്ളു. രാജ്യത്തിൽ അന്തഃമുദ്രയും വരാതെ കഴിച്ചു കൂട്ടേണ്ടതിനായി മന്ത്രിമാർ ഇപ്രകാരം ചെയ്തതുമാണ്. അങ്ങനേ അനൃഥം കരുതരുതു്. പുരവാസികളോടും അമാത്യസമ്പത്തുക്കളോടുംകൂടി നൃസമായിബുദ്ധിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന അങ്ങയുടെ നഗരം ഇതാ ഞാൻ അങ്ങയിൽതന്നെ അർപ്പിക്കുന്നു. അങ്ങനേ എന്റെ പേരിൽ കോപിക്കാതിരിക്കണം. എന്നും ഞാൻ നിന്തിരുവടിയുടെ ഭാസൻതന്നെ. എന്നിൽ ഒട്ടും പ്രഭോഷം കരുതാതിരിപ്പാൻ ഇതാ ഞാൻ അങ്ങയുടെ ചരണങ്ങളിൽ വീണു നമസ്കരിക്കുന്നു. ഫേ! ഭൂപതേ! സർവ്വ വാനരന്മാരും അമാത്യപുത്രികളും ഒത്തൊരുമിച്ചു ബലാൽക്കാരമായി ഇപ്രകാരം പ്രവർത്തിച്ചതാണ്. നിന്തിരുവടിയുടെ രാജപദത്തിൽ എനിക്കു ലേശം ആഗ്രഹമില്ല. കിഷ്കിന്ധ ശൂന്യദേശമായി ഭവിക്കുമെന്ന ഭയംകൊണ്ടു് ഞാൻ അതിന്നു അനുവദിച്ചതുമാണ്.” എന്നിങ്ങിനെ അതികരുണം എത്രയോ പ്രാവശ്യം പ്രാർത്ഥിച്ചിട്ടും ഫേ! രാജശ്രേഷ്ഠ! ബാലിക്കു ക്രോധം നിലച്ചില്ല. ഞാൻ എന്റെ അഭ്യർത്ഥനയെ ആവർത്തിക്കുന്നതോരം അവന്നു ക്രോധം വർദ്ധിച്ചു. അനന്തരം “മരീ, നിന്ദിത! കശുല!” എന്നും മറ്റും അഭിസംബോധനം ചെയ്തുകൊണ്ടു് ജഗൽപാവഹമായ വാക്കുകൾ പലതും പറഞ്ഞു ഗർഹണം ചെയ്തു. പുരവാസികളെയും ബന്ധുക്കളെയും മറ്റും വിളിച്ചുകൂട്ടി അവരുടെ മുമ്പാകെ സമ്മിക്കവയ്ക്കാതെവണ്ണം എന്നെ ഭയ്യിച്ചു. എല്ലാം പൊറുത്തുകൊണ്ടു് അവജ്ഞാഭംഗത്തോടെ ഞാൻ നമ്രമുഖനായി നിന്നതേയുള്ളു.

“ഹേ! വാനരന്മാരെ! ഭർമ്മതിയും മഹാധിക്കാരിയായ മായാവി ഒരു രാത്രി ക്രോധകാലുഷ്യുത്താടെ വന്ന് എന്നെ പോരിനു വിളിച്ചു വൃത്താന്തം നിങ്ങൾക്കെല്ലാം അറിവുള്ളതാണല്ലോ. ഇടിമുഴക്കംപോലെ ഘോരതമായ അവന്റെ അട്ടഹാസം കേട്ട് എനിക്കു ഭൂസ്സഹമായ ക്രോധമുണ്ടായി. ഉടനെ ഞാൻ രാജധാനി വിട്ട് അവനോടു പോരിന്നിറങ്ങി. സദാജ്ഞാനം വീതമയ്യാദനമായ ഈ സുഗ്രീവനും എന്നെ അനുഗമിച്ചു. സദചിതീയനായ എന്നെ കണ്ടപ്പോൾ അമിതബലനായ മായാവി ഭയസംഭ്രാന്തിയോടെ പാഞ്ഞുകൂടത്തു. ഞങ്ങളും വിടാതെ അവനെപ്പിന്തുടർന്നു. പിടി കൂട്ടുമെന്നു കണ്ടപ്പോൾ സുഘോരനായ ആ ഭാനവൻ ഒരു മഹാഗുഹയിൽ ചെന്നൊളിച്ചു. ഇതു കണ്ടു ക്രുരദർശനനായ ഇവനോടു ഞാൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു. “ഹേ! സുഗ്രീവ! ഈ ഭൂഷ്ടനെ നിഗ്രഹിക്കാതെ തിരിച്ചു കിഷ്കിന്ധയിൽ ചെല്ലുവാൻ എനിക്കു ലേശം ഉന്മേഷമില്ല. നീ ഇവിടത്തന്നെ നില്ക്കുക. ഞാൻ ഇവനെ ഹനിച്ചു് ഉടനെ മടങ്ങിവരാം.” ഹേ! കപിവരന്മാരെ! ഈ വഞ്ചകന്റെ ഹൃദയകൗശലവും ഞാൻ ഒട്ടും ആലോചിച്ചില്ല. ഇവനെ ഞാൻ മനഃപൂർവ്വം വിശ്വസിച്ചു് ഭരസമോയ ആ മഹാഗുഹയിൽ പ്രവേശിച്ചു. ഭർമ്മതിയായ മായാവിനെ ആ ഗുഹക്കകത്തു തിരഞ്ഞുനടന്നുതന്നെ ഒരു സംവത്സരം കഴിഞ്ഞുപോയി. എന്നാൽ ഭയാവഹനായ ആ പ്രതിയോഗിയോടു നേർക്കുവാൻ എനിക്കു ഒട്ടും വിഷമമുണ്ടായില്ല. സകഡുംബം ഞാൻ അവനെ കൊന്നൊടുക്കി. ആത്മത്വമുപേക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു ഭൂതലത്തിൽ നിപതിച്ചു ആ ഭാനവൻ അന്ത്യദശയിൽ വെച്ചു ഭയം ഗുഹാന്തർഭാഗം മുഴുവൻ നിറഞ്ഞു പുറത്തേക്കും പ്രവഹിച്ചു. മഹാപരാക്രമിയും ഭുവനഭയോദനമായ ആ ഉഗ്രവൈരിനെ ഇങ്ങിനെ ഒട്ടും പരിശ്രമംകൂടാതെ ഞാൻ നിഗ്രഹിച്ചു. മടങ്ങിവന്നു വിലാപാരം കാണാതെ സസംഭ്രമം സുഗ്രീവ! സുഗ്രീവ! എന്നിങ്ങിനെ ഞാൻ പലവട്ടം ആഹ്വാനം ചെയ്തിട്ടും പ്രത്യുത്തരമുണ്ടായില്ല. തന്നിമിത്തം ഞാൻ അത്യന്തം ദുഃഖിച്ചു. ക്രോധാധിനയായി ഉടനെ ഗുഹാമുഖം ചവിട്ടിപ്പൊ

ഉച്ചി ഇതാ ഇപ്പോൾ ഇവിടെ വന്നുചേർന്നിരിക്കുന്നു. കുടിലകത്ത്
 വായ ഇവൻ ഭ്രാന്താവെന്ന നിലപാലും വിസ്തരിച്ച് എന്തെങ്കിലും
 വിചിത്രമായിട്ട് കൊല്ലേണമെന്നാണല്ലോ കരുതിയത്. ക്രോധാവേ
 ശത്താടെ ഇത്രയും പറഞ്ഞു എന്റെ ഭ്രാന്താവ് എന്തെങ്കിലും
 സ്തബ്ധനാടുകൂടെ നിഷ്പത്യം അടിച്ചു പുറത്താക്കി. എന്റെ ഭാര
 ണങ്ങളെയും അവൻ അപഹരിച്ചു. അവനെ ഭയന്ന് ഞാൻ വന്നാ
 ണ്ണവങ്ങളോടുകൂടിയ ഈ ഭൂമി മുഴുവൻ പാഞ്ഞുനടക്കുകയായി. ഈ
 ലോകം മുഴുവൻ ഇപ്പോൾ ഞാൻ ചുറ്റിക്കഴിഞ്ഞു. ഭാര്യയും
 പോയി. ഓടിയും മുഴുത്തു. ഇതാ ഇപ്പോൾ ബാലിക്കടുത്തുകൂടാ
 ത്ത ഈ ഋഗ്വേദകവചത്തർക്കം ഒരുവിധം വന്നുചേർന്നിട്ടുണ്ട്.
 ഹേ! വീര! അകാരണമായി എനിക്കു വന്നുകൂടിയ ഈ മഹാഭയ
 വും അന്തഃശയവും ഓക്കുക. ഒട്ടും ഗോപനംചെയ്യാതെ സമുദ്രം
 ഞാൻ നിന്തിരുവടിയോടണർത്തിച്ചു. ഹേ! അഭയപ്രഭ! എന്റെ
 ഈ ഘോരവൈരിയെ നിഗ്രഹിച്ച് നിന്തിരുവടി എന്നെ പരി
 പാലിക്കേണമെ. ഓടിയപരിക്രിമനായ സുഗ്രീവന്റെ ഈ പ്രണാമ
 ണങ്ങൾ കേട്ട് ധർമ്മവത്സലനും ധർമ്മജ്ഞനുമായ ശ്രീരാഘവൻ ധർമ്മ
 സംഹിതങ്ങളും ദുഷ്ടങ്ങളുമായ വാക്യങ്ങൾ സമ്പൂർണ്ണമായി ഇങ്ങനെ പ്ര
 വചിച്ചു. “സൂര്യസന്നിഭങ്ങളും അമോഘങ്ങളുമായ എന്റെ ഈ
 നിശിതശസ്ത്രങ്ങൾ പാപകലുഷിതനായ ബാലിയുടെ നെഞ്ചിൽ
 അതിദൂതം ചെയ്ത തറയ്ക്കുന്നത് ഹേ! വീര! നീ കണ്ടുകൊൾക.
 നിന്റെ കാമുദാരങ്ങളെ കൈക്കൊണ്ട ആ അപവൃത്തൻ—ചാരി
 തൃഷ്ടകനായ ആ ഘോരപാപി എന്റെ ദൃഷ്ടിയിൽ അകപ്പെട്ട
 നതുവരയ്ക്കേ ജീവനെ ധരിക്കുകയുള്ളൂ. എന്നെപ്പോലെത്തന്നെ ഹേ!
 വാനര! നീയും അപാരമായ ശോകസാഗരത്തിൽ നിമഗ്നനാണ്.
 ഈ ഓടിയപ്പോഴായിട്ട് നിന്നും നിന്നെ ഞാൻ ത്രാണനാചെയ്യുന്ന
 ണ്ട്. ഹേ! കപിശാ! നിന്റെ ഇച്ഛപോലെ എല്ലാം വന്നുകൂടും.”
 ആത്മഹിതവും സമംഗവുമായ ശ്രീരാഘവന്റെ ഈ ശപഥമാ
 ക്തികൾ കേട്ട സുഗ്രീവൻ ഏറ്റവും പ്രീതനായി.

സക്തം-11

ഹാർപെരുത്തപ്പവൽനങ്ങളായ ശ്രീരാഘവന്റെ കല്യവചനങ്ങൾ കേട്ട സുഗ്രീവൻ പരിതപ്തനായി. രാജകുലദീപമായ ആ രാജപുത്രനെ സബാഹുമാനം അവൻ ഇങ്ങിനെ സ്തോത്രം ചെയ്തു. “ഹേ! വീര! സുഭാരുണങ്ങളും പ്രജപതിതങ്ങളും മർമ്മഭേദകങ്ങളുമായ നിന്തിരുവചിയുടെ ബാണങ്ങൾ കേൾക്കുന്നവെങ്കിൽ അവ കല്പാന്തസൂര്യനെപ്പോലെ ഖോകം മുഴുവൻ ദഹിപ്പിക്കുമെന്നതു നിശ്ചയമാണ്. ബാലിയുടെ പ്രമത്തപെരുത്തപ്പവും ധൃതിവീര്യങ്ങളും ഇത്രയാണെന്നും അങ്ങനെയുമാറിയിരിക്കണം. അവയെ ഞാൻ നിന്തിരുവടിയോടണുന്തിക്കാം. സശ്രദ്ധം കേൾക്കുക. പിന്നീട് നിന്തിരുവടി വേണ്ടുപണ്ണം പ്രവർത്തിക്ക. ദിവസേന സൂര്യോദയത്തിൽ ബാലി ഉത്തരസമുദ്രത്തിൽനിന്നു ദക്ഷിണസമുദ്രത്തിലേക്കും രിരിച്ച്, ദക്ഷിണസമുദ്രത്തിൽനിന്നു ഉത്തരസമുദ്രത്തിലേക്കും മാടുന്നു. ഇത് അവൻ ആചരിച്ചുപോരുന്ന ദിനചര്യകളിൽ ഒന്നാണ്. ശൈലാഗ്രങ്ങളിൽ കയറി മഹാശിഖരങ്ങൾ പൂഴ്ക്കിയെടുത്ത് അമ്മാനമാടുകമുതലായ ഭീമകൃത്യങ്ങളാണ് വീര്യശാലിയായ അവന്റെ വിനോദങ്ങൾ. വനത്തിൽ കാതൽ മുറുനില്ക്കുന്ന വിവിധദൃമങ്ങൾ തല്ലി തകർത്തുകൊണ്ടാണ് അവൻ സാധാരണയായി തന്റെ ശക്തി പരീക്ഷിക്കാറുള്ളത്. മഹിഷരൂപിയും കൈലാസകൂടംപോലെ സുഭീമനും അനേകം വരഗജങ്ങൾക്കുളവും വീര്യബലങ്ങളുള്ളവനുമായ ദുന്ദഭിയെന്ന ഒരു ദൈത്യപുംഗവനുണ്ടായിരുന്നു. വീര്യോത്സാഹങ്ങൾകൊണ്ടും വരബലങ്ങൾകൊണ്ടും വ്യാമോഹിതനും പരമദുഷ്ടനുമായ ആ ഉഗ്രദർശൻ ഒരുദിവസം സരിൽപതിയും രത്നസഞ്ചയവും ഉമ്മിജാലങ്ങളാൽ അനതിഗമ്യവുമായ സാഗരത്തെ അഭിഗമിച്ച്. “ഹേ! മഹാസ്തവമെ! നിന്നോടൊന്നു മൽപിടിക്കണമെന്ന് എനിക്കു അതിയായ മോഹമുണ്ട്. ഇതാ ഞാൻ അതിന്നൊരുങ്ങിവന്നിരിക്കുകയാണ്” എന്നി

ഞിനെ പറഞ്ഞു. ഒമ്മെന്നായ ആ ദൈത്യവരനെക്കണ്ടു സുധാ
 മ്ബികനായ രത്നാകരം എഴുന്നേറ്റു. കാലഘാതിനായ ആ
 അസുരേന്ദ്രനാടു് അവൻ ഇങ്ങിനെ അഭിവാചിച്ചു. “ഹേ! രണ
 തൂര! നിന്നോടു യുദ്ധംചെയ്യാൻ എനിക്കു ശേഷിപോരാ. എ
 ന്നാൽ നിനക്കുതക്ക എതിരാളിയെ ഞാൻ കണ്ടിട്ടുണ്ടു്. അവ
 നെ പ്രാപിച്ചാൽ നിന്റെ രണഭാഹം ശമിക്കും. രാപസപിടിക്കു
 പരമശരണ്യനും ഗിരിശന്റെ ശപതരൂപമായി ഹിമവാണെന്നു പ്ര
 സ്താപനായ ഒരു ഗിരിശ്രേഷ്ഠനുണ്ടു്. ഗുഹാപ്രസ്രവണങ്ങളോടും ബാ
 ഹുകന്ദരങ്ങളോടുംകൂടിയ ആ ശൈലരാജൻ മഹാപ്രതാപത്തോടെ
 വാഴുന്നു. നിന്നോടു യുദ്ധംചെയ്യാൻതക്ക സമർത്ഥനാണു് അവൻ.”
 സാഗരം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞതുകേട്ടു് ഭാനുവേന്ദ്രനായ ഭന്ദുഭി “നീ
 മഹാഭീരു. ഒന്നിന്നും കൊള്ളരുതാത്തവൻ.” എന്നു് ഞിനെയുള്ള അ
 ശ്ലീലവാക്കുകൾ പ്രതിവചിച്ചു് മുഴങ്ങുന്ന കാമുകത്തിൽനിന്നു വിട്ടു
 പോകുന്ന ബാണംപോലെ അതിഭൂതം പാഞ്ഞു് ഹിമവദ്വനത്തി
 ൽ ചെന്നു. ഗജേന്ദ്രവിപുലങ്ങളായ ശേപതശിലകൾ ചവിട്ടിപ്പൊ
 ടിച്ചു അത്യർത്ഥം ഗജ്ജിച്ചുകൊണ്ടു് ദൈത്യപുംഗവനായ ഭന്ദുഭി
 ആ മഹാപുരുഷത്തിന്മേൽ ഗംഭീരതരം സഞ്ചരിച്ചു. വെൺമുക്കിൽ
 പോലെ പ്രിയകരവും സൌമ്യവുമായ ആ പുരുഷത്തിന്റെ ഉത്തുംഗ
 ശൃംഗത്തിൽ കയറിയിരുന്ന് ഉദാമദല്പിതനായ അവൻ ശൈലേന്ദ്ര
 നെ പോരിന്നു വിളിച്ചു. പ്രശാന്തനും പ്രബുദ്ധമനിയുമായ ഹിമ
 വാനാകട്ടെ “ഹേ! ഭന്ദുഭേ! ധർമ്മശീല! എന്നെ കഷ്ടപ്പെടുത്തരുതു്.
 യുദ്ധകർമ്മം എനിക്കു വശമല്ല. ഞാൻ താപസന്മാക്കു വസിപ്പാൻ
 സ്ഥലം കൊടുക്കുന്നു. അവർക്കു വേണ്ടുന്ന മറ്റു സാഹായ്യങ്ങളും
 ചെയ്തുപോരുന്നു. ഇതാണ് എന്റെ തൊഴിൽ.” ധീമാനായ ആ
 നഗോത്തമന്റെ വചനങ്ങൾ കേട്ടു ഭന്ദുഭി രോഷസംരക്തലോച
 നനായി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. “ഹേ ഗിരിശ്രേഷ്ഠ! യുദ്ധപരിചയം
 ഇല്ലായ്ക്കൊണ്ടൊ—അല്ല, എന്നോടു പൊരുതുവാൻ ധൈര്യമില്ലാ
 ഞ്ഞിട്ടോ—എന്താണു് നീ ഒഴിഞ്ഞുനില്ക്കുന്നതു്? ആകട്ടെ; എ
 ന്നാൽ തുല്യപരാക്രമത്തോടെ നിന്നുപൊരുതുവാൻ തക്കൊരു പ്രതി

യോഗിയെ നീ എന്നിക്ക കാട്ടിത്തരിക.” ദുന്ദുഭിയുടെ ഈ അഹ്വേദ്യവചനങ്ങൾ കേട്ടു ധർമ്മവിനീതനും വാക്യവിശാരദനുമായ ആ അദിവർത്തൻ ഇപ്രകാരം പ്രതിവചിച്ചു. “പ്രാജ്ഞനും ശക്തവരായ ക്രമിയും അതുലദ്വുതിയുമായി ബാലിയെന്നൊരു വാനരശ്രേഷ്ഠൻ കിഷ്കിന്ധ ഭരിച്ചുപോരുന്നു. അവൻ മഹാ വീര്യവാനും നിസ്തൂലശ്രീകനമാണ്. ആയോധനത്തിൽ അവനുള്ള നൈപുണ്യം ഇത്രയെന്നു പരിഗണിച്ചുകൂടാ. നിന്റെ സാമന്ത്രി അവനിൽ കവിഞ്ഞുപോയെന്നു ഓർക്കലും വരുന്നതല്ല. അവനോടു നേരിടുന്നവെങ്കിൽ ഇന്ദ്രൻ നിമിത്തം നമുചിക്കുന്നപോലെ നിന്റെയും രണവിശപ്പു നിശ്ശേഷം അടങ്ങും. തുല്യബലമുള്ള ഒരുവനോടു യുദ്ധം ചെയ്യേണമെന്നു നീ മോഹിക്കുന്നുവെങ്കിൽ വേഗം അങ്ങോട്ടു ചെല്ലുക. ദുർലഭം സൗഖ്യവാരിധിയുമായ അവൻ സമരകർമ്മത്തിൽ അഭിപ്രീതിയനുഭവിക്കും.” ഹിമവാന്റെ ഈ ഭാഷിതം കേട്ടു ക്രോധാധിനയനായ ദുന്ദുഭി ഉടനെ കിഷ്കിന്ധാപുരിയ്ക്കു പുറപ്പെട്ടു. വാഷാകാലത്തെ തോയസമ്പന്നമായ മേഘമേഘംപോലെ സുഖോദമായൊരു മഹിഷവേഷം ധരിച്ച് സുഭീമങ്ങളും സുരീക്ഷങ്ങളുമായതന്റെ കുടിലശൃംഗങ്ങൾ സഗർവ്വം ആട്ടിക്കൊണ്ട് ഉന്മത്തചിത്തനായ ദുന്ദുഭി കിഷ്കിന്ധാഭാരത്തിൽ ചെന്നുനിന്നു. ദുന്ദുഭിയെന്ന മഹാവാദ്യത്തിന്നു തുല്യം ലോകം നടുങ്ങുവണ്ണം അവൻ ഘോരതരം അട്ടഹസിച്ചു. ഇരുവശത്തും നിന്നിരുന്ന വൃക്ഷജാലങ്ങളെ മഹാദർപ്പത്തോടെ വിഭജിച്ചു. ഖരങ്ങൾകൊണ്ടു ഭൂഭാഗം മാന്തിയടത്തി മൺകട്ടകൾ ചിതറിപ്പോയി. ഭയങ്കരദീരഭംപോലെ ശൃംഗങ്ങൾകൊണ്ടു ഗോപുരത്തിങ്കലുള്ള വൻശിലകളെ കഠിനതരം ഘട്ടനംചെയ്തു. അന്തഃപുരഗതനായ ബാലി ഈ ഘോരനിഘോഷം കേട്ടു പൊറുക്കവയ്ക്കാതെ താരങ്ങളോടുകൂടിയ തികളെന്നപോലെ താരതൂടങ്ങിയ തന്റെ സ്ത്രീകളോടൊന്നിച്ചു പുറപ്പെട്ടു. സഭാഭയനായ അവൻ ക്ഷണാൽത്തിൽ ദുന്ദുഭിയെ പ്രാപിച്ച് അവനോട് അഭിമുഖം പരിഭാഷണംചെയ്തു. “എന്താ! കശ്ശല! വനമാരികളായ സർവ്വ ശാഖാമൃഗങ്ങൾക്കും നാഥനാണ് ബാലി എന്നു നീ നല്ലപോ

ചെലയരിക്കുക. നീ ഈ നഗരഭാരത്തിൽ വന്നതിന് ഈവിധം
 ഗർജ്ജിക്കുന്നതെന്തിന്? എന്റെ പ്രാവേദത്തെ ഓർക്ക. നിന്റെ
 പ്രാണനെ കാക്കുക.” യെശുശാലിയായ വാനരേശ്വരന്റെ ഇപ്പോൾ
 കാരമുള്ള ഉപാലംഭങ്ങൾ കേട്ട് ക്രോധാനിമിത്തം ദുന്ദുഭി സംരംഭിത
 ലോചനനായി. അവൻ ബാലിയോടിക്കിനെ പ്രതിവദിച്ചു. “ഹേ!
 വാനരായമ! പെണ്ണങ്ങളെ അരികെ നിർത്തി നീ ഈവിധം മേനി
 പറയുന്നുവല്ലോ. കഷ്ടം! ധീരനാണെങ്കിൽ എന്നോട് പോരിനു
 നില്ക്കുക. അപ്പോൾ കാണാം നിന്റെ ബലപൗരുഷങ്ങൾ. പ
 ക്ഷെ ഞാൻ രോഷം അടക്കി നിനക്കു കരെ ഇടനൽകാം. ഈ
 രാത്രി മുഴുവൻ ഹേ! വാനര! നീ കാമഭോഗങ്ങൾ സൈന്യമായി
 ഭജിച്ചുകൊൾക. നിന്റെ ബന്ധുക്കളായ സർവ്വ ശാഖാമൃഗങ്ങളേ
 യും ആശ്ലേഷിച്ചു നീ അവരോട് എന്നെന്നേക്കുമായി യാത്രപറ
 യുക. സുഹൃത്തുക്കളോടൊന്നിച്ച് ഉള്ള കാലം കളയാതെ യ
 മാകാമം വിഹരിക്ക. ഹേ! കീശപ്രവര! രാജകാ്യത്തിൽ വേണ്ട
 ന്ന മുൻകരുതലുകളെല്ലാം ചെയ്യുക. നിനക്കു സദൃശനായ ഒരുവ
 നെ നഗരത്തിന്നധിപനായി ഇപ്പോൾതന്നെ കണ്ടുവെക്കുക. ഹേ!
 മദഭക്തി! വാനരസ്ത്രീകളെ ഗാഢഗാഢം പുണർന്നു നീ കാമപു
 ത്തി വരുത്തുക. മേലിൽ നിനക്കു ലോകത്തോടൊരു ബന്ധവും
 ഇല്ലാത്തവണ്ണം നിന്റെ ദപ്പത്തെ അരക്ഷണത്തിൽ ഞാൻ പോക്കു
 നുണ്ട്. മത്തപ്രമത്തനേയൊ, സുഖസുപ്തനേയൊ, ബലഹീനനേ
 യൊ, അനാഥനേയൊ, നിന്നെപ്പോലുള്ള മദമോഹിതനേയൊ
 വധിക്കുന്നതു ഭൃണഹത്യക്കു തുല്യമാണെന്നു ലോകം ഘോഷിക്കുന്നു.”
 ദുന്ദുഭിയുടെ ഏതാദൃശങ്ങളായ വിപ്രലാപങ്ങൾ കേട്ട് വൃതാരി
 പുത്രനായ ബാലി ക്രോധതാദ്രാക്ഷനായി. താരതുടങ്ങിയ തന്റെ
 സ്തീജനങ്ങളെ തിരിച്ചയച്ച് അവൻ ആ ദൈത്യപുംഗവനെ നോ
 ക്കി “ഹേ! ദുന്ദുഭേ! ഞാൻ മത്തനൊ മദമോഹിതനൊ എന്നു നി
 നക്കു ചിന്തിക്കേണ്ടതില്ല. ഭീരുവല്ലെങ്കിൽ ഇതാ എന്നോട് പോ
 റിനു നില്ക്ക. എന്റെ ഈ മദം വീരപാനമാണെന്ന് അപ്പോൾ
 നിനക്കു ബോദ്ധ്യമാകും.” എന്നിങ്ങിനെ പറഞ്ഞു ആത്മസ്ഥി

ചൂകൊണ്ടു ഭുജിക്കുകയോ പോരിന്നൊരുങ്ങി. പിതൃഭയത്തോടു കൂടിയ
 മറ്റൊരു ധരിച്ചിരുന്ന ബാലി ഭുജിക്കുകയോ പോരിന്നൊരുങ്ങി തന്റെ
 ഉത്തരീയം വലിച്ചുകെട്ടി ആ ഭയത്തോടു കൂടിയ പോരിന്നൊരുങ്ങി. പാർ
 തംപോലെ സുഖപരമായ ഭുജിക്കുകയോ പോരിന്നൊരുങ്ങി കൂടെ കൊമ്പുകൾ രണ്ടും
 പിടിച്ചു വീരാട്ടഹാസത്താൽ ലോകം മുഴക്കിക്കൊണ്ടു കവികളെ
 രണ്ടാലും ബാലി അവനെ ചുറ്റിപ്പിരിച്ചു ഉത്തരീയം നിവർത്തിച്ചു.
 അത്യഗ്രം ഭൂമിയിൽ ചെന്നു പതിച്ചു കിന്നവേദനയോടെ നട്ടുനം
 ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്ന ആ അസുരന്റെ കണ്ണുകളിൽനിന്നും കടനി
 ണം പ്രവഹിച്ചു. അരിശം മുഴുത്തു പരസ്പരമേകിയോടെ ആ
 മഹിഷവാണരന്മാർ തമ്മിൽ ഏറ്റുമുട്ടി ഭയങ്കരസമരം നടത്തി. പ
 രാക്രമശാലിയായ ബാലി ആ മാനവവീരനെ മുട്ടും മുഷിയും മടക്കി
 യിടിച്ചും കല്ലും മരവും പൂർത്തിയായിത്തീർത്തു അടക്കമെടുത്തു കീഴ്മേൽ
 മറിച്ചു. നിരപരാധമായ ആ മഹിഷവാണത്തിൽ മഹിഷത്തിന്നു മയ
 കവും ഇന്ദ്രനന്ദനന്മുഖം ഉത്തരീയം ഒരുപോലെ വലിച്ചു. പോ
 റിൽ നന്നു ശേഷിക്കെട്ടു തളന്ന് ഭുജിക്കുകയോ പോരിന്നൊരുങ്ങി പരാക്രമശാലിയായ
 ബാലി നിഷ്പ്രയാസം ധരണിയിൽ പതിപ്പിച്ചു. മടൻ ആ അസു
 രന്മാരുടെ ഉയിർ വിട്ടു മൃത്യുലോകം പ്രാപിച്ചു. ആജിയിൽ അര
 ണ്ണു പൂർത്തിയായി വീണ്ടുകിടക്കുന്ന അവന്റെ മൃതശരീരം എടുത്തു
 ബാലി ഉത്തരീയം മേലോട്ടെറിഞ്ഞു. വഴിനിൽക്കെ ശോണിതം പ
 തിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് ആ മഹിഷജഡം ഒരു കാതം ഭൂതത്തു ചെന്നുവീ
 ണം. മാതൃതോൽക്കിപ്പോലെയായ ആ ക്ഷതജബിന്ദുക്കളാകട്ടെ മ
 തംഗമുനിയുടെ ആശ്രമത്തിങ്കലും ചിതറിവീണു. തന്റെ ആശ്രമ
 ത്തിൽ പതിച്ചുകിടക്കുന്ന രക്തത്തുള്ളികൾ കണ്ടു മഹാഭാഗനാ
 യ മുനി രോഷലോഹിതനേത്രനായി “ഇതെന്ത്! ആർചെയ്തൊര
 ക്രമം! ഇതാ ആശ്രമം അശുദ്ധമായല്ലോ” എന്നിങ്ങനെ ചിന്തിച്ചു
 ചുറ്റും നോക്കിയപ്പോൾ മഹാഭാഗനായ ആ യതിവർദ്ധൻ ആശ്ര
 മോപാന്തത്തിൽ ചോരപുരണ്ടു വീണ്ടുകിടക്കുന്ന പാർവതീകാശ
 മായ ആ മഹിഷജഡത്തെ വീക്ഷിച്ചു. തന്റെ തപശ്ശക്തിയാൽ
 അത് അകൃതാരമായ ബാലി ചെയ്ത സാഹസകൃത്യമാണെന്നു

മുനിശ്രേഷ്ഠനായ മതംഗൻ മനസ്സിലാക്കി. ഉടൻ ദുസ്സഹമായ ക്രോധത്തോടെ ആ താപസൻ ബാലിയെ കഠിനതരം ശപഥനം ചെയ്തു. “ഭയാന്തരാവായ ബാലി തടയിരസ്രവത്താൽ എന്റെ ആശ്രമം അശുഭമാക്കിയല്ലോ. മേലിൽ അവൻ ഇവിടെ കടന്നുപോകരുത്. കടക്കുന്നുവെങ്കിൽ ഉടൻ അവന്റെ ഭീമശരീരം മുടിഞ്ഞു പോകട്ടെ. ഹരി! ഭർമ്മദംനിമിത്തം പുണ്യഭൂമിയായ ഈ ആശ്രമത്തേയും അയൽപ്രദേശത്തേയും ഇങ്ങിനെ പാഴാക്കിയല്ലോ. ഈ പണ്ണിശാലയിൽ ഒരു യോജന ചുറ്റുമുള്ള പ്രദേശത്തോന്നും അവൻ അണയരുത്. ഈ ചാക്കിനു പ്രതികൂലമായി പ്രവർത്തിക്കുന്നുവെങ്കിൽ ഉടനെ അവൻ ഒടുങ്ങട്ടെ. അവന്റെ സമീപവന്മാരിൽ പലരും വന്ന് ഈ ആശ്രമത്തിൽ പാക്കുന്നുണ്ട്. അവരും ഇവിടെ നിന്നു നടന്നുകൊള്ളട്ടെ. ഈ ശപഥത്തെ ആഗണ്യമാക്കിയാൽ അവരിലും എന്റെ ഈ മൊഴികൾക്കു തീവ്രശക്തിയുണ്ടാകും. പുത്രവാത്സല്യത്താഴുകൂടിയാണ് ഞാൻ ഈ ആശ്രമവനം സംരക്ഷിച്ചുപോരുന്നത്. ഇതിൽ വളർന്നുവരുന്ന പത്രാങ്കുരങ്ങളും മൂലഫലങ്ങളും തിന്നുമുടിപ്പാൻവേണ്ടി മാത്രമാണോ മക്കൾക്കു ഇവിടെ പാക്കുന്നത്. ഈ ഒരു ദിവസം ഞാൻ അവർക്കു അവധി നൽകുന്നു. നാളെ മുതൽ എന്റെ ഈ ഉക്തികൾക്കു സമ്പൂർണ്ണശക്തിയുണ്ടാകട്ടെ. പിന്നീടു ബാലി ഇവിടെ കാൽ എടുത്തുവെക്കുന്നുവെങ്കിൽ ബഹുവഷം അവൻ ശിലയായി നിന്നുപോകും നിശ്ചയം.” മതംഗമുനിയുടെ ഭുഭുഭുഭുഭുഭുഭുഭു ഈ ശാപവാക്കുകൾ കേട്ടു പ്രകമ്പിച്ച് അവിടെ വസിച്ചുപോന്നിരുന്ന സർവ്വ വാനരന്മാരും കൂട്ടുകൂട്ടമായി മതംഗവനം വിട്ടു പാഞ്ഞുതുടങ്ങി. അവർ ചെന്നു വാനരേശ്വരനായ ബാലിയെ ശരണംപ്രാപിച്ചു. വാനരന്മാർ സംഘംചേർന്ന് വരുന്നു കണ്ട് ഹേമമാലിയായ ബാലി അവരോടിക്കിനെ ചോദിച്ചു. “ഹേ! വാനരന്മാരെ! മതംഗവനത്തിൽ വസിച്ചുപോരുന്ന നിങ്ങളെല്ലാം ഇങ്ങിനെ ഒന്നായി പുറപ്പെട്ടതെന്താണ്? നിങ്ങൾക്കു സുഖമല്ലെ?” ഇതിന്നുത്തരമായി ആ ഹരിവരന്മാർ ദുന്ദഭിയുടെ രക്തത്തുള്ളികൾ ആശ്രമത്തിൽ ചെന്നു ചതിച്ചു.

ഈ തന്നിമിത്തം മൂനി കൂടിച്ച് അതിനിട്ടയമാവണ്ണം ശപിച്ചതും ഉള്ളതിൻവണ്ണം ഉണർത്തിച്ചു. തന്റെ മൂലാവിൽ വന്നുവീണ മൂനിശാപം ഓർത്തു ഭയവിഹ്വലനായ ബാലി അതിഭയം മതശുദ്ധനിയെ പ്രാപിച്ച്. ബലാജലിയോടുകൂടെ പലവുരു ആ മഹാഷിവയ്ക്കുനോട് അവൻ ക്ഷമായാചനം ചെയ്തു. എന്നാൽ മഹാഭാഗനായ മൂനിപുംഗവനാകട്ടെ അവനെ കണ്ടഭാവംപോലും നടിച്ചില്ല. ഒരു വാക്കുപോലും അവനോടു വെച്ചിട്ടില്ല. സദാരുണമായ ഈ ശാപഃശാഗം ഓർത്തു സുഭീതനായ ബാലി നിർഭയമായ ക്ലേശത്തോടെ തിരിച്ചുപോന്നു. അതിനുശേഷം ഹേ! രാഘവ! ബാലി ഈ പൂർവ്വം തിരിഞ്ഞുനോക്കുകപോലും ഉണ്ടായിട്ടില്ല. ശാപോപഹതനായ ബാലി ഇവിടെ അടുക്കയില്ലെന്നു കണ്ടു വിഗതഭയത്തോടെ ഞാൻ എന്റെ അരാധ്യരോടൊന്നിച്ച് ഈ പ്രശ്നമുകപൂർവ്വത്തിൽ ഒരുവിധം വന്നുചേർന്നു. വെക്കവെച്ചാൽ അന്തസ്സലും സർവ്വഭാ അനുഭവിച്ചുകൊണ്ട് ഈ വനത്തിൽവന്നഭയംപ്രാപിച്ചിരിക്കുന്ന എന്റെ ഹൃദയവ്യഥയകറ്റുവാൻ ഹേ! ശത്രുനിഷ്ടനേ! നിൻ തിരുവുള്ളമുണ്ടാകണം. ഇതാ നോക്കുക! ഗിരികൂടംപോലെ കൂടിക്കിടക്കുന്ന ആ ദുന്ദഭിയുടെ അസ്ഥിസഞ്ചയം. ബലശാലിയായ ബാലി അന്നു മഹാവിദ്യോത്സാഹത്തോടെ എടുത്തെറിഞ്ഞിട്ടുള്ളതാണിത്. അവലംബിതശാഖകളോടുകൂടിയ ഈ സപ്തമഹാസാലങ്ങൾ നോക്കുക. ഇവയിൽ ഓരോന്നും സമ്മർദ്ദിപ്പാൻ ബാലി ശക്തനാണ്. ഹേ! രാഘവ! ബാലിയുടെ നിസ്തലവീര്യവും ബലവും ഞാൻ അങ്ങയോടു വഴിപോലെ ഉണർത്തിച്ചു. ഇത്രയും പരാക്രമവും പൗരുഷവും ഉള്ള ബാലിയെ അങ്ങനെയുലത്തിൽ ജയിക്കുമെന്നു പറയുന്നവല്ലോ.” സുഗ്രീവന്റെ ഈ സുവചനങ്ങൾ കേട്ടു ലക്ഷ്മണൻ സ്തേരവദനനായി ഇങ്ങിനെ വെച്ചു. “ഹേ! വാനരപുംഗവ! ഏതൊരു ലക്ഷ്യംകൊണ്ടു ശ്രീരാഘവീരൻ ബാലിയുടെ നിയന്തത്തിനു മതിയാകുമെന്ന് അങ്ങനെയിശ്വരീകം?” ഇതിന്നുത്തരമായിട്ടു സുഗ്രീവൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. “ഹേ! സുമിത്രാനന്ദവർദ്ധന! പണ്ടു ഉഗ്രബലനായ ബാലി ഈ ഏഴു സാ

ലത്താളയും ഒന്നെന്നായി പലവട്ടവും മറ്റിച്ചിട്ടുണ്ട്. എന്നതു പോലെ ഏകബാണമെന്നൊക്കെ രാമചന്ദ്രനും ഇവയിൽ ഒന്നിനെ റിദാരണമെന്നെന്നുവെങ്കിൽ ആ മഹാനഭാവന്റെ വിക്രമം ബാലിയെക്കൊല്ലുവാൻ മതിയായതാണെന്നു തീർച്ചയാക്കും. അടക്കളത്തിൽ നിഷ്ഠാശം കൊന്നുവീഴ്ത്തി തന്റെ ഒരു കാൽകൊണ്ടു ബാലി പൊക്കിയെറിഞ്ഞിട്ടുള്ള ആ മഹിഷത്തിന്റെ അസ്ഥികൂടമാണല്ലോ ഇതാ യോജനവഴിയകലെ വന്നു വീണുകിടക്കുന്നത്. ശൂരനും ശൂരാലാതിയും പ്രജാതബലപെരുഷങ്ങളോടുകൂടിയവനുമായ ആ ബാലി ആജീവിൽ നിന്തിരുവടിയോടു പരാജിതനായെന്നുവരുമോ. അമരനാക്കുപോലും ദുഷ്കരമായ ഉഗ്രകർമ്മവും അവൻ നിമിഷാൽത്തിൽ നടത്തുന്നു. അജ്യന്തം അധ്വജനുമായ അവനെപ്പോലെയെന്നാണ് ഞാൻ ഈ ദൃശ്യകുപ്യതത്തിൽ വന്നഭയം പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നത്. ഇന്നും ഞാൻ ഭയാശങ്കയോടുകൂടിയേ ഇവിടെ സഞ്ചരിക്കാറുള്ളൂ. ഹനുമൽപ്രമുഖരായ എന്റെ ഉറാബന്ധുക്കൾ എനിക്കു സഹായത്തിനായി സഭാ എന്നെ പിന്തുടരുന്നു. ഭയഗ്രസ്തനായി ഇങ്ങനെ ഭാരമേറ്റുവെക്കുന്നവനോടുകൂടിരിക്കുന്ന ഞാൻ സുശ്ലാഘ്യരായ എന്റെ മന്ത്രിപ്രഭുതികളോടുകൂടെ ഹിമവാണെന്നപോലെ ഇതാ നിന്തിരുവടിയെ അഭയം പ്രാപിക്കുന്നു. മഹാശക്തനും ദുഷ്ടുദ്ധിയുമായ എന്റെ ജ്യേഷ്ഠന്റെ ബലപെരുഷങ്ങൾ എനിക്കു നല്ലപോലെ നിശ്ചയമുണ്ട്. എന്നാൽ ഹേ! രാഘവ! ആയോധനത്തിൽ നിന്തിരുവടിക്കുള്ള വീര്യം ഞാൻ കണ്ടറിഞ്ഞിട്ടില്ല. ഹേ! അനഘ! ഞാൻ അങ്ങയെ നിന്ദിക്കുകയല്ല. ഭീഷണി പാഞ്ഞു ഭയപ്പെടുത്തുകയല്ല. ഏഷണിക്കൊണ്ടു മോഹിപ്പിക്കുകയല്ല. മദോല്ലാസനായ ബാലിയുടെ ഘോരകർമ്മങ്ങൾ ഓരോന്നും ചിന്തിച്ചു ചിത്തം നടുങ്ങുകയാൽ ഞാൻ ഇപ്രകാരം പറയുന്നതാണ്. ഹേ! രാഘവേ! അങ്ങയുടെ വാക്കും ധീരനോട്ടവും ഗംഭീരതരമായ ആകൃതിയും ഭസ്മഹരനുമായ വഹ്നിപോലെ മറഞ്ഞു കിടക്കുന്ന നിന്തിരുവടിയുടെ ഉൽകൃഷ്ടതേജസ്സിനു തക്കലക്ഷ്യങ്ങളാണ്.” മഹാമതിയായ സുഗ്രീവന്റെ ഇപ്രകാരമുള്ള സുപ്രലാപ

ഓരോ കേട്ടു പൂട്ടുവായ രാമചന്ദ്രൻ മന്ദസ്തിതപ്യവും “ഹേ! ഹരിശ്ചന്ദ്ര!
 ഞങ്ങളുടെ വീഴ്ചയിൽ അങ്ങയ്ക്കു വല്ല സംശയവുമുണ്ടെങ്കിൽ വി
 ശ്വാസം വരുവാൻതക്ക തെളിവുകൾ അങ്ങുന്നു കണ്ടുകൊൾക” എ
 ന്നിങ്ങിനെ പറഞ്ഞു അരികെ കിടന്നിരുന്ന ഭൃഷ്ടിയുടെ അസ്ഥിക്രൂരം
 ലീലാപരമായി കാൽവിരൽകൊണ്ടു പൊക്കി മേല്പോട്ടെറിഞ്ഞു.
 ഉടനെ ആ അസ്ഥിക്രൂരം അത്യാഗ്രം ഉല്പതിച്ചു പത്തുകാരും അ
 കലൈ ചെന്നുവീണു. രഘുനന്ദനന്റെ അത്യുത്തമവും അതീവ
 ഭൃഷ്ടരവുമായ ഈ കർമ്മം കണ്ടു സുഗ്രീവൻ വീണ്ടും ആ വിരസോദ
 രന്മാരെ നോക്കി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. “ഹേ! രാമ! ബാലിക്ക്
 ഈ അസ്ഥിക്രൂരം എടുത്തു പൊക്കിയെറിവാൻ അന്നു വളരെ
 പ്രയത്നം വേണ്ടിവന്നു. ഇന്നു നിന്തിരുവടി ആ കർമ്മം അനായാ
 സേന സാധിച്ചു. ഇതോർക്കുമ്പോൾ അങ്ങയുടെ കൃത്യം എത്രയും
 അഭിനന്ദിക്കത്തക്കതു തന്നെ. എങ്കിലും ഹേ! വീര! ബാലി
 പൊക്കിയെറിഞ്ഞു അവസത്തിൽ ഈ അസ്ഥിക്രൂരം രക്തമാംസ
 ഓരുകൊണ്ടും മടിച്ചു തിങ്ങിയ മജ്ജകൊണ്ടും സാന്ദ്രമായി വള
 രെ ഘനമുള്ളതായിരുന്നു. ഇപ്പോൾ അതു മുഴുവൻ ജീർണ്ണിച്ചു
 മണ്ണോടടിഞ്ഞു തുണതുല്യം ലഘുതരമായി തീർന്നിട്ടുണ്ട്. അതി
 നാൽ ഹേ! രഘുനന്ദമ! ഈ കർമ്മംകൊണ്ടു മാത്രം നിങ്ങളിൽ
 ആർക്കാണ് കെല്പുകൂടുകയെന്നു നിശ്ചയിച്ചുകൂടാ. ഉണങ്ങിയതെ
 ന്നും പച്ചയെന്നുമുള്ള വ്യത്യാസം അഗണ്യമാക്കേണ്ടതല്ല. ഈ
 കൃത്യംകൊണ്ടു നിന്തിരുവടിക്കും ബാലിക്കും തമ്മിൽ അന്തരമുണ്ടെ
 ന്നു കാണുന്നു. അങ്ങുന്നു ഈ ഏഴു സാലങ്ങളിൽ ഒന്നിനെ വിഭ
 ജിക്ക. എന്നാൽ എന്റെ സംശയം മുഴുവൻ തീരും. നിന്തിരു
 വടിയുടെ പ്രകൃഷ്ടമായ ശക്തിയും വെളിവാകും. കുംഭീന്ദ്രഹസ്തം
 പോലെ സുഭീമമായ നിന്തിരുവടിയുടെ മഹച്ഛാപം കഴിയെ കല
 ച്ചു നല്ലൊരു ബാണം തൊടുക. അ ശരം അതിശക്തിയോ
 ടെ ചെന്നു സാലത്തെപ്പിളർക്കുമെന്നതു നിശ്ചയമാണ്. എങ്കിലും
 ഹേ! രാജപുത്ര! എന്റെ സംശയം മുഴുവൻ തീർന്നുകൊള്ളട്ടെ.
 നിന്തിരുവടി മറിച്ചൊന്നും കരുതാതിരിക്കണം. എന്റെ ഈ

ആഗ്രഹം അങ്ങനെയോ സഫലമാക്കിത്തരേണമെ. തേജോരാശികളിൽ ഭിന്നകരൻ മുഖ്യനാണ്. ഹിമവാൻ മഹാദ്രികൾക്കു രാജാവായി വാഴുന്നു. ഗജാന്തകനായ പഞ്ചാസ്യൻ നാലുകാലുള്ള വസ്ത്രത്തിന്നു നാമനാണ്. എന്നതുപോലെ ഹേ! രാഘവ! നിന്തിരുവടി വീഴ്ചപരാക്രമങ്ങൾകൊണ്ടു സുപ്രസിദ്ധരായ മാനുഷവരരിൽ ഉത്തമോത്തമനായും വിളങ്ങുന്നു.”

സകു-12

സുഗ്രീവന്റെ ഹിതഭാഷിതങ്ങൾ കേട്ട് അവന്നു വിശ്വാസം വരേണ്ടതിനായി മാനസനായ രാമചന്ദ്രൻ തന്റെ വിചിത്രചാപം കഴിയെക്കലച്ചു സാലങ്ങളെ ലക്ഷ്യമാക്കി നല്ലൊരു ബാണം മോചിച്ചു. സുവർണ്ണപരിഷ്കൃതവും സുനിശ്ചിതവുമായ ആ സായകമാകട്ടെ ജ്യാനിനാടംകൊണ്ടു ഭിക്കൊക്കെയും പൂരിപ്പിച്ചു. സപ്തസാലങ്ങളെയും ഒന്നായി ഹോരിച്ചിട്ടും ശക്തി നിലയ്ക്കാതെ അതു ഗിരിതടത്തിൽ ചെന്നെറിഞ്ഞു ഭൂമിയേയും അത്യാഗ്രം ഭേദിച്ചു. നിമിഷകാലത്തിനുള്ളിൽ മഹാജവന്തോടുകൂടിയ ആ ഘോരശരം തിരിച്ചു രാമചന്ദ്രന്റെ തൂണിയിൽതന്നെ ചെന്നു വീഴുകയും ചെയ്തു. വിഭിന്നങ്ങളായ ആ ഏഴു സാലങ്ങളേയും ശ്രീരാഘവന്റെ അത്ഭുതശക്തിയോടുകൂടിയ ശരവേഗത്തേയും വീക്ഷിച്ചു വാനരയുഗ്മപനായ സുഗ്രീവൻ അത്ഭുതം വിസ്മയിച്ചു. പരമപ്രീതനായ അവൻ പ്രലംബീകൃതഭൂഷണങ്ങളോടുകൂടെ ആ പ്രഭുവെ അഞ്ജലിചെയ്തു. അത്ഭുതകരമായ ഈ കൃത്യം കണ്ടു സന്തുഷ്ടചിത്തനായ സുഗ്രീവൻ ധർമ്മവേദിയും ശുരാഗ്രഗണ്യനും സർവ്വശാസ്ത്രനിപുണനുമായ രാമചന്ദ്രനോടിങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. “ഹേ! പുരുഷപുംഗവ! മഹേന്ദ്രൻ തുടങ്ങിയുള്ള അമരഗണത്തേയും അടക്കുതരിൽ ഹനിച്ചു വീഴ്ചവാൻ നിന്തിരുവടി സമർത്ഥനാണ്. പിന്നെ ഒരു വാനരനായ ബാലിയുടെ കഥ പറയേണമൊ? ഹേ! കാകൽസ്ഥ! സപ്തസാല

അളന്നു മാത്രമല്ല, പർവ്വതവും ഭൂമിയുംകൂടി ഇതാ നിന്തിരുവടിയുടെ
 ഏകബാണത്താൽ വിഭാരിതങ്ങളായി. രണത്തിൽ നിന്തിരുവടി
 യോടു നേരിടുവാൻ തക്ക ശക്തൻ ആരുണ്ട്? എന്റെ ശോകമോ
 ഹർഷമോ ഇതാ നിശ്ശേഷം അസ്തമിച്ചു. മഹേന്ദ്രവരണമുഖ്യനായ
 നിന്തിരുവടിയുടെ മൈത്രി എനിക്കു ലഭിച്ചുവല്ലോ. ഹേ! രാമഭദ്ര!
 ഭാതുരൂപിയായ എന്റെ പൈരിയെ നിഗ്രഹിച്ച് ഈ കഠിനകുട
 നത്തിൽനിന്നും അങ്ങുന്നു എന്നെ ത്രാണനാചെയ്യണമെ. അതി
 ന്നായി ഇതാ ഞാൻ അങ്ങയെ കൈവണങ്ങുന്നു.” തദനന്തരം
 ശ്രീരാഘവൻ പ്രിയദർശനനായ സുഗ്രീവനെ സമാശ്ലേഷിച്ചുകൊ
 ണ്ടു് ലക്ഷ്മണന്റെ പ്രീതിപുരസ്സരമായ ഇംഗിതത്തോടുകൂടെ ഇങ്ങി
 നെ പ്രതിവചിച്ചു. “ഹേ! വാനരസന്തമ! അങ്ങയുടെ അഭീഷ്ടം
 ഞാൻ സാധിപ്പിക്കുന്നുണ്ട്. നമുക്കു വേഗം കിഷ്കിന്ധയിലേക്കു
 പറപ്പെടുക. അങ്ങുന്നു ചെന്നു ഭാഗ്യാഹിംസകനായ ആ ദുഷ്ടനെ
 പോരിന്നു വിളിക്കുക.” രഘുനന്ദനന്റെ ഈ വാക്യമനുസരിച്ച്
 അവർ എല്ലാവരും നേരേ കിഷ്കിന്ധാപുരിക്ക് ത്വരിതതരം യാത്ര
 ചെയ്തു. വനാന്തരത്തിലുള്ള ഒരു വലിയ മരക്കൂട്ടത്തിൽ അവർ
 ചെന്നു മറഞ്ഞുനിന്നു. സുഗ്രീവൻ ഉത്തരീയം വലിച്ചുകെട്ടി ബാഘി
 കേരക്കേണ്ടതിനായി അഞ്ചരംപോലും ഭേദിക്കുമാറ് ഭ്രമതരം
 ഗജ്ജിച്ചു. തന്റെ ഭ്രാതാവിന്റെ പോക്കുവിളിയും മറ്റും കേട്ടു
 മഹാശക്തനും ശക്രപുത്രനുമായ ആ ഹരിയൂഥപൻ ഏറ്റവും
 തൃപ്തനായി. അസ്തഗിരിയിൽനിന്നും മറഞ്ഞുപോകുന്ന അർക്കനെ
 പ്ലോലെ അവന്റെ വദനം ക്രോധംനിമിത്തം അരുണമായി. പി
 ന്നീടു ബാഘിസുഗ്രീവന്മാർക്കു തമ്മിലുണ്ടായ് ആ ഘോരസംഗരം വാ
 നിൽ ബുധാംഗാരകന്മാർക്കെന്നപോലെ തുമുലമായി ഭവിച്ചു. ക്രോ
 ധമൂർച്ഛിതരായ ആ സഹോദരന്മാരിരുവരും അശനിപോലെയും
 വജ്രംപോലെയും സുദൃഢങ്ങളായ അവരുടെ മുഷ്ടികൾ മടക്കി അ
 ഗ്നിചിതരവണ്ണം അന്യോന്യം ഘട്ടനംചെയ്തു. ചാപം ധരിച്ചു
 സന്നദ്ധനായി നിന്നിരുന്ന ശ്രീരാഘവീരന്മാരെ അശ്വീനീദേവന്മാ
 രെപ്പോലെ ശൌർയ്യപരാക്രമത്തോടെ പോർചെയ്യുന്ന ആ സഹോ

ഭരണാർ ആരാണെന്നു തിരിച്ചറിവാൻ സാധ്യമല്ലാതായി. തന്നിമി
 ത്തം പുരുഷപുംഗവനായ ശ്രീരാഘവൻ മുതിരമായ തന്റെ ബാ
 ണം മോലിച്ചില്ല. തദവസരത്തിൽ സുഗ്രീവൻ ജ്ജ്വലിതങ്ങളായ
 ബാലിയുടെ പ്രഹരങ്ങളോട് നന്നു ക്ലാത്തനായി. നാമനായ
 രാമചന്ദ്രനെ കാണാത്തതാൽ അവൻ അതൃപ്തം പരിതപിച്ചു.
 ത്വധിരസംസ്കിതനായ അവൻ ഭയന്നുവിറച്ചു നേരെ ഋഗ്മുക്ത
 ത്തിലേക്കുതന്നെ പാഞ്ഞുകയറി. ഭ്രാന്തവിഭേഷിയായ ബാലിയും
 അമ്മം അടങ്ങാതെ അവനെ അനുഗമിച്ചു. ഋഗ്മുക്തനിന്നു
 തെത്തയിയപ്പോൾ ശാപഭയാദിതനായ ശക്രപുത്രൻ ക്രോധകാരി
 നൃത്തോടെ പല്ലു കടിച്ചുകൊണ്ട് “എടാ! വഞ്ചക! നീ ഒരുവിധം
 രക്ഷപ്പെട്ടുവല്ലേ?” എന്നിങ്ങനെ പറഞ്ഞു ഭഗവാശയനായി കി
 ണ്ഠിസധിലേക്കു തിരിച്ചുകളഞ്ഞു. സുഗ്രീവൻ പരാജിതനായി
 മടങ്ങിയെന്നുകണ്ട് ശ്രീരാഘവൻ തന്റെ സഹജനോടും ഹന്തമാ
 നോടുംകൂടെ അവന്റെ സമീപം ചെന്നുചേർന്നു. രാമാദികളെക്ക
 ണ്ടു ലജ്ജിച്ചു തലതാഴ്ത്തിയുകൊണ്ടു സുഗ്രീവൻ അതികരുണം രാഘ
 വനോടിക്കിടന്നു പറഞ്ഞു. “ഹേ! രഘുപതെ! ബാലിയെ പോ
 രിന്നു വിളിക്കുക. എന്റെ പരാക്രമം ഇതാ കണ്ടുകൊൾക. എ
 ന്നും മറ്റും നിന്തിരുവടി വലിയ വീര്യം പറഞ്ഞുവല്ലോ. എന്നെ
 വൈരിയെക്കൊണ്ടു കൊല്ലിക്കേണമെന്നാണോ അങ്ങനെയുള്ളതാ
 യ്? ബാലിയെ നിഗ്രഹിപ്പാൻ എന്നാൽ സാധ്യമല്ല എന്ന യഥാ
 ത്വതത്വം നിന്തിരുവടിക്കു് ആദ്യംതന്നെ പറയാമായിരുന്നു.” മഹാ
 ത്യാവായ സുഗ്രീവന്റെ ഈ ദീനവാക്കുകൾ കേട്ടു ശ്രീരാഘവൻ
 ആർപ്പിതനായി. അവനെ സമാശ്വസിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് പ്രഭുവാ
 യ രാമചന്ദ്രൻ ഇങ്ങനെ പ്രവചിച്ചു. “ഹേ! വീര! അങ്ങനെയു
 കോപിക്കരുതു്. ഞാൻ ബാണം വിസർജ്ജിക്കാതിരുന്നതിന്നു തക്ക
 കാരണമുണ്ടു്. എന്തെന്നു പറയാം കേൾക്കുക. അലങ്കാരം, ആ
 കാരം എന്നിവകൊണ്ടും പാദവിന്യാസംകൊണ്ടും വേഷംകൊണ്ടും
 യുദ്ധമദ്ധ്യത്തിൽ നിന്നക്കും ബാലിക്കും തമ്മിൽ യാതൊരു വ്യക്തി
 യും ഞാൻ കണ്ടില്ല. രേജസ്സു്, വചസ്സു്, സ്വരം, പരസ്സരനിരീക്ഷ

ഞങ്ങൾ എന്നിവകൊണ്ടും നിങ്ങൾ ആരാണെന്നു തിരിച്ചറിവാൻ
 എന്നൊരു സാധിച്ചില്ല. വിക്രമം, പൗരസ്ത്യം എന്നിവയും നിങ്ങളി-
 ൽ ഒരുപോലെ പ്രകാശിച്ചുകണ്ടു. ഈ തുല്യസാമ്യത്താൽ ഞാൻ
 തിരേ മോഹിതനായി. ഹേ! വാനരസന്തമ! ഈ കാരണമൊക്കെ
 ഞെടു ശ്ലയിച്ചിട്ടാണ് ശത്രുനിബാഹനവും ഓടേടുകയും ജീവിതാന്തകര
 വുമായ എന്റെ രോഗാബാണം ഞാൻ പ്രയോഗിക്കാതിരുന്നത്.
 അജ്ഞാനവിമിശ്രത്താൽ എയ്ക്ക് ശരം നിന്നിൽ നിപതിച്ചുപോയി
 രുണവെങ്കിൽ ഹേ! വാനര! ഇപ്പോൾ നമ്മുടെ അവസ്ഥയെന്താ-
 യിരിക്കും. എന്റെ ബുദ്ധിഭേദം ബാലചാപല്യവും ലോകം മുഴു-
 വൻ ധ്വാപിച്ചിരിക്കയില്ലേ? ആശ്ചിതരെ ഹനിക്കുന്നതുപോലെ
 മഹത്തരമായ പാപം മറ്റൊന്നുമില്ലെന്നു വിജ്ഞാനികൾ ചോദി-
 കുന്നു. ഹേ! വാനരസിംഹ! ഞാനും ലക്ഷ്മണനും വരവണ്ണിനി-
 യായ സീതയും അങ്ങയ്ക്കധീനരാണ്. ഈ വനത്തിൽ ഞങ്ങൾക്കു
 ശരണവും അങ്ങുന്നുതന്നെ. അങ്ങുന്നു വീണ്ടും ബാലിയോടു പോ-
 രിന്നിറങ്ങുക. എന്നിൽ ഒട്ടും ശങ്കിക്കരുത്. ഈ നിമിഷത്തിൽ
 എന്റെ ഏകബാണംകൊണ്ടു ബാലി സമരഭൂമിയിൽ വീണു പൊ-
 ടിയിൽ പിരളുന്നതു കണ്ടുകൊൾക. ദ്വന്ദ്വയുദ്ധം തുമുലമായി നട-
 നുകൊണ്ടിരിക്കെ ആൾ തിരിച്ചറിയേണ്ടതിനായി പ്രത്യേകം വല്ല
 അടയാളവും അങ്ങുന്നു ധരിച്ചിരിക്കണം. ഹേ! ലക്ഷ്മണ! മംഗള
 മനോജ്ഞമായി വികസിച്ചുനില്ക്കുന്ന ഈ ഗജപുഷ്പികൾകൊണ്ടൊ-
 രു മാലകെട്ടി മഹാത്മാവായ സുഗ്രീവന്റെ കണ്ഠത്തിൽ ചാത്തുക.”
 എന്നീ വാക്യങ്ങൾ കേട്ടു ലക്ഷ്മണൻ ഗജപുഷ്പികൾകൊണ്ടൊരു മാ-
 ലയുണ്ടാക്കി സുഗ്രീവകണ്ഠത്തെ അലങ്കരിച്ചു. കണ്ഠസംസക്തമായ
 ആ ലതയാൽ ശ്രീമാനായ സുഗ്രീവൻ നക്ഷത്രമാലയാൽ പരീത-
 മായ പുണ്ണമന്ദ്രനെപ്പോലെ ശോഭിച്ചു. വലാഹകപ്പക്ഷികളോടു
 കൂടിയ സന്ധ്യാഭംഗപോലെ സുപ്രസന്നനും രാമവാക്യാമൃതപാന-
 ത്താൽ പരമസന്തുഷ്ടനുമായ സുഗ്രീവൻ അനന്തരം രാമചന്ദ്രനോ-
 ടുകൂടെ ബാലി പരിപാലിച്ചുപോരുന്ന കിഷ്കിന്ധക്കു പുറപ്പെട്ടു.

സംഗ്രഹം-13

ധർമ്മാത്മാവായ ശ്രീരാഘവൻ ലക്ഷ്മണനോടും സുഗ്രീവൻതുടങ്ങിയ മറ്റു വാനരന്മാരോടുംകൂടെ ഋഗ്വേദകൃത്യംഗത്തിൽനിന്നു പരശുരാമശാലിയായ ബാലിയോട് പാലിക്കപ്പെടുന്ന കിഷ്കിന്ധക്കെഴുനെള്ളി. രണസാധകവും മോഹനസ്വരൂപവുമായ തന്റെ മഹാചാപം കയ്യിൽ ധരിച്ച് സുവർണ്ണപരിഷ്കൃതവും സൂര്യസന്നിഭവുമായ കൂർത്ത ബാണങ്ങൾ ഉയർത്തിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ടു ധർമ്മവിനീതനായ രാഘവൻ മുഖെ നടന്നു. പിമ്പിൽ നിബിഡഗ്രീവനായ സുഗ്രീവൻ, സാരശോഭനനായ ലക്ഷ്മണൻ, വീരതേജസ്വികളായ ഹനുമാൻ, നീലൻ, നളൻ, താരൻ എന്നിവരും സഞ്ചരിച്ചു. പുഷ്പഭാരാവലംബികളായ വൃക്ഷസമൂഹങ്ങൾക്കിടയിൽകൂടെ സാഗരഗമങ്ങളായ സരിത്തുകൾ ശാന്തമായി പ്രവഹിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ശുദ്ധജലപരിപൂർണ്ണങ്ങളായ അവ ആ പഥികൾക്കു നിരതിശയമായ നേത്രാനന്ദം നല്കി. മഹാശൈലങ്ങൾ, അവയിലുള്ള കന്ദരങ്ങൾ, പാറപ്പിളർപ്പുകൾ, മനോജ്ഞങ്ങളായ ദരിദ്രവൃക്ഷങ്ങൾ, ഉത്തുംഗശൃംഗങ്ങൾ എന്നിവയെല്ലാം നിസ്തമധൂരിയോടെ ശോഭിച്ചു. വൈഷ്ണവവിമലങ്ങളായ ലേഖങ്ങളോടെ ഉൽഹാസപങ്കജങ്ങളും കുടുംബങ്ങളും, സജലങ്ങളായ സരസ്സുകളിൽ സുരമ്യം ലാലസിച്ചു. കാരണ്യങ്ങൾ, സാരസങ്ങൾ, ഹംസങ്ങൾ, ജലകുക്കുടങ്ങൾ, ചക്രവാകങ്ങൾ തുടങ്ങിയ പക്ഷികൾ മഞ്ജുളസ്വപനം മുഴക്കി. അഭംഗതന്മുഖംഗിയോടു കൂടിയ ഹരിണങ്ങൾ പൈമ്പല്ലു കടിച്ചുകൊണ്ടു നിർഭയം സമുത്തസഞ്ചരിച്ചു. ശുക്ലദന്തവിഭീഷിതരായ ഹസ്തിവീരന്മാർ തടാകങ്ങൾ കലക്കിമറിച്ചും വൃക്ഷത്തഴുകൾ ഒടിച്ചുതിന്നും പരിതൃപ്തികൊണ്ടു. ഏകചരങ്ങളായ മത്തദ്വിപങ്ങൾ തടം കത്തിപ്പിളർത്തുകൊണ്ടു വിഗതഭയത്തോടെ നാലു ദിക്കും നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. ദ്വിരദകലഭങ്ങൾ മധീരേണക്കളിൽ ആറാടി. വനചരരും വേലരരായ പക്ഷിപ്രജങ്ങളും അനവരതം അധിവസിച്ചുപോന്നിരുന്ന ആ മഹാഗഹനത്തിൽ ശ്ലാഘാഹങ്ങളും അതുതാവഹങ്ങളുമായ പല കാഴ്ച

കളും കണ്ടുകൊണ്ട് അവർ കരളരും യാത്രചെയ്തു. തത്സമയം അല്പം അകലെ ദ്രമഷണ്ഡമണ്ഡിതമായി ശ്രീവളന്നുള്ള ഒരു വനം അവർ വീക്ഷിച്ചു. ഇതു കണ്ടു രാമചന്ദ്രൻ സുഗ്രീവനോടിങ്ങിനെ അഭിവാചിച്ചു. “സഖെ! ആകാശത്തിൽ മേഘംകണക്കെ വിപുലാകൃതിയോടെ ഈ മഹാരണ്യമദ്ധ്യത്തിൽ പരിലസിക്കുന്ന ആ വനം ഏതാണു? അതിന്നു ചുറ്റും രംഭാദ്രമണ്ഡം സുനിബിഡംപ്രകാശിക്കുന്നു. ആ വനം ഏതെന്നറിവാൻ എനിക്കു നന്നു കൌതുകമുണ്ടു്.” മഹാമതിയായ ഓശരഥിയുടെ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടു സുഗ്രീവൻ ആ കാണാത്തപ്പറ്റി ഇങ്ങിനെ വിവരിച്ചു. “ഹേ! മഹാത്മൻ! എത്രയും വ്യാപ്തിയും ശ്രമനാശനവും ഉദ്യാനവനങ്ങളോടുകൂടിയതുമായ രൊശ്രമമാണതു്. സ്വാദുള്ള ഫലമൂലങ്ങൾ, നിമ്ബലജലം എന്നിവകൊണ്ടു് ആ ആശ്രമം സുസമ്പന്നവും സുപ്രസിദ്ധവുമാണു്. സപ്തജനാഘ്യരെന്ന മുനിപുംഗവന്മാർ അവിടെ കഠിനവ്രതം ഭിക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു ജലത്തിൽ തലകീഴായി സർവ്വഭാശയിച്ചിരുന്നു. ഏഴു ദിവസത്തിലൊരിക്കൽ അവർ വായു ഭക്ഷിക്കും. അല്പസമയം വനത്തിൽവന്നിരിക്കുകയും ചെയ്യും. ഇങ്ങിനെ എഴുനൂറു കൊല്ലം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ അവർ ഏഴുപേരും സ്ഥൂലശരീരത്തോടുകൂടെ സ്വർഗ്ഗം ഗതരായി. മഹാപ്രഭാവത്തോടുകൂടിയ ആ പുണ്യാത്മാക്കളുടെ ആശ്രമവനമാണു് നാം ഇപ്പോൾ ദർശിക്കുന്നതു്. അത്യുന്നതങ്ങളായ തരുനിരകൾ വലിയൊരു പ്രാകാരം പോലെ അതിന്നു ചുറ്റും നില്ക്കുന്നു. ദേവന്മാർക്കുപോലും ആ വനം അതിക്രമ്യമല്ല. പക്ഷികൾ അവിടെ ചെന്നു കേരുന്നില്ല. മറ്റു വനചാരികളും അപ്രകാരംതന്നെ. മോഹംനിമിത്തം വല്ല ജീവിയും അതിൽ പ്രവേശിക്കുന്നുവെങ്കിൽ അവ പിന്നെ തിരിച്ചുപോകുകയുമില്ല. ഹേ! മഹാഭാഗ! സകലാക്ഷരങ്ങളായ ഭൂഷണരണിതങ്ങളും തുശ്ശുഗീതസ്വനങ്ങളും ഇടക്കിടെ അവിടെനിന്നു കേൾക്കാറുണ്ടു്. മറ്റു ചിലപ്പോൾ ദിവ്യഗന്ധം ചുറ്റും വ്യാപിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കും. ത്രേതാഗ്നികളും അവിടെ ജ്വലിക്കുന്നു. നോക്കുക! കപോതാരുണമായ മേഘംപോലെ പടന്നുകൂടുന്ന ധൂമപടലം അതാ

വൃക്ഷമസ്തകങ്ങളെ മറയ്ക്കുന്നു. മേഘമരുന്നമായ വൈസൃതപുഷ്പം പോലെ ആ വൃക്ഷശിഖരങ്ങൾ സുദീപ്തിയോടെ വിളങ്ങുന്നു. ഫേ! രാഘവ! ധർമ്മാത്മാക്കളായ ആ സപ്തജന്മാവ്യരെ അങ്ങുന്നു കൈവണങ്ങുക. ഫേ! ലക്ഷ്മണ! ഭവാനും ആപുഷ്പപാദരെ ഉദ്ദേശിച്ചു നമസ്കരിക്ക. ഭാവിതാത്മാക്കളായ ആ മൂന്നിപ്പംഗവന്മാർ എത്രയും പരിശുദ്ധരാണ്. കളങ്കമെന്നത് അവരിലില്ല.” സുഗ്രീവന്റെ ഈ മംഗളമൊഴികൾ കേട്ടു രാമലക്ഷ്മണന്മാർ ബലാഞ്ജലിയോടുകൂടെ മഹാത്മാക്കളായ ആ ഋഷിവർഗ്ഗരെ ഭക്തിപുരസ്സരം പ്രണമിച്ചു. തന്നെത്തരം മുദിതചിത്തരായ ആ സഹോദരന്മാർ വാനരന്മാരോടുകൂടെ സപ്തജനാശ്രമത്തെ പിന്നിട്ടു യാത്രചെയ്തു. ഇങ്ങിനെ അവർ സുരേശപുത്രനായ ബാലിയാൽ പാലിക്കപ്പെടുന്നതും ഭ്രാസഭവമായ കിഷ്കിന്ധക്കടുത്തെത്തി. ഉദിതദീപ്തിയോടെ വിളങ്ങുന്ന തങ്ങളുടെ ഉഗ്രബാണങ്ങൾ ഉയർത്തിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ടു ധനുർഭരായ രാമലക്ഷ്മണന്മാരും വാനരന്മാരും ശത്രുശാസനാർത്ഥം കിഷ്കിന്ധയിൽ ചെന്നുനിന്നു.

സർഗ്ഗം-14

രാമലക്ഷ്മണന്മാരും സുഗ്രീവൻതൂടങ്ങിയ വാനരന്മാരും തപരിതരം കിഷ്കിന്ധയിൽ ചെന്നു വാനന്തരത്തിൽ വൃക്ഷങ്ങൾക്കിടയിൽ മറഞ്ഞുനിന്നു. വിപുലഗ്രീവനും കാനനപ്രിയനുമായ സുഗ്രീവൻ ക്രോധാവേശത്തോടെ തന്റെ ഉഗ്രഭൃഷികൾ ഉറപ്പിച്ചുകൊണ്ട് നാലുദിക്കും വീക്ഷിച്ചു. ഭൃശതരം ഗർജ്ജിച്ച് അവൻ ബാലിയെ പോരിനു വിളിച്ചു. പരിവാരസമന്വിതനായ അവന്റെ ഈ ഘോരാട്ടിഹാസം വായുവേഗപുരസ്സരമായ മേഘത്തിന്റെതെന്നപോലെ അംബരം മുഴുവൻ മാറൊറാലിക്കൊണ്ടു. അനന്തരം ബാലാക്ഷുതിയും സിംഹവിക്രമനുമായ സുഗ്രീവൻ ക്രിയാഭക്തനായ കാകൽസ്ഥനെ നോക്കി ഇങ്ങിനെ അഭിവാചിച്ചു. “ഫേ! രാഘവ

തപ്തകാഞ്ചനനിർമ്മിതങ്ങളായ ഈ ഗോപുരങ്ങൾ നോക്കുക. മൃഗഗ്രഹണാർത്ഥം ഇതാ ഇതിന്നു ചുറ്റും പാശങ്ങൾ കെട്ടിയുറപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. ധ്വജയന്ത്രങ്ങളാകുന്ന ആരേണങ്ങളാൽ ബാലിയുടെ ഈ പുരം സുവിദൂഷിതങ്ങൾ തന്നെ. ഇതാ നാം കിഷ്കിന്ധയിൽ എത്തിക്കഴിഞ്ഞു. ഹേ! ദ്രുമപ്രത! നിന്തിരുവടി ബാലിയെ വധിക്കുന്നുണ്ടെന്നു മുന്പുതന്നെ വാഗ്ദാനം ചെയ്തിട്ടുണ്ടല്ലോ. കാലം ലതയെയെന്നപോലെ അങ്ങുന്ന് ആ പ്രതിജ്ഞയെ സഫലമാക്കുക." സുഗ്രീവന്റെ ഈ വചനങ്ങൾ കേട്ടു ധർമ്മാത്മാവും ശത്രുസുനേനനുമായ ദാശരഥി ഇങ്ങിനെ പ്രതിവചിച്ചു. "ഹേ വാനര! അങ്ങുനിപ്പോൾ ഗജപുഷ്പികൾ അടയാളമായി ധരിച്ചിട്ടുണ്ട്. ലക്ഷ്മണൻ അങ്ങയുടെ കണ്ഠത്തിൽ അപ്പിച്ചിട്ടുള്ള ഈ മാലകൊണ്ട് എനിക്കിനി അങ്ങയെ തിരിച്ചറിവാൻ ഒട്ടേ വിഷമമില്ല. ഹേ! വീര! കണ്ഠസംസക്തമായ ഈ ഗജപുഷ്പികൾകൊണ്ട് ഇപ്പോൾ അങ്ങുന്ന് നക്ഷത്രമാലയാൽ പരീതനായ ചന്ദ്രനെപ്പോലെ അത്യാധികം ശോഭിക്കുന്നു. ഹേ! കപിപുംഗവ! ബാലിസമുത്തമായ അങ്ങയുടെ ഭയവും വൈരവുമെല്ലാം ഇതാ ഒരേ ഒരു ബാണംകൊണ്ടു ഞാൻ യുദ്ധത്തിൽ നശിപ്പിക്കുന്നുണ്ട്. ഹേ! സുഗ്രീവ! ഭ്രാന്തരൂപിയായ നിന്റെ ആ ഘോരവൈരിയെ എനിക്കു കാട്ടിത്തരികയെ വേണ്ടു ഈ വനഭൂമിയിൽ വീൺ നിസ്സംശയം അവൻ പൂഴിയിൽ പിറളും. എന്റെ ദൃഷ്ടിയിൽ അകപ്പെട്ട് അവൻ ജീവനോടെ മടങ്ങുന്നുവെങ്കിൽ അപ്പോൾ നീ എന്നെ ദോഷവാനാണെന്നു കരുതുക. ആക്ഷണം തിരിച്ചുവന്നു വേണ്ടിടത്തോളം എന്നെ നിന്ദിക്കയും ചെയ്തുകൊൾക. നീ കാഞ്ചനതന്നെയല്ലെ ഞാൻ ഏകബാണംകൊണ്ടു സപ്തസാലങ്ങളും വിഭാരണംചെയ്തതും. എന്റെ ആ ബലവീര്യത്തെ ഓർക്കുക. ബാലി എന്നാൽ നിഹതനായെന്നു ധരിച്ചുകൊള്ളണം. അതിദാരുണമായ കഷ്ടാവസ്ഥയിൽപ്പോലും ഞാൻ അനൃതം പറകയുണ്ടായിട്ടില്ല. മേലിൽ അതു ചെയ്യുന്നതുമല്ല. ധർമ്മലോപം വരുത്തുന്നത് ഒന്നുകൊണ്ടും വിഹിതമല്ല. വയലിൽ വിളയുന്ന സസ്യത്തെ ശതകൃതു വഷ്കൊണ്ടെന്നപോലെ ഞാൻ

എന്റെ പ്രതിജ്ഞയെ ഫലപ്രദമാക്കുന്നുണ്ട്. നീ സംഭ്രമം വെടിയുക. വേഗം ചെന്നു ഹേമമാലിയായ ബാലിയെ പോരിന്നു വിളിക്ക. നിന്റെ ഘോരാട്ടമാസത്താൽ കിഷ്കിന്ധ മുഴുവൻ മാറ്റൊലിക്കൊള്ളട്ടെ. അവൻ യുദ്ധരംഗത്തിൽ വന്നിറങ്ങാതിരിക്കയില്ല നിശ്ചയം. അജയ്യനും ബലശാലിയുമാണെന്നല്ല അവന്റെ നാട്ടും. നിന്നാൽ മുന്മാരിക്കലും ആക്രമിയ്ക്കപ്പെട്ടിട്ടുമില്ലല്ലോ. നിന്റെ ഭയങ്കരഗർജ്ജനം കേൾക്കുമ്പോൾ ആഹവപ്രിയനായ അവൻ എങ്ങിനെ കാലവിളംബനം വരുത്തും. ശൂരനാർ സംഗരത്തിൽ ശത്രുധർമ്മം ഒരിയ്ക്കലും സഹിക്കയില്ല. വിശേഷിച്ചും നാരീസമക്ഷം അവരുടെ വീര്യം വളരെ കവചത്തതായിരിക്കും.” ശ്രീരാമന്റെ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടു ഹേമചിംഗലപ്രതിയായ സമീപിൻ ആകാശംപോലും ഭേദിക്കുമാറു ശൂരനാദത്തോടെ നട്ടുനംചെയ്തു. ആ ഭയങ്കരസ്വപനം കേട്ടു ഘോരമൃഗങ്ങൾ ഹതപ്രഭരായി. കലശ്ശികൾ ആകലപ്പെട്ടു. യുദ്ധത്തിൽ പരാജയപ്പെട്ടു മണ്ടുന്ന വാളികളെപ്പോലെ മൃഗസഞ്ചയം ഭഗ്നചിത്തരായി. അവ നാലടിക്കും പാഞ്ഞുനടന്നു. ക്ഷീണപുണ്യത്താലെന്നപോലെ ഖഗങ്ങൾ ആകാശത്തിൽനിന്നും നിപതിച്ചു. ശൈത്യസമ്പന്നനും മഹാദ്യുതിയുമായ സൂര്യപുത്രനാകട്ടെ ക്ഷോഭിച്ചു വങ്കടൽപോലെയും ഭയങ്കരമോഷംപോലെയും തുടരെത്തുടരെ അട്ടഹാസം ചെയ്തുകൊണ്ടു ലോകം മുഴക്കി.

സർഗ്ഗം-15

മഹാത്മാവായ സുഗ്രീവന്റെ ഉഗ്രഗർജ്ജനം ഭ്രാന്തവിഭ്രാന്തിയായ ബാലി കേട്ടു. സർപ്പഭൂതപ്രകമ്പനമായ അവന്റെ ഈ അട്ടഹാസം മദശാലിയും അന്തഃപുരഗതനുമായ ബാലിയെ അത്യർത്ഥം തഷ്ടനാക്കി. വലിച്ചു രോഷംനിമിത്തം സന്ധ്യാതപപ്രഭനായ അവന്റെ മുഖം രാഹുവാൽ ഗ്രസിക്കപ്പെട്ട ആദിത്യനെപ്പോലെ പെട്ടെന്നു ശോഭകെട്ടു. അത്യുഗ്രങ്ങളായ ദംഷ്ട്രായുധങ്ങളോടുകൂടിയ

ബാലി ഉദഗ്രകോപത്താൽ ദീപ്താഗ്നിപോലെ ഉജ്ജ്വലിച്ചു. പ്രഹു
 ല്ലപങ്കജങ്ങൾകൊണ്ടു നിറഞ്ഞ ഹ്രദംപോലെ സുവിഭൂഷിതനായ
 അവൻ ഭയങ്കരഭർന്നനായി. ആ ഘോരനിസ്ഥനും സമീകവയുതാ
 തെ അവൻ അന്തഃപുരത്തിൽനിന്നു ചാടിപ്പുറപ്പെട്ടു. അത്യുഗ്ര
 മായ അവന്റെ ചരണവിന്യാസം നിമിത്തം മേടിനിപോലും പി
 ഉൻപോയി. തത്സമയം അവന്റെ പ്രാണവല്ലഭയായ താര ഭയ
 സംഭ്രാന്തിയോടെ അവനെ ആലിംഗനംചെയ്തുകൊണ്ടു പ്രേമപുര
 സ്സരം ഇങ്ങിനെ വചിച്ചു. “ഹേ! നാഥ! നദീവേഗംപോലെ മടി
 ചുപൊങ്ങുന്ന അങ്ങയുടെ ഈ ശ്രോധം അടക്കുക. അങ്ങുന്നി
 പോൾ ഉണക്കൻഴന്നേററിട്ടേ ഉള്ളൂ. ഭൂജിക്കപ്പെട്ട ഒരു മാല്യത്തി
 നു തുല്യമാണ് ഇപ്പോൾ നിന്തിരുവടി. ഹേ! വീര! നല്ലവണ്ണം
 പലന്തിന്നശേഷം ഇവനോടു നേരിടാം. വൈരിക്കു കയററവും
 നിന്തിരുവടിക്കു താഴ്ന്നും ഒരുകാലവും ഉണ്ടാകുന്നതല്ലല്ലോ. പെ
 ടെന്നുള്ള നിന്തിരുവടിയുടെ ഈ പുറപ്പാട് എനിക്കു ഒട്ടുംതന്നെ
 രുചിക്കുന്നില്ല. ഈ സമാരംഭത്തിൽനിന്നു ഞാൻ അങ്ങയെ നിവാ
 രണംചെയ്യുന്നതിന്നു കാരണമുണ്ട്. മുന്വാരിക്കൽ ഇതേവിധം
 തന്നെ ഇവൻ വന്ന് അങ്ങയെ പോരിന്നുവിളിക്കയുണ്ടായല്ലോ.
 അന്നും നിന്തിരുവടി പ്രവൃദ്ധമായ കോപത്തോടെ യുദ്ധക്കളത്തിൽ
 ചെന്നിറങ്ങി. നിന്തിരുവടി ഏല്പിച്ചതായ ദേഹപീഡകൾ സമീ
 കവയ്ക്കാതെ ഭയന്നു വിറച്ചുകൊണ്ടാണല്ലോ ഇവൻ അന്നു മണ്ടി
 യത്ത്. ആ ഭീരുവല്ലയൊ ഇന്നും ഇവിടെ വന്ന് അങ്ങയെ പോരി
 ന്നു വിളിക്കുന്നത്. നന്നെ പരവശൻ; വിശേഷിച്ചും അങ്ങയാൽ
 പീഡിക്കപ്പെട്ടവൻ; ഇതെല്ലാമാലോചിക്കുമ്പോൾ ഹേ! നാഥ!
 എനിക്കു ശങ്ക ജനിക്കുന്നു. ഇത്രയും ദുഷ്ടം ഇവന്നുണ്ടാവാൻ കാര
 ണമില്ല. അത്യുത്സാഹത്തോടുകൂടിയ ഇവന്റെ ഈ അട്ടഹാസ
 സമാരംഭത്തിൽ എന്തൊ ചില ഗുഹൃതത്വങ്ങളുണ്ട്. അതിവാശി
 യോടുകൂടിയ ഇവന്റെ പോർക്കുവിളിയും മറവും ഓർക്കുമ്പോൾ ഇവ
 ന്നു പറയത്തക്കതായ ഒരു പിൻതുണയുണ്ടെന്നു വ്യക്തമാണ്. അ
 ള്ലാതെ ഇവൻ ഈവിധം വന്നു തൊള്ള തുറക്കയില്ല. സ്വതവെ

തന്നെ സുഗ്രീവൻ നിപുണനും ബലവിക്രമ
 ഞരം നല്ലവണ്ണം പരീക്ഷിച്ചറിയാതെ അവൻ ഒരുവനെ സഹായ
 ത്തിന്നു കൂട്ടുന്നതല്ല. കമാരനായ അംഗദൻ മുമ്പാരികൾ എ
 ന്നോടിക്കിനെ പറഞ്ഞതായി ഞാൻ ഓർന്നു. ഒരിക്കൽ അവൻ
 വന്നാത്തരത്തിൽ ചെന്നിരുന്നവനെ. ആ സാഹസരത്തിൽ ചില
 ആപ്തപാരന്മാർ അവനോടു പറഞ്ഞ ധ്വജാന്തമാണിത്. “ശൂര
 തും യുദ്ധവിജയികളും ഇക്ഷ്വാകുകുലജാതനായ രാമലക്ഷ്മണന്മാർ
 ഈ വനത്തിൽ വന്നിട്ടുണ്ട്. ദശരഥപുത്രനും ഭരതസഭ്യനുമായ ആ
 രണ്ടു സഹോദരന്മാർ സുഗ്രീവനെ വേണ്ടുന്ന സാഹായ്യംചെയ്യാൻ
 ഒരുങ്ങിയിരിക്കുന്നു.” ഹേ! പ്രാണവല്ലഭ! രണകർശനം പരബ
 ലോന്മാമിയുമായ രാമൻ യുഗാന്തവഹ്നിപോലെ ഉജ്ജ്വലനാണ്.
 പിതൃനിഷേധനിരതനായ രാഘവൻ സജ്ജനങ്ങൾക്കു നിവാസവൃ
 ക്ഷവും അനാഥർക്കു ശരണ്യനും യശസ്സിനു മുഖ്യഭാഗവുമാണ്,
 ധാതുക്കൾക്കു ശൈലേന്ദ്രനെന്ന്പോലെ ജ്ഞാനവിജ്ഞാനസമ്പ
 ന്നനായ ആ മഹാത്മാവ് ഗുണഗണങ്ങൾക്കു മഹാസമുദ്രവുമാണ്.
 നിന്തിനാൽ ഹേ! വീര! ഭയജനനും അപ്രഭയനും ആഹവധീരന
 നായ രാമനോട് അങ്ങയ്ക്കു വൈരം വേണ്ട. ഹേ! ശൂര! നിന്തി
 ത്വവടിയുടെ ഈ സമാരംഭത്തെ ഞാൻ ഹേദിക്കയില്ല. അങ്ങയ്ക്കു
 നല്ലതെന്തെന്നു പറയാം; കേൾക്കുക. കഴിയുന്നവേഗത്തിൽ അ
 ഞ്ഞു സുഗ്രീവനെ യുവരാജാവായി വാഴിക്ക. ഭ്രാന്താവോടുള്ള
 മാത്സര്യം ബലവാനും രാജശ്രേഷ്ഠനുമായ അങ്ങയ്ക്കു തീരെ അന
 തർക്കമാണ്. അവനോടുള്ള ശത്രുത അങ്ങന്നു ദുരീകരിക്ക. മഹാ
 പ്രഭുവായ രാമനെ മിത്രമാക്കുക. സുഗ്രീവനെ സ്നേഹിക്ക. അവ
 നോടുള്ള പ്രദേഷം നാശഹേതുക്കമാണ്. അനുജനായ അവനെ
 അങ്ങന്നു ലാളിക്കേണ്ടതല്ല. എവിടെ വസിച്ചാലും അവൻത
 ന്നെയാണ് എല്ലാംകൊണ്ടും നിന്തിരുവടിയ്ക്കു ബന്ധു. അവനെ
 ക്കാൾ ഉറ്റ മറെറായ ബന്ധു ഈ ലോകത്തിൽ നിന്തിരുവടിയ്ക്കാര
 ണ്ട്. ഹേ! വീര! ഭാനമാനാദികൾകൊണ്ടു നിന്തിരുവടി അവനെ
 പ്രീതനാക്കുക. നിന്തിരുവടിയോടുകൂടിത്തന്നെ മേലിലും അവൻ

വസിക്കട്ടെ. വൈരത്തെ വിസ്മരിച്ച് അവനും അങ്ങയെ ആദരപൂർവ്വം സ്നേഹിക്കേണം. മത്സരബുദ്ധി എത്രതന്നെ വലിച്ചാലും അവൻ അങ്ങയുടെ ഭ്രാന്താവല്ലെന്ന് ഒരിക്കലും വരുന്നതല്ല. അതിനാൽ നിന്തിരുവടി സോദരനോടുകൂടെ ഇണങ്ങി വാഴുക. നിന്തിരുവടിക്കാശ്രയവും അവനാണ്. ഞാൻ പറയുന്നതെല്ലാം കാര്യമാണെന്നിരിക്കിൽ—ഹേ! പ്രാണവല്ലഭ! ഞാൻ അങ്ങയുടെ പ്രേമഭാജനമാണെന്നിരിക്കിൽ—ഞാൻ അങ്ങയുടെ ഹിതകാംക്ഷിയാണെന്നു തോന്നുന്നപക്ഷം എന്റെ ഈ വാക്കുകൾ സ്വീകരിക്കുക. എന്റെ ഈ ഇഷ്ടാവനങ്ങളിൽ തെളിയുക. മേലിൽ അവനോടു വൈരം കരുതാതിരിപ്പാൻ ഇതാ ഞാൻ അങ്ങയോടു യാചിക്കുന്നു. അമരനായകനു തുല്യം മഹാതേജസ്വിയാണ് കോസലാധിപനായ രാമചന്ദ്രൻ. അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേരെയുള്ള ഈ വിരോധം അങ്ങയ്ക്കു തീരെ ദോഷകരമാണ്.” ഇപ്രകാരം താര ഇഷ്ടാവനങ്ങൾ പലതും ബാലിയോടു പറഞ്ഞുനോക്കി. കാലപാശവശനായ അദ്ദേഹം ഈ ശോഭനമൊഴികൾ എങ്ങിനെ എട്ടുമാർക്ക്

സർഗ്ഗം-16

താരാധിപവക്ത്രയായ താരയുടെ ഹിതവചനങ്ങൾ തീരെ ധിക്കരിച്ചുകൊണ്ടു ബാലി ഇപ്രകാരം വചിച്ചു. “ഹേ! വരാനെ! സുഗ്രീവൻ എനിക്ക് എത്രയോ എളിയവൻ. വിശേഷിച്ചും എന്റെ വൈരിയുമാണ്. അങ്ങിനെയിരിക്കെ എത്രകാര്യമോർത്തിട്ടാണ് അവന്റെ ഈ ഗർജ്ജനസമാരംഭങ്ങൾ ഞാൻ മഷണം ചെയ്യേണ്ടത്? ഹേ! ഭീത! രണകർശരായ ശൂരന്മാർ പോരിനു വിളിച്ചുകൊണ്ടുള്ള മറ്റൊരുവന്റെ ധിക്കാരം ഒരിക്കലും സഹിക്കയില്ല. ഹീനഗ്രീവനായ സുഗ്രീവൻ യുദ്ധോഘോടുകൂടെ ഗർജ്ജിക്കുന്നതു കേട്ടിരിപ്പാനുള്ള സഹനശക്തി എനിക്കില്ല. ശ്രീരാഘവൻ നിമിത്തം എനിക്കു നാശം വന്നുകൂടുമെന്നു കരുതി നീ വിഷാദിക്ക

യേ വേണ്ട. കൃതജ്ഞനും ധർമ്മശാസ്ത്രതത്വജ്ഞനുമായ ആ പുരുഷപുംഗവൻ എങ്ങിനെ പാപകർമ്മം ആചരിക്കും? ഹേ! താരേ! ചാരുമുഖി! നീ നിന്റെ സഖിമാരോടൊന്നിച്ചു മടങ്ങുക. വീണ്ടും എന്നെ അനുഗമിക്കുന്നതെന്തിന്? ഹേ! ഇന്ദുവദനെ! നിന്റെ ഭർതൃഭക്തിയും സീമാതീതമായ സൗഹൃദവും കണ്ടു ഞാൻ എത്രയും സന്തോഷിക്കുന്നു. നീ നിന്റെ ധർമ്മം വേണ്ടുവണ്ണം ആചരിച്ചു. ഇനി തിരിച്ചുപോകുക. ഒട്ടും പരിഭ്രമം വേണ്ട. ഞാൻ ചെന്നു സുഗ്രീവനോടൊന്നു ചൊരുതിനോക്കട്ടെ. അവനെ ഞാൻ വധിക്കയില്ല. ഒപ്പം അടക്കയെ ഉള്ളു. പ്രാണനുള്ള രക്ഷ കാണാതെ കടുംകൈ ഒന്നും ഞാൻ അവനിൽ പ്രയോഗിക്കയില്ല. വൃക്ഷങ്ങൾകൊണ്ടും മുഷികൾകൊണ്ടുമുള്ള പ്രഹരമേറുതന്നെ അവൻ പിന്തിരിഞ്ഞു പാഞ്ഞുകൊള്ളും. യുദ്ധത്തിൽ എന്റെ മുഴുവൻ ശക്തിയൊ പരാക്രമമൊ തടുത്തുനില്പാൻ ആ ഭയത്തിൽ ത്രാണിയില്ല. ഹേ! താരേ! നീ ഭർതൃസ്നേഹം വേണ്ടുവണ്ണം കാണിച്ചു. സ്നേഹപുരസ്സരം വേണ്ടുന്നത്ര ഹിതവചനങ്ങളും എനിക്കുപേഴുശിച്ചു. ഇനിയെങ്കിലും നീ തിരിച്ചുപോകുക. ഹേ! വല്ലഭേ! പ്രാണങ്ങളോടെ തിരിച്ചുപോരുവാൻ നീ എനിക്കു വിജയമോതുക. ഹാ! പ്രിയഭാഷിണി! ജയമോതി ഭവതിയുടെ ഭർത്താവെ യാത്രയാക്കുക. ഞാൻ ചെന്നു പോർചെയ്ത് അവനെ ഒരുവിധം അടക്കട്ടെ.” ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടു സുഭക്ഷിണയും പ്രിയഭാഷിണിയുമായ താര തന്റെ പ്രാണവല്ലഭനെ കെട്ടിപ്പിണൻ രോദനംചെയ്തു. മന്ദം മന്ദം അവൾ അവനെ പ്രദക്ഷിണംചെയ്തു. വിജയേഷിണിയും താരേ ശവദനയുമായ അവൾ പലവുരു തന്റെ പ്രാണവല്ലഭന് മന്ദ്രപൂർവ്വകം ആശീർണ്ണാതി. അനന്തരം ശോകമോഹിതയായി മറു സ്ത്രീകളോടൊന്നിച്ച് അവൾ ശുലഭന്തം പ്രാപിച്ചു. ക്രോധത്താൽ മതിമറന്നുപോയ ബാലിയാട് മഹാസപ്പുറംപോലെ നിശ്ചയിച്ചുകൊണ്ട് തന്റെ അരമനയിൽനിന്നും നിഗ്ഗമിച്ചു. ശത്രുഭഗ്നകാക്ഷയോടെ രോഷാവേശനായ അവൻ തന്റെ സംവൃത്തദൃഷ്ടികൾ നാലു ദിക്കും വ്യാപരിപ്പിച്ചു. സുസംവീതനായി യുദ്ധത്തി

നൊന്തങ്ങിനില്ക്കുന്ന സുഗ്രീവനെ അവൻ അകലെക്കണ്ടു. ഹേമ
 ഫിംഗലദ്വുതിയും വീയുവാരിധിയും ശ്രീമാനമായ സുഗ്രീവൻ ക്രോ
 ധംനിമിത്തം അഗ്നിക്കുതല്യം പ്രോജ്ജ്വലിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. മഹാ
 ശൂരനായ അവനെ ദർശിച്ചമാത്രയിൽ പരാക്രമശാലിയായ ബാലി
 പരമരോഷത്തോടെ വസ്ത്രം വലിച്ചുകെട്ടി ദുഃഖരം മുഷി മടക്കി
 യോങ്ങിയുകൊണ്ട് അവന്നു നേരെ പാഞ്ഞുവന്നു. സുഗ്രീവനും
 ഉടൻ മുഷി മടക്കി വാഴിയോടെ ഹേമമാലിയോടേറു. വീരവാ
 ങ്ങൾ പറഞ്ഞും അമിതവീര്യം പ്രകാശിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു തന്നോടെനി
 ൠത്തുനില്ക്കുന്ന രണപണ്ഡിതനായ സുഗ്രീവനെ നോക്കി ക്രോധതാ
 മ്രാക്ഷനായ ബാലി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. “എടാ സുഗ്രീവ! ശില
 ക്കു തുല്യം സുദുഃഖമായ എന്റെ മുഷികൾ ഇതാ നിന്നിൽ വന്നു
 വീഴുന്നതു നോക്കുക. ഉടൻ അവ നിന്റെ പ്രാണങ്ങളെ വലിച്ചെ
 ടക്കും.” ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടു സുഗ്രീവൻ എററും കൂലനായി
 “എടാ ഭൃഷാ! പ്രാണങ്ങളെ വലിച്ചെടുപ്പാൻ തക്ക ശക്തിയുള്ള
 ആ മുഷികൾ നിന്റെ മൂലാവിൽതന്നെ വന്നു വീഴട്ടെ” എന്നു പ
 റഞ്ഞുകൊണ്ടു ഘോരതരം ബാലിയോടു പടവെട്ടി. ബാലിയുടെ
 ദുർഭേദകമായ മുഷിപാതങ്ങൾ ഏറു ശോണിതം ഉദ്വമിച്ച് നദീ
 പ്രവാഹത്തോടുകൂടിയ മഹാഗിരിപോലെ സുഗ്രീവൻ ഒന്നിരീക്ഷ്യ
 നായി. ഉടൻ ഒരു വലിയ സാലവൃക്ഷം മുരടോടെ പൊരിച്ചെടു
 ത്ത് മഹേന്ദ്രൻ വരുകൊണ്ടു പർവ്വതത്തിങ്കലെന്നപോലെ അവൻ
 ബാലിയുടെ ഗാത്രത്തിൽ അതികഠിനം പ്രഹരിച്ചു. ആ പ്രഹര
 മേറു ബാലി, പ്രവൃദ്ധമായ ഭാരംനിമിത്തം കടലിൽ ഉലഞ്ഞാടി
 കൊണ്ടിരിക്കുന്ന കപ്പൽപോലെ നിലതൊറി ചഞ്ചലിച്ചു. ഭീമവി
 ക്രമന്മാരും ഘോരരൂപികളും ഗരുഡതുല്യവേഗികളുമായ അവർ
 രണ്ടുപേരുടെയും ക്രോധം വാനിൽ സൂര്യചന്ദ്രന്മാരെപ്പോലെ വള
 ന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. മരിദ്രപ്രിയരും പരസ്പരവിദ്വേഷികളുമായ ബാ
 ലിസുഗ്രീവന്മാർക്കു തമ്മിലുണ്ടായ ആ സമരം എത്രയും ഭയങ്കരമാ
 യി ഭവിച്ചു. ബലവീര്യാശ്വനം ഇന്ദ്രപുത്രനുമായ ബാലിയുടെ ഭരാ
 ധർമ്മമായ പരാക്രമത്തിൽ സൂര്യപുത്രനായ സുഗ്രീവന്റെ പെരു

ഷം തീരെ ശോഭകെട്ടു. അവന്റെ ഭക്തി ഭഗമായി. ഭഗ്യാഹമായ
 കോപത്തോടെ അവൻ ക്ഷണാലംബത്തിൽ വജ്രകോടിനിങ്ങളായ
 തന്റെ നഖങ്ങൾകൊണ്ടു രൂക്ഷിച്ചുനിന്നിരുന്ന വലിയൊരു സാലവൃ
 ക്ഷം പുഴക്കിയെടുത്തു ബാലിയൊടു നേരിട്ടു. മുഷ്ടികൾ, മുട്ടുകൾ
 എന്നിവകൊണ്ടടിച്ചു ഇടിച്ചു ചവിട്ടിയും വൃത്രാസുരനും ഇന്ദ്രൻ
 മെന്നപോലെ അവർ അഭയാന്യം തീവ്രതരം യുദ്ധംചെയ്തു. ഭൂശ
 ഭാരണമായ ആ രണത്തിൽ അംഗങ്ങൾ മുറിഞ്ഞു ചോരയിൽ മുഴ
 കിയെങ്കിലും ആ വനചാരികൾ ഇരുവരും അരിശം അടങ്ങാതെ മേ
 ഘംപോലെ ഭയങ്കരമാംവണ്ണം ഗർജ്ജിച്ചുകൊണ്ടേയിരുന്നു. ബാലി
 യുടെ ഭക്താഹമായ വീര്യം സഹിക്കാൻ കഴിയാത്ത ക്ഷീണപരവശനായ സു
 ഗ്രീവൻ ശ്രീരാഘവനെ അടിക്കടി തിരിഞ്ഞുനോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു.
 ഇതു കണ്ടു ശ്രീരാഘവൻ അത്യർത്ഥം അത്ഭുതമായ അവന്റെ ഇംഗി
 തം ഇന്നതെന്നു മനസ്സിലാക്കി. സുഗ്രീവന്റെ മുഖം ആകമാനം
 ഭ്രാന്തമായി. ഉടൻ ശ്രീമാനായ രാഘവൻ ബാലിവധത്തിനൊരു
 ങ്ങി നല്ലൊരു ബാണം എടുത്തു തന്റെ വില്ലിൽ സജ്ജമാക്കി. ആ
 മഹാത്മാവ് കൃതാന്തചക്രത്തെപ്പോലെ അന്തകരവും ആശീവിഷം
 പോലെ മഹാശക്തിയോടുകൂടിയതുമായ തന്റെ ബാണം വലിച്ചു
 വിട്ടു. തൽക്ഷണം ദിക്കൊക്കെയും മുഴങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്ന ആ ജ്വാ
 നിനാദത്താൽ പക്ഷികൾ പരിത്രസ്തരായി. യുഗാന്തകാലത്തെ
 പോലെ മൃഗങ്ങൾ വ്യാമോഹിച്ചു. അവ തപരിതതരം ധാവനം
 ചെയ്തു. ആ മഹാബാണമാകട്ടെ വജ്രനിഘോഷത്തോടും പൂർവ്വീ
 പ്ലാശനിപോലെ ഭിന്നിരീക്ഷ്യമായ ഭരതജസ്സോടുംകൂടെ ലക്ഷ്യം പിഴ
 ക്കാതെ ബാലിയുടെ നെഞ്ചിൽ ചെന്നു തറച്ചു. ഉത്സവാനന്തരം
 ധ്വജത്തെയെന്നപോലെ ശ്രീരാഘവന്റെ ആ ഉഗ്രബാണം ബാ
 ലിയെ ഭൂമിയിൽ പതിപ്പിച്ചു. ശോഭകെട്ട് അവൻ ഹതചേതനനാ
 യി. ലോകാന്തകനായ കൃതാന്തനെപ്പോലെ ഭാശരമി ആഞ്ഞുവി
 ട്ടിടുള്ളതും അരാതിക്കന്തംവരുത്തുന്നതും സ്വപ്നം കെട്ടിയതുമായ
 ആ ഘോരസായകം പുരഹരന്റെ ലലാടാക്ഷിയിൽനിന്നും ഉദമി
 കുന്ന ധൂമപരിതമായ അഗ്നിപോലെ തീരെ ഭഗ്യാഹവും ഭിന്നിരീക്ഷ

വുമായി ഭവിച്ചു. മഹാപാതത്താൽ പൊട്ടിവിഴുന്ന അശോകവൃക്ഷം പോലെയും അതിശക്തിയോടെ നിലത്തു പതിക്കുന്ന ഇന്ദ്രധാജം പോലെയും ശക്തനായ ബാലി യുദ്ധഭൂമിയിൽ വീണ് രക്താംബുവിൽ മുഴുകി.

സർഗ്ഗം-17

ശ്രീരാഘവന്റെ രീപ്രസായകത്താൽ വിരോധാധിനിയായ ബാലി അഭിഹതനായി. വേരറ്റ വൃക്ഷംപോലെ അവൻ ഭൂമിയിൽ മറിഞ്ഞുവീണു. ക്ഷോണിയിൽ നിപതിച്ച ദേവരാജധാജം പോലെ സർപ്പാംഗവിഭൂഷിതനായ അവൻ വിമുക്തകാന്തിയായി. വാനരേശ്വരൻ നിലത്തു വീണ മാത്രയിൽതന്നെ ചന്ദ്രനില്ലാത്ത രാത്രിപോലെ ഭൂതലം അന്ധകാരമയമായി. രാമബാണമേറ്റ ആ നിമിഷം അവൻ ഭൂമിയിൽ നിപതിച്ചുവെങ്കിലും ആ മഹാത്മാവിന്റെ പ്രാണനൊ, വീരശ്രീയൊ, തിളങ്ങുന്ന തേജസ്സോ, പരാക്രമപ്രൗഢിയൊ അത്ര വേഗത്തിൽ അവനെ പരിത്യജിച്ചില്ല. ഇന്ദ്രൻ കൊടുത്ത വജ്രവചിതമായ ഹേമമാല ധരിച്ചിരിക്കെ അവന്റെ പ്രാണനും, തേജസ്സും, ശ്രീയും എങ്ങിനെ അവനെ പെട്ടെന്നു വിട്ടുമാറും. ശക്തനായ ആ ദിവ്യമാലയാൽ ഹരിയുഥപനായ ബാലി സന്ധ്യാനഗതമായ പയോധരംപോലെ ഭവിച്ചു. ഹതചേതനനായി ക്ഷോണിയിൽ വീണുകിടന്നിരുന്നവെങ്കിലും അവന്റെ പ്രദീപ്തകളേബരവും അവൻ ധരിച്ചിരുന്ന പൊൻമാലയും മമ്മംലാതിയായ ആ വീരബാണവും ഒന്നായി ചേർന്ന് ശ്രീ തന്നെ മൂന്നുവിധമായി പരിലസിക്കയാണെന്നപോലെ അവനിൽ നിതാനം വിളങ്ങി. വീരപാരിധിയായ ശ്രീരാഘവീരന്റെ ശരസന്ദർശനത്തിൽനിന്നു വിമുക്തമായും സ്വർഗ്ഗമാഗ്ഗപ്രാപകമായും ഉള്ള ആ ബാണം അവനു സൽഗതി നൽകി. ഇന്ദ്രനു തുല്യം ദുർലഭനും ദുസ്സഹനുമായ ബാലി ജാലയടങ്ങിയ വഹ്നിപോലെയും പുണ്യക്ഷയത്താൽ ക്ഷീണകാന്തിയോടെ സ്വർഗ്ഗത്തിൽനിന്നു വിഴുന്ന യയാതി

യെപ്പോലെയും യുഗാന്തകാലത്തിൽ ഭൂമിയിൽ പതിക്കുന്ന ആദിത്യനെപ്പോലെയും മന്ദം മന്ദം ക്ഷോണിയിൽ നിപതിച്ചു. സിംഹേന്ദ്രനെപ്പോലെ സുദൃഢമായ ഉരസ്സ്, മഹാബാഹുക്കൾ, ഉജ്ജ്വലിക്കുന്ന വക്ത്രകാന്തി, മഞ്ഞനിറമായ കണ്ണുകൾ എന്നിവകൊണ്ട് എത്രയും ഭയങ്കരനായിരുന്ന ഇന്ദ്രനന്ദൻ ഭൂമിയിൽ വീണുകിടക്കുന്നതു കണ്ട് മഹാമതികളായ രാമലക്ഷ്മണന്മാർ അവന്റെ സമീപം ചെന്നുനിന്നു. തന്റെ അരികെ വന്നുനില്ക്കുന്ന രാമലക്ഷ്മണന്മാരെ കണ്ട് അല്പതേജസ്വിയായ ബാലി ധർമ്മസംയുക്തവും അതീവപരുഷവുമായ വാക്കുകൾ ആത്മസ്വരത്തിൽ ഇങ്ങിനെ ഉരച്ചൊഴുത്തു. “ഹേ! രാമ! അങ്ങനെയൊരു പാതംപിപുത്രനും പ്രിയഭഗ്നനും വിപുലബ്രാതൃമാണല്ലോ. കലീനനും സത്യസന്ധനനും ചരിതവ്രതനും ശ്രീമാനുമായ അങ്ങയ്ക്കു ചേർന്നതല്ല ഈ കർമ്മം. അങ്ങയോടു നേരിടാത്ത എന്നെ ഹനിച്ചിട്ട് എന്തൊരു ഗുണമാണ് അങ്ങയ്ക്കു സിദ്ധിച്ചത്? മറ്റൊരുവനോടു വാശിയോടെ പൊരുതിക്കൊണ്ടിരുന്ന എന്റെ മാറിടത്തിൽ അങ്ങനെയൊരു ശരം പ്രയോജിച്ചതു ധർമ്മയുക്തരെ? രാമൻ കാരുണ്യവാരിധിയും പ്രജാക്ഷേമതല്പരനും കാലജ്ഞനും ദൃഢവ്രതനും ജിതോത്സാഹിയും ആചാരം നല്ലപോലെ അറിയുന്നവനാണെന്നു ലോകങ്ങൾ ഉൽഘോഷിക്കുന്നു. ശരം, ദമം, ക്ഷമ, ധൈര്യം, സത്യാ, ധർമ്മം, പരാക്രമം എന്നിവയും അപരാധികളിൽ ഭണ്ഡവുമാണല്ലോ രാജധർമ്മം. ഈ രാജധർമ്മവ്യവസ്ഥയും ഭവാന്റെ കലീനതയും അനുസ്മരിക്കുകൊണ്ടാണ് താരയുടെ പ്രേമസൂചകമായ പ്രതിബന്ധത്തെപ്പോലും നിരസിച്ച് എങ്കു സുഗ്രീവനോടേല്ലാന്നിടയായത്. മറ്റൊരുത്തനോടു ദണ്ഡപയോഗത്തിൽ ഏല്പിട്ടുള്ള അവസരത്തിൽ ഹേ! രാമ! അങ്ങനെയൊരു നോടു നേരിടമെന്ന് ആർ വിചാരിച്ചു? നിന്തിരുവടി മറഞ്ഞിരിക്കയാണല്ലോ ചെയ്തത്. അങ്ങനെയൊരു നീതികെട്ടവനും നിഹതാത്മാവും ദുരാചാരസങ്കതനും തുണാവൃതമായ കൂപംപോലെ മഹാഭയങ്കരനാണ്. ധർമ്മജ്ഞനെന്നു നാടില്ല ലോകത്തെ വഞ്ചിക്കുന്ന അങ്ങനെയൊരു കസ്തൂരനുമായ വഹ്നിപോലെ അതീവഭാരണൻ

തന്നെ. ഹേ! രാമ! അങ്ങയുടെ രാജ്യത്തിലൊ പുരത്തിലൊ കടന്നു യാതൊരു ദ്രോഹവും ഞാൻ ചെയ്തയുണ്ടായില്ല. ഞാൻ അങ്ങയെ അപമാനിക്കുകയും ചെയ്തിട്ടില്ല. അങ്ങയ്ക്കു യാതൊരു ദോഷവും ചെയ്തിട്ടില്ലാത്ത എന്നിൽ അങ്ങുന്നു ഈ ശരമേല്പിച്ചതു ന്യായമോ? ഫലമുലങ്ങൾ ഉണ്ടിച്ചു കാട്ടിൽ കിടക്കുന്ന കേവലം ഒരു വാനരനാണ് ഞാൻ. ഈ ഞാൻ അങ്ങയോടൊരിക്കലും മാത്രമല്ല മറ്റൊരാൾക്കുമൊട്ടും ഉടഞ്ഞു പൊരുതുകയുമാണല്ലോ ചെയ്തിരുന്നത്. ഹേ! മനവ! നിന്തിരുവടിയീൽ ധർമ്മചിഹ്നവും കാണുന്നുണ്ടു്. ശാസ്ത്രവേദിയായ ഒരു ക്ഷത്രിയൻ ധർമ്മപ്രവർത്തകനാണെന്നു നടിച്ചുകൊണ്ടു് ഇതാ സൂത്രത്തിൽ ഉഗ്രകർമ്മം ആചരിക്കുന്നു. ഹേ! രാമ! അങ്ങുന്നു രാജകുലത്തിൽ ജനിച്ചവൻ—മഹാ ധാർമികനെന്നു പ്രഖ്യാതിയുള്ളവൻ—ഈ ഭ്രൂവേഷം ധരിച്ചു ശൂരകർമ്മം നടത്തുന്നുവല്ലോ. സാമം, ഭാനം, ക്ഷമ, ധർമ്മം, സത്യാ, ധൃതി, പരാക്രമം എന്നിവയും സാപരാധികളിൽ ഭസ്മവുമല്ലയൊ പാതംവെട്ടുന്നവർ? ഞങ്ങൾ കേവലം മൂലഫലാശികളായ ജീവികൾ. ഹേ! നരേശ്വര! ഇതാണ് ഞങ്ങളുടെ സ്വഭാവം. മഹാത്മാവായ അങ്ങന്നാവട്ടെ—നഗരവാസികളായ നരപുംഗവന്മാരെ ഭരിക്കുന്ന രാജശ്രേഷ്ഠൻ. പൊൻ, വെള്ളി, ഭൂമി എന്നിവയാണല്ലോ ലോകത്തിൽ സാധാരണയായി കലഹത്തിന്നു കാരണങ്ങൾ. ഇതിൽ ഏതിനെ മോഹിച്ചിട്ടാണ് ഭവാനു് എന്നോടു മത്സരബുദ്ധിയുണ്ടായതു്. ഞങ്ങൾ തിന്നപജീവിക്കുന്ന ഈ കായും കിഴങ്ങും മോഹിച്ചിട്ടാണോ? നയവിനയങ്ങൾ, നിഗ്രഹാനുഗ്രഹങ്ങൾ ഇവയെ യഥാസ്ഥാനത്തല്ലാതെ തെറ്റി പ്രയോഗിച്ചുകൂടുന്നല്ലയൊ രാജധർമ്മം? ഒരിക്കലും ഒരു പാതംവെട്ടുന്നവൻ അവയെ യഥാകാമം ആചരിക്കരുതു്. ഹേ! നൃപാത്മജ! കാമപ്രവർത്തനം മഹാകോപിയുമായ അങ്ങന്നാവട്ടെ രാജധർമ്മം തീരെ അഗണ്യമാക്കി അതിർവിട്ടു് എന്തുചെയ്യാനും ഒരുങ്ങിയിരിക്കുന്നു. സർവ്വ ദിക്കിലും വില്ലുകൊണ്ടു മാത്രമാണ് അങ്ങുന്നു കായ്കും നേടുന്നത്. ധർമ്മത്തിൽ ശ്രദ്ധയില്ല. അർത്ഥപ്രവസ്ഥയും ഭവാനില്ല. ഹേ! നരേശ്വര! അങ്ങ

ന് ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കു വശഗനാണ്. കാമത്തിന്നടിമപ്പെട്ടവനാ
 ണ്. അനപരാധിയായ എന്റെ നേരെ പ്രാണനാശകമായ ഈ
 ശസ്ത്രം അങ്ങനേ പ്രയോഗിച്ചുവല്ലോ. ഈ നിന്ദകർമ്മം ആ വരി
 ചു അങ്ങൻ ഇതിനെപ്പറ്റി സജ്ജനങ്ങളോടു പറയുന്നതെന്ത്?
 അവർ അങ്ങയെപ്പറ്റി എന്തു വിചാരിക്കും? രാജാലാതി, ബ്രഹ്മ
 ഘാതി, ഗോഘ്നൻ, ചോരൻ, പ്രാണിവധത്തിൽ തല്പരൻ എന്നി
 വരെല്ലാം പാപലോകത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു നാസ്തികൻ, പരിവേ
 ത്താവ്, ലുബ്ധൻ, ഏഷണിക്കാരൻ, മിത്രങ്ങളെ ഹനിക്കുന്നവൻ,
 ഗുരുപതിയെ പ്രാപിക്കുന്നവൻ ഇവരും നിരയഗാമികൾതന്നെ
 നിശ്ചയം. എന്റെ തോൽ സത്യക്കൾക്കു ധരിപ്പാൻ കൊള്ളുക
 യില്ല. രോമവും വിവർജ്ജിതമാണ്. ഹേ! രാജനന്ദന! അപ്രകാ
 രംതന്നെയാണ് എന്റെ മാംസവും അസ്ഥിയും. അവ നിന്ദിത
 വടിയെപ്പോലെ സുധാർമകരായ മാന്യജനങ്ങൾക്കു തിന്മാൻ വി
 ധിച്ചിട്ടുള്ളതല്ല. അഞ്ചു നഖങ്ങളുള്ള ജാതിയിൽപെട്ട മുളുൻ,
 ശ്വാവിട്ട്, ഉടുമ്പ്, ശശം, ക്രമം എന്നിവ അഞ്ചുമാണ് ബ്രഹ്മക്കു
 ത്രിയർക്കു തിന്മാൻ വിധിച്ചിട്ടുള്ളവ. ബുദ്ധിയുള്ളവൻ എന്റെ അ
 സ്ഥിയും തോലും തൊടുകപോലുമില്ല. മാംസം ഭക്ഷിക്കരുമില്ല.
 സർവ്വജ്ഞയായ താര കാർയ്യതത്വം എന്നോടുപദേശിക്കരുളായി.
 അവിവേകനിമിത്തം ഞാൻ അവയെ നിരസിച്ചു് ഇതാ അന്തക
 നിരയായിരിക്കുന്നു. ഹേ! കാകൽസ്ഥ! ദുർത്തഭർത്താവോടുകൂടിയ
 ഒരു സതിയെപ്പോലെ ഇതാ ഈ വസുന്ധര അങ്ങയുടെ ഭർതൃ
 ത്വംനിമിത്തം വളരെ ദുഷിച്ചുപോയി. വാസ്തവത്തിൽ ശന്നം
 ദ്രോഹപരനും ക്ഷുദ്രനും അശാന്തനുമായിരുന്നിട്ടും ഹേ! പാപി!
 നീ ശാന്തനെന്നു ഭാവിക്കുന്നു! മഹാത്മാവായ ശശരഥന നീ എ
 ങ്ങിനെ പുത്രനായി ജനിച്ചു! മരിച്ചവരികൾക്കും ധർമ്മത്തെ അ
 തിവർത്തിക്കുന്നവനുമായ നീ സജ്ജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ ചെന്നു പെ
 രുമാറുന്നതെങ്ങിനെ? മർദ്ദാഭയെ അതിക്രമിച്ച ശ്രേഷ്ഠധർമ്മങ്ങ
 ളെപ്പോലും നീ വൃതിലാഘിക്കുന്നു. തോട്ടിയില്ലാത്ത ഗജംപോലെ
 മരിച്ചു് ഹേ! രാഘവ! നീ എന്നെ ഹനിച്ചുവല്ലോ. അപരാധി

യല്ലാത്ത എന്നിൽ പ്രയാഗിച്ച നിന്റെ ഈ പെരുന്തും ദോഷി കളിൽ അല്ലായാ വേണ്ടത്? എന്നോടു നേരിട്ടുനിന്നു പൊരുതി യിടന്നവെങ്കിൽ ഇപ്പോൾ നീ നിഹതനായി നിശ്ചയമായും വൈ വസ്വതനെ ചെന്നു കണ്ടിരുന്നേനെ. മട്ടുപിച്ചു തളന്ന്വനെ സ പ്പമെന്നപോലെ എന്നെ നീ യുദ്ധത്തിൽ ചതിച്ചുകൊന്നു. ഹേ! സായോ! നീ എന്നോടാവശ്യപ്പെട്ടിരുന്നുവെങ്കിൽ ഇതിനു മുമ്പു രന്നെ ഒരേ ഒരു ദിവസംകൊണ്ടു ഞാൻ വൈദേഹിയെ തിരികെ കൊണ്ടുവന്നിരുന്നേനെ സുഗ്രീവന്റെ ഇഷ്ടത്തിനുവേണ്ടി അങ്ങ ന്നു് ആദര ഉദ്ദേശിച്ചു് ഈ കടുംകൈ ആചരിച്ചുവോ ആ വൈദേ ഹിയെ നിഷ്പ്രയാസം ഞാൻ ഇവിടെ കൊണ്ടുവരുമായിരുന്നു. നി ന്നിരുവടി ആജ്ഞാപിച്ചിരുന്നുവെങ്കിൽ രാവണനെ ഞാൻ രണ ത്തിൽ കഴുത്തു തെക്കി കൊല്ലുമായിരുന്നു. സാഗരാന്തർഗത്തോ പാതാളത്തിലോ ആയിരുന്നാലും ശോഭാശോഭതരീരൂപിണിയായ ശ്രുതിയെന്നപോലെ സീതയെ ഞാൻ നിന്തിരുവടിയുടെ സമീ പം ആനയിക്കുമായിരുന്നു. എന്നെക്കൊന്നാൽ സുഗ്രീവനു രാജ്യ ലാഭം ഉണ്ടാകുമെന്നുള്ള അങ്ങയുടെ ആലോചന ശരിതന്നെ. എ ന്നാൽ ധർമ്മത്തെ നിരസിച്ച് എന്നെ ഹനിച്ചതു ന്യായമാണോ? ആകട്ടെ പ്രകൃതിസിദ്ധമാണ് മരണം. അതു ആരെയുംവിട്ടൊഴി ക്കുന്നില്ല. ലോകം മുഴുവൻ മരണരൂപമായ കർമ്മത്തിൽതന്നെ അവസാനിക്കുന്നു. ഈ പ്രവൃത്തി നന്നായെന്നു ഭവാനു തോന്നു ന്നങ്ങായിരിക്കാം. ഹേ! രാമഭദ്ര! ഇനിയെങ്കിലും എല്ലാം വേണ്ടും വണ്ണം ആലോചിച്ചു പ്രവർത്തിക്കുക." ശരാഭിഹതനായ ബാലി മുക്കുകണ്ണം ഇങ്ങിനെ വചിച്ചു് പരിശുഷ്ടവനേത്തോടെ രാമച ളനെ നോക്കി നോക്കി മൌനം കൈക്കൊണ്ടു.

സംഗ്രഹം-18

ധർമ്മാർത്ഥസംയുക്തവും പരമശിവരവുമായ വാക്കുകൾ വിനയപുരസ്സരം ഇങ്ങിനെ വെച്ചു ബാലികൂടേണ ആലമ്പുപ്പുണ്ടു. ശോഭ മങ്ങിയ സൂര്യനെപ്പോലെയും പെയ്തപോയ വാരിഭംപോലെയും കെട്ടുപോയ വഹ്നിപോലേയും അവൻ നഷ്ടനായി. അന്നന്തരം അധികിപ്പന്നായ ശ്രീരാമചന്ദ്രൻ ഹരിസത്തമനായ ബാലിയെ നോക്കി ധർമ്മാർത്ഥസംയുക്തമായ ശ്രേഷ്ഠവചനങ്ങൾ ഇങ്ങിനെ വെച്ചു. “ഹേ ഹരിപുംഗവ! ധർമ്മാർത്ഥകാമങ്ങൾ, കാലം, ലൗകികം ഇവയൊന്നും ആലോചിയാതെ കേവലം ചാപല്യംനിമിത്തം നീ എന്നെ ഈവിധം അധികേഷപിക്കുന്നുവല്ലോ. ധീമാന്മാരോടൊ വൃദ്ധജനങ്ങളോടൊ സുസമ്മതരായ ഗുരുശ്രേഷ്ഠരോടൊ ചോടിച്ചറിയുക. പിന്നീടു നീ എന്നെ നിന്ദിക്കുക. ഹേ! വാനര! ശൈലവനങ്ങൾ, കാന്നനങ്ങൾ എന്നിവയോടുകൂടിയ ഈ ഭൂമി മുഴുവൻ ഇക്ഷ്വാകുവംശക്കാരുടെതാണ്. അതിങ്കലുള്ള മൃഗപക്ഷികളുടെയും നരന്മാരുടെയും നിഗ്രഹാനുഗ്രഹകർത്തൃത്വവും അവകാശം. ധർമ്മാർത്ഥവും സത്യസന്ധനും ഋജുബുദ്ധിയും ധർമ്മാർത്ഥതത്വജ്ഞനും നിഗ്രഹാനുഗ്രഹതല്പരനുമായ ഭരതൻ അവയെ നിവ്വില്ലും സാധിച്ചുപോരുന്നു. നയം, വിനയം, സത്യസന്ധത, എന്നിവയെല്ലാം അവനിൽ സുസ്ഥിരങ്ങളാണ്. ധർമ്മനിരതനും ദേശകാലജ്ഞനും മഹാ പരാക്രമിയുമായ അവന്റെ ആദേശം വഹിച്ചുകൊണ്ടു ഞങ്ങളും ഞങ്ങളെപ്പോലുള്ള മറ്റു നൂപന്മാരും ധർമ്മപരിപാലനാർത്ഥം ഭൂമി മുഴുവൻ സഞ്ചരിക്കുന്നു. ധർമ്മവ്രതനായ ആ നൂപശാസ്ത്രൻ ഭൂമിയെ പരിരക്ഷണംചെയ്തു ധർമ്മഹാനി എങ്ങിനെ സംഭവിക്കും? സ്വധർമ്മത്തിൽ സുസ്ഥിരധീക്ഷായ ഞങ്ങൾ ധർമ്മവത്സലനായ ആ ഭരതന്റെ ആജ്ഞയനുസരിച്ച് ധർമ്മവിഭംഗം വരുത്തുന്നവരെ യഥാസ്ഥായം ശാസിക്കുന്നു. ഹേ! വാനര! നീയോ—ധർമ്മലാതി. കാമതന്ത്രപ്രധാനൻ—രാജനീ

തിക്ഷ വഴിപ്പെടാത്ത നിത്യജ്ഞാപ്തം. ധർമ്മജ്ഞനായ ഒരുവൻ
 ഭാതാവ്, പിതാവ്, ഗുരുഭൂതൻ ഇവർ മൂവരും ഒരുപോലെ ബഹു
 മാന്യരാണ്. അനുജൻ, ഗുണശാലിയായ ശിഷ്യൻ എന്നിവർ പ
 തന്നു തുല്യരാണ്. ഹേ പ്ലാഗമ! സത്തുക്കളുടെ ധർമ്മം മുഴുവൻ
 സൂക്ഷ്മമായി ഗ്രഹിക്കുകയെന്നത് എത്രയും ക്ലേശമാണ്. എന്നാൽ
 സർവ്വഭൂതങ്ങളുടെയും ഉള്ളിൽ അധിവസിക്കുന്ന പരമാത്മാവ് ശു
 ഭാശുഭങ്ങൾ തിരിച്ചറിയുന്നു. ജാത്യന്ധരോടിക്കുറച്ചു ജാത്യന്ധ
 നെപ്പോലെ സ്വതന്ത്ര ചപലനാരായ ഈ വനചരന്മാരോടു
 ചേർന്ന് കാട്ടിൽ കിടക്കുന്ന കേവലം കരങ്ങനായ നീ എന്തു കണ്ടു.
 ഞാൻ ഈ പറയുന്നതെന്തെന്നു നിന്നെ ബോദ്ധ്യപ്പെടുത്താം.
 രോഷംമാത്രം കൈക്കൊണ്ടു നീ എന്നെ ഈവിധം ഭേദിക്കരുത്.
 നിന്നെ ഹനിപ്പാനുള്ള കാരണം എന്തെന്നു കേൾക്കുക. സനാത
 നമായ ധർമ്മത്തെ മിക്ക നിരസിച്ചു നീ ഭാഗ്യപതിയെ പ്രാപിച്ചു.
 മഹാത്മാവായ സുഗ്രീവൻ ജീവനോടുകൂടിയിരിക്കെ കാമാന്ധനാ
 യി സ്നേഹയായ തമയിൽ നീ രമിച്ചുവല്ലോ. കഷ്ടം! നീ ഘോര
 പാതകി! നീ ധർമ്മപാതിയെന്നതിന്നു സംശയമില്ല. ഭാഗ്യഭാഗ്യ
 യിൽ കൈ വെച്ചു ധർമ്മലംഘനകുറ്റത്തിന്നു ഞാൻ നിന്നെ ശി
 ക്ഷിച്ചു. ധർമ്മം ലോകമയ്യുടേയും അതിക്രമിച്ചു റുഷ്ടമന്ദിരത
 നായിത്തീർന്നിട്ടുള്ള നിനക്കു തക്ക ശിക്ഷ നിഗ്രഹമല്ലാതെ മറ്റൊ
 നും ഞാൻ കാണുന്നില്ല. നിന്റെ ഈ സാഹസകൃത്യം ഒരു ക്ഷ
 ത്രിയൻ എങ്ങിനെ ക്ഷമിക്കും. സഹോദരിയേയും സഹോദരപ
 തിയേയും പ്രാപിക്കുന്ന കാമാന്ധനു വിധിച്ചിട്ടുള്ള ശിക്ഷ നിഗ്ര
 ഹം തന്നെയാണ്. രാജ്യം ഭരിക്കുന്നതു ഭരതൻ; അവന്റെ
 ആജ്ഞ നടത്തുന്നവർ ഈ ഞങ്ങൾ—അങ്ങിനെയിരിക്കെ ധർ
 മലംഘനം ചെയ്തിട്ടുള്ള നിന്നെ വെറുതെ വിട്ടയക്കുകയൊ. കാമ
 വൃത്തിക്കു വശംവദരായി ധർമ്മലോപം വരുത്തുന്ന പാപപാരി
 കളെ ധർമ്മാചരണംകൊണ്ടു ശാസിച്ചു മതിശാലിയായ ഭരതൻ
 ധർമ്മസംരക്ഷണം ചെയ്യുന്നു. ഹേ! വാനര! ഞങ്ങളും അതേ
 വിധംതന്നെ ഭരതാജ്ഞയെ കൈക്കൊണ്ടു നിന്നെപ്പോലെ ഭിന്നമ

ഈദരായ അസന്മാഗ്നികളെ തക്കവണ്ണം ശാസിച്ച് സന്മാഗ്നതിലേക്കു നയിക്കുന്നു. ഹേ! ഹരീശ്വര! ലക്ഷ്മണങ്കലെന്നപോലെ സുഗ്രീവങ്കലും എവിടെ അതിരറ്റ വാത്സല്യമുണ്ട്. ദാരാജാത്വം നിശ്രേയസ്സായിത്തീർന്നിട്ടുള്ള എന്നിൽ അവനും അനുരക്തനാണ്. വാനരസംഘത്തിൽവെച്ചു ഞാൻ അവനോടു പ്രതിജ്ഞയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു. എന്നെപ്പോലുള്ള ധർമ്മചാരികൾ ചെയ്തപോയ പ്രതിജ്ഞയെ ഒരിക്കലും വ്യത്ഥമാക്കയില്ല. ധർമ്മസംഹിതങ്ങളായ ഈ മഹാകാരണങ്ങൾക്കൊണ്ടെല്ലാം നിനക്കിപ്പോൾ തന്നിട്ടുള്ള ഭണ്ഡനം എത്രയും ഉചിതമാണെന്ന് ഹേ! കപീന്ദ്ര! ഇനിയെങ്കിലും നിനക്കു പ്രബോധമുണ്ടാവട്ടെ. നിന്റെ നിഗ്രഹം എല്ലാം കൊണ്ടും ധർമ്മസംയുക്തമായെന്നു വരികയുള്ളൂ. ധർമ്മനിരതനായ ഒരു വയസ്ത്രനും ധർമ്മത്തെ അവശ്യം അനുഷ്ഠിക്കേണ്ടവനായ നിനക്കും ഈ കർമ്മം എത്രയും യുക്തമായെന്നു ഇപ്പോൾ തോന്നുന്നില്ലേ? ചാരിത്രവത്സലന്മാർ കൈക്കൊള്ളേണ്ടുന്ന ധർമ്മങ്ങൾ ഇന്നിന്നവയാണെന്നു മനു ഘോഷിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഹേ! വാനര! ആയതു ഞാൻ യഥാവിധി ആചരിച്ചു. രാജാക്കന്മാരാൽ ശിക്ഷിക്കപ്പെടുന്ന പാപികൾ പരിശുദ്ധാത്മാക്കളായി സൂക്തരികളെപ്പോലെ സ്വർഗ്ഗം പുകുന്നു. രാജാവു ഒരു ദൃഷ്ടനെ ശിക്ഷിച്ചാലും മോചിച്ചാലും അവന്റെ കിൽബിഷം അവനെ വിട്ടുകയുന്നു. എന്നാൽ ആജ്ഞാപിക്കേണ്ടുന്ന ധർമ്മം തക്കതെ ഇരുന്നിട്ടും ഒരു പാത്ഥിപൻ പാപികളെ ശാസിക്കാഞ്ഞാൽ അവരുടെ പാപം ആ രാജാവെത്തന്നെ ബാധിക്കുന്നു. ഹേ! വാനര! നീ ചെയ്തതുപോലെതന്നെ പണ്ട് ഒരു സന്യാസി ചെയ്തിട്ടുള്ള പാപത്തിന് എന്റെ പ്രപിതാമഹനായ മാന്ധാതാവ് അവന് ഉഗ്രശിക്ഷ നല്കിയിട്ടുണ്ട്. അതേവിധം പാപിയായ നിന്നിലും ഞാൻ ഈ ശിക്ഷയേല്പിച്ചു. വസ്ത്രധാരിപന്മാരുടെ അലസത നിമിത്തം പലക്കും ഇങ്ങിനെ പാപകർമ്മം ചെയ്യാൻ ഇടയായിട്ടുണ്ട്. ആവക കന്മഷങ്ങളെല്ലാം ഉചിതമായ പ്രായശ്ചിത്തംകൊണ്ടു നശിച്ചുപോകയും ചെയ്യുന്നു. അതിനാൽ നീ പരിതാപം പോക്കുക. നിന്റെ വധം ധർമ്മം

കല്പിതമാണ്. ഞാൻ തന്നിഷ്ടപ്രകാരം ആചരിച്ചുതല്ല. നിന്നെ ഈവിധം ഹനിച്ചുവല്ലോ എന്ന പശ്ചാത്താപവും എനിക്കില്ല. നിന്റെ നിയന്ത്രണത്തിനു വേറെയും തക്ക കാരണങ്ങളുണ്ട്. കേട്ടുകൊൾക. എനിക്കു നിന്നോടു പ്രത്യേകം ഒരു ദോഷവുമില്ല. വലകൾ കെട്ടിയുറപ്പിച്ചും പാശങ്ങൾ ചുറ്റിവീശിയും മറുപല ഉപായക്രമങ്ങളോടുകൂടി മനുഷ്യർ അസംഖ്യം മൃഗങ്ങളെ വേട്ടയാടുന്നു. നേരിട്ടുനിന്നും ഉളിയിലിരുന്നും അവർ അനേകം മൃഗങ്ങളെ പിടിക്കുന്നു. അവ ഭയന്നോടുകയാണെന്നൊ സംഭ്രമംനിമിത്തം സ്തംഭിച്ചു നില്ക്കുകയാണെന്നൊ നായാട്ടുകാർ കാണുന്നില്ല. അവ പ്രമത്തങ്ങളൊ അപ്രമത്തങ്ങളൊ എന്നും ആമിഷാത്മികമായ അവർ ആലോചിക്കാറില്ല. തങ്ങളോടു നേർക്കുന്നില്ലെങ്കിലും അവർ അവയെ നിട്ടയം പീഡിക്കുന്നു. ഹേ! വാനര! അതിൽ ഒരു ദോഷവുമില്ല. ധർമ്മകോവിദരായ രാജാക്കന്മാരും വേട്ടയാടാറുണ്ടല്ലോ. നിന്റെ നിയന്ത്രണം അതിൽ ഒന്നാണെന്നു കരുതിക്കൊൾക. നേരിട്ടാലും ഇല്ലെങ്കിലും നീ ശാഖാമൃഗമല്ലയോ? സുദൃഢമായ ധർമ്മം, ശുഭകരമായ ജീവിതം എന്നിവയെ പ്രദാനംചെയ്യുന്നത് ഹേ! ഹരീശ്വര! യഥാർത്ഥത്തിൽ രാജാക്കന്മാരാണ്. അവരെ ഹിംസിക്കയൊ നിന്ദിക്കയൊ അധിഷ്ഠിപ്പിക്കയൊ അവരോട് അഹിതം ഭാവിക്കയൊ അരുത്. മനുഷ്യരൂപം ധരിച്ച ഭൂമിയിൽ സഞ്ചരിക്കുന്ന ദേവന്മാരാണ് അവർ. ഹേ! വാനര! ധർമ്മവിജ്ഞാനം ഒട്ടുമില്ലാതെ. കേവലം രോഷം മാത്രം കൈക്കൊണ്ട് പിതൃപൈതാമഹമായ ധർമ്മത്തിൽ സമ്പ്രദിശ്വലിയായ എന്നെ നീ പ്രദൂഷണംചെയ്യുന്നു.” ശ്രീരാഘവന്റെ ധർമ്മസമ്പൂർണ്ണങ്ങളായ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടു ഹരീശ്വരനായ ബാലി പ്രവൃത്തിതനായി. അവന്റെ ദേഹം ഭ്രശതരം നടുങ്ങി. പെട്ടെന്നുണ്ടായ ധർമ്മബോധത്താൽ ശ്രീരാഘവന്റെ ഈ കർമ്മം തീരെ ദോഷരഹിതമാണെന്ന ബോധം അവനിൽ അങ്കുരിച്ചു. ഉടനെ അജ്ഞലിചെയ്തുകൊണ്ട് അവൻ രാമചന്ദ്രനോടിക്കിനെ വചിച്ചു. “ഹേ! നരശ്രേഷ്ഠ! അങ്ങനെ പറഞ്ഞതു തീരെ സത്യമാണ്. മഹാത്മാരുടെ വചനങ്ങൾക്കു തക്ക സമാധാനം

പറവാൻ അല്പജ്ഞൻ ശക്തരാകുന്നില്ല. പ്രമാണിമിത്തം ഒട്ടും
 ആലോചിക്കാതെ ഞാൻ അയുക്തവചനങ്ങൾ അങ്ങയോടു പറ
 ഞ്ഞുപോയി. ആ കാര്യത്തിലും നിന്തിരുവടി എന്നോടു കോപി
 കരുതു്. അങ്ങനും ധർമ്മശാസ്ത്രതത്വങ്ങൾ യഥാർത്ഥമായി ഗ്രഹി
 ച്ചവനാണ്. പ്രജാക്ഷേമത്തിൽ തല്പരനാണ്. കാര്യകാരണ
 സിദ്ധികളിൽ നിന്തിരുവടിയുടെ ബുദ്ധി പ്രസന്നവും അനശ്വരവും
 തന്നെ. വിഗതമയ്യുടനായി ധർമ്മലംഘനംചെയ്തിട്ടുള്ള എന്നെ
 ഹേ! ധർമ്മജ്ഞ! അങ്ങനും ധർമ്മ സംരക്ഷണങ്ങളായ വാക്കുകൾകൊ
 ണ്ടു പരിപാലിക്കുക. ഹേ! നന്ദ! എന്നെപ്പറ്റിയൊ താരയെ
 പറ്റിയൊ മറ്റു ബന്ധുക്കളെപ്പറ്റിയൊ ഞാൻ ലേശവും ശോചി
 കുന്നില്ല. ഹേമാംഗദനും ഗുണോൽകൃഷ്ടനുമായ എന്റെ പുത്രൻ
 അംഗദനെ ഓക്ഷമ്പോരം ഹേ! അനഘ! എനിക്കു നഷ്ടന പരി
 താപമുണ്ടു്. ബാല്യം മുതൽക്കുതന്നെ ഞാൻ അവനെ നന്നെ ലാ
 ളിച്ചാണ് വളർത്തിവന്നതു്. എന്റെ അഭർത്തത്തിൽ ദുഃഖിച്ചു നീർ
 വാൻ തടാകംപോലെ അവൻ തീരെ ശുഷ്കിച്ചുപോകും. ബാല
 നും ബാലിശബുദ്ധിയുമായ അവൻ എന്റെ ഏകപുത്രനാണ്.
 എനിക്കെത്രയും പ്രിയപ്പെട്ട അവനെ മഹാബലനായ അങ്ങനും
 സംരക്ഷിക്കേണമെ. സുഗ്രീവനേയും അംഗദനേയും അങ്ങനും ഒരു
 പോലെ കരുതുക. കാര്യകാര്യജ്ഞനായ ഭവാൻതന്നെയാണ്
 അവരെ രക്ഷിപ്പാനും ശിക്ഷിപ്പാനും ഉള്ള കർതാവ്. ഭരതനിലും
 ലക്ഷ്മണനിലും എത്ര വാത്സല്യമുണ്ടോ അത്ര വാത്സല്യം ഹേ!
 ധൃതാത്മജ! അങ്ങയ്ക്കു സുഗ്രീവാംഗദന്മാരിലും ഉണ്ടാകേണമെ. എ
 ന്റെ ഭരിതംനിമിത്തം ഹേ! നിദ്വേഷയായ താരയുക്രൂടി കഠിനക്രോ
 ശം അനുഭവിക്കാറായല്ലോ. ഒട്ടും അപരാധിനിവല്ലാത്ത അവ
 ളെ സുഗ്രീവൻ അവമാനിക്കാതെ അങ്ങനും കാര്യകാര്യങ്ങളെണമെ.
 നിന്തിരുവടിയുടെ അനുഗ്രഹമുണ്ടെങ്കിൽ നാടുവാഴിവാണോ സ്വപ്നം
 നേടുവാൻതന്നെയൊ ആർക്കും ശക്യമാകും. ഹേ! അനഘ! നിന്തി
 രുവടിയുടെ തൃക്കരങ്ങൾകൊണ്ടു മരണം സിദ്ധിക്കേണമെന്ന ആ
 കാംക്ഷകൊണ്ടാണ് താര തടുത്തിട്ടുപോലും എന്റെ സേദഭര

നായ സുഗ്രീവനോടു ചെന്നപ്പോൾ അദ്ദേഹം എനിക്കിടയായത്.” എന്നിപ്രകാരം പറഞ്ഞു രാമനെക്കുറിച്ച് വാനരസിംഹനായ ബാലി വിരമിച്ചു. അനന്തരം ശ്രീരാഘവൻ ധർമ്മബോധം വന്ന ബാലിയെ തത്പാതംസംയുക്തവും സാമസമ്പന്നവുമായ വാക്കുകൾകൊണ്ട് ഇതുവിധം ആശ്വസിപ്പിച്ചു. “ഹേ! പ്ലവംഗമ! ഇതു ചിന്തിച്ചു നീ സന്തപിക്കേണ്ട. ഞങ്ങളെപ്പറ്റിയാകട്ടെ നിന്നെപ്പറ്റിയാകട്ടെ നിനക്കു യാതൊരു ചിന്തയോ ചാഞ്ചല്യമോ ഉണ്ടാകരുത്. നിന്റെ അപരാധത്തിനു പറ്റിയ പ്രായശ്ചിത്തം എന്തെന്ന് കൃതനിശ്ചിതരായ ഞങ്ങൾക്കു നിശ്ചയമുണ്ട്. ഭണ്ഡമേല്ക്കുന്നവനും ഭണ്ഡമേല്ക്കുന്ന ഭണ്ഡ്യനും കാര്യകാരണസിദ്ധാർത്ഥരാണ്. അവർ രണ്ടുപേർക്കും ഒരുകാലവും കഴിക്കുവരികയില്ല. ഈ ഭണ്ഡഭയാഗം നിമിത്തം കല്പം നീങ്ങി ശരിയാനു ബോധം ഉണ്ടാകയാൽ ഹേ! പ്ലവംഗമ! നീ ഇപ്പോൾ ധർമ്മമാർഗ്ഗത്തെ പ്രാപിച്ചു. അതിനാൽ ഹേ! കപീശവര! നീ ശോകമോഹങ്ങൾ തീരെ വെടിയുക. ലേശവും ഭീതി വേണ്ട. വിധിമതത്തെ അതിക്രമിച്ചാൽ ആർക്കും സാദ്ധ്യമല്ല. ഹേ! ഹരിപ്രവീര! അംഗദൻ നിന്നോടേതുവിധം വർത്തിച്ചുപോന്നുവോ അതേവിധംതന്നെ മേഖിൽ സുഗ്രീവനോടും എന്നോടും വർത്തിച്ചുകൊള്ളും.” മഹാത്മാവും ധർമ്മപഥാനുചാരിയും ശത്രുവിമർദ്ദനനുമായ ശ്രീരാഘവന്റെ അമൃതമധുരങ്ങളായ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടു വാനരേശ്വരൻ സയുക്തികം ഇങ്ങിനെ പ്രവചിച്ചു. “ഹേ! നരേന്ദ്ര! നിന്തിരുവടിയുടെ നിശിതശസ്ത്രമേറ്റ് അഭിമതചിത്തനാകയാൽ ഞാൻ അങ്ങയെ പ്രദക്ഷണം ചെയ്തുപോയി. ഹേ! മഹേന്ദ്രതുല്യഭീമവിക്രമ! അറിയാതെ ചെയ്തുപോയ എന്റെ അപരാധം പൊറുത്തു നിന്തിരുവടി എന്നിൽ സുപ്രസന്നനാകേണമെ.

സക്തം-19

ശരവിഷ്ണുതനായ ബാലി നിശ്ശേഷനായി മൗനം കൈക്കൊണ്ടു. സുഗ്രീവന്റെ ചവിട്ടും വൃക്ഷകൊണ്ടുള്ള താഡനവും മറ്റുമേറ്റു പ്രഭിന്നാംഗനായ അവൻ രാമബാണവുമൂട്ടിയേറ്റപ്പോൾ അന്ത്യകാലമുൾക്കൊണ്ടു പ്രാപിച്ചു. യുഗമദ്ധ്യത്തിൽ ശ്രീരാമചന്ദ്രന്റെ ബാണമേറ്റു കപിന്ദ്രനായ തന്റെ ഭർത്താവ് സ്വർഗ്ഗം പ്രാപിച്ചുവെന്ന വൃത്താന്തം താരേശമുഖിയായ താര കേട്ടു. പ്രാണാതിപ്രിയനായ തന്റെ കാന്തന്റെ സുഭാരുണമായ നിധനം ചാരുമാസയായ അവളെ അത്യന്തം പരിതപ്യയാക്കി. ദുസ്സഹമായ ദുഃഖപീഡയോടെ അവൾ തന്റെ പ്രിയപുത്രനേയും കൂട്ടി നാനാകഷ്ടകളോടുകൂടിയ ഗിരിഗന്ധർവ്വ വിട്ടിറങ്ങി. ഭീമവിക്രമന്മാരായ അംഗദന്റെ അനുചരന്മാരും അവനെ പിന്തുടന്നു. എന്നാൽ സുഷോഭനായ അവർ ധനമൂർന്നായ ശ്രീരാഘവനെ കണ്ട മാത്രയിൽതന്നെ വിഭിന്നവിക്രമമായി ഭയപ്പെട്ടു പാഞ്ഞുകളഞ്ഞു. നായകൻ ആഹതനാകയാൽ യുഗം വിട്ടു പറയുന്ന മൃഗങ്ങളെപ്പോലെ ഭയന്നു മണ്ണുന്ന അവരെ നോക്കി ദുഃഖകൾഗിതയായ താര ഇങ്ങിനെ വചിച്ചു. “ഹേ! വാനരന്മാരെ! രാജ്യത്തിനുവേണ്ടി സുഗ്രീവൻ തന്റെ ഭാരതാവോടു നേരിട്ടു. ശ്രീരാഘവൻ പ്രയോഗിച്ച ഔഷധസ്രോതാൽ ബാലി അഭിമതനാകയും ചെയ്തു. ഈ ഉദന്തമല്ലാം ധരിച്ചിട്ടാണല്ലോ നിങ്ങൾ വാനരസിംഹനായ അംഗദനെ അനുഗമിച്ചത്. ഇപ്പോൾ നിങ്ങൾ അവനെ തനിയെ വിട്ട് അന്വേദം ഗതിയില്ലാത്തവരെപ്പോലെ സസംഭ്രമം പറയുന്നതെന്താണ്?” കാമരൂപികളായ ആ വനചാരികൾ കവിവീരപത്നിയും വരാംഗനയുമായ താരയുടെ ഈ ഭാഷിതങ്ങൾ കേട്ട് കാലാനുരൂപം ഇങ്ങിനെ പ്രതിവചിച്ചു. “ഹേ! അംഗനെ! ഭവതി പിന്നിരിയുക. ഓമനമകനായ അംഗദനെയെങ്കിലും ഭവതി രക്ഷപ്പെടുത്തുക. അന്തകൻതന്നെയാണ് രാമരൂപം ധരിച്ചവൻ വാനരേശ്വരനെ നിശ്ചയിച്ചത്. ആ പൂവംഗപുംഗവൻ പുഴക്കിയെറിഞ്ഞു മഹാവൃ

ക്ഷങ്ങളും വൻശിലകളുമെല്ലാം നാലുഭാഗവും തട്ടിത്തെറിപ്പിച്ച്
 ഭാശരഥിയായ രാമൻ വജ്രസമങ്ങളായ തന്റെ സായകങ്ങൾ
 കൊണ്ടു നിഷ്കൃന്ധം അവനെ നിലത്തു പതിപ്പിച്ചു. ഇത്രമുല്പ
 നായ ആ വാനരവ്യാഘ്രൻ യുദ്ധഭൂമിയിൽ വീണ ഉടൻ അവന്റെ
 വൻപടയും മുഴുവൻ ചിതറിപ്പോയി. ഇനി ഭവതി വേഗം ചെന്നു
 നഗരഭാരത്തെ രക്ഷിക്ക. അംഗദകുമാരനെ രാജാവായി വാഴി
 ക്ക. ബാലിജനായ അവനെ വാനരസംഘം മുഴുവൻ സേവിച്ചു
 കൊള്ളും. ഹേ! രാമചിരാനന്ദ! ഭവതി ഇവിടെ നില്ക്കുന്നത് ഒന്നു
 കൊണ്ടും വിഹിതമല്ല. സുഗ്രീവസൈന്യങ്ങൾ ഒന്നായി വന്നുകൂടി
 പെട്ടെന്നു ഓടുകയും ആക്രമിക്കും. ഭായ്യയുള്ളവരും ഉല്ലാസത്തലവും
 ആ സംഘത്തിലുണ്ടു്. അവരിൽനിന്നും ഭവതിക്കു തുമുലഭയം
 നേരിട്ടുവെന്നും വരാം.” ഇപ്രകാരം അല്പം അകലെ നിന്നുകൊ
 ണ്ടു പറയുന്ന ആ വനചാരികളുടെ ഓരോ അഭിപ്രായവും കേട്ടു്
 തന്റെ മനോഗതിക്കൊത്തവണ്ണം ചാരുന്യേരയായ താര ഇങ്ങി
 നെ പറഞ്ഞു. “ഹേ! വാനരന്മാരെ! എനിക്കു പുത്രനെന്തിനു്?
 രാജ്യമെന്തിനു്? കപിസിംഹനും മഹാനഭാവനമായ ഏന്റെ
 പ്രാണവല്ലഭന്റെ നാശത്തിൽ എന്റെ ആത്മാവുതന്നെ എനി
 ക്കെന്തിനു്? രാമബാണമേറു് ഏതൊരു മഹാത്മാവു് ഈ ലോ
 കം വെടിഞ്ഞുവൊ ആ കപിശ്രേഷ്ഠന്റെ പാമുലത്തെത്തന്നെ
 ഞാനും ശരണം പ്രാപിക്കുന്നു.” എന്നിങ്ങിനെ പറഞ്ഞു ശോക
 കൾശിതയായി തലയിലും മാറത്തും അടിച്ചു തൊഴിച്ചുകൊണ്ടു് അ
 വൾ തന്റെ ഭർത്തൃസമീപത്തിലേക്കു കരിച്ചുപാഞ്ഞു. പോരിൽ
 പിന്തിരിയാത്തവനും പർവ്വത്തിങ്കൽ വജ്രപാതമേല്പിക്കുന്ന മഹേ
 ള്ളനൈഷ്ഠാലെ ഉഗ്രതേജസ്വിയും മഹാവാതത്തോടുകൂടിയ ഭയങ്കര
 മേഘംപോലെ ഉഗ്രനിസ്ഥനും ഭാനവവൈരിയും ശക്തമുല്പപര
 ക്രമിയും ശൂരനാൽ വീഴ്ത്തിപ്പെട്ട ശൂരനും ആയ തന്റെ പ്രാണാതി
 പ്രിയകാന്തനെ പെയ്തുപോയ പയോധരംപോലെയും ആമിഷ
 കാംക്ഷയോടെ വ്യാഘ്രം കൊന്നുവീഴ്ത്തിയ മൃഗരാജനെപ്പോലെയും
 അവൾ വിക്ഷിച്ചു. അതുത്തമവും പ്രതിഭയും ജനിപ്പിക്കുന്നതുമായ

തന്റെ ക്ഷുഭിതകാമുകൻ നിലത്തുനിന്നും ഗംഭീരതരം ഓഴിയുറപ്പിച്ചുകൊണ്ടു ശ്രമപരിഹാരാത്ഥം നില്ക്കുന്ന ശ്രീരാഘവിനേയും സമീപത്തു നില്ക്കുന്ന ലക്ഷ്മണനേയും തന്റെ ഭർത്തൃസാദനായ സുഗ്രീവനേയും അവർ ഒഴിച്ചു. അവർ നിന്നിരുന്ന സ്ഥലവും കടന്നുചെന്ന ശുഭഗാത്രിയായ താര രണത്തിൽ നിഹതനായ തന്റെ പതിയെ കണ്ടു. ക്ലേശഭാരത്തോടെ അവർ പെട്ടെന്നു ഭൂമിയിൽ നിവരിച്ചു. “ഹേ! ഹേ! പ്രാണവല്ലഭ! ഹേ! ഹേ! മമകാന്ത! അങ്ങനെയുണ്ടായിട്ട് നിന്നും ഉണരുക.” എന്നിങ്ങനെ ആത്മ തൊഴിച്ചുകൊണ്ടു കുരരിയെപ്പോലെ കേഴുന്ന അവളേയും അംഗഭനേയും കണ്ടു സുഗ്രീവൻ വിഷാദവിവശനായി.

സർഗ്ഗം-20

ശ്രീരാഘവന്റെ പ്രാണാന്തകരമായ ബാണത്താൽ അഭിഹതനായി ഭൂമിയിൽ വീണുകിടക്കുന്ന തന്റെ ഭർത്താവെ ഭാമിനിയായ താര ദുഃഖവൈവശ്യത്തോടെ കെട്ടിപ്പണന്നു. മഹേന്ദ്രപ്രതാപനും കണ്ഠരതുല്യനുമായ ആ വാനരശ്രേഷ്ഠൻ വേരറ്റ വൃക്ഷംപോലെ ക്ഷോണിയിൽ നിവരിച്ചുകിടക്കുന്ന ആ ഭയങ്കരകാഴ്ച അവളുടെ ഹൃദയത്തെ ശോകസാന്തപ്തമാക്കി. സുദൃസ്സഹമായ ക്ലേശത്താൽ ആതുരയായ അവർ അതികരുണം രോദനംചെയ്തു. “ഹേ! രണശൂര! വീരപ്രവീര! പ്ലവഗോത്തമ! ഭാരുണവിക്രമ! അനപരാധയായ ഏന്നോട് ഒരു വാക്കുപോലും നിന്തിരുവടി ഉരിയാടാത്തതെന്താണ്? ഹേ! ഹരിശാസ്ത്ര! അങ്ങയെപ്പോലുള്ള ഹൃദയസന്തമന്മാർ വെറുനിലത്തു കിടക്കുകയോ? എഴുന്നീല്ക്കുക. ഉചിതമായ ശത്രുയെ പ്രാപിക്ക. ഹേ! വസുധാധിപ! നിന്തിരുവടിയ്ക്ക് എന്നേക്കാൾ പ്രിയതരയാണോ ഈ വസുന്ധര? പ്രാണൻ പോയിട്ടുകൂടി അങ്ങനെയുണ്ടായാണല്ലോ പുല്ലുനത്ത്. ഹേ! വീര! കിഷ്കിന്ധകളെ ഉദ്ധരിച്ചു മോഹനസുരൂപമായ മഹാരാജ പുരി നിന്തിരുവടി സുര

ലോകത്തു നിർമ്മിച്ചിട്ടുണ്ടായിരിക്കണം. അങ്ങോട്ടു പോകുവാനുള്ള ബുദ്ധിപ്പാടുകൊണ്ടാണോ മധുഗന്ധികളായ വനങ്ങളിൽ ഞങ്ങളോടുകൂടിയുള്ള നിന്തിരുവടിയുടെ ക്രിയാവിലാസങ്ങൾ കാലക്രമിതരെന്ന നിന്തിരുവടി അവസാനിപ്പിച്ചത്. നിന്തിരുവടിയുടെ നിർമ്മാണനിമിത്തം ഹേ! മഹായുഗമവസ്ഥ! നിരാനന്ദയായ എന്റെ ആശ ഇതാ ശോകസാഗരത്തിൽ നിമഗ്നമായി. പ്രാണതല്പനായ തന്റെ പതി അഭിമതനായി കിടക്കുന്നതു കണ്ടു കണ്ടിരുന്നിടംകൂടി ശോകാഭിസംതപ്തമായ എന്റെ കഠിനഹൃദയം വിച്ഛിന്നമാകത്തക്കതു കൊണ്ട്? ഹേ! വാനരധീപ! അങ്ങനേ സുഗ്രീവന്റെ പതിഭയയും അപമാരിച്ച് അവനെ നാട്ടിൽനിന്നും ആട്ടി പായിക്കയാണല്ലോ ചെയ്തത്. അതിന്റെ ഫലമായിരിക്കാം നിന്തിരുവടിക്കിഷ്ടപാദ പ്രാപ്തമായത്. മോഹം നിമിത്തം ഹതശ്രീകനായി അങ്ങനേ അങ്ങയുടെ മിതൈഷിണിയായ എന്റെ ഹൃദ്യവചനങ്ങളും രീരെ നിരസിച്ച്. രൂപയെപ്പുനസമ്പന്നകളും വിലാസമനുരക്തമായ അപ്പാരന്റികൾപോലും നിന്തിരുവടിയുടെ വീക്ഷണമാത്രത്താൽ മനഃമാന്ദമിതകളാകുന്നു. ഹേ! നാഥ! അങ്ങയുടെ ജീവിതാന്തം ഈവിധമായതു കാലവൈഭവമെന്നെ പറയേണ്ടു. ഹേ! ഹരിശാസ്ത്ര! ബലശാലിയായ നിന്തിരുവടി സുഗ്രീവനു വശഗനായത് എത്രയും ആശ്ചര്യംതന്നെ. ദുഃഖമെന്നെന്തിന്തിട്ടില്ലാത്ത ഇവർ ഹേ! നാഥ! സുദുസ്സഹമായ വൈധവ്യദുഃഖത്തിനും ഇതാ പാത്രയായല്ലോ. ഹാ! പ്രാണവല്ലഭ! ഞാൻ ഇങ്ങിനെ അശരണയായിത്തീരുമെന്ന് ആർ കരുതി. ഹേ! അംഗദ! പിതാവു ക്രോധിക്കുമ്പോൾ ഞാൻ നിന്നെ ലാളിക്കയും സമാധാനിക്കയും ചെയ്തപോന്നു. ഇനി നിന്നോടു ക്രോധിപ്പാൻ ആരാണുള്ളത്. സുഖോചിതനും സുകുമാരനുമായ നിന്റെ അവസ്ഥ ഇനി എന്തായിരിക്കും. ഹേ! വത്സ! ധർമ്മവത്സലനായ നിന്റെ പിതാവെ നീ നല്ലവണ്ണം കണ്ടുകൊൾക. മേലിൽ നിനക്കു അച്ഛനെ കാണാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല. ഹേ! വാനരേശ്വര! നിന്തിരുവടി അങ്ങയുടെ ഓമനമകനെ ആശ്വസിപ്പിക്ക. ഇവനെ എടുത്തു മുഖം

വിൽ ചുംബിക്ക. ഈ പ്രിയപുത്രനെ അങ്ങനേ എന്തെന്നെക്കു
 മായി പിരിഞ്ഞുപോകയാണല്ലോ. ശ്രീരാഘവന്റെ ഈ കൃത്യം
 കുറെ കഠിനമായി. സുഗ്രീവനോടുള്ള തന്റെ കടമയെ ആ പുരു
 ഷോത്തമൻ നിറവേറ്റി. ഹേ! സുഗ്രീവ! നീ കൃതാർത്ഥനായല്ലോ.
 തമയെ നിനക്കു വീണ്ടുകിട്ടി. നിന്റെ പൈരിയായ ജ്യേഷ്ഠനും
 അന്തകപത്തനം പ്രാപിച്ചു. ഇനി നിനക്കു നിർദ്യം രാജ്യം ഭജി
 ക്കാം. ഹേ! നാഥ! പ്രേമപാശവശ്യത്താടെ ഈവിധം വചിക്കു
 ന്ന എന്നോടു നിന്തിരുവടി ഒരു വാക്കുപോലും അഭിവചിക്കാത്ത
 തെന്താണ്. കഠിനാഗ്രഥയോടെ ഈ മുററം വന്നു നില്ക്കുന്ന അ
 ങ്ങയുടെ സ്ത്രീജനങ്ങളെ അങ്ങനേ ഒന്നു നോക്കുക.” താരയുടെ ഈ
 വിധം വിലപനങ്ങൾ കേട്ട് അരികെ നിന്നിരുന്ന വാനരനാരികൾ
 ക്ലേശഭാരത്തോടെ അംഗഭനെ കെട്ടിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ട് അതികരുണം
 രോദനംചെയ്തു. വീണ്ടും താര നിർഭരമായ വിഷാദത്തോടെ ഈ
 വിധം പലതും പറഞ്ഞു വിലപിച്ചു. “ഹേ! വീരബാഹോ! അ
 ങ്ങന്നു വത്സലനായ അംഗഭനെ പരിത്യജിച്ചുപോകയാണോ? നി
 ന്തിരുവടിക്കു തുല്യം ഗുണശാലിയായ ഈ കുമാരനെ തീരെ അഗ
 തിയാക്കി വിട്ടു നിന്തിരുവടി ചിരപ്രവാസത്തിന്നൊരുങ്ങുന്നതു യു
 കതമൊ? ഹേ! ചാരുവേഷ! ഈ കുമാരൻ അങ്ങനേ എന്തൊരു
 പരാധമാണ് ചെയ്തത്? അഗതിയായ ഞാൻ എന്തു പിഴച്ചു?
 ഹേ! വീര! അംഗഭനേയും എന്നേയും അങ്ങനേ എന്തെന്നെക്കു
 മായി വെടിയുകയാണല്ലോ. അറിഞ്ഞും അറിയാതെയും ഞങ്ങൾ
 വല്ല അപരാധവും ചെയ്തുപോയിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ ഹേ! പ്രാണവല്ലഭ!
 കപികുലനാഥനായ നിന്തിരുവടി അതു ക്ഷമിക്കേണമെ! അതി
 നായി ഇതാ ഞാൻ അങ്ങയുടെ വീരപാദത്തിൽ വണങ്ങുന്നു.” സ
 ദ്വർണ്ണയായ താര മറ്റു വാനരനാരിമാരോടൊന്നിച്ചു ഭക്തസമീപ
 ത്ത നിന്നുകൊണ്ട് അതിദയനീയമാവണ്ണം ഇങ്ങിനെ പലതും പറ
 ഞ്ഞു രോദനംചെയ്തു. അനന്തരം വിഷാദവിവശയായ അവൾ
 അവിടെത്തന്നെ ഇരുന്നു പ്രായോപവേശം ഭീക്ഷിപ്പാൻ തീർച്ചയാക്കി.

നക്സ-21

അംബരത്തിൽനിന്നും നിപതിച്ച താരകപോലെ ഭൂമിയിൽ വീണുകിടക്കുന്ന താരയെക്കണ്ടു ഹനുമാൻ ആർപ്പിച്ചിരുന്നായി. ആ ഹരിപ്രവരൻ താരയെ ഇങ്ങിനെ ആശ്വസിപ്പിച്ചു. “ഹേ! വീരവല്ലഭേ! അവരവരുടെ കർമ്മവാസനയെ അനുസരിച്ച് ഈ ലോകം നന്മതിന്മകളിൽ ഏല്പിടുന്നു. അവരവർ ചെയ്തിട്ടുള്ള ശുഭാശുഭഫലങ്ങൾ അവരവർതന്നെ ഭുജിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ശോച്യാവസ്ഥയെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്ന ഏതൊരുത്തനെയെങ്കിലും ഭവതി ഇങ്ങിനെ ക്ലേശിക്കുന്നത്? ഏതൊരു ദീനദീനങ്കലാണ് ഭവതിക്കു നുകമ്പയുണ്ടാകുന്നത്? നീപ്പോളക്കു തുല്യരായ ഈ ശരീരികളിൽ ആരെക്കുറിച്ച് ആർതന്നെ അനുശോചിക്കും? ഭവതിയുടെ ഓമനമകനായ അംഗഭക്തമാരന്നു മേലിൽ ചെയ്യേണ്ടുന്ന രക്ഷയിൽ മനസ്സിലാക്കുക. അവന്റെ ക്ഷേമത്തിന്നു വേണ്ടതെന്തെന്നു ചിന്തിക്ക. ദേഹികളുടെ ജനനമരണങ്ങൾ അപ്പുവസ്ഥിതങ്ങളാണെന്നു ഭവതിക്കു നല്ലപോലെ നിശ്ചയമുണ്ടല്ലോ. അതിനാൽ ഹേ! പണ്ഡിതെ! അലൌകികമായ പുണ്യകർമ്മത്തിൽ ഏല്പിടുക. ഇവയെല്ലാം പ്രാകൃതങ്ങളാണ്. അനേകസഹസ്രം വാനരന്മാർ ഏതൊരു ദേഹത്തെ ആശ്രയിച്ചു ജീവിച്ചുപോന്നുവോ ആ ദേഹം ഇതാ പഞ്ചത്വം പ്രാപിച്ചു. ന്യായദൃഷ്ടം അർത്ഥവേദിയും സാമദാനക്ഷമാപരനും ആയ ഇദ്ദേഹം ധർമ്മംകൊണ്ടു മാത്രം ലഭിക്കാവുന്ന ഉന്നതപദം പ്രാപിച്ചിരിക്കെ ഭവതി ഈവിധം മാഴ്കുന്നുവല്ലോ. വ്യാഘ്രതുല്യപരാക്രമികളായ സർവ്വ വാനരന്മാർക്കും ഭവതിയുടെ പ്രിയപുത്രനായ അംഗഭക്തമാരന്നും ഈ വാനരരാജ്യത്തിന്നുതന്നെയും ഹേ! അനിന്ദിതെ! മേലിൽ രക്ഷിതാവു ഭവതിയാണ്. ഹേ! ഭാമിനി! അതിനാൽ ഭവതി ശോകമോഹങ്ങൾ പരിത്യജിക്ക. അംഗദൻ രാജ്യംഭരിച്ചുകൊള്ളും. സന്താനമുണ്ടായതെന്തിന്നു? താൻ ഇപ്പോൾ ആചരിക്കേണ്ടതെന്തു? ആയതു സസന്തോഷം അനുഷ്ഠിക്ക. കപിരാജന്റെ കാലനിശ്ചിതമാ

ണിത്. അദ്ദേഹത്തിനു വേണ്ടുന്ന സംസ്കാരങ്ങളിൽ എപ്പെട്ടുക. അംഗഭനെ രാജാവായി വാഴിക്ക. പുത്രനെ സിമാസനസ്ഥനായി കാണുവാൻ ഭവതി ശാന്തിയെ പ്രാപിക്കും.” ഭർതൃവ്യസനപരി പീഡിതയായ താര ഹനമാന്റെ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ട് ഇങ്ങിനെ പ്രതിവചിച്ചു. “ഹേ! ആജ്ഞേയ! അംഗഭനെപ്പോലുള്ള നന്ദ പുത്രന്മാരെക്കാളും എനിക്കു മെച്ചമായിട്ടുള്ളത് മരിച്ചുകിടക്കുന്ന വെങ്കിലും ഈ വീരന്റെ ഗാത്ര സമാശ്ലേഷമാണ്. ഹേ! ഹരിസ ത്തമ! കപീശ്വരന്റെ സംസ്കാരാദികൾ ചെയ്യാനും അംഗഭനു വേണ്ടുന്ന കാര്യങ്ങൾ നടത്തുവാനും എനിക്കധികാരമില്ല. എല്ലാം വേണ്ടുവണ്ണം നടത്തുവാൻ അവന്റെ പിതൃവ്യനായ സുഗ്രീവനുണ്ടു ണ്ലോ. ഹേ! ഹരിസത്തമ! അംഗഭനെപ്പറ്റി നീ മറിച്ചൊന്നും കരു തരുത്. പുത്രനു പിതാവാണ് ബന്ധു; മാതാവല്ല. ഇഹത്തിൽ ലാകട്ടെ പരത്തികുലാകട്ടെ കപിവരനെ ശ്രദ്ധിക്കുകയാണ് എ ന്റെ മുഖ്യധർമ്മം. മൃതനായി കിടക്കുന്ന ഈ കപിവരനെ സേവിച്ചുകൊണ്ടുതന്നെ ഇവിടെ ശയിക്കുകയാണ് എനിക്കു യോഗ്യമായി ട്ടുള്ളത്.

സർഗ്ഗം - 22

മന്ദജീവനായി മെല്ലെ മെല്ലെ ഉഴൽപൻവലിച്ചുകിടക്കുന്ന ബാലി അല്പമൊന്നു കണ്ണുതുറന്നപ്പോൾ അവൻ തന്റെ പുത്ര നികത്തിൽ നില്ക്കുന്ന സുഗ്രീവനെക്കണ്ടു. പ്രാപ്തവിജയനായ ത ന്റെ സോഭനനെ സ്നേഹപാരവശ്യത്തോടെ അരികെ വിളിച്ചു പ്ലവരേശ്വരനായ ബാലി വൃക്കുതവചനങ്ങൾ ഇങ്ങിനെ ഉരചെയ്തു. ഹേ! സുഗ്രീവ! പാപകർമ്മ ഞാൻ ആചരിച്ചുപോയി. തന്നിമിത്തം നീ എന്നെ പരമഭൃഷ്ടനാണെന്നു കരുതരുത്. വരുവാൻ പോകുന്ന ദൂരദൃഷ്ടത്തെ സൂചിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് ഉൾമോഹം എന്നെ വലിച്ചിഴക്കുകയാണ് ചെയ്തത്. ഉണ്ണി! ഭൗതികവിഹിതമായ സൗഖ യാദ്യത്തോടുകൂടി രാജ്യസുഖം നമുക്കു രണ്ടുപേർക്കും ഒരുമിച്ചുനഭവി

പ്ലാൻ വിധിച്ചിട്ടില്ല. ആ കാര്യമോക്കുമ്പോൾ ഭൗതികസ്ഥാനമെ
 ന്ന വിഷയത്തിൽ ഞാൻ അപരാധിയല്ല. ഈ വാനരരാജ്യം നീ
 ഇപ്പോൾതന്നെ ഏറ്റെടുക്കുക. ഇതാ ഞാൻ അന്ത്യദശ
 യിൽ എത്തിക്കഴിഞ്ഞു. എന്റെ നാടും നഗരവും വിപുലമായ
 ഐശ്വര്യവും വളൻ കീർത്തിയും പ്രാണൻതന്നെയും ഇതാ ഞാൻ
 വെടിവാൻപോകുന്നു. ഈ അവസ്ഥയിൽ ഹേ! വീര! നിന്നോ
 ടൊരു കാര്യം ഞാൻ വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്നുണ്ട്. എത്രതന്നെ ദുഷ്ടരമായാ
 ലും ഹേ! രാജൻ! നീ എന്നിക്കു സാധിച്ചിട്ടുള്ളതേണം. സുഖി
 യും, സുഖാഹ്ലാദം, ബാലിശബുദ്ധിയുമായ അംഗദൻ ഇതാ കണ്ണ
 നീരിൽ മുഴുകി നിലത്തു വീണു കിടക്കുന്നതു നോക്കുക. പ്രാണതുല്യ
 നായ ഈ കുമാരനെ എന്റെ പിൻകാലം നീ നിന്റെ ഔരസപു
 ത്രനെപ്പോലെ കരുതുക. ഇവനെ വേണ്ടുവണ്ണം നീ പരിപാലിക്ക.
 എല്ലാകൊണ്ടും ഇവന്നു ഭാര്യ നീയാണു്. ഭയന്നുഴയുന്ന അ
 വസരത്തിൽ ഹേ! സുഗ്രീവ! ഇവനു് അഭയഭരണം നീതന്നെ. പ
 രാക്രമിയും മഹാവേഗിയുമായ ഈ താരാത്മജൻ ശ്രീമാനും ആജി
 യിൽ നിന്നു തുല്യനാണു്. യുവാവായ ഇവൻ രാക്ഷസവധ
 ത്തിൽ മുന്നിട്ടുനിന്നു നിന്നെ വേണ്ടുവണ്ണം സഹായിക്കും. സുഷേ
 നനന്റെ പുത്രിയായ ഈ താരാ കൗതുകകരമായ ഗ്രഹിപ്പാൻ
 എത്രയും സമർത്ഥനാണു്. ഭർമ്മിത്തങ്ങൾ കണ്ടറിവാനുള്ള ബു
 ദ്ധിശക്തിയും ഇവളിൽ സുസ്ഥിരമാണു്. ഇവൾ സാധുവെന്നെന്നു
 സമ്മതിക്കുന്ന കാര്യങ്ങളിൽ ചിന്നെ സംശയമേ വേണ്ട. ഇവളു
 ടെ ഏതൊരഭിപ്രായവും അന്യഥാ വന്നുകൂടുന്നതും അല്ല. ശ്രീരാ
 ഘവന്റെ കാര്യവും നീ മറന്നുകളയരുതു്. ധർമ്മലോപം വരുത്തു
 ന്നു് ആപൽക്കരമാണെന്നു പ്രത്യേകം ഓർമ്മവെക്കുക. കകൽസ്ഥാ
 ത്തജനായ ആ വീരന്നു മാനഹാനി വരുത്തിക്കൂട്ടിയാൽ അടുത്ത
 ക്ഷണത്തിൽ നിന്റെ നിഗ്രഹമാണെന്നു ധരിച്ചുകൊള്ളുക. ഹേ!
 സുഗ്രീവ! ദിവ്യമായ ഈ പൊൻമാല നീ കണ്ണത്തിൽ അണിയുക.
 ഞാൻ ഈ ലോകം വെടിയുന്ന നിമിഷത്തിൽ ഉദാരയായ ശ്രീ ഈ
 മാലയിൽനിന്നും വിട്ടുമാറും. അതിന്നുമുമ്പായിത്തന്നെ നീ ഇതു

വാങ്ങി ധരിച്ചുകൊൾക.” ഭൗതികസൗഹൃദത്തോടുകൂടെ ബാലി പറഞ്ഞ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ട സുഗ്രീവൻ അതികഠിനമായി ദുഃഖിച്ചു. രാഹുഗ്രസ്സനായ ഉഡുരാജനെപ്പോലെ അവാന്റെ വടനം മൃാനമായി. അനന്തരം അവൻ ബാലിയുടെ സൗഗ്ധവാക്കുകൾ കേട്ട ശാന്തനായി ഉദ്ദാസീനഭാവം പരിവൃജിച്ചു. ആ ഹൃദമാല വാങ്ങി കണ്ണത്തിൽ അണിഞ്ഞു. ട്രാജി പഠിക്കാതെ തന്നെത്തന്നെ നോക്കിനില്ക്കുന്ന അംഗദനെക്കണ്ടു കണ്ടു ബാലി ഈ ലോകം ഉപേക്ഷിപ്പാനും സന്നദ്ധനായി. ഉടനെ അവൻ അംഗദനോടിക്കിനെ പറഞ്ഞു. “ഹേ! പുത്ര! ദേശകാലങ്ങളനുസരിച്ചും ഇഷ്ടാനിഷ്ടങ്ങൾ പൊരുത്തം സുഖദുഃഖങ്ങൾ സഹിച്ചും നീ സുഗ്രീവനു വശനായിരിക്ക. ഹേ! കുമാര! നിന്റെ ശാഗ്ദങ്ങൾ സർവ്വവും സഹിച്ചുകൊണ്ടു നിന്നെ എപ്രകാരമെല്ലാമാണ് ഞാൻ ലാളിച്ചുപോന്നത്. ആ മട്ടുതന്നെ മേലിലും നീ ആചരിക്കണമെങ്കിൽ സുഗ്രീവൻ നിന്നെ മാനിക്കയില്ല. അവന്റെ ശത്രുക്കളെ മിത്രമാക്കുകയും അവന്റെ വൈരിയോടു ചേരുകയും നീ കരിക്കുകയും ചെയ്യരുത്. ഹേ! അരിന്ദമ! ഭർതൃഹിതത്തെ അനുസരിച്ചും ഭാഗനായും നീ സുഗ്രീവനു കീഴ്വഴങ്ങി വസിക്കുക. അതിപ്രണയവും വേണ്ട. എന്നാൽ പ്രണയമില്ലെന്നും വരുത്. ഇവ രണ്ടും നാശകാരണങ്ങളാണ്. അതിനാൽ നീ മദ്ധ്യസ്ഥനായിരിക്കുക നല്ലൂ.” എന്നീ വചനങ്ങളോടെ ശരസംപീഡിതനായ ബാലി കണ്ണുനീർ കവിളി ഭയങ്കര ദർശനമായി. വാനരേന്ദ്രനായ അവൻ അന്യുശ്വാസം വിട്ടു. ഉടൻ അവിടെ കൂടിയിരുന്ന വാനരന്മാർ ഏവരും കേണാശ്ചു പരാതി പലതും പറഞ്ഞു. ഹേ! വാനരാധിപ! കിഷ്കിന്ധാപുരിയെന്നു മാത്രമല്ല, വനങ്ങൾ, ഉപവനങ്ങൾ, പർവ്വതങ്ങൾ എന്നിവയെല്ലാം അങ്ങയുടെ സ്വർഗ്ഗപ്രാപ്തികൾ ഇതാ പരിശുന്യങ്ങളായി. വാനരസംഘങ്ങളെല്ലാം അഗതികളായി ഭവിക്കുകയും ചെയ്തു. വീരവീരനായ അങ്ങയുടെ മഹത്തരമായ ശക്തിയാൽ കാനനങ്ങളും വനങ്ങളും നിറയ പുഷ്പിച്ചുനില്ക്കുക പതിവായിരുന്നു. ഇനി ആകാണു് ആ ശക്തിയുള്ളതു്? മഹാബാഹുവായ ഗോലഭൻ എന്ന ഗന്ധ

വ്യാപ്തംഗവനോട് അങ്ങനെയൊരു പതിനഞ്ചു സംവത്സരം ഇടവിടാതെ മഹായുദ്ധം ചെയ്തുവെല്ലോ. രാവു പകലും ഒരുപോലെ ആ പോർ ഘോരതരം നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. പതിനാറാണ്ടിൽ ഒട്ടുമിക്ക നായ ഗന്ധർവ്വന്മാരും പരാക്രമശാലിയായ അങ്ങനെയോരോളത്തിൽ മരിച്ചുതള്ളി. ഹേ! വീര! ഭംഗമാകരാളനായ അങ്ങനെയോ സർവ്വവിധമായ ഭയത്തിൽനിന്നും ഞങ്ങളെ കാത്തുരക്ഷിച്ചുപോന്നു. ഇനി ഈ അഗതികൾക്കു് അഭയ കർത്താവായി ആരുണ്ടു്. വീരനായ അങ്ങനെയോ അടങ്ങിയല്ലോ. മൃഗരാജനാൽ വിനിഹതനായ വൃഷഭേന്ദ്രൻ നിമിത്തം കാട്ടുപശുക്കൾ തീരെ അസുവികളായിപ്പോകുന്നതു പോലെ ഹേ! പ്ലവശേശശര! ശമ്ഭമെന്നതു വാനരന്മാരിൽനിന്നും നിഷ്കാശം വിട്ടുമാറി.” അന്തരിച്ചുകിടക്കുന്ന തന്റെ പ്രാണവല്ലഭന്റെ വദനം നോക്കി നോക്കി താര ദുഃഖസാഗരത്തിൽ നിമഗ്നയായി. മരിച്ചവരുടെ മൃതദേഹങ്ങൾ ഭൂമിയിൽ നിപതിച്ച വൃക്ഷത്തിന്മേൽ ചുറ്റിക്കിടക്കുന്ന പ്രതികൂലപോലെ അവൾ തന്റെ ഭർത്താശരീരം കെട്ടിപ്പിണു്.

സർഗ്ഗം-23

സുദുഃഖിതയായ താര മരിച്ചുകിടക്കുന്ന തന്റെ ഭർത്താവിന്റെ ശരീരത്തിൽ വീണരുണ്ടു് വീണ്ടും ഇങ്ങിനെ വിലപിച്ചു. “ഹാ! പ്രാണവല്ലഭ! അങ്ങനെയോ എന്റെ വചനങ്ങൾ ഒന്നുംതന്നെ കേൾക്കാത്തതെന്താണ്? ദുഃഖപരവശനായിതന്നെ നിന്തിരുവടി ശയിക്കുന്നുവല്ലോ. നിശ്ശേഷമായ ഈ ചെറുനിലത്തു നിന്തിരുവടി ശയിക്കുന്നതെങ്ങിനെ? ഹേ! വാനരേശശര! അങ്ങനെയോ ഏകാകാരം പ്രിയപ്പെട്ടവളാണോ മേടിനി? നിന്തിരുവടി ഇവളെ പുല്ലിയുംകൊണ്ടാണല്ലോ കിടക്കുന്നതു്. എന്നോട് ഒരു വാക്കുപോലും ഉരിയാടുന്നതുമില്ല. ഹേ! വീര! നിന്തിരുവടി സുഗ്രീവനടിപെട്ടു പോയതു് അത്യാത്മരണ്ടാണെന്നു. വിധികല്പിതം വിചിത്രമെന്നൊ പറയേണ്ടു. സുഗ്രീവൻതന്നെയാണ് പരാക്രമി. ഹേ! പ്രാണനാഥ!

അതിശൂരന്മാരായ വാനരഗണങ്ങൾ ഇതാ അങ്ങയുടെ ചുറ്റും വന്നുകൂടി മാലിൽ മുഴുകുന്നു. അവരുടേയും അംഗഭേദവും ഈ ഭീമസ്വരങ്ങൾ നിന്തിരുവടി കേൾക്കുന്നില്ലയോ? എന്റെ വചനങ്ങളും അങ്ങന്നു ശ്രവിക്കുന്നില്ല. ഹേ! വീര! പോരിൽ അഭിഹതനായ നിന്തിരുവടിയുടെ വീരശത്രുവാണോ ഇത്? പണ്ട് ഈ രാജ്യത്തിന്മേലാണല്ലോ നിന്തിരുവടി ചൊരികളെ കൊന്നുകിടത്തിയത്. ഹേ! ആഹവപ്രിയ! സുകുലജാത! പ്രാണനാഥനായിരുന്നിട്ടുംകൂടി നിന്തിരുവടി എന്നെ തനിയെ വിട്ട് ഈ ലോകവാസം വെടിഞ്ഞ സംഗതി ചിന്തിക്കത്തക്കതൊ. വിവേകികൾ കന്യകയെ ഒരിക്കലും ശൂരനു ഭാഗംചെയ്യരുത്. ഹേ! നാഥ! വിധവയായിത്തീർന്നിട്ടുള്ള ഈ അശരണയെ ഓക്കുക. ശൂരപതിയുടെ ഗതി ഇപ്രകാരമൊ. ഹേ! പ്രാണനായക! ഈ അനാഥയെ ഒന്നു കണ്ണുതുറന്നു നോക്കേണമെ. എന്റെ മാനം നശിച്ചു. സുഖം ഭഗമായി. അഗാധവും അതിവിപുലവുമായ ശോകസാഗരത്തിൽ ഇതാ ഞാൻ നിമഗ്നയാകയും ചെയ്തു. എന്റെ ഹൃദയം ശിലാസാരത്തെപ്പോലെ അര്യന്തം കഠിനമായതുതന്നെ. ഹ! പ്രാണവല്ലഭൻ നിഹതനായ് ഭൂമിയിൽ വീണുകിടക്കുന്നതു കണ്ണുകൊണ്ടു കണ്ടിരുന്നിട്ടുംകൂടി അതു ഛിന്നഭിന്നമായില്ലല്ലോ. സുഹൃത്തു്, ഭർത്താവ് എന്നുതന്നെയല്ല പ്രാണാതിപ്രിയനാണല്ലോ എനിക്കു നിന്തിരുവടി. ഹേ! നാഥ! ആഹവശൂന്യനായ അങ്ങന്നു പഞ്ചതപം പ്രാപിച്ചുവല്ലോ. അനേകം പുരുന്മാർ ഉള്ളവർതന്നെ; ധനധാന്യസമ്പന്നയുമാണ്. എങ്കിലും ഭർതൃഹീനയായ നാൻ വിധവയല്ലെന്നുവരുന്നതാണോ? ഇന്ദ്രഗോപാലകൊണ്ടു നിറഞ്ഞ ഈ മേടിനിയിൽ ചുകന്ന വസ്ത്രം വീശിച്ചു മെത്തയിലെണപോലെ സ്വശരീരത്തിൽനിന്നും പ്രവഹിക്കുന്ന രധിരപൂരത്തിൽ നിന്തിരുവടി ശയിക്കുന്നുവല്ലോ. രേണുശോണിതങ്ങൾകൊണ്ടു മൂടിയ നിന്തിരുവടിയുടെ ഗാത്രത്തെ പല്ലുവാൻ ഹേ! പ്ലവഗഷ്ട! ഞാൻ ശക്തയാകുന്നില്ല. ഹേ! നാഥ! സുഗ്രീവൻ കൃതാത്മനായി. ഇനി അവൻ ഒരിക്കലും അങ്ങയോടു വൈരമുണ്ടാകയില്ല അതിഭാര്യണമായ ഈ രാമചാണംനിമിത്തം

അവന്റെ ജീവനും നിശ്ശേഷം അസ്തമിച്ചു. ഏതേലഗനമായ ഈ ശസ്ത്രനിമിത്തം ഹോ! പ്രാണവല്ലഭ! അങ്ങയുടെ ഗാത്രം നല്ലവണ്ണം വീക്ഷിക്കുവാൻപോലും എനിക്കു ശക്യമാകുന്നില്ല. ഹേ! വീര! പഞ്ചതപം പ്രാപിച്ചവനായ നിന്തിരുവടിയെ ഞാൻ എങ്ങിനെ എന്റെ കണ്ണുകൾകൊണ്ടു ദർശിക്കട്ടെ.” ദുഃഖകൾശിതയായ താര ഈ വിധം വിലപിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കെ ഗിരിഗന്ധാരത്തിൽനിന്നും ഭീഷ്മ സപ്തമെന്നപോലെ ബാലിയുടെ നെഞ്ചിൽ പൂണ്ടുചെന്നിരുന്ന ആ ബാണത്തെ നീലൻ വലിച്ചെടുത്തു. അസ്സാദിശിഖരത്തിൽ പതിക്കുന്ന ആദിത്യരശ്മിപോലെ ആ ബാണം അത്യന്തഭീഷ്മിയോടെ ജ്വലിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ശരം വലിച്ചെടുത്ത ദ്വാരത്തിൽകൂടെ മേഘത്തിൽനിന്നു കാവിവെള്ളമെന്നവണ്ണം കടുഞ്ചോര കൊട്ടിച്ചൊരിഞ്ഞു. തന്റെ പതിയുടെ ശരീരത്തിൽ പറ്റിയിരുന്ന രണരേണുക്കളെ താര നയനജലംകൊണ്ടു ക്ഷാളനംചെയ്തു. തുധിര സംസികതനായി മരിച്ചുകിടക്കുന്ന തന്റെ ഭർത്താവെ നോക്കിനോക്കി അവൾ അതിഭീഷ്മമായി നിശ്വസിച്ചു. അനന്തരം അംഗനാരത്നമായ അവൾ പിംഗാക്ഷനായ അംഗദനോടിങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. “ഉണ്ണീ! പിതാവിന്റെ അതിഭാരണമായ ചരമത്തെ ഓക്കുക. പാപകർമ്മനിമിത്തം വൈരത്തിനു കാരണമായി ഹേ! അംഗദ! നിന്റെ പിതാവു് ഈ അവസ്ഥയെ പ്രാപിച്ചു. ഹേ! പുത്ര! ബാലസുയ്യോദയംപോലെ ഇതാ നിന്റെ പിതൃശരീരം വിളങ്ങുന്നു. യമസദനം നോക്കി യാത്രപോകുന്ന മാനദനായ നിന്റെ പിതാവെ അഭിവാദ്യംചെയ്തു.” ഈ വചനങ്ങൾ കേട്ടു തന്റെ പിതാവിന്റെ ചരണങ്ങൾ കെട്ടിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ടു് അംഗദൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു രോദനംചെയ്തു. “ഹാ! താത! നിന്തിരുവടിയുടെ സമീപം വന്നുനില്ക്കുന്ന അങ്ങയുടെ ഈ ഓമനമകനെ മുമ്പേ തെളപ്പാലെതന്നെ അങ്ങൻ ഇപ്പോഴും ആശീർവ്വിക്കാത്തതെന്താണു്.” ദുഃഖപരിക്ലിന്നയായ താര വീണ്ടും ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു വിലപിച്ചു. “ഹേ! പ്രാണവല്ലഭ! പഞ്ചാസ്യനാൽ ഹനിച്ചു വീഴ്ത്തിപ്പെട്ട ദൃഷ്ടദേവനെ വത്സത്തോടു കൂടി ഗോവെന്നുപോലെ ഗത

ചേതനനായ നിന്തിരുവടിയെ ഞാൻ പുത്രനോടുകൂടെ ഉവാസി
ക്കുന്നുണ്ട്. ഹേ! പ്രാണപ്രിയ! അങ്ങുന്നു സംഗരമാകുന്ന മഹായ
ജ്ഞം നടത്തി. രാമപ്രാഹരമാകുന്ന അംഭസ്സിൽ പത്തിയായ എ
ന്നെ കൂടാതെ അവഭൂതസ്സാനം ചെയ്തതെങ്ങിനെ? സംയുഗത്തിൽ
സന്തുഷ്ടനായി ദേവരാജനാൽ നല്ലപ്പെട്ട ശാതകർമ്മമായ അങ്ങ
യുടെ ആ മാലയെവിടെ? അതിഃപ്രാധം നിന്തിരുവടിയുടെ കണ്ണ
ത്തിൽ കാണുന്നില്ലല്ലോ. അസ്തമിച്ചിട്ടും സൂര്യകാന്തി ശൈലരാ
ജനെ പരിത്യജിക്കാത്തതുപോലെ ഗതാസുവായിട്ടുംകൂടി രാജത്രി
അങ്ങയെ വിട്ടുമാറുന്നില്ല. ഹേ! രാജൻ എന്റെ ഈ പത്മപ്ര
ചനങ്ങളൊന്നും അങ്ങുന്നു കേൾക്കുന്നില്ലയോ? ഈവിധം മൗ
നം ഭീക്ഷിക്കുന്നതെന്താണ്? ഈ സംരംഭത്തിൽനിന്നു നിന്തിരു
വടിയെ നിവാരണംചെയ്യാൻ ഞാൻ ശക്തയല്ല. സപുത്രയായ
ഞാൻ ഹതയായി. രണ്ടത്തിൽ ആഹതനായ നിന്തിരുവടിയോ
ടൊന്നിച്ചു് ഇതാ ശ്രീയും എന്നെ പരിത്യജിച്ചു.”

സഗ്ഗം-24

ശോകമഹാഗ്നാവത്തിൽ നിമഗ്നയായ താരയുടെ അശ്രുവേഗ
ത്തോടുകൂടിയ ഈ പരിഭവനങ്ങൾ സുഗ്രീവനെ ഏറ്റവും സന്ത
പിപ്പിച്ചു. ബാഷ്പകലുഷിതമായ നേത്രത്തോടും അത്യന്തം ദുഃഖമായ
ഹൃദയത്തോടുകൂടെ താരയെ നോക്കിനോക്കി ധീമാനായ സുഗ്രീ
വൻ ഭൂതഗണത്താൽ ചുഴലപ്പെട്ട ശ്രീരാമചന്ദ്രന്റെ സമീപം മെല്ലെ
ചെന്നുണഞ്ഞു. ചിത്രമാപവും ആശീവിഷംപോലെ അതിഭയ
ങ്കരമായ ബാണവും ധരിച്ചുനില്ക്കുന്ന യശസ്വിയും ലക്ഷണയുക്ത
നമായ ശ്രീരാമവനോടു് അവൻ ഇങ്ങിനെ വചിച്ചു. “ഹേ! നരേ
ന്ദ്ര! ചെയ്ത പ്രതിജ്ഞക്കു യാതൊരു കുറവും വരുത്താതെ നിന്തിരു
വടി ഈ വീരകൃത്യം ആചരിച്ചു. എന്നാൽ ഹേ! അനന്ദ! അതോ
ടൊന്നിച്ചുതന്നെ ജീവിതത്തിലും നിത്യസുഖത്തിലും ഉള്ള എന്റെ

ആശയും അയ്ക്കുമിട്ടു. ഹേ! രാമഭട്ട! ഈ രാജ്ഞിയാകട്ടെ ശോ
 കകണ്ണിതത്തോടെ ഭൂശതരം രോദനം ചെയ്യുന്നു. ദുസ്സഹമായ ദുഃഖം
 നിമിത്തം ഇതാ ഇവർ ആത്മ തൊഴിക്കുന്നു. അംഗഭംഗം—മ
 നക്രേശത്താൽ നന്ന തളൻപോകുന്നു. ഈ അവസ്ഥയിൽ ഹേ!
 പരാക്രമവാരിയെ! എനിക്കു രാജ്യമെന്തിന്? മറ്റു വിവിധകാമ്യ
 ഭോഗങ്ങളെന്തിന്? ശ്രോധം, ക്ഷമ, അക്രമത്തിങ്കലുള്ള വാഞ്ചര
 ഇവയെല്ലാംകൊണ്ട് ഞാൻ ഭ്രാന്തവധത്തിന്നൊരുമ്പെട്ടുപോയി.
 ഇപ്പോഴാവട്ടെ—ഹരീശ്വരന്റെ നിഗ്രഹംനിമിത്തം ഇതാ എന്റെ
 ഹൃദയം തീവ്രതരം തപിക്കുന്നു. ഋഗ്വേദകൃതംഗത്തിൽതന്നെ അ
 നേകകാലം കഴിച്ചുകൂട്ടേണ്ടിവരുന്നുവെങ്കിലും അതുതന്നെയാണ് ഇ
 തിലും ശ്രേയസ്സരമെന്നു ഞാൻ കരുതുന്നു. ഭ്രാന്തവധംനിമിത്തം
 സുരലോകം ലഭിക്കുന്നുവെങ്കിലും എനിക്കു വേണ്ട. “നിന്നെ ഞാൻ
 കൊല്ലുന്നില്ല. തിരിച്ചു പോയ്ക്കൊക്കുക.” എന്നിങ്ങിനെ യുദ്ധമല്യു
 ത്തിൽപോലും മഹാസ്വഭാവനായ എന്റെ ഭ്രാന്താവ് വീണ്ടും വീ
 ങ്ങും എന്നോടു പാകയുണ്ടായല്ലോ. ഭ്രാന്തസ്നേഹവശഗനാകകൊ
 ണ്ടാണല്ലോ ഏറ്റുപൊരുതുന്ന അവസരത്തിൽപോലും ഈ വാ
 ക്കുകൾ അദ്ദേഹം എന്നോടു വചിച്ചത്. സുഗ്രഹാലയങ്ങളായ ആ
 വചനങ്ങൾ മഹാത്മാവായ ബാലിയുടെ മനോഹൃദയത്തിന്നു ത
 ക്കുവരുന്നെ. എന്നാൽ ഭ്രാന്തവധത്തിന്നു കാരണമായ എ
 ന്റെ നിന്ദ്യകർമ്മമോ ദുരാശയനും കുറ്റിലകർമ്മിയുമായ എന്റെ
 ചിത്തവൃത്തിക്കു യോജിച്ചതുമാണ്. ഹേ! കകുതസ്ഥവംശജ! ദുഃ
 ഖം, രാജ്യക്ഷേമം എന്നിവയൊന്നും ചിന്തിക്കാതെ കാമത്തെ മാ
 ത്തം മുൻനിർത്തി ഏതോരുവനാണ് ഗുണശാലിയായ തന്റെ ഭ്രാ
 താവെ കൊടുചെയ്യാൻ ഒരുമ്പെടുക. നിരതിശയമായ തന്റെ
 മഹാത്മ്യംനിമിത്തം ഈ മഹാനഭാവന്ന് എന്നെ വധിക്കേണമെ
 ന്ന ചിന്ത ലേശവും ഉണ്ടായില്ല. എന്നാൽ ദുരാശയനായ ഞാനാ
 വട്ടെ—ഈ മഹാത്മാവിന്ന് അന്തകനായിത്തീർന്നല്ലോ. എന്തൊ
 രു വ്യതിക്രമമാണ് ഞാൻ ആചരിച്ചത്! തരുശാഖകൾകൊണ്ടു
 കൂട്ടു പ്രഹരമേറ്റു നന്ന വിഷമിച്ചത് ആത്മരവം പുറപ്പെടുവിച്ചു

കൊണ്ടിരുന്ന അവസരത്തിൽപോലും “ഇനി നീ പോർചെയ്യേണ്ട. നീ നന്നെ ക്ഷീണിച്ചുപോയി. മടങ്ങിപ്പോകുക” എന്നീ സാന്ത്വന വാക്കുകൾ ഹേ! രാഘവ! ഭ്രാന്തസ്നേഹംനിമിത്തം എത്രയോപ്രാവശ്യം ഈ കവിപുംഗവൻ എന്നോടു പറകയുണ്ടായി. ഭ്രാന്തപം, ആയുർഭാവം, സ്വധർമ്മം എന്നിവയെ ഏന്റെ ഭ്രാന്താവു വേണ്ടുവെണ്ണം പരിരക്ഷിച്ചു. എന്നാൽ ഹേ! രാഘവന്തെ! ഞാനാകട്ടെ കാമം, ക്രോധം, കപിത്വം എന്നിവ രികച്ചും പ്രദർശിപ്പിക്കയാണല്ലോ ചെയ്തത്. അചിന്ത്യവും, പരിവർജ്ജിതവും, ഇച്ഛിക്കരുതാത്തതും, ദർശിക്കവയാത്തതുമായ ഈ മഹാപാപം ഇന്ദ്രൻ താഴ്ന്നുവെക്കുകയെന്നപോലെ ഹേ! നരേന്ദ്ര! ഭ്രാന്തസ്നേഹംനിമിത്തം ഞാൻ നേടിവെച്ചു. മഹേന്ദ്രന്റെ ആ പാപത്തെ ഭൂമി, ജലം, വൃക്ഷങ്ങൾ, അംഗനമാർ എന്നിവരെല്ലാംകൂടി പകർത്തേണ്ടതു. എന്നാൽ ഹേ! മഹീപന്തെ! ഒരു വാനരൻ ആർജ്ജിച്ചതായ ഈ മഹാപാപം ഏറെനേർപ്പാൻ തുനിയുന്നതാരാണ്? അധർമ്മയുക്തവും കലനാശകരവുമായ ഈ ഹീനകർമ്മംനിമിത്തം ഹേ! രാഘവ! പ്രജാമുക്തത്തിന്നോ യുവരാജപദത്തിന്നോ ഞാൻ അർഹനല്ല. പിന്നെ ഈ രാജ്യത്തിന്നെങ്ങിനെ അർഹനാകും? അധർമ്മവും കലനാശകവും സജ്ജനനിന്ദ്യവുമായ ഈ മഹാപാപത്തിന്നു ഞാൻ കർത്താവായിപ്പുവീച്ചവല്ലോ. ഞാൻ ക്ഷുദ്രൻ തന്നെ. മഹാദൃഷ്ടിയിൽ ജലപ്രവാഹം താഴ്ന്ന സ്ഥലത്തെത്തുന്നപോലെ ഇതാ വന്നിച്ച് ശോകം എന്നിൽവന്നുണയുന്നു. ഭ്രാന്തവധമാകുന്ന ഉടൽ, വാൽ സന്താപമാകുന്ന തുമ്പിക്കരം, കൊമ്പ്, കണ്ണ്, തല എന്നിവയോടുകൂടി മഹത്തായ പാപദാഹം പ്രവാഹംകൂലത്തെപ്പോലെ ഇതാ എന്നെ കത്തിത്തകത്തുന്നു. തപ്തകാഞ്ചനംകിട്ടത്തെയെന്നപോലെ ഹേ! രാഘവ! ഈ മഹാപാപം സഹിക്കവയ്യാതെ ഏന്റെ ചിത്തം സാധുവൃത്തിയിൽനിന്നും നിവർത്തിക്കുന്നു. ഹേ! ജയശീല! മഹാസൈന്യത്തോടുകൂടിയ ഈ വാനരകൂലം ഞാൻ നിമിത്തം ശോകാബ്ധിയിൽ ആണ്ടുവല്ലോ. അംഗദനും ഇതാ അർദ്ധപ്രാണനായി. ഇവനെപ്പോലെ സുശീലനും സുവശ്യനും ആയ ഒരു പുത്രൻ ഏതൊരു രാജ്യത്തു

ണ്ടു? എന്റെ സോദരൻ ഇപ്പോൾ എത്തിച്ചേർന്നിരിക്കുന്ന ആ വീരലോകത്തുപോലും ഉണ്ടാകയില്ല. ഹേ! വീരവിമർദ്ദന! അംഗദൻ ജീവിക്കുന്നുവെങ്കിൽ പുത്രപരിപാലനാത്മം താരയും ജീവിക്കും. പുത്രനെ കൂടാതെ പരിതാപഭീനയായ താര കാൽക്ഷണംപോലും ജീവിക്കയില്ല. ഹേ! നരേന്ദ്രപുത്ര! എന്റെ സോദരന്റെയും കമാരനായ അംഗദന്റെയും സഖ്യത്തെത്തന്നെയാണ് ഞാൻ ഏറ്റവും മാനിക്കുന്നത്. അതിനാൽ ഞാൻ കത്തിജ്വലിക്കുന്ന വഹ്നിയിൽ ചാടി എന്റെ സോദരനോടു ചെന്നുചേരട്ടെ. ഹേ! രാഘവത! നിന്തിരുവടിയുടെ ആജ്ഞയനുസരിച്ച് ഈ ഹരിപാഗവന്മാർ സീതയെ പരിമാഗ്ഗണം ചെയ്തുകൊള്ളും. ഞാൻ മരിച്ചാലും നിന്തിരുവടിയുടെ കാര്യം ഏതുവിധവും സാധ്യമാകും. കലഹന്താവായ എനിക്കു ജീവിച്ചിരിപ്പാൻ നെരുകൊണ്ടും അഹംതയില്ല. ഹേ! രാഘവ! അങ്ങനും എനിക്കു വിട നല്കുക.” സുഗ്രീവന്റെ ഈ വിലപനങ്ങൾ കേട്ടു വീരവരാഹനായ രാഘവൻ നന്നു വിഷണ്ണനായി. കണ്ണനീർ പൊഴിച്ചുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം അല്പനേരം മൌനമവലംബിച്ചു. ശോകമഹാഗ്നാവത്തിൽ നിമഗ്നയായി കപിസിംഹനായ തന്റെ നാഥനെ ആശ്ലേഷംചെയ്തുകൊണ്ടു ശയിക്കുന്ന താരയെക്കണ്ട് ദയാനിധിയും ലോകബന്ധുമായ രാഘുകുലതിലകൻ നന്നു പരിതപിച്ചു. ശോകകാഠിന്യത്തോടെ ഭർതൃപാശ്ചത്തിൽ കിടക്കുന്ന ചാരുനേത്രയും കവിവീരപത്നിയും സുസത്വയമായ താരയെ മന്ത്രിവർത്താർ ഒരുവിധം അവിടെനിന്നു വിലക്കി. തത്സമയം ശരചാപങ്ങൾ ധരിച്ച തന്റെ സമീപത്തു നില്ക്കുന്ന സൂര്യതുല്യകാന്തിയായ ശ്രീരാഘവനെ അവർ വീക്ഷിച്ചു. രാജലക്ഷണസമ്പന്നനും ചാരുനേത്രനും താൻ മുന്പൊരിക്കലും കണ്ടിട്ടില്ലാത്തവിധം മനോഹരരൂപനുമായ രാഘുകുലവീരനെ കണ്ട് മൃഗശാബാക്ഷിയായ താര “ഈ സൽപമാൻതന്നെയാണ് രാമചന്ദ്രനെന്നും” നിണ്ണയിച്ചു. ഉടനെ വിശുദ്ധസത്വയായ അവൾ അടക്കവയ്ക്കാത്ത ഹൃദയപീഡയോടും സന്താപസന്തപ്തമായ ശരീരത്തോടുംകൂടെ മഹേന്ദ്രനതുല്യം ദുരാസനമായ രാമചന്ദ്രന്റെ സ

മീപത്തേക്കു നിശ്ചയം പാഞ്ഞുചെന്നു. രണ്ടോളം പെണ്ണുക്കളും കൂടെയും മഹാനഭാവനയായ ആ പ്രഭുവോടു അവർ ഇങ്ങിനെ പ്രവചിച്ചു. “ഹേ! രാജാവേ! നിന്തിരുവടി അപ്രമേയനും അക്ഷയകീർത്തിയും ജിതേന്ദ്രിയനും ആജിയിൽ അധ്യക്ഷനമാണല്ലോ. രക്താക്ഷനും വിചക്ഷണനുമായ അങ്ങുൻ ക്ഷമാശീലനാണെന്ന കീർത്തി എങ്ങും റ്റാപിക്കുന്നു. ചിത്രകാമ്യകവും നിശിതബാണവും ധരിച്ചുനില്ക്കുന്ന മഹാബലനായ നിന്തിരുവടിയുടെ ദിഗ്വതേ ജസ്സു ലോകമുഴുവൻ പ്രകാശിക്കുന്നു. ദേവകാർയ്യാത്ഥം നിന്തിരുവടി മനുഷ്യരൂപം ധരിച്ചു സഞ്ചരിക്കുന്നു. ഏതൊരു സായകം കൊണ്ടു നിന്തിരുവടി എന്റെ കാന്തനെ കൊന്നുവീഴ്ത്തിയൊ ആ നിശിതസായകംകൊണ്ടുതന്നെ ഹേ! മഹാത്മൻ! അങ്ങുൻ എന്തെയും ഹനിക്കുക. ഞാൻ എന്റെ പതിയോടു ചെന്നുചേരട്ടെ. എന്നെ കൂടാതെ ബാലി ഒരിക്കലും പരിതുഷ്ടനാകയില്ല. അമലനേത്രനായ എന്റെ കാന്തൻ വിണ്ണിലും എന്നെത്തിരഞ്ഞു ടുഖിക്കും. എന്നോടുകൂടിയല്ലാതെ സുവിദ്വേഷിതകളും വിലാസവതികളുമായ അമരാംഗനമാരോടൊന്നിച്ചുപോലും രമിപ്പാൻ ഹേ! ജനകീപതെ! എന്റെ രമണൻ ഇഷ്ടപ്പെടുകയില്ല. അതിരമ്യമായ നഗേന്ദ്രതടത്തിൽ വിദേഹകന്യകയെ വേർപെട്ടു വസിക്കുന്ന നിന്തിരുവടിയെപ്പോലെത്തന്നെ എന്റെ പ്രാണനാഥനും ഹേ! ഭീനബന്ധോ! സ്വർഗ്ഗത്തിലായാൽപോലും എന്റെ വിരഹാനിമിത്തം നന്ന ടുഖിച്ചു വിവശനാകും. വനിതാവിയോഗഭുഖം ഇന്ന വിധമാണെന്നു യുവാവായ നിന്തിരുവടി അനുഭവിച്ചറിയുന്നതുണ്ടല്ലോ. എന്റെ അടർന്നാനിമിത്തം ഹരീശ്ചരൻ സന്തപിക്കാതിരിക്കട്ടെ. നിന്തിരുവടി എന്നെ ഹനിക്കുക. മഹാത്മാവായ അങ്ങുൻ സ്ത്രീവധത്തെ ഭയപ്പെടുന്നുണ്ടായിരിക്കാം. ആ ദോഷവും എന്റെ നിധനാനിമിത്തം നിന്തിരുവടിയെ ബാധിക്കുകയില്ല. ഇവന്റെ ആത്മാവുതന്നെ ഇവളിലും എന്ന തത്വത്തെ ഓർത്തു ഹേ! രാജപുത്ര! നിന്തിരുവടി എന്നെ നിഹനിക്കുക. സ്ത്രീഹത്തി അങ്ങയെ ബാധിക്കുകയില്ല. പുരുഷനു ഭാർയ്യാണു് ആത്മാവെ

ന്നു ശാസ്ത്രങ്ങളും വേദങ്ങളും ഉൽഘോഷിക്കുന്നു. കന്യാഭാനത്തിന്നു മീതെ യാതൊരു ഭാനവുമില്ലെന്നു വിജ്ഞാനികൾ വചിക്കുന്നു. ഹേ! നീര! ധർമ്മവേദിയായ നിന്തിരുവടി എനിക്കെത്രയും പ്രിയനായ ആ വീരപുമാനായി എന്നെ പ്രദാനംചെയ്യുക. ഈ ഭാനംകൊണ്ടു വീരവധംനിമിത്തമുള്ള ഘോരപാപം അങ്ങയെ വിട്ടുമാറും. ബാലിയാൾ വഞ്ചിക്കപ്പെട്ട് ആത്തയും അനാഥയുമായി ഭവിച്ചിരിക്കുന്ന ഞാൻ വധാഹ്വാനം. അതിന്നു നിന്തിരുവടി കനിയേണമെ. മത്തമാതംഗഗാമിയും പ്ലവഗേന്ദ്രനും ധീമാനും ദിവ്യമായ പൊൻമാല ധരിച്ചിരുന്നവനും വീരാഗ്രണിയുമായ എന്റെ നാമനോടു കൂടാത്തു ജീവിതം ഹേ! രഘുകലോത്തമ! എനിക്കു എത്രയും ദൃസ്സഹമാണ്.” ഈ വചനങ്ങൾ കേട്ടു മഹാമതിയായ രാമചന്ദ്രൻ ഹിതവചനങ്ങൾകൊണ്ടു താരയെ ഇങ്ങിനെ സമാശ്വസിപ്പിച്ചു. “ഹേ! വീരവല്ലഭ! നീ ഒട്ടും തെറ്റില്ലാത്തതാണ്. ലോകവും അതികലുള്ള വിവിധസുഖാസുഖങ്ങളും വിധികല്പിതങ്ങളാണ്. ഈ വിധികല്പിതങ്ങൾ മൂന്നുലോകത്തിന്നും തീരെ അനതിക്രമ്യങ്ങളുമാണ്. എന്നീ തത്വം ഓർത്തു ഭവതി പരിതൃഷ്ടയാക. നിന്റെ പുത്രൻ യുവരാജപട്ടം ചൂടട്ടെ. ഹേ! വീരാംഗനെ! വിധിവിഹിതം എപ്രകാരമൊ അപ്രകാരമെ എല്ലാം വന്നുകൂട്ട. ശുരവധുക്കൾ ഒരിക്കലും ഇതിൽ ദുഃഖിക്കാറില്ല.” പരന്തപനും പ്രഭാവസംയുക്തനുമായ ശ്രീരാഘവന്റെ ഈ ഹിതമിതഭാഷണങ്ങൾ കേട്ടു സുവേഷയും കപിവീരപതിയുമായ താര അല്പം ആശ്വസിച്ച്.

സക്തം-25

ലക്ഷ്മണസഹിതനായ ശ്രീരാഘവൻ തുല്യശോകത്തോടെ സുഗ്രീവാംഗദനാരേയും താരയേയും ആശ്വസിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിങ്ങിനെ വചിച്ചു. “നിങ്ങൾ ഈവിധം സന്തപിക്കുന്നത് മരിച്ചുകിടക്കുന്ന ഈ വീരന്റെ ശ്രേയസ്സിന്നു യോഗ്യമല്ല. ഇപ്പോൾ ചെയ്യേണ്ടതെന്തൊ അതു നിർദ്വിപ്ലവ സാധിക്കുക. കണ്ണനിൽ വാർത്ത മതി.

ലോകാചാരത്തെ പരിപാലിക്ക. ഈശ്വരകല്പനകൂടാതെ ലോകത്തിൽ ഒരു കാര്യവും സംഭവിക്കുന്നില്ല. എല്ലാറ്റിനും കാരണമുതൽ ഈശ്വരനാണ്. കർമ്മസാധനവും ഈശ്വരൻതന്നെ. ഒരുത്തനും ഒരുത്തന്റെയും നിയോഗത്തിന്നു കർത്താവല്ല. ഈശ്വരൻ ആത്മാവെ (തന്നെ) അതിക്രമിക്കുന്നില്ല. ഈശ്വരന്നു നാശവുമില്ല. കാരണവും അദ്ദേഹത്തിന്നില്ല. അദ്ദേഹത്തെ അതിക്രമിപ്പാൻ ഒരുവന്നു സാധ്യവുമല്ല. ആ പരമാത്മാവിന്നു പക്ഷപാതമില്ല. അദ്ദേഹത്തെ വശീകരിപ്പാനും ആർക്കും ശക്യമല്ല. അന്യപരാക്രമവും ആ ഉത്തമപുരുഷനിൽ ഏല്പിക്കയില്ല. ഈശ്വരന്നു മിത്രങ്ങളും ജ്ഞാതികളും ഇല്ല. അപരാധികളെ ഉചിതമാവേണം ഭയപ്പെടിക്കതന്നെ ചെയ്യുന്നു. ഈശ്വരൻ ദേഹികൾക്കു വശനല്ല. സർവ്വം ബാഹ്യവും ആ മഹാപുരുഷൻ വസിക്കുന്നു. ആ മഹാത്മാവിന്റെ ചേതനകർമ്മാണുഗുണമായ പ്രവൃത്തിവിശേഷത്തെ ജ്ഞാനികൾ മാത്രമേ കാണുന്നുള്ളൂ. ധർമ്മാർത്ഥകാമങ്ങൾ ഈശ്വരങ്കൽ നിയമേന സമർപ്പിതങ്ങളാണ്. ധർമ്മാർത്ഥകാമസംയോഗങ്ങളാൽ പരിപാവനമായ ക്രിയാഫലത്തെ ഇപ്പോൾ ബാലി നേടിക്കഴിഞ്ഞു. സ്വധർമ്മാചരണത്തിൽ ജിതനായ ഈ വാനരേശ്വരൻ ഇതാ സ്വർഗ്ഗം പ്രാപ്തമായി. ഹരിയുഗ്മപന്ന പ്രാപ്തമായ ഈ വിശിഷ്ടപദത്തിൽ നിങ്ങൾ സന്തപിക്കയല്ല വേണ്ടതു്. പരിതാപത്തെ അകറ്റുക. മേലിൽ വേണ്ടതു ചെയ്യുക.” അന്നന്തരം പരവീരഹന്താവായ ലക്ഷ്മണൻ ശോകസന്തപ്തനായ സുഗ്രീവനോടു് ഹൃദ്യവചനങ്ങൾ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. “ഹേ! സുഗ്രീവ! ബാലിയുടെ പ്രേതകാര്യങ്ങൾ യഥാവിധി അനുഷ്ഠിക്ക. ശവസംസ്കാരത്തിന്നു വേണ്ടുന്ന ഉണക്കവീരകൾ സംഭരിപ്പാൻ വേഗം ആജ്ഞാപിക്ക. ദിവ്യമായ ചന്ദനമുട്ടികളും യഥേഷ്ടം കൊണ്ടുവരട്ടെ. ദീനചേതസ്സായ അംഗദനെ വേണ്ടുവേണം ആശ്വസിപ്പിക്ക. “നീ ബാലിശബ്ദധിയായി ഭവിക്കരുതു്. പുരം മുഴുവൻ നിനക്കധീനമാണ്.” എന്നും മറ്റുമുള്ള ആശ്വാസവാക്കുകൾ നീ അവനോടു പറയുക. മംഗ്യങ്ങൾ, വിവിധവസ്ത്രങ്ങൾ, ഘൃതങ്ങൾ, തൈലങ്ങൾ, സുഗന്ധ

വസ്തുക്കൾ എന്നിവയെല്ലാം അംഗമൻ തയ്യാറാക്കട്ടെ. ഹേ! താ
 റെ! നീ വേഗം ചെന്നു പല്ലക്കു കൊണ്ടുവരുവിക. എല്ലാം വള
 രെ ജാഗ്രതയോടെ വേണം. വിശേഷിച്ചും അലസത കൈക്കൊ
 ളേണ്ടുന്ന അവസരമല്ല ഇത്. ബാലിയുടെ ജഡത്തെ ശിബിക
 യിലേറിക്കൊണ്ടുപോവാൻ സമത്വവും കരുത്തുമായ കറെറാ
 നരന്മാർ ഒരുങ്ങിനില്ക്കട്ടെ.” സമിതാനന്ദവർഗ്ഗിതനും പരവീര
 ഘാതിയുമായ ലക്ഷ്മണൻ സഗ്രീവനോടിങ്ങിനെ പറഞ്ഞ് ഭാരതസ
 മീപം സ്ഥിതിചെയ്തു. ലക്ഷ്മണന്റെ വാക്കുകൾ കേട്ട താര അതി
 ദ്രുതം അരമനയിൽ ചെന്നു ശിബിക കൊണ്ടുവരുവിച്ചു. ശുരരും
 ബലവാന്മാരായ വാനരന്മാരായ് വഹിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന ആ ശിബി
 ക രമണീയവും ഭദ്രാസനങ്ങൾകൊണ്ടു സുന്ദനതൂല്യം ശോഭയുള്ള
 തുമായിരുന്നു. പക്ഷികളുടെയും ഭൂമങ്ങളുടെയും കൃത്രിമരൂപങ്ങൾ
 അതിന്നു ചുറ്റും സശോഭം പരിലസിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. വിചിത്രതര
 മായ ലേഖങ്ങൾകൊണ്ടു അതിന്റെ ശോഭ ശതതൂണീഭവിച്ചിരുന്നു.
 ജാലവാതായനങ്ങളാൽ എത്രയും രമ്യമായിരുന്ന ആ ശിബിക വി
 ശ്വകർമ്മവിനിർമ്മിതമായിരുന്നു. സിദ്ധവിമാനംപോലെ അതു ഉൽ
 കൃഷ്ടതമായും വിപലമായും വിളങ്ങിക്കണ്ടു. മിനുസപ്പണിചെയ്ത
 നിർമ്മിത ഭാരനിർമ്മിതമായ ഒരു പവ്വതംപോലെ ആ ശിബിക ദൃശ്യ
 മായി. വിചിത്രമാല്യങ്ങളാലും കൊത്തുവേലകളാലും വരാഭരണ
 ങ്ങളാലും മോഹനസുരൂപമോടെ വിളങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്ന ആ ശി
 ബികക്കു ചുറ്റും വനങ്ങൾ, ഉപവനങ്ങൾ, കന്ദരങ്ങൾ ബഹു മോ
 ടിയുള്ള മറ്റു രൂപങ്ങൾ എന്നിവ എത്രയും മനോഹരമാവണ്ണം
 ചിത്രീകരിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. രക്തചന്ദനലേപനത്താൽ അതു ബാ
 ലസ്യുന്നു തൂല്യം അരുണവർണ്ണമായി പരിലസിച്ചു. ആ പല്ലക്കു
 കൊണ്ടുവരുന്നതു കണ്ടു ശ്രീരാമചന്ദ്രൻ ലക്ഷ്മണനോടു “ബാലി
 യെ വേഗം എടുപ്പിച്ചു കൊണ്ടുപോയി വിധിപ്രകാരം അവന്റെ
 ശേഷക്രിയകൾ നടത്തുക.” എന്നിങ്ങിനെ ആജ്ഞാപിച്ചു. അന
 ന്തരം സഗ്രീവാംഗമന്മാർ കേണാത്തുകൊണ്ടു മൃതനായ ബാലിയെ
 താങ്ങിയെടുത്തു പല്ലക്കിൽ കയറ്റി. വിഗതചേതനനായ ആ വാ

നരേശ്വരനെ ചിവിധ വസ്ത്രമാലയാദികൾകൊണ്ടു വേണ്ടുവണ്ണം അലങ്കരിച്ചശേഷം പ്ലവഗത്രേഷ്ഠനും കപിരാജനുമായ സുഗ്രീവൻ “ആയുസ്സനു വേണ്ടുന്ന ശേഷക്രിയകൾ നടത്തുവാൻ സർവ്വ വാനരന്മാരും പുറപ്പെട്ടുവിൻ. വിവിധരത്നങ്ങൾ യഥേഷ്ടം ഭാനുചെയ്തു കൊണ്ടു ചിലർ ശിബികക്കു മുമ്പിലും പിമ്പിലുമായി നടക്കുക” എന്നിങ്ങനെ ആജ്ഞാപിച്ചു. രാജോചിതമായ സമ്പൽസമൃദ്ധിയോടെ അവർ ബാലിയുടെ ശേഷക്രിയകൾ അതിഭംഗിയായി നിർവ്വഹിച്ചു. ഹതഭയോക്താവായ താര തുടങ്ങിയ വാനരനാരികൾ അംഗഭനെ കെട്ടിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ടു അതികരുണം കേണാത്തു. ഹേ! വീരവീര!” എന്നിങ്ങനെ വിളിച്ചു കരഞ്ഞുകൊണ്ടു അവർ ശിബികക്കു പിമ്പെ നടന്നു. ഹതനാഥകളായ താര തുടങ്ങിയ സർവ്വ വാനരസ്ത്രീകളും തങ്ങളുടെ നാമനെപ്പറ്റി ടുങ്ങി കണ്ണനീരിൽ ആണ്ടു. അവരുടെ ആത്മസ്വരത്താൽ വനം മുഴുവൻ മാറൊലിക്കൊണ്ടു. കാനനം തന്നെ കേണാക്കുന്നതുപോലെ തോന്നിപ്പോയി. ശോകകൾഗിതമായ ആ വാനരന്മാരെല്ലാം അതിവേഗം നടന്ന ഒരു മലമ്പുഴക്കു സമീപം ചെന്നുചേർന്നു. അതിനുമുമ്പുള്ള ഒരു മണൽത്തിട്ടിൽ അവർ നല്ലൊരു ചിതകൂട്ടി. ശിബിക വഹിച്ചിരുന്ന വാനരന്മാർ അതിനെ തോളിൽനിന്നും താഴെ ഇറക്കിവെച്ചു. തത്സമയം ആ വാനരസംഘം മുഴുവൻ ശോകസംഭരണമായ ചിത്തത്തോടെ മെഴുനും കൈക്കൊണ്ടു. പല്ലക്കിന്നു സമീപം നിന്നുകൊണ്ടിരുന്ന ശോകകൾഗിതയായ താര ഗതജീവമായ തന്റെ ഭർത്തൃശരീരം താങ്ങിയെടുത്തു തന്റെ അങ്കത്തിൽവെച്ചു കൊണ്ടിങ്ങനെ വിലപിച്ചു. “ഹാ! വാനരമഹാരാജൻ! ഹാ! ഹാ! പ്രാണവല്ലഭ! ഹാ! ഹാ! മഹാഹ്! ഹാ! ഹാ! മഹാബാഹ്! ഹാ! ഹാ! പ്രാണവത്സവ! ശോകസംപീഡയാൽ ഹതജീവിതയായ ഇവളെ നിന്തിരുവടി നന്നു നോക്കുക. ഹേ! മാനസ! പ്രാണൻ പോയിട്ടുംകൂടി നിന്തിരുവടിയുടെ വദനത്തിൽ പ്രസന്നതയും പെരുഷവും ഉജ്ജ്വലിക്കുന്നു. സജീവനായ ഒരുവന്റെതെന്നപോലെ ഹേ! നാഥ! നിന്തിരുവടിയുടെ മുഖം അസ്സാക്ഷ്യവണ്ണത്തോടെ

വിളങ്ങുന്നു. രാമസ്വരൂപം ധരിച്ചവൻ ഹാ! വാനരായിപ്പ! അ
 ന്നകൻതന്നെയാണ് നിന്തിരുവടിയെ ഈവിധം ഹനിച്ചത്. ഒരേ
 ഒരു ബാണത്താൽ ഈ വനത്തിൽ പരിതൃഷ്ഠിയോടെ വസിച്ചുപോ
 രുന്ന ഞങ്ങൾക്കെല്ലാം ശ്രീരാഘവൻ വൈധവ്യം നൽകിയല്ലോ.
 ഹേ! രാജേന്ദ്ര! നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രാണവല്ലഭമായ ഈ വാന
 രസ്ത്രീകളെല്ലാം കാൽനടയായി നന്ന കഷ്ടപ്പെട്ടുകൊണ്ട് ഇവിടെ
 ആഗതരായിരിക്കുന്നതു നിന്തിരുവടി അറിയുന്നില്ല. ഇന്ദുവടനക
 ലായ ഇവർ നിന്തിരുവടിയുടെ ഇഷ്ടപതിമാരല്ലയോ? പ്ലവഗേശ്വ
 രനായ സുഗ്രീവനെയും നിന്തിരുവടി ഒന്നു നോക്കാത്തതെന്താണ്?
 ഹേ! രാജേശ്വര! താരൻ തുടങ്ങിയ അങ്ങയുടെ സചിവമുഖ്യന്മാരും
 ഇതാ അങ്ങക്കു ചുറ്റും വന്നുനില്ക്കുന്നു. ഹേ! അനൂപ! നിന്തിരു
 വടിയുടെ പൌരജനങ്ങളും ദുഃഖപാരവശ്യത്തോടെ നിന്തിരുവടി
 യെ ചൂഴ്ന്നുനില്ക്കുന്നതു നോക്കുക. ഹേ! അരിന്ദമ! ഇവരെല്ലാം
 അങ്ങനെയുമോചിതം പിരിച്ചയക്കുക. പിന്നീടു മന്ദമനാൽ അന്ന
 ഗൃഹീതരായ നമുക്ക് ഈ വനത്തിൽ യഥേച്ഛം വിഹരിക്കാം.”
 ഭർതൃശോകത്താൽ ഈവിധം വിലപിക്കുന്ന താരയെ ശോകകൾ
 തകളായ മറ്റു വാനരസ്ത്രീകൾ ഒരുവിധം അവിടെനിന്നും എഴുന്നീ
 ളിച്ചു. അനന്തരം വിഷാദത്താൽ അഭിഹതേന്ദ്രിയനായ അംഗദൻ
 കഠിനതരം രോദനംചെയ്തുകൊണ്ട് സുഗ്രീവനോടുകൂടെ ബാലിയു
 ടെ മൃതശരീരത്തെ എടുത്തു ചിതയിൽ വെച്ചു. ചിതക്കു തീ കൊ
 ടുത്ത് അവർ യഥാവിധി ചിതയെ പ്രദക്ഷിണംചെയ്തു. ഭീരുത്വത്താ
 ക്കു കോപ്പുകൂട്ടിയിരിക്കുന്ന തന്റെ പിതാവിന്റെ സംസ്കാരാദിക
 ലെല്ലാം അംഗദൻ യഥാവിധി ആചരിച്ചു. പിന്നീടു വാനരന്മാർ
 പരിശുദ്ധജലം നിറഞ്ഞ ആ നദിയിൽ ചെന്നിറങ്ങി ബാലിക്കു ഉട
 കം നല്കി. ദുഃഖവിഹ്വലനായ സുഗ്രീവനോടുകൂടെ മഹാമതിയായ
 ലക്ഷ്മണനും തുല്യദുഃഖം കൈക്കൊണ്ടു പ്രേതകാലും വേണ്ടുവണ്ണം
 നിവൃത്തിച്ചു. ഈവിധം ഇക്ഷ്വാകുലവരിഷ്ടനായ ശ്രീരാഘവന്റെ
 ബാണമേറു ഹതനായ ആ വീരപുരുഷന്റെ മൃതശരീരം ഭവീ
 ഷ്ഠിച്ച് സൗമിത്രിയോടുകൂടെ സുഗ്രീവൻ രാമാന്തികം പ്രാപിച്ചു.

സക്തം-26

അനന്തരം ശോകാഭിസംരംഭിപ്പുകായി ക്ലിന്നവസനത്തോടെ നില്ക്കുന്ന സുഗ്രീവനെ മന്ത്രിപുത്രതികൾ മുഴുനുകൂടി. ബ്രഹ്മസന്നിധിയിൽ മഹാഷിമാരെന്നപോലെ അവർ മഹാബാഹുവും അക്ലിഷ്ടകാരിയുമായ ശ്രീരാമഭദ്രനെ അഞ്ചലിവെയ്ക്കുകയും കാഞ്ചനശൈലപ്പുതിയും തരുണഭാസ്കരസന്നിഭനും മഹാഭാഗനുമായ ഹന്തമാൻ തൊഴുതുകൊണ്ട് ശ്രീരാമനോടിങ്ങിനെ ഉണർത്തിച്ചു. “പ്രഭോ! നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രസാദംനിമിത്തം ഭക്താപവും പിതൃപൈതാമഹവുമായ ഈ വാനരമഹാരാജ്യം സുഗ്രീവനും ലഭിച്ചു. ഇനി നിന്തിരുവടിയുടെ അനുജന്മയോടുകൂടെ സുഗ്രീവൻ പുരിയിൽ പ്രവേശിച്ച് ബന്ധുചിത്രസമേതം രാജ്യകാര്യങ്ങളെല്ലാം ശുഭമാംവണ്ണം നടത്തട്ടെ. അതിന്നു നിന്തിരുവടിയ്ക്കു കൃപയുണ്ടാകേണമെ. സുഗ്രീവൻ വിധിപൂർവ്വം സ്നാനാദികൾ നിർവ്വഹിച്ച് ഗന്ധപുഷ്പങ്ങൾകൊണ്ടും മാലുക്കൾകൊണ്ടും നിന്തിരുവടിയെ വിശേഷിച്ചും അർച്ചിക്കേണ്ടതാണ്. ഫേ! രാമചന്ദ്ര! നിന്തിരുവടി മനോജനമായ ഈ കിഷ്കിന്ധയിൽ എഴുന്നള്ളി വാനരരാജ്യം സുഗ്രീവനും നല്കുക. വാനരന്മാരുടെ ഹൃദയം കഴുപ്പിച്ച് അവരെ സ്വാമിയായ സുഗ്രീവനോടു യോജിപ്പിക്കുവാൻ നിന്തിരുവടി കനിയേണമെ.” മാരുതിയുടെ ഈ വാക്കുകൾ ഭക്ത പരവീരഘാതിയും ബുദ്ധിമാനും വാക്യകോവിദനുമായ ശ്രീരാഘവൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. “ഫേ! സൌമ്യ! പിതൃവാക്യപരിപാലനാത്മമാണ് ഞാൻ വനം പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നത്. പതിന്നാലു കൊല്ലം ഞാൻ ഒരു പുരിയിലൊ ഗ്രാമത്തിലൊ പ്രവേശിക്കുന്നതല്ല. ഫേ! ഹന്തമാൻ! വാനരശ്രേഷ്ഠനും ശുരനുമായ സുഗ്രീവൻ രമ്യവും സുസമുദ്ധവുമായ കിഷ്കിന്ധയിൽ ചെന്നു രാജ്യം വിധിപ്രകാരം കയ്യേല്ക്കട്ടെ. വൃത്തജ്ഞനും വൃത്തസമ്പന്നനും ഉദാരബലവിക്രമനുമായ സുഗ്രീവൻ അഭിഷേകം ചെയ്യുന്നതോടുകൂടി ഫേ! വീര! അംഗദനെ യുവരാജാവാക്കി വാഴിക്ക. ഈ

കാൽ പ്രത്യേകം നിർവ്വഹിക്കേണ്ടതാണ്. ഹേ! സുഗ്രീവ! സോദ
രപുത്രനായ ഇവനെ നീ നിന്റെ സോദരനെപ്പോലെ കരുതുക.
വീര്യശൗര്യങ്ങൾകൊണ്ടു നിനക്കു തുല്യനാണ് ഈ കുമാരൻ. എല്ലാം
കൊണ്ടു അഭീനാത്മാവായ അംഗദൻ യുവരാജപദത്തിന്നു തക്ക
ഭാജനമാണ്. ഹേ! സൌമ്യ! ഇതാ പുത്രമഴയാരംഭിച്ചു. ജലപ്ര
വാഹത്തോടുകൂടിയ ത്രാഘണമാസമായി. ഇനി നാലു മാസം വ
ഷം തന്നെ. ഈ കാലം ഒന്നുകൊണ്ടും ഉദ്യോഗത്തിന്നു പറ്റിയ
തല്ല. ഉഷ്ണവും നി രമ്യമായ നിന്റെ പുരിയിൽ ചെന്നുചേരുക.
ലക്ഷ്യനനോടുകൂടി ഞാൻ ഈ പാർവതത്തിങ്കൽ വസിച്ചുകൊള്ളാം.
സമുപനാഹരങ്ങളും സുവിശാലങ്ങളുമായ അസംഖ്യം ഗുഹകൾ ഇവി
ടെയുണ്ട്. നല്ല കാറ്റ്, ശുദ്ധജലം നിറഞ്ഞ തടാകങ്ങൾ, അവ
യിൽ വികസിച്ചുനില്ക്കുന്ന പത്മമാലുലങ്ങൾ എന്നിവകൊണ്ട്
ഈ വനഭാഗം ഹൃദയംഗമം തന്നെ. കാർത്തികമാസം അനുപ്രാ
പ്തമാകുമ്പോൾ നീ രാക്ഷസവധത്തിന് ഉദ്യമനാകുക. അതു
വായുക്കു നമുക്കു കാലമുണ്ടല്ലോ. ഇതു നീ പ്രത്യേകം ഓർമ്മവെക്ക
ണം. ഹേ! സൌമ്യ! ഇപ്പോൾ നി പുരിയിൽ ചെന്നു രാജ്യം
കയ്യേറ്റ് നിന്റെ സുഹൃത്തുക്കളെ സന്തുഷ്ടരാക്കുക.” ഇപ്രകാ
രം ശ്രീരാഘവന്റെ അനുജന്മയോടുകൂടെ സുഗ്രീവൻ ഖാലി പാ
ലിച്ചുപോന്നിരുന്ന സുരമ്യമായ കിഷ്കിന്ധയിൽ പ്രവേശിച്ചു. തൽ
ക്ഷണം അസംഖ്യം വാനരന്മാർ ചുറ്റും വന്നുകൂടി വാനരശാപനെ
അഭിവാദ്യംചെയ്തു. സർവ്വ പരവാസികളും ഹരീശ്ചരനെ ഭക്തിപൂ
ര്യരും വീണു നമസ്കരിച്ചു. വീര്യവാനായ സുഗ്രീവൻ സൌമ്യവാ
ക്കകൾവെച്ചു് അവരെല്ലാം എഴുനീല്പിച്ചു. അനന്തരം മഹാബ
ലനായ അവൻ തന്റെ ഭ്രാതാവിന്റെ പ്രശാന്തമായ അന്തഃപു
രത്തെയും ചെന്നു വീക്ഷിച്ചു. സഹസ്രാക്ഷനെ അമാരന്മാരെന്ന
പോലെ ഹരിപ്രവീരനായ സുഗ്രീവനെ വാനരഗണങ്ങൾ കാലം
വൈകാതെ രാജാവായി അഭിഷേകംചെയ്തു. ഹേമചരിഷ്ഠതയായ
വെങ്കൊറാക്കുട്ടി, പൊൻപിടിയിട്ടു ശോഭിക്കുന്ന ശുഭചാപരങ്ങൾ
യശസ്സരമായ ഹേമദണ്ഡം, സർവ്വവിധമായ ഭിച്യുരണങ്ങൾ, ക്ഷീര

വൃക്ഷങ്ങളുടേയും ഓഷധികളുടേയും ബീജങ്ങൾ, തീളിരുകൾ, കസുമങ്ങൾ, ശുദ്ധവസ്തുക്കൾ, ശ്രേഷ്ഠതരമായ അനുലേപനങ്ങൾ, സുരഭീലമാലുക്കൾ, നീലത്താമരകൾ, സുഗന്ധചന്ദനങ്ങൾ, തുമണമുള്ള കിഷ്കിന്ദികൾ, അക്ഷതം, ജാതരൂപം, ഞാഴലരി, തേൻ, നെയ്യ്, തൈർ; പുലിത്തോൽ, പന്നിത്തോൽ മുതലായവകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ ചെരിപ്പുകൾ, മന്ദയാല, ഗോരോചനം തുടങ്ങിയ വസ്തുക്കൾ ഇവയെല്ലാം വാനരകന്യകമാർ സന്തോഷസമന്വിതം സംഭരിച്ചു. രത്നവസ്ത്രാദികൾ, പലവിധവിഭവങ്ങളാടുകൂടിയ ഭോജനങ്ങൾ ഏന്നിവകൊണ്ടു കപിവരന്മാർ യഥാവിധി ബ്രാഹ്മണശ്രേഷ്ഠരെ പരിതോഷിപ്പിച്ചു. മാന്ത്രികർ ദർശയെടുത്തു വിരിച്ച് പരിശുദ്ധമായ ഹവിസ്സൊഴിച്ചു ഹോമാഗ്നി വളർത്തി. വിധിപ്രകാരം മന്ത്രമുച്ചരിച്ചുകൊണ്ട് അവർ ഹോമം തുടന്നു. മനോഹരമായൊരു മണിമണ്ഡപത്തിൽ വിചിത്രമാലുക്കൾകൊണ്ടും ശ്രേഷ്ഠാസ്ത്രരണങ്ങൾകൊണ്ടും ശോഭിക്കുന്ന ഹേമനിമിതമായൊരു മഞ്ചത്തിന്മേൽ അവർ സുഗ്രീവനെ മന്ത്രപൂർവ്വകം പ്രാങ്ങ് മുഖനായിരുത്തി. പരിസരങ്ങളിലുള്ള നദീനദങ്ങളിൽനിന്നും സമുദ്രത്തിൽനിന്നും സ്വർണ്ണകുണ്ടങ്ങളിൽ സംഭരിച്ചുവെച്ചിരുന്ന സുഗന്ധികളും പരിപൂതങ്ങളുമായ തീർത്ഥങ്ങൾ അവർ കൂട്ടിക്കലർന്നു. ശുഭങ്ങളായ ഋഷഭകൂടാരങ്ങൾ കൊണ്ടും കാഞ്ചനകലശങ്ങൾകൊണ്ടും ആ തീർത്ഥത്തെ കോരിയെടുത്ത് വിധിപ്രകാരവും ശാസ്ത്രഹിതമനുസരിച്ചും ഗവൻ, ഗവാക്ഷൻ, ഗവയൻ, ഗന്ധമാദനൻ, ശരഭൻ, മൈന്ദൻ, വിവിദൻ, ഹന്ത്രമാൻ, ജാംബവാൻ, നളൻ തുടങ്ങിയ വാനരന്മാർ വസുക്കൾ സഹസ്രാക്ഷണായ വാസവനെയെന്നപോലെ സുഗ്രീവനെ അഭിഷേകം ചെയ്തു. തൽക്ഷണം സർവ്വ വാനരന്മാരും ഹൃഷ്ടചിത്തരായി പലവിധം ആനന്ദവിളിച്ചു. ശ്രീരഘുവീരന്റെ ആജ്ഞയനുസരിച്ച് ഹരിപുംഗവനായ സുഗ്രീവൻ പ്രീതിപുരസ്സരം അംഗദനെ ആലിംഗനം ചെയ്തുകൊണ്ട് അവനെ യുവരാജാവാക്കി വാഴിച്ചു. ഇതു കണ്ടു സുസംപ്രീതരായ ഹരിയുഗ്മപന്മാർ “ഈ കൃത്യം ഏതരും ഉചിതമായി. മഹാത്മാവായ സുഗ്രീവന്റേയും രാമലക്ഷ്മണ

നാരുടേയും മനോഹരണത്തിന്നു പററിയ കർമ്മംതന്നെ ഇത്.” എ
ന്നിങ്ങിനെയുള്ള ഉത്സാഹശബ്ദങ്ങൾ. പലവട്ടവും പുരവാസിക
ളിൽനിന്നും മുഴങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്നു. പ്രഹൃഷ്ടചിത്തരായ വാനരന്മാ
രുടെ ആപ്പുവിളിയാൽ കിഷ്കിന്ധാപുരം മാറൊലിക്കൊണ്ടു.
മിന്നിത്തിളങ്ങുന്ന കൊടിമരങ്ങൾ, കൊടിക്കൂറുകൾ എന്നിവകൊ
ണ്ടു പുരം സമോഹനതരം ശോഭിച്ചു. കപിസൈന്യനാഥനായ
സുഗ്രീവൻ ഈ മഹാഭീഷകത്തെ സംബന്ധിച്ച് പുണ്ണവിവര
ങ്ങൾ ഉദാരശീലനായ രാമനെ അനുതന്നെ അറിയിച്ചു. ഇങ്ങി
നെ വീഴ്ചവാരിധിയായ സുഗ്രീവൻ തന്റെ പ്രാണവല്ലഭയായ രാമ
യെ പ്രതിപദിച്ച് മഹേന്ദ്രന്നു തുല്യം മഹാപ്രതാപത്തോടെ രാജ്യ
വും കയ്യേറും.

സർഗ്ഗം-27

രാജ്യാഭിഷിക്തനായ സുഗ്രീവൻ വാനരന്മാരോടുകൂടെ കിഷ്കി
ന്ധാപുരിയിലും ശ്രീരാമചന്ദ്രൻ ലക്ഷ്മണനോടുകൂടെ പ്രസ്രവണഗി
രിയിലും വസിച്ചുപോന്നു. ശാസ്ത്രലന്തനങ്ങളും സിംഹേന്ദ്രഗർജ്ജന
ങ്ങളുംകൊണ്ടു സുഭീമമായിരുന്ന ആ പർവ്വതം അസംഖ്യം ലതാഗുല
ങ്ങളാൽ ആവൃതമായ നാനാ തരുസമൂഹങ്ങൾകൊണ്ടു ഉപഗുലവു
മായിരുന്നു. അതിന്റെ വിവിധഭാഗത്തും ഋക്ഷവാനരന്മാർ, ഗോപു
ഷ്ടങ്ങൾ, കടുപ്പു ചുകുർ തുടങ്ങിയ അസംഖ്യം ജന്തുക്കൾ അധിവ
സിച്ചിരുന്നു. ശുദ്ധജലം നിറഞ്ഞ സരിത്തൂക്കൾ, മേഘസന്നിഭമാ
യ ആ പർവ്വതത്തിൽ സദാ പ്രവഹിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ആ ശൈല
ശിഖരത്തിൽ അത്യന്തം വിശാലമായൊരു ഗുഹയിലാണ് ശ്രീരാമ
വൻ സൗമിത്രിയോടുകൂടെ വസിച്ചാൻ രീച്ചയാക്കിയത്. സുഗ്രീ
വനുമായി സഖ്യാചൈതന്യശേഷം ശ്രീരാമവൻ വിനീതനും ശ്രീമാനു
മായ തന്റെ സോദരനോടു കാലാനുയുക്തം ഇങ്ങിനെ വചിച്ചു.
“ഹേ! അരിന്ദമ! കളുത്ത മാരുതനോടുകൂടെ അതിവിശാലമായ ഈ
ഗിരിഗുഹയും എത്രയും രമ്യംതന്നെ. സൗമിത്രേ! ഈ വർഷകാലം

മുഴുവൻ നമുക്കിവിടെ വ്സിക്കാം. അത്യുന്നതമായ ഈ ഗിരിശ്രംഗം നോക്കുക. വെളുത്തതും കറുത്തതും താമ്രവർണ്ണവുമായ ശിലകളാൽ ഈ പർവ്വതം എത്രയും മനോഹരമായിരിക്കുന്നു. നാനാധാതൃക്കൾ, ദരിനിർദ്ധരങ്ങൾ, വിവിധവൃക്ഷഘണ്ഡങ്ങൾ, ചാതചിത്രലതാജാലങ്ങൾ എന്നിവകൊണ്ടു നിറഞ്ഞ ഈ പർവ്വതം വിഹംഗമങ്ങളുടെ ആരവത്താലും കേകികളുടെ കളികളിതത്താലും സർവ്വതുമ്പങ്ങളിലൊഴുകിയിരിക്കുന്നു. ഇതാ പുഷ്പിച്ചുനില്ക്കുന്ന പിച്ചുകും, മല്ലുകരിനൊച്ചി, കരണ്ടകം, കടമ്പ, പയനി മുതലായ വെടികൾ മോഹനങ്ങൾ തന്നെ. ഉദ്ഘോഷങ്ങളും ദരഭിതങ്ങളുമായ പക്ഷജങ്ങൾ കൊണ്ടു മണ്ഡിതമായ അതാ ആ പൊയ്യയും ഇവിടെനിന്നു അധികം ദൂരത്തിലല്ല. ഈ ഗുഹ ഈശാനകോണിലാണല്ലോ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നത്. അതിനാൽ ഇതു വസിപ്പാൻ എത്രയും ശുഭമായതാണ്. ഇതിന്റെ പിൻവശം അല്പം ഉയർന്നിരിക്കുകൊണ്ടു അധികമായ കാര്യം അകത്തു പ്രവേശിക്കുകയില്ല. ഇതാ ഗുഹാമുഖത്തിൽ സമനിരപ്പോടുകൂടിയ വലിയൊരു ശിലയും ഉണ്ടു്. അതു മിനുരതു അഞ്ജനംപോലെ പ്രശോഭിക്കുന്നു. അതാ ഉത്തരദിക്കിൽ കരിങ്കാറകൾപോലെ ഗിരിശ്രംഗങ്ങൾ ഉയർന്നു കാണുന്നു. കൈലാസപർവ്വതംപോലെ ശോഭനവർണ്ണവും നാനാ ധാതൃക്കൾകൊണ്ടു സുവിഭൂഷിതവുമായ മറ്റൊരു ശൈലം ദക്ഷിണദിക്കിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. നിമ്ബലജലംകൊണ്ടു സമ്പൂർണ്ണമായ ഒരു നദി ഗുഹയുടെ കിഴക്കു് പൂർവ്വദിങ്ക്വമായി ത്രികൂടത്തിങ്കൽ ജാഹ്നവിയെന്നപോലെ ഭൂതതരം പ്രവഹിക്കുന്നു. ചെമ്പകം, തിലം, താലം, തമാലം, അതിമുക്തകം, പത്മകം, സരളം, അശോകം എന്നിവ ഇതിന്റെ ഇരുകരയ്ക്കും നില്ക്കുന്നതു നോക്കുക. തൊടുകാര, വഞ്ഞി, ഇലഞ്ഞി, കേതകം, കൊന്ന, ഹിന്താലം, പാഷാണി, ചുരൽ, ഇവ പുത്തു തഴച്ചു് വസ്ത്രാലംകൃതകളായ പ്രമദമാരെപ്പോലെ പരിലസിക്കുന്നു. പക്ഷികളുടെ മഞ്ജുളകളിതം, അന്യോന്യപ്രണയത്തോടുകൂടിയ ചക്രവാകങ്ങളുടെ പലവിധം ചേഷ്ടകൾ എന്നിവകൊണ്ടു് ഈ വനം സുവിചിത്രംതന്നെ. ഹംസങ്ങൾ, പത്മങ്ങൾ, മനോജ്ഞങ്ങളായ

പുളിനങ്ങൾ എന്നിവയാൽ ഈ നദി സർപ്പാഭരണവിളിപ്പിച്ചിരുന്നതായ ഒരു വരാഹനയെപ്പോലെ ശോഭിക്കുന്നു. ചില സ്ഥലങ്ങൾ നീലോല്പലങ്ങൾകൊണ്ടു സംഘനമായിരിക്കുന്നുണ്ട്. മറ്റു ചിലേടത്തു രക്തോല്പലങ്ങൾ വികസിച്ചുനില്ക്കുന്നു. ചില ദിക്കിൽ ശുക്ല വണ്ണമുള്ള കുമ്പുരങ്ങൾ പ്രശോഭിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെ ഈ നദി എങ്ങും രമണീയകാഴ്ചകൾകൊണ്ടു നിറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. നീക്കോഴികൾ, മയിലുകൾ, ക്രൗഞ്ചങ്ങൾ തുടങ്ങിയ പക്ഷികളുടെ നിനഞ്ഞാലും ദിവ്യന്മാരായ മഹഷിമാരുടെ സന്നിക്ഷത്താലും ഈ നദി ഹേ! സൗമിത്രേ! ഹൃദയാകർഷകം തന്നെ. ഇതാ നോക്കുക! ചന്ദനവൃക്ഷം സുരചിതമെന്നപോലെ ഇവിടെ പംക്തിപംക്തിയായി നില്ക്കുന്നു. ദിക്കുകൾ പ്രത്യേകം പ്രത്യേകം ശോഭയോടെ വിളങ്ങുന്നു. മനസ്സുകല്പത്തിൽപോലും ഈവിധകാഴ്ചകൾ അത്ര സുലഭമല്ല. ഹേ! ശത്രുവിമർദ്ദന! എല്ലാകൊണ്ടും ഈ പ്രദേശം സുരമണീയം തന്നെ. ഇവിടെ നമുക്കു സസുഖം വസിക്കാം. സുഗ്രീവന്റെ മനോജ്ഞമായ പുരിയും അതിന്നു ചുറ്റുമുള്ള ചിത്രകാനനങ്ങളും ഇവിടെനിന്ന് അധികം ദൂരത്തിലുമല്ല. അതാ ഗീർവാദിത്രനിഘോഷങ്ങൾ കേൾക്കുന്നു. മുദംഗശബ്ദമിശ്രിതമായ വാനരന്മാരുടെ നട്ടുനാടാലാഷങ്ങളും വ്യക്തമായി കേൾക്കുന്നുണ്ട്. കപീന്ദ്രനായ സുഗ്രീവൻ രാജ്യശ്രീ ലഭിച്ചു. അവൻ ഇഷ്ടപത്നിയേയും പ്രാപിച്ചു. സുഹൃത്ജനങ്ങളോടുകൂടെ ഇപ്പോൾ വിഹരിക്കുകയാണ്.” ഇപ്രകാരം വചിച്ച ശ്രീരാഘവൻ ലക്ഷ്മണനോടുകൂടെ ദരീകുളങ്ങളാൽ മനോഹരമായ പ്രസ്രവണപവ്വതത്തിൽ നിവസിച്ചുപോന്നു. ബഹുസമ്പത്തിയോകൂടിയ ആ ഗിരിയിലെ നിവാസം അവർക്ക് എത്രയും ആനന്ദപ്രദമായിരുന്നു. എങ്കിലും അപഹൃതയായ തന്റെ പ്രാണവല്ലഭയുടെ അനുസ്മരണയാൽ രാമചന്ദ്രൻ രതി ഒന്നിലും ഉണ്ടായില്ല. ഉദിച്ചുയരുന്ന ശശാങ്കന്റെ മനോഹരകാഴ്ചയാൽ രാത്രിയിൽ നിദ്രയും ആ പുരുഷപുംഗവനെ വിട്ടുമാറി. തന്നിമിത്തമുണ്ടായ ദുഃഖത്താൽ ശ്രീരാഘവൻ ബാഷ്പോപഹതചേതനനായി. ശോകപരായണനായി സർപ്പാ പൊഴിക്കുന്ന കണ്ണനീർ ത

ന്റെ സോദരനെ സമാധാനിപ്പിച്ചാൻ തുല്യദുഃഖിതനായ ലക്ഷ്മണൻ അനന്തയവാക്കുകൾ ഇങ്ങിനെ വെച്ചു. “ഹേ! വീര! നിന്തിരുവടി വിഷാദിച്ചതു മതി. ദുഃഖത്തെ അകറ്റുക. മനോഹൃദ സർവ്വാനന്ദങ്ങളേയും നശിപ്പിക്കുന്നു. ഈ പരമാത്മം നല്ലപോലെ അറിയുന്നവനാണ് നിന്തിരുവടി. ഹേ! രാഘവ! അങ്ങനെയൊരിക്കലും പരന്നും ദൈവപരമായെന്നുമാണ്. ആസ്തികനും ധർമ്മശീലനും വ്യവസായിയുമായ അങ്ങനെയോ ഈ വിധം വിഷാദിക്കരുത്. വിശേഷിച്ചും പരമവഞ്ചകനായ ആ രാക്ഷസന്റെ നിധനത്തിൽ ഉല്പന്നനാണല്ലോ ഇപ്പോൾ നിന്തിരുവടി. ഈ അപസരത്തിൽ ദുഃഖം അങ്ങനെയൊരിക്കലും അനന്തമിതമാണ്. ഇപ്പോൾ നിന്തിരുവടി ആ രാക്ഷസന്റെ നിധനം എങ്ങിനെ സാധിക്കും? അതിനാൽ ഹേ! പരാക്രമരാജ! നിന്തിരുവടി പരിതാപത്തെ പാടെ ഹരിക്കുക. സുസ്ഥിരമായ ഉത്സാഹത്തെ കൈക്കൊൾക. പരിവാരസമേതം ആ രാക്ഷസനെ അങ്ങനെയോ ഉന്മൂലനം ചെയ്യുക. സാഗരങ്ങൾ, വനാലയങ്ങൾ എന്നിവയോടുകൂടിയ ഈ പൃഥ്വിയിലെപ്പോലും കീഴ്മേൽ മറിച്ചാൻ നിന്തിരുവടി ശക്തനാണ്. പിന്നെ ഈ രാക്ഷസന്റെ കഥ പറയേണമൊ. ഇപ്പോൾ വെളിപ്പെട്ടിരിക്കുന്നില്ല. ശരൽകാലം വരെയുളള ക്ഷമിക്കേണ്ട. പിന്നീട് നിന്തിരുവടി സരാഷ്ട്രം അവനെ മുടിക്കുക. ഭസ്മമാക്കിയ വെളിപോലെ പ്രസപ്തമായ നിന്തിരുവടിയുടെ വീശ്വോത്താഹത്തെ ഉണർത്തുവാൻ വേണ്ടി മാത്രമാണ് ഞാൻ ഈവിധം വെളിപ്പെടുത്തിയത്.” ഹിതവും ശുഭകരവുമായ ലക്ഷ്മണഭാഷിതത്തെ ശ്രീരാഘവൻ എത്രയും ആദരിച്ചു. അനന്തരം ആ മഹാത്മാവ് പ്രേമപ്രസന്നനും സ്തിഷ്ഠവുമായ വാക്കുകൾ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. “ലക്ഷ്മണ! അനുരക്തനും സുഹൃത്തും ഹിതകാംക്ഷിയും സത്യവിക്രമിയുമായ ഒരുവൻ അഭിവചിക്കേണ്ടുന്നതെന്തൊ ആയതു നീ മനഃപൂർവ്വം വെച്ചു. സർവ്വാനന്ദകരമായ ശോകത്തെ ഇതാ ഞാൻ പരിത്യജിക്കുന്നു. തേജോവിക്രമങ്ങളെ ഞാൻ വേർതിരിച്ചിരിക്കുന്നുണ്ട്. നീ പറഞ്ഞതിൻവണ്ണം ശരൽകാലം വന്നുകൊള്ളട്ടെ. സുഗ്രീവനും നദികളും പ്രസന്നരാക

വോളം ക്ഷമിച്ചിരിക്കാം. സജ്ജനാപവാദത്തിൽ ഭീതിയുള്ള മഹത്തുക്കൾ ഉപകാരത്തിന്നു പ്രത്യുപകാരം ചെയ്യാതിരിക്കയില്ല. അപ്രകാരം പ്രവർത്തിക്കാതെ സത്തുക്കളെ വിസ്മരിക്കുന്നവൻ അകൃതാത്മാവാണ്.” ശ്രീരാഘവീരന്റെ ഏതയും ആദരണീയമായ ഈ വചനത്തെ ലക്ഷ്യമുണ്ടാക്കി അത്യന്തം ശ്രദ്ധിച്ചു. ശോഭനവും അത്യദാരുണമായ തന്റെ ഹൃദയശുദ്ധിയെ വെളിപ്പെടുത്തിയുകൊണ്ട് ശുഭദർശനമായ രാമനോടു ലക്ഷ്യമുണ്ടാക്കി വീണ്ടും മംഗളവാണികൾ ഇങ്ങിനെ ഉണർത്തിച്ചു. “ഹേ! നരേന്ദ്ര! വാനരേശ്വരൻ വാഴത്തു മനുസരിച്ച് നിന്തിരുവടിയുടെ ഈർപ്പിതങ്ങൾ സർവ്വവും നിർപ്പിച്ചും സാധിപ്പിക്കും. ശത്രുഹന്താവായ നിന്തിരുവടി ഈ വഷം കഴിഞ്ഞു ശരപ്പാലം വരുന്നതുവരെയും കേവലതാപങ്ങൾ അടക്കി ക്ഷമിച്ചിരിക്കുന്നു. രിപുക്കൾക്കിടയിൽ ആശ വളർത്തിയുകൊണ്ട് മൃഗരാജസേവിനിയോഗിച്ച പട്ടാളത്തിലേക്ക് നമുക്കു നാലു മാസംകൂടെ കഴിച്ചുകൂട്ടാം.

സർഗ്ഗം-28

ബാലീനിഗ്രഹവും സുഗ്രീവാഭിഷേചനവും സാധിച്ച മാലുവാങ്കൽ വസിച്ചു പോരുന്ന ശ്രീരാഘവൻ ലക്ഷ്മണനോടിക്കിടന്നു വെച്ചു. “ഹേ! ലക്ഷ്മണ! ഇതാ വഷാകാലമായി. ഗിരിസന്നിഭങ്ങളായ കരിങ്കാടുകൾ നഭോമണ്ഡലം ആകമാനം മറച്ചുകഴിഞ്ഞു. സൂര്യശ്ശിവഴിയായി സമുദ്രജലമാകുന്ന രസായനം പാനം ചെയ്ത് ഗർഭം വെളുമാസം തികഞ്ഞിരിക്കുന്ന ആകാശം ഇതാ പ്രസവിച്ചാനടുത്തു. അഞ്ചരത്തിൽ ചെന്നു സൂര്യൻ കടകുപ്പാല, മരുത് എന്നിവയുടെ പുഷ്പങ്ങൾകൊണ്ടു കെട്ടിയുണ്ടാക്കിയ മാലകൾ ചാർത്താവുന്നവിധം മേഘപംക്തികൾ സോപാനംപോലെ പടിപടിയായി പരിലസിക്കുന്നു. സന്ധ്യാരാഗം കലനം അററം പാണ്ഡുരവണ്ണമായമുള്ള സ്തിശ്ലമേഘവസ്ത്രത്താൽ മുറിയു കെട്ടിയ പോലെ ആകാശം വിളങ്ങുന്നു. സന്ധ്യാചന്ദനം അണിഞ്ഞും

മേഘനിരയാൽ വിളർത്തും മന്ദമാതന്തനാകുന്ന നിശ്വാസത്തോടു കൂടിയും ഉള്ള അംബരം ഇതാ കാമാതുരയെന്നപോലെ ശോഭിക്കുന്നു. വേനലിൽ വെന്തുപോയ മേടിനി പുതുവർഷമേറു് ശോകസന്തപ്തയായ സീതയെപ്പോലെ ഇതാ ബാഷ്പം പൊഴിക്കുന്നു. മേഘോദരത്തിൽനിന്നുതഭവിച്ച് കൽഹാരസുഖശീതളമായും കേതകഗന്ധിയായും ഉള്ള വാതം ആനന്ദകരം തന്നെ. ഫുല്ലാജ്ജനങ്ങളുടേയും കൈതപ്പൂവിന്റെയും ഗന്ധത്തോടുകൂടിയ ഈ ശൈലരാജൻ ശാന്താരിയായ സുഗ്രീവനെപ്പോലെ ഇതാ ധരാഭിഷേചനം ഏല്ക്കുന്നു. മഴക്കാറാകുന്ന കൃഷ്ണാജിനം, അരുവിയാകുന്ന യജ്ഞസൂത്രം, ഗുഹകളെ പരിപൂരിപ്പിക്കുന്ന വായുനാദം എന്നിവകൊണ്ടു് വേദമോതുന്ന ബ്രാഹ്മണശ്രേഷ്ഠരെപ്പോലെ പദ്മതങ്ങൾ പ്രകാശിക്കുന്നു. പൊൻകൊരടാവുകൊണ്ടുള്ള പ്രഹരമേറു് സുദൃസ്സഹമായ വേദനയോടെ മുറവിളിക്കുകയാണെന്നു തോന്നുംവണ്ണം മിന്നൽ പ്രഭയോടു ചേർന്നു് ആകാശം ഘോരതരം ഗർജ്ജിക്കുന്നു. രാക്ഷസകരത്തിൽ അകപ്പെട്ട സീതയൊയെന്നപോലെ നീലചാലത്തിനിടയിൽ മിന്നൽപിണർ ഏറ്റിക്കുന്നു. ഘനങ്ങളാൽ അനുലിപ്തമായി ഗ്രഹതാരങ്ങൾ മറഞ്ഞിരിക്കുന്നുവെങ്കിലും ഭിക്ഷകൾ കാമിജനങ്ങൾക്കു് എത്രയും ഹിതങ്ങൾ തന്നെ. അല്ലാപ്പും ബാഷ്പംകൊണ്ടു മുടിയും മഴപെയ്തു കിളിത്തു പുഷ്പിച്ചുമുള്ള കുടജവൃക്ഷങ്ങൾ ഹാ! സൌമിത്ര! ശോകാഭിഭൂതനായ എന്നിൽ മന്ദഗതാപം വളർത്തുന്നു. പൊടിപടലങ്ങൾ അടങ്ങി വായു തണുത്തു; നിദ്രാഘപീഡ ശമിച്ചു; വസുധാധിപന്മാരുടെ ഘോഷയാത്രകൾ മുടങ്ങി; ഭൂരദേശത്തേക്കു യാത്രപോയിട്ടുള്ളവർ സ്വദേശങ്ങളിലേക്കു തിരിച്ചുതുടങ്ങി. മാനസസരസ്സിൽ ചെന്നു വസിച്ചിരുന്ന ചക്രവാകങ്ങൾ പ്രിയാനിതരായി തിരികെ വന്നുചേരുന്നു. അതിവർഷത്താൽ മാർദ്ദങ്ങൾക്കുടവുപററി. വാഹനങ്ങൾ സംബരിക്കാതായി. ഘനപടലങ്ങളാൽ ആകാശം ചിലേടം മങ്ങിയും മറു ചിലേടം പ്രകാശിച്ചുമിരിക്കുന്നു. പദ്മതസംനിരലങ്ങളായ മേഘകമോലങ്ങളാൽ ആകാശം ചിലഭാഗം പ്രശാന്തമായ മഹാജ്വലംപോലെ വിളങ്ങുന്നു.

ഉദിനാർവീണ സജ്ജകാംബുപ്പുഷ്പങ്ങളാൽ വ്യാമിത്രീതമായും ശാ-
 ത്തരാഗം കലൻ താമ്രവർണ്ണമായും ഉള്ള നവജലം മലമ്പുഴകളിൽ
 പ്രവാഹിക്കുന്നു. ആ പ്രവാഹഭോഷണത്തിനനുസരിച്ച് മയിലുകൾ
 സാദാശം ക്രമിക്കുന്നു. ഷർപദസന്നികാശങ്ങളും രസാനുകൂലങ്ങളുമായ
 ഓവൽപ്പഴങ്ങൾ കൊത്തി തിന്നുകൊണ്ട് അവ മലയാദത്തോ-
 ളും സഞ്ചരിക്കുന്നു. കാററടിച്ചു വഞ്ചിച്ച് അനേകവർണ്ണത്തോ-
 ടുകൂടിയ മാനുഷങ്ങൾ ഭൂമിയിൽ പതിക്കുന്നു. വിദ്യുത്താകുന്ന പതം-
 കുകൾ ബലാകപ്പക്ഷികളാകുന്ന മാവകൾ എന്നിവയോടുകൂടി പ-
 ്രൃതസന്നിഭങ്ങളായ മോലങ്ങൾ യുദ്ധങ്ങളിൽ മത്തഹസ്തികളെ
 നമ്പോലെ ഭയങ്കരതരം ഗജ്ജമിക്കുന്നു. പുതുമഴയിൽ കിഴിഞ്ഞു പൊ-
 ന്ന ശാലകൾ, അത്യാസാഹസത്തോടെ നത്തനംചെയ്യുന്ന മന്യു-
 കൾ, വാഴിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന മനപംക്തികൾ എന്നിവകൊ-
 ണ്ട് ഈ വനത്തിൽ അപരാഹ്നസന്ധ്യ അത്യർത്ഥം പരിശോഭിക്കു-
 ന്നു. തോയധരങ്ങൾ സലിലാതിഭാരത്തെ വഹിച്ചും ബലാകങ്ങളോ-
 ടുകൂടെ ചേർന്നു നദിച്ചുകൊണ്ട് ഓരോ പർവതശൃംഗത്തിലും ചെ-
 ന്നിറന്നു വിശ്രമിച്ചു വിശ്രമിച്ചു സഞ്ചരിക്കുന്നു. മോലത്തോടു-
 കൂടി അനുരാഗംകൊണ്ടെന്നപോലെ അതിനെ ചുറ്റിപ്പറ്റി പര-
 ന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ബലാകപംക്തികൾ അംബരത്തിൽ തുങ്ങു-
 ന്നു വാതാവധൂതമായൊരു വെൺതാമരമാലപോലെ വിളങ്ങുന്നു.
 ബാലേന്ദ്രഗോപംകൊണ്ടു നിറഞ്ഞ ഇളംപുല്ലുകളാൽ ഭൂഭാഗം
 ചിലേടം ചെമ്പത്തെയ്തൊരു കലൻ പച്ചപ്പട്ടു പുതച്ചിരിക്കുന്ന
 വരാംഗനയെപ്പോലെ പരിലസിക്കുന്നു. നിദ്ര മെല്ലെച്ചെന്ന ശ്രീ-
 ഹരിയെ പിടികൂടി. സരിതുകൾ സാഗരത്തിൽ ചെന്നുകൂടാൻ
 ബലപ്പെടുന്നു. മനപംക്തിയെ പ്രാപിച്ചിട്ടുള്ള ബലാകങ്ങളോ-
 ടൊന്നിച്ച് അവയുടെ കാന്തമാർ സകാമം ചെന്നുചേരുന്നു. വന-
 മാകെ കേകികളുടെ റുത്തരംഗമായി തീർന്നിട്ടുണ്ട്. കാംബുപ്പുഷ്പ-
 ങ്ങൾ തളിർത്തു മൊട്ടിട്ടു. ഗോക്കളിൽ ദൃഷ്ടേന്ദ്രന്മാർ തുല്യകാമന്മാ-
 രായി ഭവിക്കുന്നു. ഭൂമിയാകട്ടെ സസ്യസമൃദ്ധത്താൽ അഭിരാമമാ-
 യി വിളങ്ങുന്നു. വർഷിക്കുന്നു, നദിക്കുന്നു, പ്രകാശിക്കുന്നു, ധ്യാനംചെയ്യുന്നു.

യുദ്ധം, നടന്നുചെയ്യുന്നു, വിശ്രമിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെ പലവിധമായി
 പരിണമിച്ചിരിക്കുന്ന ഈ വനകാന്തി ശോഭനമാണെന്നു. നദികൾ,
 ഘനങ്ങൾ, മത്തഗജങ്ങൾ, വനാന്തങ്ങൾ, പ്രിയായിരീനങ്ങളായ
 മയിലുകൾ ഇവ കാരോന്നം അതതിന്നുതക്കവണ്ണം ഹർഷിക്കുന്നു.
 വനനിർമ്മാതാക്കൾ കേതകപുഷ്പഗന്ധത്തെ വഹിച്ചുകൊണ്ട് ഉ
 ല്ലാസത്തോടെ പ്രവഹിക്കുന്നു. ആ പ്രചാരശബ്ദത്തോടൊന്നി
 ച്ചു മദാസ്ഥിപങ്ങൾ ഘോരതരം ഗർജ്ജിക്കുന്നു. അതിവർഷ
 ത്താൽ അഭിഹതരായിഭവിച്ചിട്ടുള്ള ദിരോഹങ്ങൾ കടമ്പുവൃക്ഷ
 ത്തിൽകൊമ്പുകളിൽ ചെന്നു വീഴുന്നു. പുഷ്പരസംകൊണ്ടുണ്ടായ
 മദത്തെ അവ മെല്ലെ മെല്ലെ പരിത്യജിയ്ക്കുന്നു. അംഗാരപുണ്ണം
 പോലെ പ്രകാശിക്കുന്നവയും രസം നിറഞ്ഞവയുമായ ഫലങ്ങൾ
 കൊണ്ട് ഞാവൽമരങ്ങൾ ഷർപ്പഭങ്ങളാൽ മുടപ്പെട്ടവപോലെ
 തോന്നുന്നു. മിന്നൽപിണയകളാകുന്ന പതാകകളാൽ അലംകൃത
 ങ്ങളും ഗംഭീരമായ മഹാരവം പുറപ്പെടുവിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നവയും
 രണോദ്യമങ്ങളുമായ മത്തവാരണങ്ങളെപ്പോലെ മേഘങ്ങൾ നാലു
 ഭാഗത്തുനിന്നും വന്നുചേരുന്നു. ശൈലവനങ്ങളിലുള്ള മാറ്റത്തു
 സഞ്ചരിക്കുന്ന മഹാഗജം, മേഘഭാഗത്തെ കേൾക്കുമ്പോൾ തന്റെ
 ശബ്ദമായ മത്തദീപം ഗർജ്ജിച്ചുകൊണ്ടുതന്നെ പിൻതുടരുകയാ
 ണെന്നു കരുതി യുദ്ധകാലത്തോടെ തിരിഞ്ഞുനില്ക്കുന്നു. ചിലേടത്തു
 മയിലുകൾ ആടുന്നു. ചിലേടത്തു ഷർപ്പരണങ്ങൾ ഗാനംചെയ്യുന്നു.
 മറ്റുചിലേടത്തു വരഗജങ്ങൾ മടിയ്ക്കുന്നു. ഹാ! ലക്ഷ്മണ! ഇങ്ങിനെ
 വനം ബഹുവിധമായ ശ്രീയോടെ വിളങ്ങുന്നു. കടുംബസഞ്ചാർജ്ജ
 നകന്ദങ്ങളാൽ സുരമ്യവും നവവാരിയാൽ പരിപൂർണ്ണവും മത്തമയ
 രങ്ങളുടെ നൃത്തഗീതശബ്ദങ്ങളാൽ സമലംകൃതവുമായ ഈ കാണനം
 വിശിഷ്ടതരമായൊരു പാനമിയിയെന്നപോലെ ശോഭിക്കുന്നുണ്ട്.
 സുരേന്ദ്രദത്തവും പത്രപുടങ്ങളിൽ പതിച്ചു കൂത്തുപോലെ പരിച
 സിയ്ക്കുന്നതും സുനിർമ്മലവുമായ ജലകണങ്ങളെ ചിത്രവിഹംഗമ
 ങ്ങൾ തൃഷ്ണയാടെപാനം ചെയ്യുന്നു. ഷർപ്പഭമാകുന്ന വീണയിൽനി
 ന്നുംപുറപ്പെട്ടു മധുരമനോഹരഗാനം, മണ്ഡുകങ്ങളുടെ കണ്ഠതാളം,

മോലശബ്ദമാകുന്ന മുദംഗധ്വനി എന്നിവകൊണ്ടു് വനം ഒരു സംഗീതരംഗംപോലെ വിചിത്രതരം വിളങ്ങുന്നു. ചിലേടത്തു പീലിവിടത്തിൽ ആടിയും ചിലേടത്തു പാട്ടുപാടിയും മറ്റു ചിലേടത്തു വൃക്ഷാഗ്രാമരിയുകൊണ്ടു് വനംനീളെ സഞ്ചരിക്കുന്ന മഴിപ്പുകളെ കാണുമ്പോൾ വനത്തിലും സദിർകൂട്ടവാൻ തുടങ്ങിയോ എന്നു സംശയിക്കും. മോലശബ്ദംകേട്ടു നിദ്ര കൈവിട്ടു് അനേകവണ്ണങ്ങളോടുകൂടിയ ഭേകങ്ങൾ പുതുച്ചേരയല്ലെങ്കിലും അനേകവിധമായി ശബ്ദിക്കുന്നു. ചക്രവാകാലംകൂറുണ്ടായ പ്രവാഹങ്ങൾ സ്വഭത്താക്കുമായ സമുദ്രങ്ങളിൽ ചെന്നുചേർന്നു് വർഷകാലഭോഗത്തെ യഥേഷ്ടം ഭജിപ്പാനുള്ള ഉൽക്കണ്ഠയോടെ കൂലാ തകർത്തുകൊണ്ടു് ദൃതതരം പായുന്നു. ദാവാനിയിൽ ദശ്യമായ ശൈലങ്ങൾ ദാവാനിയിൽ ദശ്യമായ ശൈലങ്ങളാണെന്നപോലെ നവവാരിപുണ്ണങ്ങളായ നീലമോലങ്ങൾ നീലമോലങ്ങളോടു ചെന്നുചേരുന്നു. ഇന്ദ്രഗോപം ഇടകലൻ ഇളംപുല്ലുകൾകൊണ്ടും മയൂരങ്ങളുടെ കണ്ണനാടങ്ങൾകൊണ്ടും നീപാളുന്നങ്ങളുടെ സൗരഭ്യവിശേഷംകൊണ്ടും രമണീയമായ ഈ വനാന്തരത്തിൽ ഒതികൂട്ടു എങ്ങും ചുറ്റിനടക്കുന്നു. വർഷധാരയേറു കേസരങ്ങൾ കൊഴിഞ്ഞുവീണിട്ടുള്ള സരോതഹങ്ങളെ പരിത്യജിച്ച് മേരങ്ങൾ സസന്തോഷം കടംബപുഷ്പങ്ങളിൽ ചെന്നുവീഴുന്നു. ഗജേന്ദ്രർ മരിക്കുന്നു. ഗുരുന്ദ്രർ പരിതോഷിക്കുന്നു. മുഗേന്ദ്രർ വിശ്രമിക്കുന്നു. അഗ്നിന്ദ്രർ വിളങ്ങുന്നു. നാരേന്ദ്രർ അടങ്ങുന്നു. സുരേന്ദ്രനോ മോലംകൊണ്ടു് കളിക്കുന്നു. ആ മോലങ്ങളാകട്ടെ—അംബരത്തെ ആശ്രയിച്ചു ഘോരതരം വർഷിക്കുന്നു. നദികൾ, തടാകങ്ങൾ, പൊയ്കൾ, കുളങ്ങൾ എന്നിവയെല്ലാം ജലപരിപുണ്ണങ്ങളായി ഭൂമി മുഴുവൻ പ്രവഹിക്കുന്നു. ഘോരമാരി ഇടവിടാതെ ചൊരിയുന്നു. കാരാഗ്രമാഹി വീശുന്നു. നദീജലങ്ങൾ അതിശക്തിയോടെ പ്രവഹിച്ചു കൂലങ്ങൾ തകർക്കുന്നു. അവ സഞ്ചാരമാഗ്ഗത്തെ തടയുന്നു. നരന്മാരാൽ നാരേന്ദ്രനെപ്പോലെ സുരേന്ദ്രദത്തമായ ഘനകംഭങ്ങൾകൊണ്ടു് അനീലനാൽ ചെറുപ്പെടുന്ന ധാരാഭിഷേകം ഏറു ഗിരീന്ദ്രന്മാർ പരിതോഷിക്കുന്നു. താരങ്ങളോടുകൂടിയ ഗഗനം ഘനപരമ്പരകളാൽ

ഉപതുലമായി. സൂര്യൻ പ്രകാശിക്കുന്നതെയില്ല. തമോനലിപ്പു
 മായി ഭിക്ഷകൾ ശോഭിക്കട്ടെ. നവവാരീയാൽ ഭൂമി മുഴുവൻ പരി
 തുഷ്ടിക്കൊണ്ടു. അതിവിപുലങ്ങളായ അദ്വികൂടങ്ങൾ, ഹോമരമാരി
 യേറു കല്പമഷം നീങ്ങി പൂർവ്വാധികം വിളങ്ങുന്നു. തുങ്ങിക്കിടക്കു
 ന്ന വലിയ ഹാരങ്ങൾപോലെ തിളങ്ങുന്ന മഹാ പ്രപാതങ്ങൾ അ
 ദ്രിശിഖരത്തെ നിമ്ബലമാക്കിയുകൊണ്ടു ശിലാഫലകങ്ങളിൽ പതി
 കുന്നു. ഹാരങ്ങളിൽനിന്നു മുക്താമണികൾപോലെ മയിൽനാഭ
 തേന്താട്ടുകൂടിയ ഗുഹകൾതോറും ജലകണങ്ങൾ ചിതറുന്നു. നീർത്തു
 ഉളികളാകുന്ന ആ മുത്തുകളെ മഹാഗുഹകൾ തങ്ങളുടെ ഉത്സംഗ
 ത്തിൽ ചേർക്കുന്നു. രതിക്രീഡാകാലത്തുള്ള സമ്മർദ്ദം നിമിത്തം
 വിച്ഛിന്നമായ അമരവനിതകളുടെ ഹാരങ്ങളിൽനിന്നും ചിതറുന്ന
 മുത്തുകളൊക്കെ തോന്നാമറ് തോയധാര നിപതിക്കുന്നു. നിലയ
 ങ്ങളിൽ തിരിച്ചുചെന്നുചേരവാൻ ബലപ്പെടുന്ന വിഹഗവൃന്ദങ്ങളാ
 ലും ക്രൂഡിപ്പോകുന്ന പക്ഷജങ്ങളാലും വികസിക്കുന്ന പിടുകകസ്യമ
 ങ്ങളാലും മാത്രമേ ദിനകരൻ അസ്തമിച്ചുപോയെന്നു നിണ്ണയിച്ചുകൂടൂ.
 രാജാക്കന്മാരുടെ യുദ്ധയാത്ര നിലച്ചു. സൈന്യങ്ങൾ പിന്തിരിഞ്ഞു.
 ജലപ്രവാഹംനിമിത്തം അവരുടെ ശവരവും മാറ്റവും ഒരുപോലെ
 അടഞ്ഞുപോയി. സാമവേദികളായ ബ്രാഹ്മണശ്രേഷ്ഠർ വേദാദ്ധ്യ
 യനം ആരംഭിക്കേണ്ടുന്ന പ്രോക്ലപദമാസവുമായി. കോസലാധിപ
 നായ ഭരതൻ ഗുഹകായ്ക്കുള്ളിൽ നിവൃത്തിച്ച് ഇപ്പോൾ ആഷാഢപ്ര
 ത്ത അനുഷ്ഠിക്കുകയായിരിക്കാം. ഞാൻ പോരുന്ന അവസരത്തിൽ അ
 യോദ്ധ്യയിൽനിന്നും മുഴങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്ന രോദനംപോലെ സരയു
 നദി ഇപ്പോൾ കര കവിഞ്ഞു പ്രവഹിക്കുന്നുണ്ടായിരിക്കാം. സുഗ്രീ
 വൻ വൈരിയെ ജയിച്ച് വാനരമഹാരാജ്യത്തേയും ദാരങ്ങളേയും
 പ്രാപിച്ചു. കാമ്യഗുണങ്ങളോടുകൂടിയ ഈ വഷ്കാലഭോഗത്തെ അ
 വൻ യഥേഷ്ടം ഉജ്ജിതുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഞാനോ—പ്രാണവല്ലഭ
 യേയും പിരിഞ്ഞത് നാടും നഗരവും പരിത്യജിച്ച് നദീകൂലം പോലെ
 ക്ലിന്നമാനസനായി ഇതാ ഈ വനത്തിലും കഴിച്ചുകൂട്ടുന്നു. എന്റെ
 ദുഃഖം അപാരമായതുതന്നെ. ഈ വഷ്കാലവേ—അത്യന്തം ദുർഗ്ഗമം

വുമാണ്. രാവണനാകട്ടെ—ഘോരശത്രു. ഹേ! ലക്ഷ്മണ! ഏതുവിധത്തിൽ ഇവയെ ഞാൻ തരണംചെയ്യും. ഭൂശട്ടുമങ്ങുളായ ഈ അപസ്മകളെല്ലാം ഗ്രഹിച്ചിരുന്നിട്ടും സുഗ്രീവന്റെ വിനയംകൊണ്ടാണ് ഞാൻ അധികമൊന്നും അവനോടു പറയാതിരുന്നത്. എന്റെ കാൽപ്പുറം ഗൗരവമറിയതുതന്നെ. എങ്കിലും വളരെക്കാലം ഭാര്യാപിരമറ്റുവെ അനുഭവിച്ചുപന്നാണല്ലോ സുഗ്രീവൻ. ദാരങ്ങളൊന്നിച്ചു സുഖിച്ചുവഴുന്ന ഈ അവസരത്തിൽ അവനോടു എന്റെ വിഷമാപസ്മകളെല്ലാം പറയാൻ എനിക്കു നന്നു മടിയുണ്ടു്. ഈപ്പാൾ അവൻ കാമ്യഭോഗങ്ങൾ യഥാസുഖം ഭുജിക്കട്ടെ. കാലം ഉപാമതമാകുമ്പോൾ ഞാൻ ചെയ്ത ഈ ഉപകാരങ്ങൾ വിസ്തരിക്കാതിരുന്നാൽ മതി. ഹേ! ലക്ഷ്മണ! പുഴകളും സുഗ്രീവനും ചെളിയുന്ന ആ ശുഭകാലത്തെ പ്രദീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു് നമുക്കിവിടെ വാസിക്കാം. വീരന്മാർ ഉപകാരത്തിന്നു പ്രത്യുപകാരം നിശ്ചയമായും ചെയ്തുകൊള്ളും. അല്ലാതെ പകരം മനോദുഃഖത്തെ ഉണ്ടാക്കിത്തീർക്കാതെക്കിൽ അവർ നന്ദികെട്ടവർ തന്നെ.” ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞവസാനിപ്പിച്ച ശ്രീരാമചന്ദ്രന്റെ വാക്കുകളെ ഹൃദയപൂർവ്വം ആദരിച്ച തൊഴുതുകൊണ്ടു് ലക്ഷ്മണൻ അഭിരാമദർശനനായ രാമഭട്ടേനാടു് ഹൃദയശുദ്ധിയെ വെളിപ്പെടുത്തുവണ്ണം ഇങ്ങിനെ അഭിവചിച്ചു. “ഹേ! നരേന്ദ്ര! ഹരീശ്വരനായ സുഗ്രീവൻ പറഞ്ഞ പ്രകാരമെല്ലാം നിശ്ചയമായും പ്രവർത്തിക്കും. രിപുനിഗ്രഹത്തിങ്കൽ അക്ഷമനായിരിക്കുന്ന നിന്തിരുവടി ഈ വഷ്കാലം കഴിഞ്ഞു ശരത് വരുവോളം ക്ഷമിക്കേണമെ.”

സർഗ്ഗം-29

ഇടിയും മിന്നലും നിലച്ചു, മേഘങ്ങൾ മറഞ്ഞു് ആകാശം നിമ്ബലമായി. സാരസാരവത്താൽ ഭിക്കുകൾ വിളങ്ങി. ചന്ദ്രകിരണങ്ങൾ നിശ്ചയം രമ്യമാക്കി. സുസമ്പന്നനായ സുഗ്രീവനാകട്ടെ മന്ദധർമ്മാത്മിയായി അസമാഗ്നത്തിരുതന്നെ മനസ്സുറപ്പിച്ചുകൊണ്ടു്

കാലം നയിക്കുന്നു. സഭാ സ്ത്രീസംസകതനായിത്തന്നെ അവൻ തന്റെ മനോരഥങ്ങളെല്ലാം സാധിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. സർവ്വകാര്യവും മന്ത്രിമാരിൽ ഏല്പിച്ചു. രാജ്യസംബന്ധമായ കാര്യങ്ങളിൽ അവൻ ഏല്പിപ്പുകതന്നെയുണ്ടായില്ല. ഇന്ദ്രൻ നന്ദനോദ്യാനത്തിൽ അപ്പാര സ്ത്രീകളോടെന്നപോലെ സ്വപത്തിയോടും താരയോടുംകൂടി അഹോ രാത്രം രമിച്ചുതന്നെ അവൻ കാലം കഴിച്ചു. വാക്യഭേദിയും വാക്യ തത്വജ്ഞനുമായ ഹരീശ്ചന്ദ്രൻ ഇങ്ങിനെ രാജ്യകാര്യങ്ങളിൽ തീരെ മനസ്സുവെക്കാതെ കാമമുത്തനായി കാലം നയിക്കുന്നതു കണ്ടു നിശ്ചിതാത്മനും അത്മതത്വജ്ഞനും കാലധർമ്മവിശേഷജ്ഞാനിയുമായ മാരുതാത്മജൻ അവനെ പ്രാപിച്ച് കാര്യകാരണസഹിതം മധുര മനോഹരവാക്കകൾ ഇങ്ങിനെ വെച്ചു. ഹിതവും പത്മ്യവും സാമധർമ്മാത്മനീതിതത്വങ്ങൾ അടങ്ങിയതും പ്രണയപ്രീതിവിശ്വാസങ്ങൾ ജനിപ്പിക്കുന്നതുമായിരുന്നു ഹന്തമാന്റെ ഓരോ വാണിയും. “ഹേ! ഭൂമി! രാജ്യം, യശസ്സ്, കലം, ലക്ഷ്മി എന്നിവയെല്ലാം അങ്ങയ്ക്കു പ്രാപ്തമായി. ഇനി ഭവാനു നേടുവാനുള്ളതു മിത്രസമ്പത്തിയാണു്. കാലജ്ഞനായ ഒരുവൻ സർവ്വം മിത്രങ്ങളോടിണങ്ങിവാഴുന്നു. അവന്റെ രാജ്യവും പ്രശസ്തിയും പ്രതാപവും ക്രമത്തിൽ അഭിവൃദ്ധി പ്രാപിക്കയും ചെയ്യുന്നു. കോശം, ദണ്ഡം, മിത്രങ്ങൾ, ആത്മാവു് എന്നിവ യാതൊരുത്ത നിൽ ചേന്നിരിക്കുന്നുവോ അവൻ മഹാ രാജ്യവുമകൂടി നേടുമെന്നതിന്നു ശങ്കയില്ല. അതിനാൽ ഹേ! അരിന്ദമ! വൃത്തസമ്പന്നനായ നിന്തിരുവടി നിരത്യയമായ മാർഗ്ഗത്തിൽ മനസ്സിരുത്തി മിത്രകാര്യം സാധിപ്പിക്കുവാൻ തക്കവണ്ണം യത്നം ചെയ്യുക. സർവ്വ കർമ്മങ്ങളും പരിത്യജിച്ച് യഥാകാലം മിത്രത്തിന്നുവേണ്ടി ആർ ബലശ്രദ്ധനായി പ്രവർത്തിക്കുന്നുവോ അവന്നു ഒരിക്കലും അനന്തം നേരിടുന്നില്ല. കാലം അതീതമായതിന്നുശേഷം വിപുലകർമ്മങ്ങൾ ചെയ്യുന്നുവെങ്കിലും കാര്യം സഫലമായെന്നു വരികയില്ല. ഹേ! വീര! ഇപ്പോൾ നാം ചെയ്യേണ്ടുന്നതായ മിത്രകാര്യം സീതാനേഷണമാണു്. അതു വേഗം ചെയ്യുക. ഹേ! അരിന്ദമ! ഇപ്പോൾതന്നെ കാലം കരെ അതിക്രമിച്ചുപോയിരിക്കുന്നു. വള

രെ അക്ഷമയുണ്ടെങ്കിലും ഹേ! പ്രാജ്ഞ! കാലവേദിയായ ശ്രീരാഘവൻ നിന്തിരുവടിക്കു വശനാകയാലാണ് കാലം അതീതമായെന്ന സംഗതി നിന്തിരുവടിയെ ധരിപ്പിക്കാത്തത്. അങ്ങയുടെ കലവി പുലതടം ബന്ധുവർഗ്ഗങ്ങൾ ഹേതുളുതൻ ഹേ! വാനരേശ്വര! ശ്രീരാഘവനാണെന്ന സംഗതി പ്രത്യേകം ഓർമ്മവെക്കുക. നിന്തിരുവടിയോ— അപ്രമേയപ്രഭാവത്തോടുകൂടിയവനും അപ്രതിമമായ ഗുണങ്ങളോടുകൂടിയവനാണെന്ന്. അഗ്നിനാൽ ഹേ! ഹരിശാസ്ത്ര! മുമ്പിൽ രാമകാഴ്ച നില്പുചിങ്ങുക. നിന്തിരുവടിയുടെ ഹിതം ആ പ്രഭു സാധിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ഹേ! ഹരിപുംഗവ! അങ്ങനെയേവം വാനരന്മാർ കല്പന കൊടുക്കുക. ആവശ്യപ്പെട്ടിട്ടില്ലെങ്കിലും രാമകാഴ്ച ചെയ്യാൻ താമസിച്ചുപോയെന്നു വരുത്. കാലവൃതികളുമതാൽ കാര്യത്തിന്നു ഹാനി വന്നേയ്ക്കാം. ഹേ! വാനരേശ്വര! അതർക്കിക്കാത്തവർക്കുപോലും നിന്തിരുവടി ഉപകാരം ചെയ്യുന്നു. അങ്ങിനെയിരിക്കെ രാജ്യംകൊണ്ടും ധനംകൊണ്ടും നിന്തിരുവടിക്കു സാഹായ്യംചെയ്തിട്ടുള്ള ശ്രീരാഘവൻ പ്രത്യുപകാരം ചെയ്യേണ്ടതാണെന്നു പറയേണ്ടതൊ. ഹേ! ലക്ഷഗണാധിപ! നിന്തിരുവടി ശക്തനും മഹാ പരാക്രമിയുമായിരിക്കെ ദാശരഥിക്കു പ്രീതിയുണ്ടാവാൻതക്കവണ്ണം നിന്തിരുവടി വാനരന്മാർക്ക് ആജ്ഞ നല്കാത്തതെന്താണ്? സുരാസുരമഹാരാജങ്ങളുപോലും തന്റെ ശരണാലങ്കാരം കീഴടക്കുവാൻ ദാശരഥി ശക്തനാണ്. നിന്തിരുവടി ചെയ്തിട്ടുള്ള പ്രതിജ്ഞയെ ആ പുരുഷോത്തമൻ പ്രതീക്ഷിക്കുന്നുവെന്നുള്ളു. പ്രാണഹാനിയിൽപോലും തീരെ ശങ്കവിട്ടാണല്ലോ ശ്രീരാഘവൻ നിന്തിരുവടിക്കു സാഹായ്യംചെയ്തിട്ടുള്ളത്. അങ്ങിനെയിരിക്കെ ആ മഹാപുരുഷന്റെ പ്രീതിക്കായി നാം അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രാണവല്ലഭയെ പൂമിവിയില്ലെന്നുമാത്രമല്ല അംബരത്തിലായാൽപോലും ചെയ്തു തിരയേണ്ടതാണ്. ദേവാസുരന്മാരുടെയൊ ഗന്ധർവ്വയക്ഷന്മാരുടെയൊ മരുത്ഗണങ്ങളുടെയൊ പരാക്രമങ്ങൾപോലും ശ്രീരാഘവനു തുണസമാനങ്ങളാണ്. പിന്നെയുണ്ടോ ഈ രാക്ഷസന്മാരെ ആ മഹാനഭാവൻ ഭയപ്പെടുന്നു. ഇത്ര

യും ശക്തനായ ശ്രീരാമവൻ പ്രണയംനിമിത്തമാണ് നിന്തിരുവ
 കിള്ള മഹത്തായ ഉപകാരം ചെയ്തിട്ടുള്ളത്. അതിനാൽ ഹേ! പിം
 ഗാധിപ! നിന്തിരുവടി സർവ്വാത്മനാ ശ്രീരാമചന്ദ്രനു പ്രിയത്തെ
 ചെയ്യുക. നിന്തിരുവടിയുടെ കല്പനയുണ്ടെങ്കിൽ അശോഭോകരതി
 ലാകട്ടെ, അവനിയിലാകട്ടെ, അംബരത്തിലാകട്ടെ സഞ്ചരിപ്പാൻ
 ഈ വാനരന്മാർക്ക് ഒട്ടും വിഷമമില്ല. ഹേ! രാജൻ! ആർ എന്തെ
 ഈ പ്രപത്തിക്കേണമെന്നു നിന്തിരുവടി വ്യവസ്ഥപ്പെടുത്തുകയെ
 വേണ്ടു. അപ്രധിഷ്ഠതും അനാലയമായ അസംഖ്യംകോടി വാന
 രന്മാർ അങ്ങയുടെ കീഴിൽ ഉണ്ടല്ലോ.” ഹന്തമാന്റെ കാലാനുസ്ത
 തമായ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ട് സത്യാസവന്നനായ സുഗ്രീവന്റെ
 ഹൃദയത്തിൽ ഉത്തമചിന്തയുണ്ടായി. ഉടനെ വാനരരാജാപായ
 അവൻ നാനാദിക്കിലും വസിക്കുന്ന വാനരസൈന്യങ്ങളെ ഒന്നാ
 യി വിളിച്ചുകൂട്ടുവാൻ നിത്യാത്മാഹിയും കർമ്മനിപുണനുമായ നീ
 ലനെ നിയോഗിച്ചു. “ഹേ! പൃഥഗപുഗവ! സർവ്വ വാനരസൈന്യ
 ളും യുഗ്മപാലരോടുകൂടെ അതിശീഘ്രം ഇവിടെ വന്നുകൂടുവാൻതക്ക
 വസ്തു നീ ചെന്നു സേവാനായകനാറെ അറിയിക്കുക. ഭിഗന്തങ്ങ
 ലിൽ കാവൽനില്ക്കുന്നവരും ശീഘ്രഗാമികളും വ്യവസ്ഥാധികളുമായ
 സർവ്വ വാനരന്മാരും അതിജീവം ഇവിടെ വന്നുചേരേണം. അന്ധര
 വരടെ സേനയ്ക്ക് അപരവർത്തനെ റായകതാം വഹിച്ചുകൊള്ളട്ടെ.
 പതിനഞ്ചു ദിവസത്തിനുള്ളിൽ ഇവിടെ വന്നു ചേരുവാൻ വീഴ്ചവ
 രത്തുന്നവരും തക്കശിക്ഷ മരണമാണ്. ഈ നിശ്ചയത്തിന് ഒട്ടും
 വിട്ടുവീഴ്ചയില്ല. വൃദ്ധന്മാരായ കപിവരന്മാരും ക്ഷണം ഇവിടെ
 വന്നുചേരട്ടെ.” ഇപ്രകാരം ദൃഢവ്യവസ്ഥകൾ ചെയ്ത് നീലനെ ആ
 ജ്ഞാപിച്ചപ്പോഴും വീര്യവാന്മാരും ഹരിപുംഗവനുമായ വാനരേശ്വ
 രൻ അംഗഭരനോടുകൂടെ നിജഗൃഹം പ്രാപിച്ചു.

സം-30

സുഗ്രീവൻ പർവ്വതഗുഹയിൽതന്നെ സസുഖം വസിക്കുന്നു. ഗഗനം മേഘത്താൽ മോചിക്കപ്പെട്ടു. കാമശോകപരിപീഡിതനായി വഷാകാലം മുഴുവൻ പർവ്വതശിഖരത്തിൽ കഴിച്ചുകൂട്ടിയ ശ്രീരാഘവൻ നിമ്ബലാകാശത്തേയും വിമലമായ ചന്ദ്രമണ്ഡലത്തേയും ജോത്സാസമീപമായ ശരത്കാലരാത്രിയേയും കണ്ടുകണ്ടു ദുഃഖവിമ്ബലനായി. കാമവൃത്തനായ സുഗ്രീവനേയും വിരക്തയായ തന്റെ കാന്തയേയുംപറ്റി ആ പുരുഷപുംഗവൻ പലതും ചിന്തിച്ചു. കാലം അതീതമായെന്നു കണ്ടു ശ്രീരാഘവൻ ദുഃഖകാഠിന്യത്താൽ വ്യാകുലേന്ദ്രിയനായി. കറെ നേരത്തേക്കു അദ്ദേഹം സ്വബുദ്ധിയെ അവലംബിക്കും. ഉത്തരക്ഷണത്തിൽ സ്വാന്തരംഗത്തിൽ തന്നെ അധിവസിക്കുന്ന വൈദേഹിയെപ്പറ്റി ചിന്തിക്കും. വീണ്ടും വ്യാമോഹിക്കും. ഫേമധാതുവിളിപ്പിതമായ മഹാഭീതികലാണു വസിക്കുന്നതെങ്കിലും ശരത്കാലത്തെ നിമ്ബലാകാശം കണ്ടപ്പോൾ ശ്രീരാഘവന്റെ പ്രണയമസൃണമായ ഹൃദയം വിശിഷ്ടതന്റെ പ്രാണവല്ലഭയിൽ ലീനമായി. മിന്നലും മേഘവും മറഞ്ഞു സാരസാരവത്തോടുകൂടെ വിമലമായി വിളങ്ങുന്ന ആകാശം ശ്രീരാഘവനെ ശോകദീനമാനസനാക്കി. അദ്ദേഹം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു വിലപിച്ചു. “ഹാ! മഞ്ജുഭാഷിണി! സാരസാരവത്തെ കേട്ടുകൊണ്ടു് ആശ്രമത്തിൽ രമിക്കുക പതിവായിരുന്ന ഭവതി ഇപ്പോൾ രമിക്കുന്നതെങ്ങിനെ? കാഞ്ചനതൂല്യമായ വസ്ത്രത്തോടെ പുഷ്പിച്ചുനില്ക്കുന്ന വേങ്ങമരങ്ങളുടെ മനോഹരകാഴ്ച കണ്ടു കണ്ട ഭവതി സന്തോഷിക്കുക പതിവായിരുന്നുവല്ലോ. ഭിത്താവിങ്കൽനിന്നും വേർപിരിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഭവതി ഇപ്പോൾ സന്തോഷിക്കുന്നതെങ്ങിനെ? കളിഹംസങ്ങളുടെ മഞ്ജുളനാദംകേട്ടുണരുക പതിവായിരുന്നുവല്ലോ ഭവതി. ഹാ! മധുരഭാഷിണി! ചാരുസ്വർഗ്ഗമായ ഭവതിയെ ഇപ്പോൾ ഉണർത്തുവാൻ ആരാണുള്ളതു്. സഹചാരിണികളായ ചക്രവാകികളുടെ കളിനിസ്ഥനം കേട്ടുകേട്ടു മോദിക്കുക

പതിവായിരുന്നുവല്ലോ ഭവതി. പുണ്യരീകവിശാലാക്ഷിയായ നീ ഇപ്പോൾ കഴിച്ചുകൂട്ടുന്നതെങ്ങിനെ? മൃഗശാബാക്ഷിയായ ഭവതിയോടുകൂടാതെ ഞാൻ എങ്ങിനെ ഏഷ്വനാകും? സരിത്തുകൾ തോറമൊ, സരസ്സുകൾതോറമൊ, വാപികൾതോറമൊ സഞ്ചരിക്കുന്നുവെങ്കിലും എനിക്കു ശമ്ഭം ലഭിക്കുന്നതെങ്ങിനെ? സുകുമാരിയും സുലോചനയുമായ ഭവതിയെ എന്റെ വിജയാഗംനിമിത്തം, ശരത്ത്വണാവൃന്ദനായ മന്ദമൻ അത്യുത്തമം പീഡിക്കുകയില്ലായിരിക്കാം.” ഇന്ദ്രകുൽനിന്നും മഴവെള്ളം കിട്ടേണ്ടതിനായി പലവിക്കരയുന്ന സാരംഗപക്ഷിയെപ്പോലെ രാജപുത്രനായ ആ പരുഷപുംഗവൻ ഇങ്ങിനെ പലതും പറഞ്ഞു വിലപിച്ചു. പക്ഷപഥലാത്മം ഗിരിസാനുവിൽ ചെന്നിരുന്ന ലക്ഷ്മണൻ തിരിച്ചുവന്നപ്പോൾ ഏതാണ്ടൊരു ശുന്യദേശത്തു ശോകസംവിഗ്നചിത്തത്തോടെ ചെന്നിരിപ്പുണ്ടു തന്റെ അഗ്രജനെ ശ്രീമാനും ധീമാനുമായ അവൻ വീക്ഷിച്ചു. തന്റെ പൂർവ്വജന്റെ ഈ വിഷാദനില കണ്ടു പരിതാപഭീനനായി സൗമിത്രി ഇപ്രകാരം ഉണർത്തിച്ചു. “ആയു! അങ്ങു് ഈവിധം മന്ദമനാടിമപ്പെടുപോകുന്നതാശ്ചര്യം. ആത്മചൈതന്യത്തെ നിലനിത്തുക. കായ്കത്തിൽ പ്രവേശിക്കേണ്ടുന്ന കാലം, ഉദ്യോഗത്തിന്നു പററിയ അവസരം ഇവയെല്ലാം ചിന്തിച്ചു നിന്തിരുവടി ഏദയത്തെ പ്രസന്നമാക്കുക. അഭീനസത്വവാനായ അങ്ങു സചൈതന്യത്തെ സഹായിയാക്കുക. ആത്മകാമത്തെ കായ്കസാധ്യത്തിന്നു കാരണമാക്കുക. ഹേ! മനുവംശനാഥ! മഹാത്മാവായ നിന്തിരുവടിയ്ക്കല്ലാതെ ജനകജ മരേറതൊരുവന്നു പ്രാപ്തയാകും? ഹേ! വീരവരാഹ! ജാമിതാഗ്നിയിൽ ചെന്നു ചാടുന്ന ഏതൊരുത്തനാണ് ജീവിതം വീണ്ടുകിട്ടുക?” പക്ഷണസമന്വിതനായ ലക്ഷ്മണന്റെ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടു ശ്രീരാമചന്ദ്രൻ ഹിതവും പത്മ്യവും നയപ്രസക്തവും സാമവ്യമായ ധർമ്മവും വാക്യങ്ങൾ സ്വതസ്സിദ്ധമായ മനോഹരതയോടെ ഇങ്ങിനെ വലിച്ചു. “ഹേ! കുമാര! കായ്കം ഉദ്യമിക്കത്തക്കതുതന്നെ. ക്രിയാവിശേഷത്തെ പ്രദർശിപ്പിക്കേണമെന്നതും നിശ്ചയമാണ്. എന്നാൽ

ഓരോ സമയമായ കാര്യത്തിൽ ചെന്നിറങ്ങുമ്പോൾ പിന്നീട് ഞാൻ വാനി
 നുള്ള ഫലത്തെപ്പറ്റിയും ചിന്തിക്കേണ്ടതുണ്ട്.” പത്മപലാശാ
 ക്ഷിപ്തമായി ചൈതന്യത്തിൽ അനന്തമായിത്തീർന്നു കൊണ്ട് പരിശുദ്ധവദന
 ശാസ്ത്രം പ്രകാരം വർണ്ണന ചെയ്ത അഭിപ്രായം വെളിപ്പെടുത്തി.
 “ഹേ! ധർമ്മ! മഴ പെയ്യിച്ച സമസ്രാക്ഷൻ വസുധയെ ത
 ഞച്ചിട്ടു; സമ്പന്നരായി വരുത്തി കൃതകൃത്യനാകയും ചെയ്തു. ശൈ
 ല്വങ്ങൾക്കു ആകാശം വെളിപ്പെടുത്തി കാമേഷങ്ങൾ സ്തിശ്ശഗം
 ഭീരമായ നിഷ്കാലനത്തോടെ യഥേഷ്ടം വെളിച്ചം പ്രകാശപ്പെടുത്തി.
 ദൈവത്തിന്റെ നിഷ്കാലനത്തോടെ യഥേഷ്ടം വെളിച്ചം പ്രകാശപ്പെടുത്തി പ
 യോധരങ്ങൾ മദമടങ്ങിയ മാതംഗങ്ങളെന്നവണ്ണം ശാന്തിയെ പ്രാ
 പിച്ച്. ജലഗർഭങ്ങളും മഹാവേഗികളും കടജാജ്ഞാനസമീപങ്ങളായ
 വൃഷ്ടിവാതങ്ങൾ ചരിച്ചു വിരമിച്ചു. ഘനങ്ങൾ, വാരണങ്ങൾ,
 പ്രസ്രവണങ്ങൾ, മയൂരങ്ങൾ എന്നിവയുടെ നാദം പെട്ടെന്നു പ്ര
 ശാന്തമായി. ചിത്രതരങ്ങളായ പദ്മസാനന്ദങ്ങൾ വൃഷ്ടിവാത
 ത്താൽ നിമ്ബങ്ങളായി. വിചിത്രരീതിയിൽ അനലിപ്തങ്ങളെ
 ന്നപോലെ പദ്മങ്ങൾ ശോഭിക്കുന്നു. നവസംഗമകാലത്തിൽ വ്രി
 ഛാവതിയായ യോഷ്ഠി ഘനനാദത്തെപ്പോലെ ഇതാ ഈ ശരൽ
 പ്രവാഹം സൈകന്തങ്ങളെ മെല്ലെ മെല്ലെ പുറത്തു കാട്ടുന്നു. ഗുണാ
 ധ്യയായ ഈ ശരൽക്കാലം സപ്തമുദയതരശാഖകളിലും ചന്ദ്രാക്ഷ
 താരങ്ങളുടെ രശ്മികളിലും മാതംഗങ്ങളുടെ മനോഹാസങ്ങളിലും
 ശ്രീയെ ഒരുപോലെ വിതരണം ചെയ്യുന്നു. അനേകകാന്തിയോടു
 കൂടിയ ഈ ശരൽക്കാലഗുണലക്ഷ്മി വികസിതകസുമങ്ങളാൽ അ
 ലംകൃതങ്ങളായ പത്മാകരങ്ങളിലാണ് അധികം വിളങ്ങുന്നത്.
 സപ്തമുദയകസുമഗന്ധം വഹിച്ചും ഭാഗങ്ങളുടെ സംഗീതമാധുരി
 കലനം ഇടവിടാതെ വീശുന്ന മന്ദമാരുതൻ മത്തദീപങ്ങൾക്കു
 മേൽ വളർത്തിയുകൊണ്ട് കാണുന്നതെ ശോഭനമാകുന്നു. പത്മ
 രേണുക്കൾ അന്നിതരും തങ്ങളുടെ ചാരുവിശാലപക്ഷങ്ങൾ പര
 ത്തിയുകൊണ്ടു സരഃപ്രിയങ്ങളായ ഹംസങ്ങൾ ചക്രവാകങ്ങളോ
 ടുകൂടെ നദീപുളിനങ്ങളിൽ വന്നു ക്രീഡിക്കുന്നു. മഴോലുകളിലുള്ളതായ

വരഗജങ്ങളിലും മടങ്ങിപ്പിതങ്ങളായ ഗോസമൃതത്തിലും തെളിഞ്ഞൊഴുകുന്ന നദീജലത്തിലുമായി വിഭജിക്കപ്പെട്ട് ഈ ശരത്കാല ലക്ഷ്മി ബഹുശോഭയോടെ പരിലസിക്കുന്നു. കാമേന്ദ്രങ്ങൾ നീങ്ങിയ വാനത്തുത്തന്നെ വീക്ഷിച്ചും വിമുക്തങ്ങളായ തങ്ങളുടെ പീഠികളാൽ വനശാഭയെ വിശിഷ്ട ശോഭിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു പ്രിയ സകുന്തളായ മയൂരങ്ങൾ നിരുത്സാഹത്തോടെ നിൽക്കുന്നു. മനോജ്ഞ ഗന്ധികളും പ്രിയതരങ്ങളുമായ പുഷ്പങ്ങളുടെ അതിഭാരത്താൽ അഗ്രശാഖകൾ അവനമിക്കുന്നു. സുവർണ്ണകാന്തിയോടെ പുഷ്പിച്ചുനില്ക്കുന്ന വേങ്ങമരങ്ങൾകൊണ്ടു കാനനം നയനാഭിരാമംതന്നെ. പ്രിയാനിതങ്ങളും നളിനീപ്രിയങ്ങളും വനരതങ്ങളും മദോക്ലുടങ്ങളും മലാലസങ്ങളുമായ ഗജോത്തമന്മാർ കാനനത്തോളം യഥേഷ്ടം വിഹരിക്കുന്നു. കരിങ്കാർ നീങ്ങി വാനം മിന്നുന്ന വാളിനു തുല്യം വിളങ്ങുന്നു. അതിപ്രവാഹം ശമിച്ചു നദികൾ കൃശങ്ങളായി. ഭിക്ഷകൾ തമോവിമുക്തങ്ങളായി പ്രകാശിക്കുന്നു. ശീതളനായ മന്ദപവനൻ എങ്ങും പ്രചരിക്കുന്നു. ചളിയായി കിടന്നിരുന്ന ഭൂമി മുഴുവൻ സൂര്യോത്പത്തിയാൽ ഇതാ വരണ്ടുകഴിഞ്ഞു. സാന്ദ്രരേണുകൾ പൊന്തി പറക്കുന്നു. അന്യോന്യവൈരികളായ നരാധിപന്മാർക്ക് അമർഷം പോക്കുവാൻ തക്ക സന്നാഹങ്ങൾ സംഭരിക്കേണ്ടുന്ന കാലമായി. ശരത്ത്ഭൂതം നിമിത്തം ശരീരശോഭ കൂടിയവയും മദോജ്ജ്വലിതങ്ങളുമായ മഹാവൃഷങ്ങൾ മനസ്സു കളുത്തു പൊടിയിൽ മജ്ജനം ചെയ്തുകൊണ്ട് യുദ്ധേഷ്ടയോടെ ഗോവൃന്ദത്തിന്നിടയിൽ നിന്നു മുക്കുറയിടുന്നു. വന്ദദത്തോടെ വനത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുന്ന കരിവരന്മാരെ പിന്തുടന്നു കരിണികൾ മലാലസതയാൽ മന്ദഗതികളായി ഭവിക്കുന്നു. സാരസങ്ങളാൽ നിർത്തിക്കപ്പെട്ടിട്ടെന്ന പോലെ നദീതീരോപരതങ്ങളായ ബഹ്വികൾ ആത്മാലങ്കാരങ്ങളായ തങ്ങളുടെ പീഠികൾ പരിത്യജിച്ച് വിമദങ്ങളായി വൃഥയോടെ തിരിച്ചുപോകുന്നു. കുളക്കോഴികൾ, ചക്രവാകങ്ങൾ മുതലായ ജലപക്ഷികളെ തങ്ങളുടെ ഉഗ്രഗർജ്ജനത്താൽ ഭയപ്പെടുത്തി ഭിന്നിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു മത്തഗജങ്ങൾ അംബുജവിഭൂഷിതങ്ങളായ സ

രസ്സകൾ മട്ടിച്ചു വെള്ളം കുടിക്കുന്നു. കന്മഷഹീനങ്ങളായ സൈകതങ്ങൾ, പ്രസന്നവും പ്രശാന്തവുമായ ജലപ്രവാഹം, പശു വൃന്ദങ്ങൾ, സാരസങ്ങളുടെ ആരവം എന്നിവയാൽ അത്യാധികം രമ്യമായ കാട്ടുപാലായിൽ ഹംസങ്ങൾ സസന്തോഷം വന്നുവേരുന്നു. നദികൾ, ഘനങ്ങൾ, പ്രസ്രവണങ്ങൾ, മയൂരങ്ങൾ, വാഷം, വായു എന്നിവയുടെ മദം ശമിച്ചു. ഗതോത്സവങ്ങളായ ഭക്തങ്ങളുടെ ആരവം അടങ്ങി. അംബുധരങ്ങൾ ആകാശത്തിൽ അണി നിരന്ന കാലം മുതൽ മാളങ്ങളിൽ ചെന്നൊളിച്ചുകിടന്നിരുന്ന ചിത്രവസ്ത്രങ്ങളോടുകൂടിയ മഹോരഗങ്ങൾ ക്ഷുഭാത്മങ്ങളായി മെലിഞ്ഞ ശരീരത്തോടെ മാളങ്ങൾ വിട്ടു പുറപ്പെട്ടുതുടങ്ങി. തങ്കൽ പതിക്കുന്ന ചന്ദ്രന്റെ കരസ്സർഗ്ഗമേവ പ്രസന്നതാരങ്ങളോടുകൂടിയ രാഗവതിയായ സന്ധ്യ സ്വയമേവ അംബരത്തെ തൃജിക്കുന്നു. ഉദ്യമ്യതയുന്ന ശശാങ്കനാകുന്ന സൗമ്യമുഖമണ്ഡലം, താരങ്ങളാകുന്ന ഉന്മീലിതചാരുനേത്രങ്ങൾ, വെൺനിലാവകുന്ന പൂന്തകിൽ എന്നിവകൊണ്ടു സന്ധ്യ ശുക്ലാംശുകസംവൃതയായ ഒരു വനിതയെ പോലെ വിളങ്ങുന്നു. വിളഞ്ഞുകിടക്കുന്ന നെല്ലിൻകുതിർ ഭൂമിയിൽ സംതൃപ്തിയോടെ പറന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന സാരസചാരുപംക്തികൾ നദസ്സിൽ തുങ്ങിക്കിടക്കുന്ന വാതാവധൂതങ്ങളായ മാലകൾ പോലെ മോഹനസുരൂപങ്ങളായി ശോഭിക്കുന്നു. സുഖസുപ്തിയെ പ്രാപിച്ച ഏകഹംസത്തോടും ആമ്പൽനിരകളോടുംകൂടെ നിശ്ചലമായി വിളങ്ങുന്ന ഒരു മഹാഹ്രദംപോലെ പൂർണ്ണചന്ദ്രനോടും നക്ഷത്രങ്ങളോടുംകൂടി അന്തരീക്ഷം ഘനങ്ങൾ നീങ്ങി നിമ്നമായി പ്രകാശിക്കുന്നു. ഹംസനിരകളാകുന്ന കിഴിഞ്ഞുവീണ മേഖലകൾ, ഹൃല്ലപങ്കജങ്ങളാകുന്ന ചുടിയ മാലകൾ എന്നിവകൊണ്ടു രമ്യശീകലൻ ഉത്തമവാപികൾ സുവിഭൂഷിതകളായ യോഷമാരെപ്പോലെ ശോഭിക്കുന്നു. തുല്യവേണസ്വന്തങ്ങളാൽ മിശ്രിതമായും ഉഷ്ണക്കാലവാതത്താൽ വിശിഷ്ട മൃച്ഛിതമായും ഉള്ള പ്രവൃദ്ധശബ്ദം ഓടി മമനനാദവും ഗോവൃഷങ്ങളുടെ ധ്വനിയുമെന്നപോലെ പരസ്പരം പൂരിപ്പിക്കുന്നു. ശുഭവും അമലവുമായ ക്ഷൗരമപടംപോലെ പ്രകാ

ശിക്ഷണവും മുദ്രമാരുതൻ നിമിത്തം ചാഞ്ഞുലഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന തുമായ കാശപ്രജങ്ങൾ നവകന്യമങ്ങളോടുകൂടെ നദീകൂലങ്ങളിൽ പരിസിലക്ഷണം. മധുപാന്തരശൃംഗങ്ങളായ ഷാർപ്പടങ്ങൾ പ്രമത്തങ്ങളായി പ്രിയമാരോടൊന്നിച്ചു തിമിഴു മരിച്ച് സരോജം വേങ്ങ തുടങ്ങിയ പുഷ്പങ്ങളുടെ പൊടി ധേനുതുംകൊണ്ടു ഗൌരകാന്തിയുടെ മാരുതനെ അനുയാനം ചെയ്യുന്നു. ജലം പ്രസന്നമായി. ആമ്പൽ നിരന്ന ശോഭിച്ച ക്രൗഞ്ചങ്ങൾ കൂകിത്തുടങ്ങി. നെൽവയൽവിളഞ്ഞു മഞ്ഞളിച്ചു. വായ മുദ്രമായി. ചന്ദ്രൻ റിമലമായി. ഇവയെല്ലാം വർഷാലം അവിരമാവെന്നതിന്നു മരിയായ ഐതിവ്യകളാണ്. മീനങ്ങളാകുന്ന മേഖലകൾ അങ്ങിഞ്ഞു റിദിധകൾ, കാനോപളകതാലസകളായ കാമിനിമർ പ്രസ്താവകാലത്താലെന്നപോലെ മന്ദം മന്ദം ഗമിക്കുന്നു. ചക്രവാകങ്ങളോടും ശൈവങ്ങളോടുംകൂടി കാശപ്രകാശമാകുന്ന ഭൂകൂലങ്ങൾ ധരിച്ച് പരപരകൾകൊണ്ടുലങ്കരിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള നദീമുഖങ്ങൾ വയുമുഖങ്ങൾപോലെ ബഹുമാദം വളരുന്നു. വേങ്ങ, ബാണവൃക്ഷം എന്നിവയുടെ കസുമങ്ങൾകൊണ്ടു വിചിത്രതരം ശോഭിക്കുന്ന ഈ വനാന്തരത്തിൽ ദ്വിരേഫങ്ങൾ പ്രഹാഴ്ചിത്തത്തോടെ രസഭാരം മുഴക്കുന്നു. പ്രമണ്ഡഭണ്ഡനായ മന്മഥനൊ—ചാപധാരിയായി വനമാകെ താകുന്നു. സുവൃഷ്ടിയാൽ ലോകം തുഷ്ടികൊണ്ടു. നദികളും തടാകങ്ങളും പരിപൂർണ്ണങ്ങളായി. ധരിത്രി സസ്യസമൃദ്ധിയോടെ തെളിഞ്ഞു. തോയധരങ്ങൾ അംബരത്തെ പരിത്യജിച്ചു. കരരീരവത്തോടും ചക്രവാകഗണത്തോടുംകൂടി സലിലാശയങ്ങൾ സുപ്രസന്നങ്ങളായി. വേങ്ങ, സപ്തപണ്ണി, മന്ദാരം, ഉമ്മത്ത് എന്നിവയെല്ലാം ഗിരിസാരങ്ങളിൽ നിരന്നു പുഷ്പിച്ചു. ഫംസങ്ങൾ, സാരസങ്ങൾ, ചക്രവാകങ്ങൾ, കരരങ്ങൾ എന്നിവ നദീപുളിനങ്ങൾക്കു ഭംഗി നല്കുന്നു. ഹേ! രാജപുത്ര! അന്യോന്യവൈരികളായ നൃപന്മാർക്കു ജയേച്ഛയോടുകൂടെ ശത്രുസൈന്യത്തിന്നു നേരെ പുറപ്പെടേണ്ടുന്ന കാലമായി. അവർ ഒന്നാമതായി പുറപ്പെടുന്നത് ഈ കാലങ്ങളിലാണല്ലോ. എന്നാൽ സുഗ്രീവനാകട്ടെ അന്യമിന്തയില്ല. യാ

തൊരു പരശുമാവും അവൻ ചെയ്തുകാണുന്നില്ല. സീതയെ കാണാതെ ശോകാഭിഹതനായിത്തന്നെ ഈ നാലു മാസവും ഞാൻ നാലു നൂറ്റാണ്ടുപോലെ കഴിച്ചുകൂട്ടി. അതിശ്ശതമായ ഭണ്ഡകാരണ്യത്തെപ്പോലും ഒരു പുഷ്പാദിനം തുല്യമായി കരുതി ഒരു ചക്രവാകി ചക്രവാകത്തെത്തന്നെപ്പോലെ ജനകജി എന്ന അനുഗമിച്ചുവെല്ലാം. ആ പ്രാണപ്രിയയാകട്ടെ അപഹൃതയായി. നാടും പെടിഞ്ഞു. ഹേ! വീര! ഈവിധം ദുഃഖാത്തനായി വിപിനത്തിൽ നാൾ കഴിച്ചപ്പോൾ എന്നിൽ പാതമിവപുംഗവനായ സുഗ്രീവൻ ഒട്ടും കരുണയില്ലെന്നൊ. അനാഥൻ, രാജ്യഭ്രഷ്ടൻ, രാവണനാൽ ധർഷിതൻ, ടീനൻ, ഹൃതഭാഷ്ടൻ ഇപ്രകാരമെല്ലാമാണ് എന്റെ സ്ഥിതി. ഈ കാരണങ്ങൾകൊണ്ടെല്ലാം ദൂരദൂരനായ എനിക്കിപ്പോൾ ഇവനെ ഇവിടെ ശരണമായുള്ളു. ഹേ! പരന്തപ! തന്നിമിത്തം വാനരരാജാവും ദുരാത്മാവുമായ സുഗ്രീവനും ഞാൻ വശഗനായും ഭവിച്ചിരിക്കുന്നു. സീതാസ്വേദനം തന്നെ കാലം നിണ്ണയിച്ച് ഭവപ്രതിജ്ഞ ചെയ്തിട്ടുള്ള ആ ദുർമ്മരിക്ക ഇപ്പോൾ ആ ചിന്തപോലും ഇല്ലാതായി. ഹേ! രാജനാഥന! നീ കർണ്ണാധിയിൽ പ്രവേശിച്ച് ഗ്രാമ്യസുഖങ്ങളിൽ സംസകതനായുംകൊണ്ടു വസിക്കുന്ന മുഖനും വാനരപുംഗവനുമായ സുഗ്രീവനൊടു ഇപ്രകാരം ഞാൻ പറഞ്ഞതായി പറയുക. ഉപപന്നമായ സമ്പത്തുമൂലം മുമ്പുപകാരം ചെയ്തിട്ടുള്ളവരെ തീരെ വിസ്മരിച്ച് പകരം അവർക്ക് ആശാഭംഗത്തെ ചെയ്യുന്നവൻ പുരുഷാധമനാണെന്നു ലോകം ഉദ്ഭോലാഷിക്കുന്നു. ശുഭമായാലും അശുഭമായാലും ചെയ്ത പ്രതിജ്ഞക്കു ഭംഗം വരുത്താതെ നേർനടത്തുന്നവനാണ് പുരുഷോത്തമൻ. അവൻതന്നെയാണ് ഗ്ലാഘ്യൻ. ഉപകാരത്തിന്നു പ്രസ്തുതപകാരം ചെയ്യാത്ത ഇങ്ങിനെയുള്ള കൃതഘ്നന്മാർ മരിച്ചാലും മാംസഭക്ഷകർപോലും അവരുടെ ശരീരത്തെ തൊടുകയില്ല. വിദ്യതംഗണോപമങ്ങളും, കാഞ്ചനപുഷ്പങ്ങളുമായ എന്റെ രീക്കുബാണങ്ങളുടെ രുചിയറിയേണമെന്ന ആഗ്രഹംകൊണ്ടായിരിക്കാം അവൻ ഇപ്രകാരം പ്രവർത്തിക്കുന്നത്. എന്റെ കീഴിച്ച ജ്വാലിൽനിന്നു പുറപ്പെടുന്ന വജ്രനിസ്സനതുല്യ

മായ ഘോരനിഷേധം ഒരിക്കൽക്കൂടി കേൾക്കേണ്ടമെന്ന ഇപ്പോൾ
 അവനുണ്ടായിരിക്കാം. ഹേ! നൃപാത്മജ! വീരവീര! പരാക്രമ
 ശാലിയായ എനിക്ക് നിന്റെ സാഹായ്യവുമൂടെ ഉണ്ടെന്നറിഞ്ഞി
 ട്ടും അവൻ ഒട്ടും കലുഷമില്ലല്ലോ. ഹേ! പരപുരഞ്ജയ! തൻകാ
 യ്ക്കും കഴിഞ്ഞു കൃതാർത്ഥനായപ്പോൾ ഇനി ചെയ്യേണ്ടുന്നതെന്തെ
 ന്നൊ പ്രതിജ്ഞയെന്തെന്തിനെന്തൊ ഉള്ള ചിന്തപോലും ദ്വവ
 ശേഷപരന്നില്ലാതായി. നിശ്ചിതകാലവും അതീതമായി. വഷം ക
 ഴിഞ്ഞു. നാലു മാസവും തികഞ്ഞു. വാനരേശ്വരൻ കാൽപ്പിന്ത
 കൾ ഉള്ളിൽ കടന്നിട്ടുതന്നെയില്ല. സ്ത്രീജിതനായിത്തന്നെ അവൻ
 അഹോരാത്രം കഴിക്കുന്നു. ബന്ധുജനങ്ങളോടുകൂടെ ഇപ്പോഴും അ
 വൻ കടിച്ചു മരിക്കുന്നുണ്ടായിരിക്കാം. ശോകഭീനനാരായ നമ്മ
 ളിൽ അവൻ ഒട്ടും ദയയില്ല. ഹേ! വത്സ! മഹാബല! നീ ചെന്നു
 എന്റെ ക്രോധരൂപം ഇന്നവിധമാണെന്നു സുഗ്രീവനെ ധരിപ്പി
 ക്കുക. ഹതനായ ബാലി പോയ മാറ്റം അടഞ്ഞിട്ടില്ല. ഹേ! സു
 ഗ്രീവ! ചെയ്ത പ്രിജ്ഞയെ പാലിക്ക. ബാലിയെ അനുഗമിക്കേണ്ട.
 ഏകശരത്താൽ ബാലിയെ മാത്രമെ ഇപ്പോൾ നിഗ്രഹിച്ചിട്ടുള്ള.
 എന്നാൽ സത്യത്തെ അതിക്രമിക്കുന്നവനും കൃതഘ്നനുമായ നിന്നെ
 കൂട്ടത്തോടെയാണ് കൊന്നൊടുക്കുക. അതിനാൽ ഹേ! വാനരേ
 ശ്വര! വിഹിതമായ കാൽപ്പിന്തിൽ വേഗം ഏല്പെടുക. ചെയ്ത
 പ്രതിജ്ഞയെ നിറവേറുക. ശാശ്വതമായ ധർമ്മത്തെ പരിരക്ഷി
 ക്ക. ഉഗ്രബാണങ്ങളോടു പ്രേതരാജപത്തനത്തിൽ ചെന്നു ബാ
 ലിയെ കാണാൻ നീ തുനിയേണ്ട. ഹേ! ലക്ഷ്മണ! ഇതെല്ലാം നീ
 സുഗ്രീവനോടു ചെന്നുപറയുക.” ക്രോധകാഠിന്യത്തോടും ഭീനഭാവ
 ത്തോടുംകൂടെ ശ്രീരാഘൻ പറഞ്ഞ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ട പ്രചണ്ഡ
 പ്രതാപിയും മനവംശജാതനുമായ ലക്ഷ്മണനും ഹരിശ്ചന്ദ്രനിൽ
 അത്യധികം അമർഷം അങ്കുരിച്ചു.

സംഗം-31

മനമവിധനേറു ഭീനചതസ്സം ശോകചകിതനുമായി
 ബുവിച്ചുള്ള തന്റെ പൂർണ്ണന്റെ ക്രോധം കണ്ടു നരേന്ദ്രപുത്രനു
 യ ലക്ഷ്മണൻ ശ്രീരാഘവനോടിക്കിനെ വചിച്ചു. “ആയ്! ഈ
 വാനരൻ സാധുവൃത്തിയിൽ വർത്തിക്കയില്ലെന്നോ. മേലിൽ ചെ
 യേണ്ടുന്ന കായ്തെത്തപ്പററി ഇവന്നു ലേശവും ചിന്തയില്ല. വാനര
 രാജ്യലക്ഷ്മി ഇവൻ ഭുജിക്കുമൊ എന്നു ഞാൻ സംശയിക്കുന്നു. ഇവ
 ന്റെ ബുദ്ധി അസന്മാഗ്ദ്ധത്തിലാൺ ചരിക്കുന്നത്. നിന്തിരുവടി
 ചെയ്തു ഉപകാരത്തിന്നു പ്രത്യുപകാരമല്ല ഈ മൂഢൻ ചെയ്യുന്നത്.
 പ്രത്യുപകാരം ചെയ്യേണമെന്ന ധർമ്മപോലും മതിക്കുയംനിമി
 ത്തം ഗ്രാമ്യസുഖങ്ങളിൽ സകതനായിരിക്കുന്ന ഇവൻ തീരെ വിസ്ത
 രിച്ചുപോയി. ഹേ! വീര! വിഗ്നനായ ഇവന്നു രാജ്യഭോഗം കൊ
 ട്ടതുകടാ. നിന്തിരുവടിയുടെ കൃപാസായകങ്ങളേറു നിഹതനാ
 യി ഇവൻ അഗ്രജനെച്ചെന്നു കാണട്ടെ. ഹേ! സുധാർമ്മിക! തീ
 വ്രാടാരുണമായ എന്റെ കോപവേഗത്തെ അടക്കുവാൻ ഞാൻ
 ശക്തനാകുന്നില്ല. അസൽകൃതനും അസത്യവാദിയുമായ ഇവനെ
 ഉടൻതന്നെ ഞാൻ വധിക്കുന്നുണ്ട്. ദൈവേന്ദ്രിയെ അന്വേഷി
 കേണ്ടുന്ന കായ്തും ഹരിപ്രവീരന്മാരുടെ സാഹായ്യത്തോടുകൂടി അം
 ഗദൻ നിർവ്വഹിച്ചുകൊള്ളും” എന്നീപ്രകാരം പറഞ്ഞു പ്രചണ്ഡ
 മായ രണകോപത്തോടെ വില്ലും ശരവും ഉയർത്തിപ്പിടിച്ചു നില്ക്കു
 ന്ന ലക്ഷ്മണനോടു് പരവീരഹന്താവായ ശ്രീരാഘവൻ സാനനയം
 ഇങ്ങിനെ വചിച്ചു. “ഹേ! ലക്ഷ്മണ! നിന്നെപ്പോലുള്ള മഹാമതി
 കൾക്കു പാപകർമ്മം ഒന്നുകൊണ്ടും വിഹിതമല്ല. സമൃഗ്വിവേക
 ത്തോടുകൂടി ഏതൊരുവൻ പാപമാഗ്ദ്ധത്തെ ഹനിക്കുന്നുവൊ അവ
 നാൺ പുരുഷോത്തമൻ. മിത്രഹത്യാരൂപമായ മഹാപാപം ഹേ!
 സൗമിത്ര! സാധുവൃത്തനായ നീ ആചരിക്കരുത്. സുഗ്രീവനോ
 ട്ടുള്ള പ്രീതിയും വേഴ്ചയും മുൻസ്ഥിതിയിൽതന്നെ എന്നും നിന്നിലു
 ണ്ടായിരിക്കണം. കാലം വൈകിച്ചുവെന്നു കരുതി നീ അവനോട്

പരമപ്രഭാവനങ്ങൾ ഉൾക്കൊള്ളുന്നവയായി പെരുമാറുകയും ആർക്കും ശാന്തവാക്കുകൾതന്നെ എന്നും ഉള്ളരിക്ക." അന്നത്തരം അഗ്രജൻ പറഞ്ഞതിന്നനുസരിച്ച് പുരുഷർക്കും വീരഗണിയും പരവീരപ്രഭാവിയുമായ ലക്ഷ്മണൻ കിഷ്കിന്ധാപുരിയിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. ഇന്ദ്രധനുസ്സിന്നു തുല്യമായ തന്റെ ചിത്രകാമകവും നിശിതബാണങ്ങളും ധരിച്ച് കഠിനമായ കോപത്തോടും വാശിയോടുംകൂടെ കപീശ്വരവേഷത്തോടെ ലക്ഷ്മണന്റെയുംകൊണ്ട് അവൻ സഞ്ചരിച്ചു. മംഗളമതിയും പ്രാജ്ഞാനുംഭാഗ്യചിതത്തിൽ നിരതനുമായ അവൻ പ്രളയാന്തകാലതദ്ദനപ്പോലെ തീരെ ഭിന്നിരിക്കുന്നതും ശൃംഗങ്ങളോടുകൂടി സഞ്ചരിക്കുന്ന മന്ദരപർവ്വതംപോലെ മഹാ പ്രതാപിയുമായി പ്രകാശിച്ചു. പറഞ്ഞ വാക്കിന്മേൽ ഭംഗംവരാതെവെട്ടുന്ന ഉത്തരോത്തരം പ്രവർത്തിക്കുന്നവനും ബുദ്ധിമുട്ടുകൊണ്ടു ബുദ്ധിമുട്ടുകൾ നേരിടുന്നവനുമായ ലക്ഷ്മണൻ കാമക്രോധംനിമിത്തമുണ്ടായ തന്റെ ഭാരതാചാര്യന്റെ രീതിപ്രവഹിയാൽ ആവൃതനായി പ്രഭഞ്ജനം തുല്യം ഉഗ്രതരം ധാരണയായു. കായ്ക്കൊഴുതവനിമിത്തം അതിശീഘ്രമായി സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന അവന്റെ ആ യാത്രയിൽ കുതിച്ചുപായുന്ന മന്ദരപർവ്വതത്തിന്റെ പാദപതനമോറിടുന്നപോലെ. അസംഖ്യം ശിലകൾ ശകലിതമായി. സാലങ്ങൾ, താലങ്ങൾ, കണ്ണികാരങ്ങൾ തുടങ്ങിയ തരസമൃദ്ധങ്ങൾ പൂർണ്ണവീണു. അഗ്നികൂടങ്ങൾ ഇടിഞ്ഞുതെരു. ഇങ്ങിനെ തപയോടെ സഞ്ചരിച്ച് ഇഷ്ടാകുലശാസ്ത്രലനായ ലക്ഷ്മണൻ വാനരബലങ്ങളാൽ ചുറ്റപ്പെട്ടതും ഭഗ്നങ്ങളോടുകൂടിയതും മഹാദ്രികൾക്കിടയിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതുമായ കിഷ്കിന്ധയെ ഭഗ്നിച്ചു. ഭർമ്മനായ സുഗ്രീവനെ ചിന്തിച്ചു ചിന്തിച്ച് ക്രോധത്താൽ ദുഷ്ടരീതിയാണായിത്തീർന്ന സൗമിത്രി പുരിക്കു ചുറ്റും ബലശാലികളായ ബഹുവാനരന്മാരെ വീക്ഷിച്ചു. അവർ പുരുഷർക്കെന്നായ സൗമിത്രിയേയും കണ്ടു. ഉടൻ വൻപാറകൾ പൂർണ്ണമായൊത്തും വൃക്ഷശാഖകൾ ഒടിച്ചുപിടിച്ചുകൊണ്ട് മഹാഗജങ്ങളെപ്പോലെ അതിവേഗകരന്മാരായ അവർ ലക്ഷ്മണനെ ഉൾക്കൊള്ളിക്കുവാൻ വീക്ഷിച്ചു. ഇങ്ങിനെ വിവിധായുധങ്ങൾ കരസ്ഥ

മാർക്കി പ്രഹരോദ്യമമായി നിരന്നിരുന്ന ആ വാനരസംഘത്തെ കണ്ടപ്പോൾ ഉഗ്രപ്രതാപിയും രണകർശനമായ ലക്ഷ്മണൻ ക്രോധം തുഷ്ടമായ ഇന്ദ്രനാഥാൽ പാവകനെപ്പോലെ ദിഗ്മണീഭവിച്ചു. ഭണ്ഡഹമായ ക്രോധനിമിത്തം അന്തകനു തുല്യമായിരുന്നിരിക്കുമായിരിക്കെ സൈമിത്രിയെ കണ്ട് സർവ്വ വാനരന്മാരും തെരപോലെ ഭയപ്പെട്ടു. ഉടനെ ആ ഹരിപുഗവന്മാർ സുഗ്രീവമന്ദിരത്തിൽ പൂരോഗിച്ച് അടക്കവയുടത്ത ഭയസംഭ്രമത്തോടെ ലക്ഷ്മണൻ ആഗരണായിരിക്കുന്നുവെന്ന വൃത്താന്തം വാനരേശ്വരനാണു തിരിച്ചു. എന്നാൽ കാമവിവശനായി താരയോടൊന്നിച്ചു സൈരസല്ലാപത്തിൽ ലയിച്ചിരുന്ന വാനരേശ്വരന്റെ കണ്ണുകളിൽ ഈ വചനങ്ങളൊന്നും കടന്നുതേയില്ല. ഈ ഉദന്തങ്ങളെല്ലാം കേട്ട് കുഞ്ജരമേഘസന്നിഭന്മാരും പർവ്വതതുല്യഭയങ്കരരമായ അസംഖ്യം വാനരപുഗവന്മാർ നദീപ്രവാഹംപോലെ ശൈലഗുഹകൾവിട്ടിറങ്ങി പ്രാകാരസമീപം ചെന്നുനിന്നു. അവരെല്ലാം തെരപോലെ വികൃതഭഗ്നന്മാരും നഖം ദന്തം എന്നീ ആയുധങ്ങൾ കൊണ്ട് ഭൃശഭയനന്മാരും ശാസ്ത്രതുല്യം മഹാഭീതിയുണ്ടാക്കിയിരുന്നു. അതിൽ ചിലർക്കു പത്താനകളുടെ ശക്തിയുണ്ട്. നൂറാനകൾക്കു തുല്യം ബലമുള്ളവരും ആ കൂട്ടത്തിലുണ്ട്. ആയിരം വരഗജങ്ങൾക്കു തുല്യം ബലമുള്ള മഹാവിരരും എത്രയെങ്കിലുമുണ്ട്. വായുതുല്യം അപ്രമേയമായ വേഗത്തോടുകൂടിയവരും അസംഖ്യമുണ്ട്. മഹാമേഘത്താൽ ആകാശംപോലെ സുഗ്രീവസേനയാൽ കാനനം മുഴുവൻ ക്ഷണകാലത്തിനുള്ളിൽ മുടപ്പെട്ടു. ചന്ദ്രമസ്സു നക്ഷത്രങ്ങളെയെന്നപോലെ രാജശാസനമനുസരിച്ച് വൻമരങ്ങൾ പുഴക്കിയെടുത്തുകൊണ്ടു നഗരഭാരം കാത്തുനില്ക്കുന്ന ആ വാനരബലങ്ങളെ ക്രോധതാമ്രാക്ഷനായ ലക്ഷ്മണൻ പ്രാപിച്ചു. പ്രാകാരസമീപം അണിനിരന്നിരുന്ന സത്വസമ്പന്നരായ ആ വാനരന്മാരെ കണ്ടു മഹാമതിയും നരശാസ്ത്രമായ ലക്ഷ്മണൻ ഏറ്റവും ക്രൂരനായി. ആത്മമാനസനായ തന്റെ പൂർവ്വജന്റെ താല്ക്കാലികസ്ഥിതിയേയും വാനരേശ്വരനായ സുഗ്രീവന്റെ പ്രമാദത്തേയും ചിന്തിച്ചു.

ചിന്തിച്ച് ആ വീരപുരുഷൻ പ്രവൃദ്ധമായ രോഷത്തിനു വശാവ
 ദനായി. തന്നിമിത്തം ശാസ്ത്രവിക്രമമായ ലക്ഷ്മണൻ ചുട്ടുനീരുന്ന
 ഭീഷ്മനിശാസത്തോടും സാരകതലോചനങ്ങളോടുംകൂടെ യുദ്ധപരീ
 തമായ വാനിയെപ്പോലെ പ്രോജലിച്ചു. ബാണമുനകളാകുന്ന
 ജിഹ്വകൾ, സായകങ്ങളാകുന്ന ഫണസമൂഹങ്ങൾ, സ്വതേജസ്സാക
 ന്ന വിഷജ്വാല എന്നിവകൊണ്ട് വീരോന്മാമിയായ സൗമിത്രി
 അഞ്ചുതലനാഗംപോലെ അത്ഭുതം ഭയങ്കരമായി. പ്രദീപ്താഗ്നി
 പോലെ ദുരാസനനും കൃഷ്ണസ്തംഭത്തെപ്പോലെ ഭീകരനുമായ ലക്ഷ്മ
 ണനെക്കണ്ട് അംഗദൻ പരിത്രസ്തനായി. ഇങ്ങനെ അവൻ വി
 ഷമിച്ചുനില്ക്കെ മഹായശസ്വിയും ക്രോധതാമ്രാക്ഷണമായ സുമി
 ത്രാഞ്ജൻ അവനോടിക്കിനെ പ്രവചിച്ചു. “ഹേ! വത്സ! നീ ചെ
 ന്നു സുഗ്രീവനോട് എന്റെ ആഗമനത്തെ പറയുക. അരിന്ദമനം
 ഭ്രാന്തവൃസനസംതപ്തനുമായ രാമാന്ജൻ ഇതാ പുരഭാരത്തിൽ
 വന്നു നിൽക്കുന്നു. അവൻ പറയുന്നതു നന്നെന്നു തോന്നുന്നപക്ഷം
 അപ്രകാരം പ്രവർത്തിക്ക. ഹേ! അംഗദ! ഈ വിവരം സുഗ്രീവനെ
 അറിയിച്ചു നീ വേഗം തിരിച്ചുപോരിക.” ലക്ഷ്മണന്റെ ഈ
 വാക്കുകൾ കേട്ട് ശോകസംഭ്രാന്തനായ അംഗദൻ അതിതുണ്ണും സു
 ഗ്രീവസന്നിധിയിൽ ചെന്നു വന്ദിച്ച് ലക്ഷ്മണൻ ഗോപുരഭാര
 ത്തിൽ വന്നുനില്ക്കുന്നുണ്ടെന്ന വിവരം ഉണർത്തിച്ചു. അവൻ തന്റെ
 പിതാവിന്റെ കാല്ക്കൽ വീണു വീണ്ടും വീണ്ടും സംഗതികൾ വിവ
 രിച്ചു. തന്റെ മാതാവിന്റെയും ഭാര്യയുടെയും ചരണങ്ങൾ തൊട്ടി
 കമ്പിട്ട് അവരേയും വൃത്താന്തം ധരിപ്പിച്ചു. എത്രതന്നെ പറഞ്ഞി
 ട്ടും നിദ്രാമദനം കാര്യമോത്തനുമായ സുഗ്രീവന് ഒട്ടും ഉണർവു
 ണ്ടായില്ല. വാനരന്മാരാകട്ടെ ലക്ഷ്മണനെക്കണ്ട് ഭയവിമോഹിത
 ചേതസ്സുകളായി കിലുകിലുവോഷം മുഴക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ചിലർ
 ഭയന്നു വിറച്ച് അട്ടിമാസംചെയ്തു. മറുചിലർ അടുമിങ്ങും പാ
 ണ്ത്ത് ഗിരിനിർത്ഥാരഘോഷംപോലെയും സിംഹനാദംപോലെയും
 വജ്രാശനിപോലെയും ഉഗ്രനാദം മുഴക്കി. മദവിഹ്വലനും വ്യാകു
 ലസ്വഗാഭിജ്ഞനുമായ സുഗ്രീവൻ ഈ ഘോഷങ്ങളെല്ലാം കേട്ട്

പെട്ടെന്നു നിദ്ര കൈവിട്ടു. രാത്രിയെ അമ്പൽ അംഗുലം പരയുന്ന വാക്കുകൾ തെവിധം കേട്ടു. അംഗുലനോടൊത്ത് രാജസന്നിധിയിൽ ചെന്നിട്ടുള്ള സുസമ്മതരും ഉദാരദർശനമായ പ്ലവഗേശ്വരന്റെ അമാത്യപരിഷ്കരും ലക്ഷ്മണൻ വന്നിട്ടുണ്ടെന്നുള്ള സംഗതി സൂത്രീവഴനാടുന്നതിച്ചു. അനന്തരം അവർ ധർമ്മാർത്ഥസംയുക്തമായ സാമവാക്കുകൾ ഉരച്ചെഴുതുന്ന സൂത്രീവനെ പൂസാദിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് ഇന്ദ്രസന്നിധിയിൽ അമരനാരെന്നപോലെ കവിശ്വരാന്തികം സ്ഥിതിചെയ്തു. “സത്യസന്ധരും ഉദാരബുദ്ധികളുമായ രാമലക്ഷ്മണന്മാരുടെ വയസ്സുഭാവം ഹേ! പ്ലവഗേശ്വര! നിന്തിരുവടിക്കു ലബ്ധമായി. തന്നിമിത്തം ഹേ! രാജൻ! അങ്ങക്കു രാജ്യവും രാജ്യലക്ഷ്മിയും സിദ്ധിക്കുകയും ചെയ്തു. ഗംഭീരാശയരും ഭൂമി മുഴുവൻ ഭരിപ്പാൻതക്ക സമർത്ഥരായ അവരിൽ ഇളയവൻ—ലക്ഷ്മണൻ—ഇതാ ധനുഷ്ഠാനിയാടി നഗരഭാരത്തിൽ വന്നു നിൽക്കുന്നു. സർവ്വ വാനരന്മാരും ആ വീരകേശരിയെ കണ്ടു ഭയന്നു ഘോരതരം മുറവിളിക്കുന്നു. ശ്രീരാമപുരുഷന്റെ ആജ്ഞയനുസരിച്ച് വീരശ്രീകനായ ആ പുരുഷപുരുഷൻ ഉത്സാഹമാകുന്ന മഹാരഥത്തിൽ കയറി വാക്യമാകുന്ന സാരമിയോടുകൂടി ഗോപുരഭാരത്തിൽ വന്നു ചേർന്നിരിക്കുന്നു. ഹേ! രാജൻ! താരേയനായ അംഗുലനെ ആരണശൂരൻതന്നെയാണു് നിന്തിരുവടിയുടെ സന്നിധിയിലേക്കു പറ്റത്തയച്ചതു്. ഹേ! പ്ലവഗേശ്വര! രോഷസംരക്തലോചനനായി ആ മഹാത്മാവു് ഇപ്പോഴും അവിടെത്തന്നെ നില്ക്കുന്നുണ്ടു്. ഹേ! വിക്രമരാജ! വാനരസമൂഹത്തെ മുഴുവൻ ചുട്ടു ഭസ്മമാക്കത്തക്കവണ്ണമുള്ള ക്രോധം ആ ഗംഭീരപുരുഷന്റെ നേത്രങ്ങളിൽ സ്ഫുരിക്കുന്നു. ഹേ! രാജൻ! ബന്ധുവിരൂപമേതും നിന്തിരുവടി വേഗം ചെയ്തു് ആ വീരപുരുഷനെ നമസ്കരിക്കുക. സൗമ്യവാക്കുകൾക്കൊണ്ടഭിവാദ്യംചെയ്തു് നിന്തിരുവടി അദ്ദേഹത്തെ പ്രശാന്തനാക്കുക. ഹേ! വിക്രമരാജ! എഴുന്നീല്ക്കുക. ധർമ്മാത്മാവായ രാമലക്ഷ്മണന്റെ ഹിതം എന്തോ ആയതു് അങ്ങന്നു നിർവ്വഹിക്ക. പ്രതിജ്ഞയെ നിറവേറ്റി സത്യസന്ധനെന്ന പേർ നിന്തിരുവടി നിലനിൽക്കുക.”

സക്തം-32

രാമാനുജനായ ലക്ഷ്മണൻ നന്നു കൂലിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്ന വിവരം അംഗദനിൽനിന്നും തന്റെ സചിവന്മാരിൽനിന്നും മനസ്സിലായപ്പോൾ സുഗ്രീവൻ താൻ കൂതുന്നിടത്തിൽനിന്നു സസംഭ്രമം എഴുന്നേറ്റു. അനന്തരം മന്ത്രാചാര്യനായ ആ വാനരപുരുഷൻ മന്ത്രകുശലന്മാരായ തന്റെ മന്ത്രിപ്രഭുതികളെ നോക്കി ഗുരുലാഘവചിത്തയോടെ ഈവിധം വചിച്ചു. ഹേ! സചിവന്മാരെ! ഞാൻ ലക്ഷ്മണനെ ഭക്ഷിക്കുകയാ ആ പ്രഭുവിന് അഹിതമായി വല്ലതും പ്രവർത്തിക്കുകയാ ഉണ്ടായിട്ടില്ല. പിന്നെ ആ മഹാനാദാവൻ എന്റെ നേരെ ഈവിധം കൂലിച്ചാൻ കാരണമെന്തു? എന്നു അപമാനിപ്പാൻ ലാക്കനോക്കിയിരിക്കുന്ന ഭൃംശുലികളായ എന്റെ പൈരികളിൽ വല്ലവരും പക്ഷെ എന്നെപ്പറ്റി ലക്ഷ്മണനോടു എഷണിപാഞ്ഞിരിക്കാം. ലക്ഷ്മണന്റെ ക്രോധത്തിന്നു കാരണമെന്തെന്നാണു് നമുക്കു മുമ്പിൽ ചിന്തിക്കേണ്ടതു്. പിന്നീടു് വേണ്ടുന്നതു പ്രവർത്തിക്കാം. വാസ്തവം പറയുകയാണെങ്കിൽ ശ്രീരാഘവനേയോ ലക്ഷ്മണനേയോ എനിക്കു ലേശം ഭയമില്ല. അകാരണമായി മിത്രങ്ങൾ പരിഭവിക്കുന്നുവെങ്കിൽ അതു മനസ്സിന്നു വലുതായ പരിതാപമല്ല. മിത്രങ്ങളെ സമ്പാദിക്കുകയെന്നതു് എത്രയും സുകരമാണു്. എന്നാൽ ആ വേഴ്ചയെ പരിപാലിക്കുവാനാണു് വളരെ പ്രയാസം. ചിത്തചാഞ്ചല്യംനിമിത്തം ഒരുവനു് ഉററബന്ധുവോടുള്ള പ്രീതിയുൾകൂടി അല്പകാരണംകൊണ്ടു ഭേദിക്കുന്നു. ഈ സംഗതിയോക്കുന്മേലാണു് എനിക്കു മഹാത്മാവായ രാഘവനിൽ ഭയം ജനിക്കുന്നതു്. ഉപകാരത്തിന്നു പകരം അപകാരംചെയ്യാൻ ഞാൻ ശക്തനല്ല.” സുഗ്രീവൻ പറഞ്ഞവസാനിപ്പിച്ച ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടു് ആജ്ഞനേയനും ഹരിപുരുഷനുമായ ഹനുമാൻ അമാത്രിപരിഷകർ ചുഴുന്നുന്നിരുന്ന ആ സംഘത്തിൽ തന്റെ അഭിപ്രായം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. “ഹേ! ഹരിഗണേശഭാ! എത്രയും

സമാധാനം ഈ ഉപകാരം ചെയ്തിട്ടുള്ള ശുഭമായിരുന്ന നിന്തിരുവടി
യുടെ സുഹൃത്തിനെ നിന്തിരുവടി വിസ്തരിക്കാത്തതിൽ എന്തൊര
ശ്വസ്തമാണുള്ളത്. വിരാമമായിരുന്ന ശ്രീരാഘവൻ ഒട്ടും ചഞ്ചലാ
ക്രൂരനെ നിന്തിരുവടിക്കു ചണ്ടി ശക്തപ്രഭുപരാക്രമനായ ബാലി
യെ പോരിൽ നിഗ്രഹിച്ചുവല്ലോ. ഇതാലോചിക്കുമ്പോൾ പ്രണ
യം നിമിത്തമാണ് ഇപ്പോൾ ശ്രീരാഘവൻ നിന്തിരുവടിയോടു കൂ
ലിച്ചിരിക്കുന്നതെന്നു നിശ്ചയമാണ്. പരവീരലാതിരായ ആ
പുരുഷപുംഗവൻ തന്റെ ഭാതാവായ ലക്ഷ്മണനെ നിന്തിരുവടിയു
ടെ സമീപത്തേക്കു ച്ചിട്ടുള്ളതും ആ കാരണംകൊണ്ടുതന്നെ. ഹേ!
കപികുലസന്തത! കാലജ്ഞനായ അങ്ങൻ പ്രമാദംനിമിത്തം
കാലംപായതറിഞ്ഞില്ല. ഉമ്മത്തും പാലയും പുത്തു. സുപ്രസന്ന
കാന്തിയുടെ ഈ ശരത്കാലവും വന്നുണ്ടത്തു. മോലങ്ങൾ ആ
കാശത്തെ വിട്ടു മാറി. ഗ്രഹതാരങ്ങൾ നിമ്ബമായി പ്രകാശിക്കു
ന്നു. ഭിക്ഷകളും സരിത്തുകൾക്കു ഒരുപോലെ തെളിഞ്ഞുകഴിഞ്ഞു. ഏ
ന്നിട്ടും നിന്തിരുവടി രാമകാശ്വരതപ്പറ്റി യാതൊന്നും ചിന്തിക്കു
ന്നില്ലല്ലോ. ഹേ! ഹരിശ്ച! നിന്തിരുവടി പ്രമാദംനിമിത്തം മതി
മറന്നുപോയെന്നു കരുതിയാണ് ലക്ഷ്മണൻ ഇപ്പോൾ ഇവിടെ ആ
ഗതനായിരിക്കുന്നത്. ഭാര്യചിരഹം നിമിത്തം നന്ന പരിതപി
ക്കുന്ന മഹാത്മാവായ ശ്രീരാഘവൻ അന്യർമുഖേന പറയുന്ന ഈ
പരുഷവചനങ്ങൾ നിന്തിരുവടി കാശ്വരയാളിട്ടു കരുതരുത്. ഹേ!
രാജൻ! അപരാധിയായ നിന്തിരുവടി വേഗം ചെന്നു ആ മഹാ
സഭാവനെ ഏകദേശവും അഞ്ജലിച്ചെങ്കിലും. ആ പ്രഭുവെ പ്രസാദി
പ്പിക്കുക. ശമജ്ഞമായ മന്ത്രിമാർ പാത്ഥിവനോട് ഹിതം പറ
യുകയാണ് വേണ്ടത്. ഹേ! രാജൻ! തന്നിമിത്തമാണ് ഞാൻ നി
ന്തിരുവടിയുടെ മുമ്പാകെ വന്നതിന്ന് നിർഭയമായി ഇങ്ങിനെ വചി
ക്കുന്നത്. ശ്രീരാഘവൻ കൃഷിച്ചു വില്ലെടുക്കുന്നുവെങ്കിൽ ദേവദാ
നവന്മാരൊ ഗന്ധർവ്വക്ഷന്മാരൊ ആ വീരനെതിരല്ല. ജഗത്തു
മുഴുവൻ ആ പുരുഷപുംഗവനു കീഴടങ്ങേയുള്ള പ്രസന്നനായ
ഒരുവനെ വീണ്ടും കോപകലുഷിതനാക്കിത്തീർക്കുന്നത് ഒന്നുകൊണ്ടും

നന്നല്ല. വിശേഷിച്ചും ചെയ്ത ഉപകാരത്തെ വിസ്മരിക്കാത്ത കൃതജ്ഞൻ ഇതു് ഒരിക്കലും വിഹിതമല്ല. പുത്രമിത്രങ്ങളോടുകൂടെ നിന്തിരുവടി വേഗം ചെന്ന് ആ മഹാത്മാവെ കൈവണങ്ങുക. അങ്ങുന്നു ചെയ്ത പ്രതിജ്ഞയെ നിറവേറുക. ഭര്ത്തൃ ഭർത്താവിന്നെന്നപോലെ നിന്തിരുവടി അദ്ദേഹത്തിന്നു കീഴ്വഴങ്ങുക. ഹേ! കപീന്ദ്ര! രാമലക്ഷ്മണന്മാരുടെ ശാസനം അങ്ങുന്നു മനസ്സുകൊണ്ടു പോലും അനാദരംകരുതരു്. ഇന്ദ്രതുല്യപരമകൃഷിയായ ആ ശ്രീരാഘവന്റെ മഹാശക്തി നിന്തിരുവടിക്കറിഞ്ഞുകൂടാത്തതല്ല.

സംഗം-33

അനന്തരം പരവീരഹന്താവായ ലക്ഷ്മണൻ രാമശാസനം കൈക്കൊണ്ടു കിഷ്കിന്ധാപുരിയിൽ പ്രവേശിച്ചു. പരദാഹം കാത്തുനിൽക്കുന്ന ഭീമകായന്മാരും ബലശാലികളുമായ സർപ്പ വാനരന്മാരും ദാശരഥിയെക്കണ്ടു കൈകൂപ്പിനിന്നതെയുള്ളു. ശ്രോധം കാ റിന്ദ്രത്തോടെ നിശ്ചയിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ദശരഥാർത്ഥജനക്കണ്ടു പ്ലോടം ഭയംനിമിത്തം അവർ സംഭ്രാന്തചിത്തരായി. അവരിൽ ആർക്കും ലക്ഷ്മണനെത്തടുപ്പാൻ ധൈര്യമുണ്ടായില്ല. ശ്രീമാനായ സൗമിത്രിയാകട്ടെ—കോട്ടക്കകം കടന്നുചെന്ന് യഥേഷ്ടം പുഷ്പിച്ചു ദിവ്യശോഭയോടെ വിളങ്ങുന്ന രമ്യകാനനങ്ങളും കാഞ്ചനമയങ്ങളും രത്നരഘങ്ങളുംകൊണ്ടു സവിശേഷം പരിലസിക്കുന്നവയുമായ പത്തനപംക്തികളും വീക്ഷിച്ചു. ഹമ്യപ്രാസാദങ്ങൾ, മനോഹരങ്ങളായ അസംഖ്യം വാണിജ്യവീഥികൾ എന്നിവകൊണ്ടു പുരംവിചിത്രതരം ശോഭിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. സർവാഭിഷ്ടങ്ങളേയും പ്രദാനം ചെയ്യുന്നവയൊ എന്നു തോന്നുമാറ് കാമ്യതരക്കൾ എത്രയെങ്കിലും അവിടെ പുത്തു കാച്ചു നിന്നിരുന്നു. ദേവഗന്ധർവ്വന്മാരുടെ സന്താനങ്ങളും കാമരൂപികളും പ്രിയദർശന്മാരും ദിവ്യചാല്യാബരധാരികളുമായ അനേകശതം വാനരന്മാർ അവിടമെങ്ങും സഞ്ചരിച്ചു.

കൊണ്ടിരുന്നു. ഉത്തമഗന്ധവും വിചിത്രശോഭയുമുള്ള അകിൽ, ധന്യനും, പത്മം തുടങ്ങിയ വിശിഷ്ടവസ്തുക്കളുടെ പരിമളവും മദ്യ ഗന്ധവും സമുത്പാദിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. നിസ്സീമകാന്തിയോടു കൂടിയ ആ പരിയിൽ നിമ്ബജലം നിറഞ്ഞൊഴുകുന്ന അസംഖ്യം നദീനദങ്ങളും മഹാഭാഗനായ സുമിത്രാത്മജൻ കാണുകയുണ്ടായി. രാജമാറ്റത്തിൽ നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള അംഗദൻ, മൈന്ദൻ, ദിവിദൻ, വിദ്യന്മാലി, ഗവയൻ, ഗവാക്ഷൻ, ഗജൻ, ശരഭൻ, സൂര്യാക്ഷൻ, സന്ധാരി, സുബാഹു, വീരബാഹു, ഹന്തമാൻ, മഹാമനസ്സനായ നളൻ, സുഷേണൻ, കമദൻ, ജാംബവാൻ, താരൻ, സുപാടലൻ, സുനേത്രൻ, നീലൻ, ദധിമുഖൻ തുടങ്ങിയ അസംഖ്യം കവിമുഖ്യന്മാരുടെ അതീവരമ്യങ്ങളും അത്യുന്നതങ്ങളുമായ പത്തനങ്ങളും കണ്ടു കകൽസ്ഥാത്മജൻ സഞ്ചരിച്ചു. എത്രയും ദൃഢമായും ശ്ലാഘ്യമായും നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടവയായിരുന്നു ആ മന്ദിരങ്ങൾ. പാണ്ഡുരമേഖലംപോലെ പരിശോഭിക്കുന്നതും ദിവ്യമാല്യങ്ങളാൽ അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടതുമായ ആ പുരം ധനധാന്യങ്ങളെക്കൊണ്ടും തരുണീരത്നങ്ങളെക്കൊണ്ടും വിശിഷ്ട പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. വെണ്മുകിൽപോലെ കാന്തിയുള്ള പ്രാകാരങ്ങൾകൊണ്ടു തീരെ ഭൃഷ്ടപമായ ആ കപീശപരവേശ്വര മഹേന്ദ്രഹമന്ത്രിപോലെ സുമനോഹരമായിരുന്നു. കൈലാസകൂടംപോലെ, അത്യുന്നതവും ശുഭ്രമായ അസംഖ്യം പ്രാസാദശിഖരങ്ങൾകൊണ്ടു രമ്യവുമായ ആ വാനരേന്ദ്രമന്ദിരം അത്യർത്ഥം വിളങ്ങിയിരുന്നു. മഹേന്ദ്രഭത്തങ്ങളും മഹാശ്രീയോടുകൂടിയവയും നീലജീമൂതംപോലെ പരിലസിക്കുന്നവയും നിറയെ പൂപ്പിച്ചുനില്ക്കുന്നവയുമായ കാമ്യതരക്കളും അവയുടെ രമ്യമായും കിഷ്കിന്ധാപുരിയെ സുപ്രസന്നമാക്കിത്തീർത്തിരുന്നു. ബലശാലികളും ശസ്ത്രപാണികളുമായ അനേകം വാനരന്മാർ നഗരഭാഗങ്ങൾ കാത്തുനിന്നിരുന്നു. വെളുത്ത മാല്യങ്ങൾകൊണ്ടലങ്കരിച്ച് വെണ്മേയോടെ വിളങ്ങുന്ന ആ കാഞ്ചനഗോപുരങ്ങളെല്ലാം കടന്നു തേജോനിധിയായ ലക്ഷ്മണൻ യാതൊരു തടസ്സവുംകൂടാതെ മഹാഭരത ഭാസ്കരനെപ്പോലെ കപീശപരവേശ്വരനെ പ്രാപിച്ചു.

വാൻരന്മാരാൽ സുനിബിഡവും ഏഴ്നില ഹമ്യങ്ങളോടുകൂടിയതു
 മായ ഓരോ സൗധവും കടന്നുകടന്നു ലക്ഷ്യം മഹത്തും സുതൃ
 പ്തമായ സുഗ്രീവാന്തഃപുരത്തേയും ഒഴിച്ചു. വശിഷ്ഠാസ്തരണ
 ങ്ങൾ വിരിച്ചിട്ടുള്ള കാഞ്ചനമയമായ പശ്ചുക്കങ്ങൾ, വെള്ളികൂട്ടിലു
 കൾ, വരാസനങ്ങൾ മുതലായവകൊണ്ട് അന്തഃപുരം കമനീയമാ
 യിരുന്നു. വാദ്യതാളധാനികളും കണ്ഠാനന്ദകരമായ വീണാരവവും
 ചുറ്റും വ്യാപിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. മധുരമനോരമങ്ങളായ ആ മുദ്ര
 സ്ഥനങ്ങളെ മഹാബലനായ ലക്ഷ്മണൻ സാനന്ദം ആസ്വദിച്ചു.
 രൂപയൗവനദുഷ്പിതകളായ അസംഖ്യം വാനരസ്ത്രീകളേയും ലക്ഷ്മ
 ണൻ അവിടെ ഒഴിച്ചു. അഭിമാനസമ്പന്നകളും ചിത്രമാല്യാവൃ
 കളും വിശിഷ്ടഭൂഷണങ്ങളാൽ അലംകൃതകളുമായ ആ വനിതാരത്ന
 ങ്ങൾ അവിടെ യഥേഷ്ടം വിഹരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. അസംതൃപ്ത
 കളോ വ്യഗ്രചിത്തകളോ ആയി അവിടെ ആരും ഉണ്ടായിര
 ന്നില്ല. സന്തുഷ്ടിയും വിഭവവൃദ്ധിയുംകൊണ്ടു പ്രസന്നമതികളാ
 യിത്തീർന്നിട്ടുള്ള അവരുടെ ക്രീഡാലാപങ്ങളും തളകിലുക്കം അ
 രഞ്ഞാണനക്കം തുടങ്ങിയ ഭൂഷണരണിതങ്ങളും കേട്ടു ലക്ഷ്മണൻ
 ലജ്ജിച്ചുപോയി. എങ്കിലും ഈ ആഭരണധാനിയും മറ്റും സൗ
 മിത്രീയുടെ രോഷത്തെ അടക്കുവാൻ മാത്രം സമർത്ഥങ്ങളായിരുന്നി
 ട്ല. ക്രോധകാഠിന്യത്താൽ അവൻ തന്റെ ചെറുത്തൊണൊലികൊ
 ണ്ടു ടിക്കൊക്കയും പൂരിപ്പിച്ചു. ചാരിതശ്രദ്ധിയാൽ മഹാബാഹു
 വായ അവൻ അന്തഃപുരത്തിൽ പ്രവേശിക്കാതെ ഒരു വിജനസ്ഥ
 ലത്തു ചെന്നുനിന്നു മൌനം കൈക്കൊണ്ടു. തന്റെ സോദരനെ
 ചിന്തിച്ചുള്ള ശോകംനിമിത്തം സൗമിത്രീയുടെ അന്തരംഗം അ
 ഭിഹതമായി. വീരബാഹുവായ ലക്ഷ്മണന്റെ തൊണൊലി കേട്ടു്
 “അംഗഭൻ പറഞ്ഞതു ശരിതന്നെ. ഭ്രാതൃവത്സലനായ ലക്ഷ്മണൻ
 ഇതാ എത്തിക്കഴിഞ്ഞു” എന്നിങ്ങിനെ ചിന്തിച്ചു വിറച്ചുകൊണ്ടു
 പ്ലവഗാധിപനായ സുഗ്രീവൻ ഏറ്റവും സംഭ്രമിച്ചു. ജ്യാനിനാഭ
 ത്താലും അംഗഭന്റെ വചനങ്ങളാലും ലക്ഷ്മണൻ ആഗതനായിട്ടു
 ണ്ടെന്നു ബോദ്ധ്യമായപ്പോൾ സുഗ്രീവന്റെ വദനം വരണ്ടുപോയി.

അനന്തരം ത്രാസസംഭ്രാന്തമാനസനായ ആ വാനരൻ പ്രിയദർശനമായ താരയോടു ഇങ്ങിനെ വചിച്ചു. “ഹേ! സുഭൂ! പ്രകൃത്യാ മുദ്രചിത്തനായ രാഘവാനുജൻ ഈ വിധം കൃദ്ധിപ്പാൻ കാരണമെന്തു? ആ വീരൻ ദുസ്സഹമായ രോഷത്തോടുകൂടിയാണല്ലോ ഇവിടെ ആഗതനായിരിക്കുന്നത്. ഇതിനുള്ള ഹേതുവെന്തെന്നു ഞാൻ അറിയുന്നില്ല. നമുരാത്തനായ ഈ കമാരൻ വൃഥാ കോപിക്ക പതിവില്ല. ആ മഹാനുഭാവന്നു ഞാൻ വല്ല അപ്രിയവും ചെയ്തതായി ഹേ! താരേശാനനെ! നീ ഓർക്കുന്നുണ്ടോ. ഉണ്ടെങ്കിൽ ഇന്നതെന്നു പറയുക. പക്ഷെ നീതന്നെ ആ മഹാത്മാവെ കണ്ടു വിവരം പറഞ്ഞാലൊ—അതാണു ഉത്തമം. നീ ദേവഗം ചെയ്തു സാന്ത്വനവാക്കുകൾകൊണ്ടു സൗമിത്രിയെ പ്രസാദിപ്പിക്കുക. നിന്നെക്കാണ്മുവോ വിശുദ്ധാത്മാവായ ആ വീരപുരുഷന്റെ അമർഷം പക്ഷെ അടങ്ങിയെന്നു വരാം. മഹാത്മാക്കൾ ഒരിക്കലും സ്ത്രീകളിൽ ക്രൂരത കാട്ടാറില്ല. നീ ചെയ്തു അദ്ദേഹത്തെ സമാധാനിപ്പിച്ചശേഷമെ ശത്രുമാമിയും കമലപത്രാക്ഷനുമായ ലക്ഷ്മണന്റെ മുമ്പാകെ ഞാൻ ചെല്ലുന്നുള്ളു.” സുഗ്രീവന്റെ ഈ വചനങ്ങൾ കേട്ടു മടാലസയായ താര അരയിൽ കിഴിഞ്ഞുകിടക്കുന്ന ഹേമസുത്രത്തോടുകൂടെ മന്ദംമന്ദം ധാവനംചെയ്തു. നമുദുഖിയായി അവൾ ലക്ഷ്മണന്റെ മുമ്പിൽ ചെന്നുനിന്നു. കവീശപതിയായ താരയെ കണ്ടപ്പോൾ രാമാനുജനാകട്ടെ—നിവൃത്തകോപനായി ഉദാസീനഭാവം കൈക്കൊണ്ടു. സ്ത്രീസന്നിക്ഷംനിമിത്തം അവന്റെ അമർഷം അടങ്ങി. പുരുഷപുംഗവനായ ലക്ഷ്മണന്റെ ദുഷ്ടിപ്രസാദം കണ്ടു സുഗ്രീവപതിയായ താര പ്രണയപ്രഗത്ഭങ്ങളും മഹാതീർത്ഥങ്ങളുമായ പ്രസന്നവാണികൾ ഇങ്ങിനെ വചിച്ചു. “ഹേ! മനുജേന്ദ്ര! അങ്ങയുടെ ഈ കോപത്തിന്നു കാരണമെന്തു? നിന്തിരുവടിയുടെ ആജ്ഞക്കു കീഴടങ്ങാത്തവർ ആരാണു്. അത്യന്തം ഘോരമായ ദാവാനിയിൽ ചെയ്തു ചാടുവാൻ ആർ ഒരുമ്പെടും.” താരയുടെ ഈ വചനങ്ങൾ കേട്ടു ലക്ഷ്മണൻ ശങ്ക കൈവിട്ടു ശാന്തമധുരങ്ങളും ഹിതകരങ്ങളുമായ വാക്യങ്ങൾ ഇങ്ങിനെ പ്രതിവചിച്ചു.

“ഹേ! ഭർതൃഹിതപ്രസക്ത! ഭവതിയുടെ ഭർതാവ് ധർമ്മാത്മതത്വങ്ങൾ തീരേ പരിത്യജിച്ചു് കാമവൃത്തിയിൽതന്നെ സദാ സക്തനായിരിക്കുന്നുവല്ലോ. രാജകാര്യത്തിലും അവന്നു ശ്രദ്ധയില്ല. ശോകസന്തപ്തരായ ഞങ്ങളുടെ കാര്യവും അവൻ വിസ്മരിച്ചു. ഹേ! താരേ! അമാത്യപ്രഭുതികളോടൊന്നിച്ചു് ഇപ്പോഴും അവൻ കടിച്ചു മടിക്കയാണല്ലോ ചെയ്യുന്നതു്. പരിഗണിച്ചുവെച്ചിട്ടുള്ള നാലു മാസത്തെ അവധിയും കഴിഞ്ഞുപോയ കഥ മദ്യഗ്രതയാൽ സുഗ്രീവൻ അറിഞ്ഞില്ലെന്നുതോന്നുന്നു. ഈവിധം പാനംചെയ്യുന്നതുകൊണ്ടു് മഹത്തായ ധർമ്മലോപം സംഭവിക്കുന്നു. ഇതു ധർമ്മംസിദ്ധിക്കു പഠറിയതല്ല. പാനംനിമിത്തം ധർമ്മാത്മകാമങ്ങൾ കെട്ടുപോകുന്നു. ഉപകാരത്തിന്നു പ്രത്യുപകാരം ചെയ്യാതിരിക്കുന്നതു് മഹത്തരമായ ധർമ്മഹാനിയാണു്. ഗുണവാനായ മിത്രത്തിന്റെ അഭാവം അത്ഥഹാനിക്കും കാരണമായിത്തീരുന്നു. സ്ത്രീധർമ്മപരായണനായ ഒരു മിത്രം അത്ഥഗുണംകൊണ്ടു വരികുന്നതെ. ഈ രണ്ടു ഗുണങ്ങളോടുകൂടിയ മിത്രം ലുപ്തമാകയാൽ ഇതാ സുഗ്രീവൻ ധർമ്മവ്യവസ്ഥിതനല്ലാതായിവെച്ചുകഴിഞ്ഞു. അതിനാൽ ഹേ! കാര്യതത്വത്തെ! മേലിൽ ചെയ്യേണ്ടുന്നതെന്തെന്നു നീ തന്നെ ചിന്തിച്ചു നിശ്ചയിക്ക.” ലക്ഷ്മണന്റെ ധർമ്മാത്മയുക്തമായ ഈ മധുരഭാഷിതം കേട്ടു താര രാമകാര്യത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചു് വിശ്വാസപൂർവ്വം വീണ്ടും സൌമിത്രിയോടിങ്ങിനെ വചിച്ചു. “ഹേ! ക്ഷിതിപാലപുത്ര! നിന്തിരുവടി കോപിക്കുവാൻ തക്കവണ്ണം കാലം അതീതമായിട്ടില്ല. വിശേഷിച്ചും വിധേയരായ ഇഷ്ടജനങ്ങളിൽ അങ്ങനേ ഈവിധം കോപിക്കുന്നതു ധർമ്മമല്ല. ഹേ! വീര! നിന്തിരുവടിയുടെ ഹിതത്തെ കാംക്ഷിക്കുന്നവനായ വാനരേശ്വരന്റെ ഈ പ്രമാണം അങ്ങന്നു ക്ഷമിക്കേണമെ. ഹേ! കമാര! ഉൽകൃഷ്ടവീര്യ ഗുണസമ്പന്നനായ നിന്തിരുവടി അപകൃഷ്ടവീര്യനിൽ കോപിക്കുന്നതു ന്യായമാണോ. ഹേ! വിക്രമരാശെ! നിന്തിരുവടിയുടെ രോഷത്തിന്നു കാരണം എന്തെന്നു ഞാൻ അറിയുന്നു. ഹരീശ്ചരൻ നിന്തിരുവടിയുടെ കാര്യത്തിന്നു അല്പം കാലവിളംബം വരുത്തിയെ

നതാണ്. നിന്തിരുവടി ഹരീശ്വരൻ ചെയ്തിട്ടുള്ള ഉപകാരം ഒരിക്കലും വിസ്മരിക്കത്തക്കതല്ലെന്നു എനിക്കു നല്ല നിശ്ചയമുണ്ട്. വാനരേശ്വരൻ മേലിൽ ചെയ്യേണ്ടതെന്തെന്നും ഹേ! വീര! ഞാൻ നല്ലപോലെ അറിയുന്നു. അവിഷ്ഠമായ മനോഭവന്റെ ബലവീര്യവും ഇന്നവിധമാണെന്ന് എനിക്കറിയാം. വാനരേശ്വരനായ സുഗ്രീവനെ ആർന്നിമിത്തമാണ് മന്മഥൻ അവബദ്ധനാക്കിതിരുത്തിട്ടുള്ളതെന്നും ഞാൻ അറിയാതെയിട്ടു. എന്നാൽ ഹേ! ക്ഷമാര! കാമതന്ത്രം അറിഞ്ഞുകൂടാത്തതുകൊണ്ടാണ് നിന്തിരുവടി ഈവിധം അമർത്തിനു വശംവദനാകുന്നത്. മദാസ്ഥനായ ഒരുവൻ ഭേശകാലങ്ങളെയോ ധർമ്മാത്മങ്ങളേയോ കാണുന്നില്ല. സ്മരസായകമേറുന്ന വശംകെട്ടുകയാൽ വാനരേശ്വരൻ ഇതാ നില്പജനായിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ഹേ! പരവീരരൂപത്തിൽ! സഹോദരനായ ഈ വാനരവംശനാഥനിൽ ഉണ്ടായിട്ടുള്ള കോപത്തെപ്പരിത്യജിച്ച് നിന്തിരുവടി പ്രശാന്തനാകേണമെ. ധർമ്മമുള്ളതും രൂപോധനമായ മഹാഷിമാരുംകൂടി കാമപാശത്തിൽ പെട്ടു മോഹിക്കുന്നു. അങ്ങിനെയിരിക്കെ ഒരു വാനരനും പ്രകൃത്യാ ചപലനമായ സുഗ്രീവന്റെകഥ പറയേണമൊ. എന്നുമാത്രമല്ല രാജപദം പ്രാപിച്ചവനാണല്ലോ ഇപ്പോൾ സുഗ്രീവൻ. ഈ നിലയിലുള്ള ഏതൊരുവനാണ് സുഖവൃത്തിയിൽനിന്നും നിവർത്തനാകുക." അദ്ദേഹം നങ്ങളായ ഈവിധം മധുവാക്കുകൾകൊണ്ടു വാനരനാരിയായതാരലക്ഷണനെ ആശ്വസിപ്പിച്ചു. മദവ്യാകുലനായ തന്റെ പതിയുടെ ഹിതത്തിനുവേണ്ടി വീണ്ടും താര തുടൻപറഞ്ഞു. "നരോത്തമനായ ശ്രീരാഘവൻ സുഗ്രീവൻ ചെയ്യേണ്ടുന്ന കാര്യം ഇതാണെന്നു മുന്പുതന്നെ ആജ്ഞാപിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. കാമന്നു വിധേയനായിത്തീർന്നിട്ടുണ്ടെങ്കിലും ഹേ! നൃപാത്മജ! സുഗ്രീവൻ നിന്തിരുവടിയുടെ കാര്യം വിസ്മരിച്ചിട്ടില്ല. ഓരോ പാപങ്ങളിലും പാത്തു പോരുന്ന വീരാഗ്രണികളും കാമരൂപികളുമായ അസംഖ്യംകോടി വാനരന്മാർ ഇതാ ഇവിടെ വന്നുചേരുന്നതു നിന്തിരുവടി കണ്ടുകൊൾക. ഹേ! മഹാഭാഗ! നമുക്കു അന്തഃപുരത്തിലേക്കു പോ

കാം. ചാരിത്രശാലികളായ സജ്ജനങ്ങളുടെ ദർശനം മിത്രഭാരങ്ങൾക്കു ദോഷകരമല്ല." ഇപ്രകാരം താരയാൽ ആചാര്യനുംചെയ്യപ്പെട്ട മഹാബാഹുവും അരിഭമനമായ ലക്ഷ്മണൻ അവളോടൊന്നിച്ച് അന്തഃപുരത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. മഹാഹരങ്ങളായ ആസ്സരണങ്ങൾ വിരിച്ചിട്ടുള്ള ഒരു സുവണ്ണപീഠത്തിന്മേൽ സൂര്യസന്നിഭനായ സുഗ്രീവൻ അവിടെ സ്ഥിതിചെയ്തിരുന്നു. വിശിഷ്ടാംബരങ്ങളും വരകാഭരണങ്ങളും അണിഞ്ഞു മഹായശസ്സിയും ടിന്ദ്രതൃപിയും അമരേന്ദ്രനാ തുല്യം അജയ്യനുമായ ആ വാനരശ്രേഷ്ഠനെ ലക്ഷണാനപിതനായ ലക്ഷ്മണൻ വീക്ഷിച്ചു. സുവിഭൂഷിതകളായ പ്രമദമോരാൽ ചുറ്റപ്പെട്ടും തമയെ പരിരംഭിക്കുമെന്നുതോന്നിപ്പോലും സുവണ്ണപരിഷ്കൃതമായ വരാസനത്തിന്മേൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന വിശാലനേത്രനായ സുഗ്രീവനെ കണ്ടപ്പോൾ ലക്ഷ്മണൻ ക്രോധംനിമിത്തം കണ് പുകഞ്ഞ് കാലനെപ്പോലെ ദുർന്നിരീക്ഷ്യനായി.

സഭ-34

പുരുഷപുംഗവനായ ലക്ഷ്മണൻ അത്യന്തം ക്രുദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നതു കണ്ട് സുഗ്രീവൻ ഭയസംഭ്രാന്തിയാൽ ധൃമേന്ദ്രിയനായി. ഭാര്യശോകം നിമിത്തം സന്തപിച്ചും വർദ്ധിച്ച കോപംനിമിത്തം അത്യഗ്രം നിശ്ചയിച്ചും സ്വഭതജസ്സാൽ തീവ്രതരം ഉജ്ജ്വലിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ലക്ഷ്മണനെ പരിഭ്രാന്തചിത്തനായ വാനരേശ്വരൻ വീക്ഷിച്ചു. ഉടൻ പൊന്നണിഞ്ഞ മഹേന്ദ്രധ്വജംപോലെ വിളങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്ന അവൻ താൻ ഇരുന്നിരുന്ന സുവണ്ണപീഠത്തിൽനിന്നും കതിച്ചെഴുന്നേറ്റു. ഗഗനത്തിൽ പൂർണ്ണചന്ദ്രനെ താരാഗണങ്ങളെന്നപോലെ താരതൂടങ്ങിയ സ്ത്രീകളെല്ലാം മഹാമതിയായ അവനെ ചുറ്റിനിന്നു. താരതൂടങ്ങിയ അംഗനമാരാൽ പരിവൃദ്ധനും സംരക്തലോചനനും കൃതാഞ്ജലിയോടെ കല്പവൃക്ഷം കണക്കെ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നവനുമായ സുഗ്രീവനെ കണ്ട് ലക്ഷ്മണൻ സരോ

ഷാ ഇങ്ങിനെ വെച്ചു. “ഹേ! വാനര! സ്വാഭിമാനം, കരുണ,
 ജിതേന്ദ്രിയത്വം, സത്യാ എന്നീ വരഗുണങ്ങൾകൊണ്ടു സമ്പൂർണ്ണ
 നായ ഒരു രാജശ്രേഷ്ഠനെ ലോകങ്ങൾ പൂജിക്കുന്നു. അധർമ്മനിര
 തനായ ഏതൊരു പാത്ഥിവിനാണ് മിത്രങ്ങൾക്കുപകാരംചെയ്യു
 ക. പ്രതിജ്ഞാഭംഗം വരുത്തുന്നവനെക്കാൾ ഘോരഘാതകൻ
 മറ്റാരാണ്. പാപകൃത്തായ ഒരുവൻ അനേകായിരം അശ്വങ്ങളു
 മേയോ ഗോക്കളേയോ സ്വന്തങ്ങളെത്തന്നെയോ ഹനിപ്പാൻ
 പോലും മടിക്കുന്നില്ല. ഹേ! വാനരേശ്വര! ഉപകാരത്തിനു പ്രത്യു
 പകാരം ചെയ്യാത്തവൻ കൃതഘ്നൻതന്നെ. ഏതൊരുവൻ കൃത
 ഘ്നനോ അവൻ സർവ്വ ഭൂതങ്ങൾക്കും വല്യനാണ്. സർവ്വലോക
 ങ്ങളിലും പൂജിക്കപ്പെടുന്ന ഈ തത്വം മനസ്സിലാക്കാൻ ഗാനംചെയ്യ
 പ്പെട്ടതാണ്. എന്നീ തത്വം ഹേ! സുഗ്രീവ! നീ നല്ലപോലെ ധ
 രിക്കുക. ബ്രഹ്മാദി, സുരാപാനം, മോഷണം, വ്രതഭംഗം, ഇ
 വസ്തുക്കളും നിഷ്ഠൂരിയുണ്ട്. എന്നാൽ കൃതജ്ഞതക്കു യാതൊരു
 പ്രതിശാന്തിയും വിധിച്ചുകാണുന്നില്ല. ഹേ! പ്ലവംഗമ! നീ അനാ
 യാസം, കൃതഘ്നനും, ഭോഷ്യപരയെന്നവനുമാണെന്ന് ഇപ്പോൾ വ്യ
 ക്തമായി. ശ്രീരാമചന്ദ്രൻ നിനക്കു ചെയ്തിട്ടുള്ള ഉപകാരത്തിനു
 പകരം അപകാരമാണല്ലോ നീ ചെയ്യുന്നത്. ആ മഹാത്മാവി
 നു നീ പ്രത്യുപകാരമല്ല ചെയ്യേണ്ടത്. സീതയെത്തരിയുവാൻ
 നീ ഇതെവരെ യാതൊരു പരിശ്രമവും ചെയ്തതായി കാണുന്നില്ല.
 ഗ്രാമഭംഗങ്ങളിൽനിന്നു സഭാ സകതനായി നീ പ്രതിജ്ഞാഭംഗം
 വരുത്തിക്കൂട്ടി. മണ്ഡുകത്തെപ്പിടിക്കുവാൻ വേണ്ടി മണ്ഡുകശബ്ദം
 പുറപ്പെടുവിക്കുന്ന ഒരു ഘോരസപ്പത്തിനു തുല്യനാണ് നീ. ഈ
 പരമാർത്ഥം സാധുവായ രാമചന്ദ്രൻ ഗ്രഹിച്ചില്ല. ഭാരതമാവും മ
 ഹാ പാപിയുമായ നിനക്ക് മഹാഭാഗനായ ശ്രീരാമവന്റെ കരു
 ണനിമിത്തമാണല്ലോ ഈ കപിരാജ്യം പ്രാപ്തമായത്. അക്ലിഷ്ട
 കർമ്മവായ ശ്രീരാമൻ ചെയ്തിട്ടുള്ള ഉപകാരം നീ അറിയുന്നി
 ല്ലെങ്കിൽ ആ പരാക്രമശാലിയുടെ ഉഗ്രധനുസ്സിൽനിന്നു പുറപ്പെടുന്ന
 നിശിതബാണങ്ങൾ നിന്നിൽ ആ സ്മരണയുണ്ടാക്കും. ബാലി പോ

യ മാത്രം അടഞ്ഞിട്ടില്ല. ഫേ! സുഗ്രീവ! നിലയ്ക്കുനില്ക്ക. ചെറു പ്രതിജ്ഞയെ നിറവേറുക. ഹതനായി നീ നിന്റെ അഗ്രജനെ അനുഗമിക്കേണ്ട. ഇക്ഷ്വാകുലവരിഷ്ണനായ ശ്രീരാഘവൻ്റെ ഉഗ്ര കാർമ്മ്യത്തിൽനിന്നു വിമുക്തങ്ങളാകുന്ന വജ്രസന്നിഭങ്ങളായ ബാണങ്ങളുടെ തലി നീ അനുഭവിച്ചറിഞ്ഞിട്ടില്ല. മഹാത്മാവായ രാഘവനെ ഭജിച്ചു സുഖിച്ചിരിക്ക. സുഖത്തെ ഇച്ഛിക്കുന്ന ഒരു വൻ ഒരിക്കലും രാമകാർമ്മ്യത്തെ വിസ്മരിക്കയില്ല.”

സർഗ്ഗം-35

അനന്തരം ദിവ്യശ്രീകനായ സൌമിത്രിയുടെ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടു താരാധിപവക്ത്രയായ താര ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. “ഫേ! ലക്ഷ്മണ! നിന്തിരുവടി ഈവിധം പരഷവാക്കുകൾ ഉരയ്ക്കരുത്. യാതൊരു പരഷവാക്കിന്നും ഹരീശ്ചരൻ അഹ്നല്ല. വിശേഷിച്ചും നിന്തിരുവടിയുടെ ഈ കൃപാപനങ്ങളും ഹരിവരനെ അത്യാനന്ദം പരിതപിപ്പിക്കുന്നു. ഫേ! മഹാത്മാ! സുഗ്രീവൻ കൃതഘ്നനല്ല, ശഠനല്ല, കഠിനചിത്തനല്ല. അവൻ അനൃതവാദിയല്ല, കടിലബുദ്ധിയല്ല. ശ്രീരാമചന്ദ്രൻ എത്രയും വിലയേറിയ ഉപകാരമാണ് ഹരീശ്ചരനു ചെയ്തിട്ടുള്ളത്. ആ പ്രഭു അതിനുവേണ്ടി ഏറ്റവും ദുഷ്കരമായ കർമ്മംപോലും ആചരിച്ചു. ഫേ! സുമിത്രാമ്മജ! സുഗ്രീവൻ അതു വിസ്മരിച്ചിട്ടില്ല. ഈ വമ്പിച്ച വാനരരാജ്യവും വിപുലമായ കീർത്തിയും വാനരേശ്വരനു ലഭിച്ചതു ശ്രീരാഘവൻ്റെ കാരുണ്യംനിമിത്തമാണ്. ആ മഹാപുരുഷൻ്റെ പ്രസാദംകൊണ്ടുതന്നെയാണ് തമയും സുഗ്രീവനു ലഭ്യമായതു. എന്നെ ലഭിച്ചതും ആ രാമപ്രസാദംകൊണ്ടുതന്നെ. സുദുസ്സഹമായ ദുഃഖാസ്താവത്തിൽ ചിരകാലം ആണ്ടുകിടന്നിരുന്ന വാനരേശ്വരൻ ഈ ഉത്തമസുഖം പ്രാപ്തമായപ്പോൾ മുനിശ്രേഷ്ഠനായ വിശ്വാമിത്രനെപ്പോലെ കാലംപോയതറിഞ്ഞില്ല. ഫേ! ലക്ഷ്മണ! പണ്ടു

ധർമ്മനിരതനായ ഈ മുനിപുംഗവൻ മേനകയിൽ ലയിച്ച് ഒരവഷ്ഠൻ ഒരു ദിവസംപോലെ കരുതിപ്പോയി. കാലത്തനം മഹാദ്വുതിയുമായ ഈ തപോധനൻപോലും കാലത്തെ അറിയാതിരുന്ന സ്ഥിതിക്ക് പാമരന്മാരുടെ കഥയെന്ത്? ശരീരധർമ്മത്തിന്നിമിത്തപ്പെട്ട കാമഭോഗങ്ങളിൽ ഒട്ടും തൃപ്തിവരാതെ പരീശ്രാന്തനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്ന വാനരേശ്വരന്റെ ഈ അപരാധം ഹേ! ലക്ഷ്മണ! നിന്തിരുവടി ക്ഷമിക്കേണമെ. ഹേ! വത്സ! തത്പരാഹിതനായ നിന്തിരുവടി പ്രാകൃതന്മാരെപ്പോലെ പെട്ടെന്നു ഈ രോഷത്തിന്നു വശംവടനാകുന്നുവല്ലോ. ഹേ! സൗമിത്രേ! നിന്തിരുവടിയെപ്പോലെ സത്പത്സമ്പന്നനായ ഒരു മഹാപുരുഷൻ കോപത്തിന്നടിമയാകയൊ. ഹേ! ധർമ്മജ്ഞ! സുഗ്രീവനുവേണ്ടി ഇതാ ഞാൻ നിന്തിരുവടിയോടത്ഥിക്കുന്നു. എന്നെ ചൊത്തിട്ടെങ്കിലും അങ്ങന്നിപ്പോൾ ഈ മഹാരോഷത്തെപ്പരിത്യജിച്ചു പ്രസന്നനാകേണമെ. രാമപ്രിയത്തെ കാക്ഷിച്ചു് തമയേയും എന്നേയും ധനധാന്യാശ്വൈശ്വര്യങ്ങളോടുകൂടിയ ഈ കപിരാജ്യത്തെത്തന്നെയും സുഗ്രീവൻ വേണ്ടിവരുന്നപക്ഷം പരിത്യജിക്കുന്നവനാൺ. വാനരേശ്വരനായ സുഗ്രീവൻ രാവണനെ രണത്തിൽ നിഗ്രഹിക്കും. ശശാങ്കനെ രോഹിണിയോടെന്നപോലെ ശ്രീരാഘവനെ ഉത്തമോത്തമയായ സീതയോടു യോജിപ്പിക്കും. ലങ്കയിൽ ശതകോടി രാക്ഷസന്മാരുണ്ട്. ദുർദ്ധ്വംഗം കാമരൂപികളുമായ അവരെ നിഗ്രഹിച്ചല്ലാതെ മൈഥിലിയെ അപഹരിച്ചുകൊണ്ടുപോയ രാവണനെ കൊല്ലുകയെന്നതു സാധ്യമല്ല. മറ്റൊരു സാഹായ്യവുമുണ്ടാതെ രാവണനെ ഹനിക്കുവാൻ സുഗ്രീവനു ശക്യമാണോ എന്നുംകൂടി ഞാൻ ശങ്കിക്കുന്നു. വിശേഷിച്ചും രാവണൻ ക്രൂരകർമ്മവാൺ. അഭിജ്ഞാനം ഹരീശ്വരനുമായ ബാലി എന്നോടു പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതാണിതു്. അതിനാൽ ഇതു എത്രയും വിശ്വാസയോഗ്യതന്നെ. ഹേ! ലക്ഷ്മണ! നിന്തിരുവടിയുടെ കാര്യത്തിനുവേണ്ടി സൈന്യശേഖരം ചെയ്യാൻ അനവധി വാനരമുഖ്യന്മാരെ സുഗ്രീവൻ നിയോഗിച്ചുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അവർ വന്നെത്തേണ്ടുന്ന താമസമേയുള്ളു. ആ

ആജ്ഞാനുസരിച്ച് സൈന്യമെല്ലാം ഇവിടെ വന്നുചേരേണ്ടെന്ന കാലമായി. ഹേ! അരിന്ദമ! മഹാബലരും ഭീഷ്മഭട്ടേജസ്സുകളുമായ അനന്തരംകോടി വാനരന്മാർ ഇപ്പോൾ നിന്തിരുവടിയുടെ മുമ്പാകെ സന്നിഹിതരാകും. അങ്ങനെയോ കോപത്തെപ്പറ്റിയുള്ളിടം. ഹേ! കക്ഷൽസ്ഥാത്മജ! പ്രവൃദ്ധമായ ക്രോധാനിമിത്തം അതണവണ്ണമായി ബുദ്ധിയിട്ടുള്ള നിന്തിരുവടിയുടെ വന്നേയും അതോടനുരൂപങ്ങളും വാനരസ്ത്രീകളിൽ ഭയവും ആശങ്കയും വളരുന്നു.”

സർഗ്ഗം-36

കപീശ്വരപത്നിയായ താരയുടെ ധർമ്മസംയുക്തവും വിനയമധുരവുമായ വാക്യത്തെ ലക്ഷ്മണൻ ഏറ്റവും മാനിച്ചു. ക്രമേണ ക്രോധത്തെ വെടിഞ്ഞു സൗമിത്രി പ്രശാന്തനായി. താരയുടെ സുധയ്ക്കതുല്യമായ ഈ വചനങ്ങൾ ആദരിക്കപ്പെട്ടുവെന്നു കണ്ടപ്പോൾ സുഗ്രീവൻ ക്ലിന്നവസനംകണക്കെ സന്താപം പരിത്യജിച്ചു. ആ മഹാത്മാവ് തന്റെ കണ്ണത്തിൽ വന്നു പതിച്ചുകിടക്കുന്ന ഉന്മാദമാകുന്ന മാല്യത്തെ ഛിന്നമാക്കിയുകൊണ്ടു മദഹീനനായി ബുദ്ധിയിച്ചു. അനന്തരം അവൻ ഭീമബലനായ ലക്ഷ്മണനെ വിനയവചനങ്ങൾകൊണ്ടു പ്രീതനാക്കി. “ഹേ! സൗമിത്രി! പ്രനാശങ്ങളായ എന്റെ ഐശ്വര്യവും കീർത്തിയും അതിവിപുലമായ ഈ കപിരാജ്യവും എനിക്കു വീണ്ടും കിട്ടിയത് രാമപ്രസാദത്താലാണ്. മഹാപ്രശസ്തനായ ആ ദേവന്റെ വീരകർമ്മത്തിന്നു തക്ക പ്രത്യുപകാരംചെയ്യാൻ ഹേ! അരിന്ദമ! ഏതൊരു പരാക്രമിയാണ് ശക്തനാകുക. സ്വവീര്യത്തെ സഹായമാക്കിത്തന്നെ ധർമ്മമായ ശ്രീരാഘവൻ രാവണനെ സംഹരിച്ചു സീതയെ പ്രാപിക്കും. ഏകബാണത്താൽ സപ്തമഹാഭൂമങ്ങൾ, ശൈലവനങ്ങൾ എന്നു തന്നെയല്ല ഭൂതലംപോലും വിഭാരണംചെയ്തിട്ടുള്ള ആ മഹാപരാക്രമശാലിയ്ക്ക് അന്യസഹായമെന്തിന്ന്? യാതൊരുവന്റെ ജ്യാനിനാദത്താൽ മഹാപവ്ത്രങ്ങളോടുകൂടി ഭൂമിമുഴുവൻ പ്രകമ്പനം

ചെയ്യുവാൻ ആ വീരൻ തുണയെന്തിന്! ഹേ! നരേഷ! ശ്രീരാഘവൻ വൈരിനിഗ്രഹത്തിന്നു ചെല്ലുന്ന അവസരത്തിൽ ഞാൻ ആ മഹാനഭാവന്റെ പിന്മുറ നടന്നുകൊള്ളാം. വിശ്വാസംനിമിത്തമൊ പ്രണയപാരവശ്യാനിമിത്തമൊ ഞാൻ അല്പം വല്ല അപരാധവും ചെയ്തുപോയിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ ഭാസനായിരിക്കുന്ന എന്നിൽ അങ്ങന്നു ക്ഷമിക്കേണമെ. ഹേ! ലക്ഷ്മണ! ആർക്കുതന്നെ പിഴവനുപോകയില്ല” സുഗ്രീവന്റെ ഈ വാക്യങ്ങൾ കേട്ടു മഹാത്മാവായ ലക്ഷ്മണൻ ഏറ്റവും പ്രസന്നനായി. അനന്തരം പ്രേമപുരസ്സരം സൗമിത്രി ഇങ്ങിനെ വചിച്ചു. “ഹേ! വാനരേശ്വര! എപ്പോഴൊക്കെ ഏന്റെ ഭാതാവ് ഇപ്പോൾ സന്നാമനായി. വിനീതനായ അങ്ങനേക്കു ഞങ്ങൾക്കു നാമനായിട്ടുണ്ടുവിട്ടതു ഞങ്ങളുടെ ഭാഗ്യംതന്നെ. അങ്ങയുടെ പ്രഭാവവും പ്രഖ്യാതിയും ഓർക്കുമ്പോൾ കപിരാജ്യഭാഗങ്ങൾ ഭുജിക്കുവാൻ അങ്ങന്നുഹന്നാണ്. അങ്ങയുടെ മൈത്രിനിമിത്തം ശ്രീരാഘവൻ ഇതാ വിപുലപ്രതാപിയായി. ഇനി ഉടനെ ആ മഹാനഭാവൻ ശത്രുക്കളെ സംഹരിക്കും. കൃതജ്ഞനും ധർമ്മതപജ്ഞനും യുദ്ധകർമ്മവിചക്ഷണനുമായ ഒരുവന്നു ചേർന്നു വരുന്നതാണിത് ഹേ! സുഗ്രീവ! അങ്ങന്നിപ്പോൾ ഉരചെയ്തത്. അന്യരിലുള്ള ഭോഷങ്ങൾ കണ്ടറിഞ്ഞ് അവയെ പരിഹരിപ്പാൻ ശ്രീരാഘവനെപ്പോലെതന്നെ ഹേ! വീര! അങ്ങനും ചതുരനാണ്. വിക്രമംകൊണ്ടും ബലവീര്യങ്ങൾ കൊണ്ടും അങ്ങന്നു രാമന്നു സമനാണ്. അങ്ങയുടെ സാഹായ്യം ദൈവഭയത്താണെന്നു ഞാൻ കരുതുന്നു. ഹേ! കപിയുഗ്മവ! ഭവാൻ എന്നോടൊന്നിച്ചുതന്നെ പുറപ്പെട്ടുപോയെ. എന്നാൽ ഭായാപഹരണംനിമിത്തം വ്യതിരിക്തയെന്നായിട്ടുണ്ടുവിട്ടിരിക്കുന്ന അങ്ങയുടെ വയസ്സനെ വേഗം ആശ്വസിപ്പിക്കാമല്ലോ. ഹേ! വാനരേശ്വര! ശോകാഭിഹതനായ രാഘവന്റെ ദുഃഖനിലകളെ ഈ പരഷവചനങ്ങൾ ഞാൻ അങ്ങയോടു പറഞ്ഞുപോയി. അതിൽ അങ്ങന്നു ഒട്ടും പരിഭവിക്കരുത്.”

സക്തം-37

മഹാത്മാവായ ലക്ഷ്മണന്റെ ഈ വാക്യകൾ കേട്ടു സുഗ്രീവൻ തന്റെ അരികിൽ നിന്നിരുന്ന മന്ത്രിപ്രവരനായ മാതതിയോട് ഞ്ഞിനെ പറഞ്ഞു. “മഹേന്ദ്രം, വിന്ധ്യം, ഹിമവാൻ, കൈലാസം, പാണ്ഡുശിഖരങ്ങളോടെ വിളങ്ങുന്ന മന്ദരം എന്നീ പഞ്ച മഹാശൈലങ്ങൾ, തരുണാദിത്യശോഭയോടെ പടിഞ്ഞാറുഭാഗത്തു സമുദ്രക്കരയിൽ സ്ഥതിചെയ്യുന്ന ഉത്തംഗശൃംഗങ്ങളോടുകൂടിയ മറ്റു ധരണീധരങ്ങൾ, സന്ധ്യാഭംപോലെ പൂർവ്വികിൽ പരിലസിക്കുന്ന ആദിത്യഭവനമായ ഉദയഗിരി, കരിക്കാപോലെ ഗംഭീരതരം സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന അജനകുന്ന്, ബാലസൂര്യനുതുല്യം ജ്വലിക്കുന്ന മഹാരുണപർവ്വതം, ഭീമതമമായ പരമതാലവനങ്ങൾ എന്നീ പ്രദേശങ്ങളിലെല്ലാം ഹേ! പ്ലവംഗമേ! കണ്ഠരതുല്യം ബലശാലികളായ അസംഖ്യം വാനരന്മാർ വസിച്ചുപോരുന്നു. കനകവണ്ണമുള്ള അസംഖ്യം പേർ ശിലാഗുഹകളിൽ പാർക്കുന്നുണ്ട്. മഹാമേഘവിനു സമീപമുള്ള ധൂമ്രപർവ്വതത്തിന്മേൽ ഭീമവേഗികളായ അനേകായിരം പ്ലവഗവീരന്മാർ അധിവസിക്കുന്നു. അവർ സദാ മൈരേയമധു ഭക്ഷിച്ചുകൊണ്ടാണ് മരുവുന്നത്. പൂമണം കലന്ന് വൻകാടുകളിലും താപസവർച്ചരാൽ ആരാധിക്കപ്പെടുന്ന രത്നകാനനങ്ങളിലും വാനരന്മാർ സംഘംസംഘമായി പാർക്കുന്നുണ്ട്. സാമോന്മാദിനയതന്ത്രങ്ങൾ വേണ്ടുവണ്ണം നടത്തി നീ അവരെയെല്ലാം ഇവിടെ വേഗം ആനയിക്കുക. മഹാവേഗികളായ ചില ദൂതരെ നാം മുന്പുതന്നെ നിയോഗിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. ചിലർക്കുടി വേഗം പോകട്ടെ. അതിശീഘ്രം സർവ്വവാനരന്മാരും ഇവിടെ വന്നുചേരേണം. നീ ചെന്നു വേഗം തക്ക കല്പന കൊടുക്കുക. ക്രാമപ്രസക്തന്മാർ, ദീപ്തസൂത്രവിചക്ഷണന്മാർ തുടങ്ങിയ എല്ലാ വാനരന്മാരേയും അതിതൃണ്ണം ഇവിടെ ആനയിക്കണം. നമ്മുടെ ഈ ശാസനം സർവ്വവാനരന്മാർക്കും അറിവുകൊടുക്കുക.

പത്തു ദിവസത്തിനുള്ളിൽ ഇവിടെ വന്നുചേരാതെ ഏതൊരു ദൂർത്തി രാജശാസനത്തെ ഭംഗിപ്പിക്കുന്നുവോ അവൻ വലുതാണ്. വാനരന്മാർ നാലുദിക്കും പോകട്ടെ. മോലപറ്റുതങ്ങൾപോലെ ഭയങ്കരനാരായ ചിലർ ആകാശമാഗ്ഗമായും സഞ്ചരിക്കട്ടെ. കീഴെ പ്രവരന്മാരുടെ വാസസ്ഥലങ്ങൾ അറിയുന്നവരും ശീശ്രഗാമികളുമായ പലരും തപരയോടെ ചെന്ന് സർവ്വ മർദ്ദസൈന്യത്തേയും ഇവിടെ കൊണ്ടുവരണം” വാനരേശ്വരന്റെ ഈ ശാസനം കേട്ടു വായുജൻ അതിസമത്വം ദുർലഭ്യം ശീശ്രവേഗികളുമായ അസംഖ്യം ശാഖാമൃഗങ്ങളെ ദിക്കുകൾതോറും കല്പിച്ചയച്ചു. സുഗ്രീവശാസനം വഹിച്ചുകൊണ്ടു വാനരന്മാർ കുതിച്ചുയന്ന് പക്ഷിനക്ഷത്രമാഗ്ഗമായ വിയപഥത്തുടെ അതിതുണ്ണും യാനംചെയ്തു. അരക്ഷണത്തിൽ അവർ രാമകാശ്ചാര്യം വിപിനങ്ങൾ, ശൈലവനങ്ങൾ, സരസ്സുകൾ, സമുദ്രങ്ങൾ മുതലായവയെല്ലാം കടന്നു സഞ്ചരിച്ചു. വാനരരാജാവായ സുഗ്രീവന്റെ കൃതാന്തശാസനത്തിനനുല്പം തീവ്രതമായ ഈ ആജ്ഞയെ സർവ്വദിക്കിലും അവർ വിളംബരംചെയ്തു. ഭീമഭാരണമായ ഈ കല്പനകേട്ട് അഞ്ജനശൈലത്തിൽ നിന്നും അസ്തമനഗിരികൂടങ്ങളിൽനിന്നും കൈലാസമുടികളിൽനിന്നും വിന്ധ്യഗിരിയിൽനിന്നും മറ്റുമായി ഭീമശരീരികളും തപ്തകാഞ്ചനംപോലെ കാന്തിയുള്ളവരുമായ അനേകസഹസ്രം വാനരസൈന്യം തെരുതെരെ ഇറങ്ങി രാഘവാന്തികം പ്രാപിച്ചു. ഫലമൂലങ്ങൾ ഭക്ഷിച്ച പാലാഴിക്കരയിലും പച്ചിലക്കാടുകളിലും തെങ്ങിൻതോപ്പുകളിലും വസിച്ചുപോരുന്ന സിംഹശാർവ്വലപരാക്രമികളായ വാനരന്മാരും രാഘവസന്നിധിയിൽ കുതിച്ചെത്തി. ഇങ്ങിനെ വനഭാഗങ്ങൾ, നദീതീരങ്ങൾ, മഹാഗുഹകൾ എന്നീ സ്ഥലങ്ങളിലുള്ള സർവ്വ മർദ്ദങ്ങളും കൂട്ടംകൂട്ടമായി അവിടെ വന്നുകൂടി. വാനരന്മാരെ വിളിച്ചുകൂട്ടുവാൻ ചെന്നിരുന്ന പരാക്രമശാലികളായ ദൂതന്മാർ ഹിമവാങ്കൽ നിരന്നുനില്ക്കുന്ന മഹാദ്രമങ്ങൾ കണ്ടു വിസ്മയഭരിതരായി. പണ്ടു ആ ഗിരിശിഖരത്തിൽവെച്ച് സർവ്വദേവന്മാരും തെളിയുവാൻതക്കവണ്ണം ഒരു മാഹേശ്വരമഖം നട

ത്തപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. ആ മഹായജ്ഞത്തിൽ ഒഴുകിവന്നിരുന്ന ഹൃതാ
 നത്തിൽ മുളച്ചു വളർന്നിട്ടുള്ളവയാണ് അവർ കണ്ട ആ മഹാഭൂമ
 ങ്ങൾ. അവയുടെ ഫലങ്ങൾ ഏതായും തമിയുള്ളവയായിരുന്നു.
 അവയുടെ മനോഹരതയും മാഹാത്മ്യവും ഇത്രയെന്നു പറഞ്ഞു
 കൂടാ. ദിവ്യൗഷധധാരസം കലർന്നതും അമൃതകല്പങ്ങളുമായ ആ ഫ
 ലങ്ങളിൽ ഒന്നു ഒരുവൻ ഭക്ഷിക്കുന്നുവെങ്കിൽ പിന്നെ ഒരു മാസ
 ത്തേക്ക് അവന്നു ഭക്ഷണമേ വേണ്ട. വാനരമൃതന്മാർ തങ്ങൾക്കു
 മതിയാവോളം അവയെ അറുത്തു ഭക്ഷിച്ചു. രാജാവായ സുഗ്രീ
 വന്നു കാഴ്ചവെപ്പാനായി അവർ ആ ദിവ്യവേദിയിൽ വളർന്നിനി
 രുന്ന കുറെ ഫലങ്ങളും ദിവ്യസൗഖ്യമുള്ള രമ്യകസുമങ്ങളും ശേഖ
 രിച്ചു. വിണ്ടും സഞ്ചരിച്ചുസഞ്ചരിച്ച് സർവ്വ വാനരന്മാരേയും പ
 റപ്പെടുവിച്ചശേഷം അവർ സുഗ്രീവസിധിയിൽ കുതിച്ചെത്തി.
 ശീഘ്രഗാമികളായ ആ വാനരന്മാർ മുഹൂർത്തകാലത്തിനുള്ളിൽ കി
 ണ്ഠിന്ധയെ പ്രാപിച്ചു. തങ്ങൾ കൊണ്ടുചെന്നിരുന്ന കാഴ്ചദ്രവ്യ
 ങ്ങളെല്ലാം വാനരേശ്വരന്റെ മുന്നിൽ വെച്ച് അവർ ഇപ്രകാരം
 ഉണർത്തിച്ചു. “ഹേ! രാജൻ! സർവ്വ ശൈലങ്ങളിലും സമുദ്രതീരങ്ങ
 ലിലും വനങ്ങളിലും ഞങ്ങൾ അതിജീവം സഞ്ചരിച്ചു. നിന്തിരുവ
 ടിയുടെ ആജ്ഞയെ എല്ലാ വാനരന്മാർക്കും അറിവുകൊടുക്കുകയും
 ചെയ്തു. അതനുസരിച്ചു അവരെല്ലാം പുറപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു”
 മൃതന്മാരുടെ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടു പ്രഹൃഷ്ടചിത്തനായ പ്ലവഗാധി
 പൻ അവരുടെ ദിവ്യമായ ആ കാഴ്ചകൾ ഏറ്റവും നന്ദിയോടെ
 സ്വീകരിച്ചു.

സംഗ്രഹം-38

വാനരന്മാർ കൊണ്ടുചെന്നിരുന്ന ഉപായനങ്ങളെല്ലാം സസ
 നോഷം സ്വീകരിച്ചശേഷം സുഗ്രീവൻ ഇഷ്ടവചനങ്ങൾകൊണ്ട്
 അവരെ സന്തോഷിപ്പിച്ചു. ബലശാലിയും അരിന്ദമനമായ ശ്രീ
 രാഘവന്റെ ഹിതത്തിനുവേണ്ടി വാനരന്മാർ പ്രവർത്തിച്ച ഈ

കൃത്യംനിമിത്തം ലക്ഷ്മണൻ ഏറ്റവും പ്രസന്നനായി. നിസ്സീമമായ സന്തോഷത്താൽ ആ മഹാത്മാവിന്റെ വടനം വികസിച്ചു. അനന്തരം ഭീമബലനും സർവ്വ വാനരനാഥനുമായ സുഗ്രീവനോട് “ഹേ സൌമ്യ! സന്തോഷമുള്ളപക്ഷം ഭവാൻ എന്റെ ഒരുമിച്ചുതന്നെ പോരിക” എന്നിങ്ങിനെ ലക്ഷ്മണൻ വിനയമധുരമാംവണ്ണം വചിച്ചതു കേട്ട് അവൻ ഇങ്ങിനെ മറുപടി പറഞ്ഞു. “ഹേ! ലക്ഷ്മണ! നമുക്ക് ഒരുമിച്ചുതന്നെ പുറപ്പെടാം. ഞാൻ അങ്ങയുടെ ഈ വചനങ്ങളെ ഏതേപൂർവ്വം മാനിക്കുന്നു.” ശുഭലക്ഷണനായ ലക്ഷ്മണനോടിപ്രകാരം പറഞ്ഞു സുഗ്രീവൻ താരതൂടങ്ങിയ തന്റെ അംഗനമാരോടെല്ലാം യാത്രപറഞ്ഞു. അനന്തരം അവൻ വാനരന്മാരെ നോക്കി ഇങ്ങിനെ ആജ്ഞാപിച്ചു. “ഹേ! കപിപ്രവീരരേ! നിങ്ങൾ എല്ലാവരും പുറപ്പെട്ടുകൊള്ളവിൻ. എന്റെ ശിബിക വേഗം കൊണ്ടുവരട്ടെ.” ഈ ആജ്ഞയനുസരിച്ച് അവരെല്ലാം കപീശ്വരനെ അഞ്ചലിചെയ്തുകൊണ്ടു ശീഘ്രം പുറപ്പെട്ടു. പല്ലക്കും ഉടനെ കൊണ്ടുവരപ്പെട്ടു. അനന്തരം കപികുലനാഥനായ സുഗ്രീവൻ “ഹേ! ലക്ഷ്മണ! അങ്ങനേ ശിബികയിൽ കയറുക.” എന്നിങ്ങിനെ പറഞ്ഞു സൌമിത്രിയോടുകൂടി സൂര്യസന്നിഭവും കാഞ്ചനമയവുമായ ആ വരവാഹനത്തിൽ ആരോഹണംചെയ്തു. ഗൌരാതപത്രം, വെൺചാമരങ്ങൾ എന്നിവകൊണ്ടലങ്കരിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ആ ശിബികയിൽ കയറി ശംഖം, ഭേരിതൂടങ്ങിയ വാദ്യങ്ങളുടെ ധ്വനിയായും പ്രതിധ്വനിയായും വാനരന്മാരുടെ സ്തുതിപാഠങ്ങളായും രമ്യമായിരുന്ന കോലാഹലശബ്ദത്തോടുകൂടെ വാനരേശ്വരനായ സുഗ്രീവൻ യാത്രതുടന്നു. ശസ്ത്രപാണികളായ അസംഖ്യം വാനരന്മാരോടുകൂടെ ഇങ്ങിനെ യാത്രചെയ്ത് സുഗ്രീവൻ ശ്രീരാഘവൻ വസിച്ചുപോരുന്ന രമ്യഭേരത്തെ പ്രാപിച്ചു. ഉടൻ മഹാമതിയായ ലക്ഷ്മണൻ സുഗ്രീവനോടുകൂടെ ശിബികയിൽനിന്നിറങ്ങി. വാനരന്മാരാൽ ചുറ്റപ്പെട്ടുകൊണ്ടു സുഗ്രീവൻ രാമാന്തികം ചെന്നുനിന്നു മഹാമതിയായ ആ പ്രഭുവെ ആഞ്ജലിചെയ്തു. കുട്മളപങ്കജങ്ങളോടുകൂടിയ ഒരു പൊയ്ക്കയന്നപോലെ വിളങ്ങുന്ന ആ വാനര

സൈന്യത്തെ ഒഴിച്ചുപോകാൻ ശ്രീരാഘവന്റെ നേതൃത്വം ഹർഷാ
 നീലിതങ്ങളായി. തന്റെ ചരണങ്ങളിൽ വന്നു വീണുകിടക്കുന്ന
 സുഗ്രീവനെ എഴുന്നേല്പിച്ച് ശ്രീരാഘവൻ അവനെ പ്രേമാഭര
 ണത്തോടെ ആശ്ലേഷിച്ചു. അനന്തരം ധർമ്മാത്മാവായ ആ
 പുരുഷശ്രേഷ്ഠൻ കപിവരനായ സുഗ്രീവനെ തന്റെ അരികിൽ
 പിടിച്ചിരുത്തി ഇങ്ങിനെ വചിച്ചു: “ഹേ! ഹരിസത്തമ! കാലധ
 മ്മം അറിഞ്ഞു യാതൊരു പാതംവെട്ടി വന്നു ധർമ്മാത്മപഥങ്ങളിൽകൂടെ
 ചരിക്കുന്നുവോ അവനാണ് രാജശ്രേഷ്ഠൻ. ധർമ്മാത്മങ്ങളെ തീ.
 രെ പരിശുദ്ധിച്ച കാമത്തെ മാത്രം ആശ്രയിച്ച് വൃഥാ കാലം പോ
 കുന്ന ഒരുവൻ, വൃക്ഷാഗ്രത്തിൽ നിറയെക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന പെ
 ടെന്നു താഴെ പതിച്ചുണരുന്നവനെപ്പോലെ അതിഭയങ്കരമായി
 ഭവിക്കുന്നു. ശത്രുനിഗ്രഹത്തിൽ ഉല്പത്തിയും മിത്രസംഗ്രഹത്തിൽ
 അനന്തരമായി യാതൊരു പാതംവെട്ടി വന്നു ധർമ്മാത്മകാമരൂപങ്ങളെ
 കുന്ന ത്രിവർഗ്ഗഫലത്തെ യഥാകാലം ഭജിക്കുന്നുവോ അവനാണ്
 ധർമ്മാത്മാവ്. ഹേ! ശത്രുവിനാശന! ഇതാ ഉദ്യോഗകാലം പ്രാപ്ത
 മായി. മന്ത്രിപ്രഭുവിനോടു കൂടെ മേലിൽ വേണ്ടതെന്തെന്നു അ
 ങ്ങുന്നു നല്ലപോലെ ചിന്തിക്ക.” ശ്രീരാഘവന്റെ സുധാമധുരങ്ങളായ
 ഈ വാക്കുകൾ കേട്ട സുഗ്രീവൻ ഇപ്രകാരം വചിച്ചു: “ഹേ!
 ദേവ! പ്രണയമായ കീർത്തിയും നശിച്ചുപോയ ലക്ഷ്മിയും കൈവിട്ടു
 പോയ കപിരാജ്യവും എനിക്കു വീണ്ടും ലഭ്യമായത് നിന്തിരുവടിയുടേയും
 നിന്തിരുവടിയുടെ ഭാരമായ ഈ കമാരന്ദരവും പ്രസാ
 ദംഹേതുവാലാണ്. ഉപകാരത്തിന്നു പ്രത്യുപകാരം ചെയ്യാത്ത
 മൃഗൻ പുരുഷശ്രേഷ്ഠനാണ്. ഹേ! ശത്രുനിഷ്ടനേ! നോക്കുക. പൂ
 മിവിയിലുള്ള സർപ്പ വാഹനമായും ഇതാ ഇവിടെ സംഘംസംഘ
 മായി വന്നുചേരുന്നു. അതിശൂരന്മാരും ബലവാന്മാരായ ഋഷ
 ണ്ഡം, ഗോപുച്ഛന്മാരും, വനദൂതങ്ങളിൽ മരിച്ചുനടക്കുന്ന ഘോരഭർ
 നന്മാരായ വാനരന്മാർ, ദേവഗന്ധർവ്വപുത്രരും കാമരൂപികളുമായ
 മറ്റു മഹാവീരന്മാർ ഇങ്ങിനെ അനന്തതോടി സൈന്യങ്ങൾ അ
 താതു പടനായകന്മാരുടെ ആധിപത്യത്തിൻകീഴിൽ ഇതാ വന്നു

ചേൻകൊണ്ടേയിരിക്കുന്നു. വിന്ധ്യ, മേരു തുടങ്ങിയ മഹാശൈലങ്ങളിലും സമുദ്രതീരത്തും വസിക്കുന്ന മഹേന്ദ്രതുല്യവിക്രമനാഥം മന്ദരതുല്യഭയങ്കരനാഥമായ അയ്യതംകോടി വാനരന്മാർ ഇനിയും നിന്ദിതവടിയുടെ മുമ്പാകെ വന്നുചേരുന്നതാണ്. ക്ഷണകാലത്തിനുള്ളിൽ അവരും ഇവിടെ വന്നുചേരും. വീര്യസമ്പന്നരായ ഈ വാനരന്മാർ സംഗരത്തിൽ ബന്ധുമിത്രസമേതം രാവണനെ നിഗ്രഹിച്ചു മൈഥിലിയെ തിരികെ കൊണ്ടുപോയും.” ഹരിപ്രവീരനായ സുഗ്രീവന്റെ ഈ ഉദ്യമങ്ങൾ കണ്ടു വസുധാധിപനായ രാമചന്ദ്രൻ ഹർഷാധികൃത്താൽ പ്രബുദ്ധമായ നീലോല്പലംപോലെ പ്രസന്നനായി.

സർഗ്ഗം-39

ബലാഞ്ജലിയോടുകൂടെ ബഹുവിധം വചിക്കുന്ന സുഗ്രീവനെ സ്നേഹപരസ്സരം ആശ്ലേഷിച്ചുകൊണ്ടു സുധാർമ്മികനായ രാഘവൻ ഇങ്ങിനെ വചിച്ചു: “ഹേ! സൌമ്യ! ഇന്ദ്രൻ മഴ പെയ്യിക്കുന്നു; ദിനകരൻ തന്റെ കിരണസമസ്രങ്ങൾ പരത്തി അംബരത്തിൽനിന്നും ഇരും അകറുന്നു; ഹിമാംശു തന്റെ അംശുജാലംകൊണ്ടു പൃഥ്വിയിലെ പ്രസന്നമാക്കുന്നു. എന്നതുപോലെ അങ്ങയെപ്പോലുള്ള മഹാമതികൾ മിത്രങ്ങൾക്കുപകാരം ചെയ്യുന്നു. ഇതിൽ ആശ്ചര്യമില്ല. ഹേ! സുഗ്രീവ! നിന്നിൽ പ്രതിഫലിക്കുന്ന കന്മഷഹീനങ്ങളായ ഗുണങ്ങളെ ഞാൻ അറിയുന്നു. ഹേ! പിംഗേശ! നീ ഹിതവാദിയാണെന്നതിനു സംശയമില്ല. സുഹൃത്തായ നീ എനിക്കു വേണ്ടുന്ന തൊഴുതുകൾ ചെയ്യുക. ഹേ! സഖെ! അങ്ങയുടെ സാഹായ്യമുണ്ടെങ്കിൽ സ്വർഗ്ഗ ശത്രുക്കളേയും ഞാൻ പോരിൽ നിഗ്രഹിക്കും. ശചിയെ അനുഗ്രഹിക്കുന്നപോലെ രാക്ഷസാധമനായ രാവണൻ വൈഭവമിയെ വഞ്ചിച്ചത് അവനു നാശത്തിന്നാണ്. മഹാദുഷ്ടനായ പെൺലോമിയുടെ പിതാവിനെ ശത്രുതവെന്നപോലെ ഞാൻ കാലം വൈകാതെ നിശിതശസ്ത്ര

അകൊണ്ടു രാവണനെ നിഗ്രഹിക്കും.” ശ്രീരാവനൻ ഇങ്ങിനെ
 പത്തു വിരമിച്ചതോടുകൂടി രാത്രിതരം ജപിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന
 സൂര്യോത്ഥം പെട്ടെന്നു പൊടിപടലത്താൽ മറയപ്പെട്ടു. ആ രജ
 സുകൾകൊണ്ടു ദിക്കുകൾ ആകലപ്പെട്ടു. ശൈലവനങ്ങളോടുകൂടി
 ഭൂമി കമ്പിച്ചു. ഉടൻ നഗരമുഴുവനായിരുന്നോടും ഉഗ്രശാസനകളോ
 ടുകൂടി ഭീമബലരായ അസുരന്മാർ വാനരന്മാർ അവിടെ വന്നു നി
 ന്തു. അരക്ഷണത്തിൽ കാമരൂപികളായ അന്യന്തകോടി വാൻ
 രന്മാർ അവിടെ അണിനിരന്നു. വൻകാടുകളിൽ വസിച്ചുപോ
 യുന്ന ഭീമശരീരികൾ, സമുദ്രതീരത്തിൽ പാർന്ന ഛോരരൂപി
 കൾ എന്നുതടങ്ങിയ ആ വീരയോദ്ധാക്കളെല്ലാം മോചനനിര
 പോലെ ഭയങ്കരതരം ഗർജ്ജിച്ചുകൊണ്ടേയിരുന്നു. തരുണഭാസ്ക
 രനെപ്പോലെ പ്രകാശിക്കുന്നവർ, ചന്ദ്രകാന്തിയോടെ പടർന്നു
 നിൽക്കുന്നവർ, പത്മകേശരവസ്ഥയോടുകൂടിയവർ, ശുഭ്രകാന്തിയുള്ള
 വർ, മഹാമുഖവിൽ വസിക്കുന്നവർ ഇങ്ങിനെ അസംഖ്യംകോ
 ടി വാനരന്മാർ പടത്തലവന്മാരോടുകൂടെ സമീപം പ്രാപിച്ചു.
 ശബലിയെന്നു പേരായ വീരവാനരൻ തന്റെ കീഴിലുള്ള അനേ
 കായിരം പടകളോടുകൂടി വന്നു വാൻ രശ്മിയെ വന്ദിച്ചു. കാഞ്ച
 നപദ്യംപോലെ മഹാകാന്തിമാനം പ്രശസ്തനായ താരയ
 ടെ പിതാവ് തന്റെ കീഴിലുള്ള വീരഭടന്മാരോടുകൂടെ ആത്തൂ
 വിളിച്ചും അടുത്തുവന്നുകൊണ്ടു വരുന്നതു കണ്ടു ദിക്കുകൾ പോ
 ലും ചഞ്ചലിച്ചു. ഇപ്രകാരംതന്നെ അനേകം സൈന്യനായകന്മാ
 രോടുകൂടിയ ഒരു മഹാസേനയെ, താരയുടെ പിതാവും സുഗ്രീവശാ
 ശൂരനുമായ പിംഗേശൻ വാനരേശ്വരന്റെ മുമ്പാകെ ഹാജരാ
 ക്കി. പത്മകേശരത്തിന്റെയും തരുണഭാസ്കരന്റെയും കാന്തിയെ
 ജയിക്കുന്നവനും ജിതവൈരിയുമായ മാരുതിയുടെ പിതാവ്—ഭീവ്യ
 ശ്രീകനായ കേശരി അന്നത്തരമായ ഒരു വലിയ സേനയോടുകൂടെ
 ഭയങ്കരരൂപം മുഴക്കിക്കൊണ്ട് അവിടെ സന്നിഹിതനായി. ഗോ
 ലാംഗുലങ്ങളുടെ നാമനും പ്രശസ്ത പരാക്രമിയുമായ ഗവാക്ഷൻ
 ആയുധപാണികളായ തന്റെ വീരഭടന്മാരും ആനയിപ്പിച്ചു. ശത്രു

ഘാതിയും അനല്പരമായ ധൂമൻ തൻ്റെ കീഴിലുള്ള ഘോര
 സൈന്യങ്ങളോടും മഹാവീര്യൻ, യുഗപൻ, പനസൻ, അഞ്ജന
 ശൈലാപോല മഹാഭയങ്കരനായ നീലൻ, മാമലപോലെ ഭീമ
 കാരനായ ഗവയൻ, ബലശാലിയായ ദശീമുഖൻ, യുഗപാലൻ, മ
 ഹാബലരായ അശ്വിപുത്രന്മാർ, മഹാവീര്യവാനും ശത്രുമാമിയുമാ
 യ ഗജൻ, ഋക്ഷാധിപനും മഹാത്മാവുമായ ജാംബവാൻ, മഹാ
 കായനും അതുലവിക്രമിയുമായ രമണപൻ എന്നിവർ അവരുടെ
 വമ്പിച്ച ബലങ്ങളോടുകൂടെ സുഗ്രീവാതികം കുതിച്ചെത്തി. നൂറാ
 യിരം കോടി വാനരപ്പടക്കു നാമനായ ഗന്ധമാനേനെന്ന വാനര
 യുഗപൻ തൻ്റെ വമ്പിച്ച സേനയെയും അനേകസഹസ്രം യുദ്ധ
 വരന്മാരെ വിക്രമാംബരാശിയും യുവരാജാവുമായ അംഗദനും
 പ്രമത്തശക്തി പ്രകാശിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു പ്ലവഗേശ്വരസന്നിധിയെ
 പ്രാപിപ്പിച്ചു താരാഭസം ഘോരപരാക്രമിയുമായ താരൻ തൻ്റെ
 സൈന്യത്തെയും ഇന്ദ്രജാന, ബാലമാത്ത്, ബധുതിയും മഹാവീരന
 മായ രംഭൻ എന്നിവർ തങ്ങളുടെ വ്യൂഹത്തെയും കൊണ്ടുചെന്ന
 സുഗ്രീവശാസനത്തെ ആദരിച്ചു. ഉഗ്രകർമ്മവും ശൂരഘാതിയുമാ
 യ ഭൃമുഖൻ രണ്ടു കോടി സൈന്യത്തോടും പ്രലബ്ധസൂര്യപുതിയാ
 യ ഹന്ത്രമാൻ കൈലാസകൂടംപോലെ ഘോരരൂപികളായ ആയി
 രം കോടി വാനരന്മാരോടുകൂടിച്ചെന്നു സുഗ്രീവനെ കൈവണ
 ങ്ങി. ഇപ്രകാരംതന്നെ ശൈത്യവാരിധിയായ നളൻ, ശ്രീമാനും
 സുഗ്രീവനും സമ്മതനുമായ ദധിമുഖൻ, ശരഭൻ, കുമുദൻ, വഹ്നി
 നാളൻ, രംഹൻ എന്നിവരും മറ്റുസംഖ്യം കാമരൂപികളായ സേ
 നാപതികളും അവരവരുടെ സേനയോടുകൂടെ വന്നുചേർന്നു. കാടു
 കൾ, മേടുകൾ, വനങ്ങൾ, ചോലകൾ എന്നീ പ്രദേശങ്ങളെല്ലാം
 വാനരപ്പടയാൾ തീരെ അട്ടശ്ശങ്ങളായി. ഇങ്ങിനെ അസംഖ്യം
 കോടി വാനരന്മാർ സുഗ്രീവാജ്ഞയെ ഭയന്ന് ആടിയും പാടിയും
 ഓടിക്കിതച്ചും ആത്തു തിമന്തും സൂര്യനെ ഘനപടലങ്ങളെന്ന
 പോലെ സുഗ്രീവനെ പ്രാപിച്ചു. മഹാഭജനാരായ ഈ അസം
 ഖ്യംകോടി വാനരന്മാരും ഒന്നുപോലെ കപീശ്വരൻ്റെ കല്പന

കേൾപ്പാൻ ബദ്ധശ്രദ്ധരായി തൊഴുതു നിന്നു. സുധാർമ്മികനായ സുഗ്രീവൻ തന്റെ ഈ മഹാവ്യഥത്തെച്ചൂണ്ടിക്കാട്ടിയുകൊണ്ടു ശ്രീരാഘവനോടിങ്ങിനെ പറഞ്ഞു: “ഹേ! ബലാളിജ്ഞ! വനങ്ങൾ ഉപവനങ്ങൾ, കായൽകരകൾ, കടലോരങ്ങൾ തുടങ്ങിയ എല്ലാ പ്രദേശങ്ങളിൽനിന്നും ഇതാ ഇവിടെ വന്നുചേർന്നിരിക്കുന്ന വാനരബലത്തെ അങ്ങനേ കണ്ടുകൊൾക.”

സർഗ്ഗം-40

അനന്തരം ഐശ്വര്യവർദ്ധിതനും പ്ലവശേശധരനുമായ സുഗ്രീവൻ പരബലമറ്റിയും നരശാസ്ത്രജ്ഞനുമായ ശ്രീരാഘവനോടിപ്രകാരം പറഞ്ഞു. “ഹേ! രാമചന്ദ്ര! കാമരൂപികളും ബലശാലികളും മത്ത വാരണാംപോലെ മഹാപരാക്രമികളുമായ അനേകായിരം വാനര സൈന്യങ്ങൾ ഇതാ ഇവിടെ വന്നുചേർന്നിട്ടുണ്ട്. ഇവർ എല്ലാവരും എന്റെ രാജ്യത്തിൽ വസിക്കുന്നവരാണ്. ദൈത്യദാനവന്മാർക്കുതൊട്ടും ഭയങ്കരതും ഭീമവിക്രമികളുമായ ഇവർ മഹാപ്രശസ്തരും കർമ്മാപദാനങ്ങളിൽ ഒരിക്കലും തളച്ചുയണ്ടാകാത്ത സ്ഥിരോത്സാഹികളുമാണ്. നന്നാശൈലശിഖരങ്ങളിലും മറ്റും വസിച്ചുപോരുന്ന ഈ വാനരന്മാർ വെള്ളത്തിലും കരയിലും ഒരുപോലെ സഞ്ചരിപ്പാൻ ശക്തരാണ്. ഈ അനന്തകോടി സൈന്യവും ഹേ! രാഘവന്ത! നിന്തിരുവടിയുടെ കിങ്കരന്മാരാണെന്നു കരുതുക. നിദ്ദേശമനുസരിച്ചു പ്രവർത്തിക്കുന്നവരും ഗുരുഹിതത്തിൽ തല്പരരായ ഇവർ ഏവരും ഹേ! അരിന്ദമ! നിന്തിരുവടിയുടെ ഇഷ്ടത്തെ സാധിപ്പിപ്പാൻ സമർത്ഥരാണ്. നിന്തിരുവടി ഇപ്പോൾ എന്തു വിചാരിക്കുന്നു. ഈ നൂറായിരം കോടി ഘോരവാനരപ്പടയും നിന്തിരുവടിയുടെ കല്പന കേൾപ്പാൻ ഇതാ കാത്തുനില്ക്കുന്നു. യഥാ യുക്തം അരുളിച്ചെയ്യുക. ഈ മഹാസൈന്യം മുഴുവൻ ഹേ! ശത്രുഘ്ന! അങ്ങക്കധീനമാണ്. നിന്തിരുവടിയുടെ സൈന്യം

തേന്താടു നിന്തിവടിതന്നെ ആജ്ഞാപിക്ക. ഈ വാനരന്മാർ പ്രവർത്തിക്കേണ്ടതെന്തെന്ന് എനിക്കു നല്ല നിശ്ചയമുണ്ട്. എങ്കിലും ആജ്ഞാപിക്കുന്നത് നിന്തിവടിതന്നെ ആയിരിക്കണം.” എന്നുപ്രകാരം പറയുന്ന സുഗ്രീവനെ സ്നേഹപൂർണ്ണരും ആശ്ലേഷം ചെയ്തുകൊണ്ടു ഭാഗരഥി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. “ഹേ! ഹരീശ്വര! എന്റെ പ്രാണവല്ലഭയായ ജാനകി ഇപ്പോൾ ജീവിച്ചിരിപ്പുണ്ടോ ഇല്ലയോ എന്നാണ് ഒന്നാമതറിയേണ്ടതു്. രാവണൻ ഇപ്പോൾ എവിടെയുണ്ട്. സീത വസിക്കുന്നതെവിടെ. എന്നെല്ലാം ഗൃഹിച്ചതിനുശേഷം കാലോചിതമായി നമുക്കു കാര്യങ്ങൾ നിർവ്വഹിക്കാം. ഞാനൊ ലക്ഷ്മണനൊ ഈ കാര്യത്തിന്നു പ്രാപ്തരല്ല. ഇതിന്നു തക്ക സമർത്ഥൻ അങ്ങനാണ്. അറിനാൽ ഹേ! വീര! ഈ കാര്യത്തിൽ വേണ്ടുന്നതെല്ലാം അങ്ങനത്തന്നെ വാനരന്മാരോടാജ്ഞാപിക്ക. എന്റെ അവസ്ഥ മുഴുവൻ അങ്ങയ്ക്കു നല്ലപോലെ അറിയാമല്ലോ. കാലവിശേഷജ്ഞനും ജ്ഞാനസമ്പന്നനും വിക്രമരാശിയുമായ അങ്ങനു ലക്ഷ്മണനെ അപേക്ഷിച്ച് എന്റെ ദിശീയമിത്രമാണ്. സുകൃതാത്മവിത്തമനായ അങ്ങന്ന് എന്റെ കാര്യത്തിന്നു വേണ്ടുന്നതെല്ലാം പ്രവർത്തിക്കുമെന്ന് എനിക്കു നല്ല ബോധമുണ്ട്.” ശ്രീരാഘവൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞതു കേട്ടു സുഗ്രീവൻ വിനയവാരിധിയും ശൈലേന്ദ്രനുമ്പൊ തേജസ്വിയും മേഘനിഷേഘാഷംപോലെ ഗംഭീരസ്വപനത്തോടുകൂടിയവനുമായ വിനതനെന്ന സ്മഗ്ധാലനെ വിളിച്ചുപ്രകാരം പറഞ്ഞു. “ഹേ! കപിവര! ദേശകാലനയജ്ഞതും കാര്യാകാര്യവിവേചനത്തിൽ സമർത്ഥനായ, സോമസൂത്രാത്മജരോടും പ്രമത്തശക്തരായ മറ്റു നൂറായിരം ചാനരയോദ്ധാക്കളോടുംകൂടെ നീ ശൈലവനങ്ങൾ കാനനങ്ങൾ എന്നിവകൊണ്ടു നിറഞ്ഞിരിക്കുന്ന പൂർവ്വികമുഖം ലക്ഷ്യമാക്കി സഞ്ചരിക്ക. വിദേഹജയായ സീതയേയും രാവണനേയും അവിടമെങ്ങും തിരയുക. ഗിരിശ്രംഗങ്ങൾ, വനങ്ങൾ, യമുനാതീരശൈലങ്ങൾ തുടങ്ങിയ കാനനങ്ങളിലും ഭാഗീരഥി, കോമളയായ സരയൂനദി, കൌശികി, കാളിന്ദി, ഹൃദയമോഹനയായ യമുന, സ.

രസന്ധി, സിന്ധു, മുത്തുപോലെ നിമ്ബലമായ ജലം നിറഞ്ഞൊഴുകുന്ന ശോണ എന്നീ നദികളുടെ കൂചങ്ങളിലും ശൈലകാനനങ്ങൾ കൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്ന മറി, കാളമറി, ബ്രഹ്മമാളം, മാളവം, വിദേഹം, കാശി, കോസലം, മാഗധം, മഹാഗ്രാമം, പുഷ്പം, വംശം എന്നീ രാജ്യങ്ങളിലും കോശകാരം, രജനാകരം തുടങ്ങിയ മഹാമന്ദിരങ്ങളിലുമെല്ലാം വേണ്ടതിന് വണ്ണം നിങ്ങൾ സിംഹായുധം രാവണനേയും തിരയുക. സപ്തസമുദ്രങ്ങളിലുള്ള ദ്വീപുകൾ, അത്യന്തം ദീർഘമായിരിക്കുന്ന മന്ദരപർവ്വതത്തിന്റെ ഉന്നതശിഖരങ്ങൾ തുടങ്ങിയ പ്രദേശങ്ങളിലും ചെന്നു നിങ്ങൾ ഭഗവതന്റെ സ്പഷ്ടമായ വൈഭവത്തെ തിരയവിൻ. പെന്തചെവിയുള്ളവർ, ഓഷ്ടങ്ങളിൽ ചെവിയുള്ളവർ, ലോഹതൂല്യാ കാഠിന്യമുള്ള മുഷ്ടിത്തോടുകൂടിയവർ, റെറക്കാലുള്ളവർ, അക്ഷയബലന്മാർ, ഹേമവസ്ത്രത്തോടുകൂടിയവർ, മത്സ്യം തിന്നുപജീവിക്കുന്നവർ, മനുഷ്യമാംസം ഭക്ഷിക്കുന്നവർ എന്നിങ്ങനെയുള്ള കിരാതന്മാരുടെ പാതനങ്ങൾ അവുടെ അസംഖ്യമുണ്ട്. നരഗ്യാലോരണ പ്രച്ഛാദമായ അന്തരകായം അന്തർജലചാരികളും ആ പ്രദേശങ്ങളിൽ വസിച്ചുപോരുന്നു. അവരുടെ വാസസ്ഥലങ്ങളിലും ചെന്നു നല്ലവണ്ണം പരശോധിക്കണം. സപ്തരാജ്യോപശോഭിതവും, സുവസ്ത്രം, രജനം, രത്നം തുടങ്ങിയ ലോഹവനികൾകൊണ്ടു നിറഞ്ഞതുമായ യവദ്വീപും മാഗ്ഗമദ്ധ്യത്തിൽ നിങ്ങൾക്കു കാണാം. അരിന്നപ്പുറം ദേവദാനവന്മാരാൽ സേവിക്കപ്പെടുന്നതും, ശ്രംഗങ്ങൾ വളർന്നുചെന്ന് ആകാശത്തെ സ്പർശിക്കുന്നതുമായ ശിശിരപവ്നം ഗംഭീരതേജസ്സോടെ വിളങ്ങുന്നു. ആ ഉന്നതഗിരിയിലുള്ള കാനനങ്ങൾ, ഭൃഗുങ്ങൾ, പ്രപാതങ്ങൾ മുതലായ ഭാഗങ്ങളിലും ചെന്ന് യശസ്വിനിയായ രാമവതിയെ നിങ്ങൾ അന്വേഷിക്കവിൻ. അനന്തരം രക്തജലം നിറഞ്ഞൊഴുകുന്ന അത്യഗാധമായ ശോണയിലും ചെന്നു തിരഞ്ഞ ശേഷം സിലചാരണന്മാരാൽ ആരാധിക്കപ്പെടുന്ന സമുദ്രീരത്തു ചെല്ലവിൻ. മന്ദനാഭമാഹനമായ ആ പ്രദേശവും അവിന്നു സമീപമുള്ള മറ്റു ചിത്രകാനനങ്ങളും നിങ്ങൾ ശ്രദ്ധയോടെ തിരയണം.

പവ്വതങ്ങളാൽ പ്രശോഭിതമായ നദികൾ, സുമൃദങ്ങളായ പൂങ്കാവുകൾ, ഏറ്റവും വിസ്തൃതിയുള്ള ഗുഹാന്തർഗതങ്ങൾ, കാടുകൾ, മേടുകൾ എന്നിവയും നിങ്ങൾക്കു ചെന്നു തിരയുക. അനന്തരം അതിവിശാലമായ ഭവീകരം, അലയടിച്ചുയന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഗംഭീരനാമദ്രങ്ങൾ എന്നിവയും മുഴുവൻ പരിശോധിക്ക. അസംഖ്യം അസുന്ദരൻ അവിടെ വസിക്കുന്നുണ്ട്. മരയാശനശീലതം ഘോരതപികളും ഈശ്വരപ്രഭുവായാൽ ഭീർഘകാലം ആഹാരമില്ലാതെ അപ്രാപ്തം ബുദ്ധിയോടുകൂടെ വസിക്കുന്നവരുമായ രാക്ഷസന്മാരും അവിടെ അസംഖ്യമുണ്ട്. വീണ്ടും സഞ്ചരിച്ച് കാളമോലപ്രതിമയും മഹോദധിയെ വസിക്കുന്നതും വമ്പിച്ച ഇരമ്പത്തോടുകൂടിയതുമായ മഹോദധിയെ പ്രാപിക്കാൻ. അവിടവു കടന്നുചെന്നാൽ ശോണവാർത്തയായ ജലം നിറഞ്ഞു ഉരുമ്മിജാലങ്ങൾകൊണ്ടു ഭയങ്കരമായിരിക്കുന്ന ചെങ്കുടലും അതിന്റെ തീരത്തിൽ നില്ക്കുന്ന പൂജ്യങ്ങളും കാണാം. നാനാരത്നവിഭൂഷിതവും കൈലാസം പോലെ മഹാപ്രഭയോടുകൂടിയതും വിശ്വമർമ്മാവിനാൽ നിമ്മിക്കപ്പെട്ടതുമായ വൈനതേയനികേതനം അതിന്നു സമീപത്താണ്. മഹാഗിരിപോലെ ഭീമതപികളും മഹോദധിയെന്നുമായ രാക്ഷസന്മാർ നാനാത്വങ്ങളോടുകൂടെ അവിടെ പല പവ്വതകൂടങ്ങളിലും പാർക്കുന്നുണ്ട്. ബ്രഹ്മതേജാഹതരായ ആ ഘോരരാക്ഷസന്മാർ ഭിരസേന സൂര്യോദയകാലത്തു വെള്ളത്തിൽ ചെന്നു പരിക്കുന്നു. വീണ്ടും സൂര്യോദയം ഏറ്റുവെക്കുകയും അവർ അഭിമുഖത്തിൽ കയറി സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. ആ പ്രദേശവും വിട്ട് അപ്പുറം ചെന്നാൽ പാണ്ഡുരമോലപോലെ പരിശോഭിക്കുന്ന പാലാഴി കാണാം. ദുർദ്ധർമമുള്ള മൂത്തമാലകൾകൊണ്ടെന്നപോലെ ആ മഹോദധി ഉരുമ്മി ജാലങ്ങൾകൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്നു. അരിമ്പലൈ ശ്വേതവർണ്ണവും ദിവ്യഗന്ധവുമുള്ള കസുമങ്ങൾകൊണ്ടു നിറഞ്ഞ ഋഷഭപുത്രം ചെങ്കിമലപോലെ വിളങ്ങുന്നുണ്ട്. ഹേമകേസരങ്ങളോടുകൂടിയ രജതപത്മങ്ങളും രാജഹംസങ്ങളുംകൊണ്ടു ഏറ്റവും ശോഭിക്കുന്ന സുഗന്ധമെന്നു പേരായ പൊയ്ക നിങ്ങൾക്കു ആ മഹാശൈലത്തിൽ

ഭൂത ക്ഷണം. ദേവന്മാർ, സിദ്ധചാരണന്മാർ, യക്ഷകിന്നരന്മാർ
 എന്നിവരെല്ലാം ക്രീഡാസക്തരായി അംഗനമാരോടൊന്നിച്ച് ഈ
 പൊയ്ക്കയിൽ വന്നുചേരുന്നു. ഹേ! വാനരന്മാരെ! ഈ ക്ഷീരസമു
 ദ്രവും കടന്നു നിങ്ങൾ സഞ്ചരിക്കവിൻ. അപ്പോൾ നിങ്ങൾക്ക്
 സർവ്വഭൂതഭയകരവും പരിപാവനവുമായ ശുദ്ധസമുദ്രം ദൃശ്യമാകും.
 ബലവാഗ്നിയുടെ കോപജമായ തേജസ്സു ഭയങ്കരതരം അവിടെ ഉ
 ജ്വലിക്കുന്നു. സർവ്വ ചരാചരങ്ങളും ആ മഹാതേജസ്സിനു ഭക്ഷണ
 മായിത്തീരുന്നു. ഹയമുഖരൂപമായ ആ വഹ്നിയെക്കണ്ടു ഭയന്നു
 സർവ്വ ജലജന്തുക്കളും രോദനംചെയ്യുന്നതും നിങ്ങൾക്കവിടെ കേൾ
 ക്കാം. ശുദ്ധസമുദ്രത്തിൽനിന്നും പതിമൂന്നു യോജന വടക്കായി
 ജാതരൂപശിലയെന്നു പേരുള്ള മഹത്തായ കാഞ്ചനപർവ്വതം സ്ഥി
 തിചെയ്യുന്നു. പത്മപത്രങ്ങൾപോലെ വിശാലമായ നേത്രങ്ങളോടും
 ചന്ദ്രനതുല്യം രമണീയമായ കാന്തിയോടുകൂടെ ധരണിയെ
 ധരിച്ചിരിക്കുന്ന പന്നഗശ്രേഷ്ഠനെ നിങ്ങൾക്കവിടെ ദർശിക്കാം. സ
 റ്വ ഭൂതങ്ങൾക്കും അഭിവന്ദ്യനും ആയിരം ശിരസ്സുകളുള്ളവനും നീല
 വസനം ധരിച്ചിരിക്കുന്നവനുമായ ആദിശേഷൻ ആ പർവ്വതാഗ്രത്തി
 ങ്കലാണ് വസിക്കുന്നത്. മൂന്നു ശിഖരങ്ങളോടുകൂടി താലാകൃതിയി
 ൽ നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഒരു സുവർണ്ണസ്തംഭം ആ പർവ്വതത്തിനേൽ
 ഉണ്ട്. അതിദിവ്യമായൊരു വേദി ആ സ്തംഭത്തിനു ചുറ്റും ശോഭി
 ക്കുന്നു. പൂർവ്വദിക്കിൽ അമരേശ്വരന്മാരാൽ സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള
 താണ് ആ സ്തംഭം. അതിന്നും അപ്പുറത്താണ് ശ്രീമത്തും ഹേമ
 മയവുമായ ഉഭയപർവ്വതം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നത്. ജാതരൂപമയവും
 ദിവ്യവും മനോഹരസാന്നിദ്ധ്യമോടുകൂടിയതുമായ അതിന്റെ ശിഖ
 രം ആ യോജന പൊക്കത്തിൽ ഉയർന്നുചെന്ന് ആകാശത്തെ സ്പ
 ഴിക്കുന്നു. സാലങ്ങൾ, താലങ്ങൾ, തമാലങ്ങൾ, കണ്ണികാരങ്ങൾ
 എന്നിവയെല്ലാം അവിടെ സദാ പൂത്തുനില്ക്കുന്നു. സ്വർണ്ണമയമാ
 യ അവയുടെ ദിവ്യതേജസ്സു നാലുഭാഗവും വ്യാപിക്കുന്നു. ഒരു യോ
 ജന വിസ്താരവും പത്തു യോജന പൊക്കവുമുള്ള സൗമനസം എന്നു
 പേരായ ഒരു ശൃംഗം അതിനുണ്ട്. പണ്ടു പുരുഷോത്തമനായ

വിഷ്ണു തന്റെ ത്രിവിക്രമത്തിൽ ഒന്നാമത്തെ അടി ഇവിടെയാണ് പതിപ്പിച്ചിട്ടുള്ളത്. രണ്ടാമത്തേതു മേൽമുടിയിലുമാണത്രെ. ടിനകരൻ ജംബുദീപിന്റെ ഉത്തരഭാഗത്തുകൂടെ സഞ്ചരിച്ച് അത്യുന്നതമായ ഈ ശിഖരത്തിലെത്തുമ്പോഴാണ് ഭൂശ്വനാകുന്നത്. വൈഖാനസന്മാർ, ബാലഖില്യർ എന്നീ സൂര്യതേജോപമന്മാരായ മുനീന്ദ്രരെ നിങ്ങൾക്കവിടെ കാണാം. സുദർശനദീപ്ത ഈ പർവ്വതത്തിന്റെ പുരോഭാഗത്താണ് സ്ഥിതിചെയ്യുന്നത്. ദേഹികൾക്കെല്ലാം കാഴ്ച നൽകുന്ന ആ ദിവ്യതേജസ്സ് ഇവിടെയാണ് പ്രകാശിക്കുന്നത്. ഇതിന്റെ ശിഖരങ്ങളിലും കന്ദരങ്ങളിലും ഉപവനങ്ങളിലും ചെന്നു നിങ്ങൾ രാവണനേയും സീതയേയും അന്വേഷിക്കണം. ഈ കാഞ്ചനപർവ്വതത്തിന്റേയും സൂര്യന്റേയും പ്രകാശം കൂടികലന്ന് പ്രഭാതസന്ധ്യ രക്തവണ്ണമായി ശോഭിക്കുന്നു. പൃഥ്വിയിലുടേയും ഭൂവനത്തിന്റേയും പൂർവ്വാഭാസമായും സൂര്യോദയസ്ഥാനമായും സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഈ പ്രദേശത്താണ് പൂർവ്വദിക്കെന്നു പറയുന്നത്. ഈ ശൈലപുഷ്പത്തിങ്കലും ഇതിലുള്ള മഹാമുഹൂർത്തങ്ങളിലും ചെന്നു നിങ്ങൾ രാവണനേയും സീതയേയും തിരയുവിൻ. ഇതിന്നപ്പുറമുള്ള സീമാതീതമായ പ്രദേശം തീരെ അഗമ്യമാണ്. സൂര്യോദയംപോലുമില്ലാതെ ആ പ്രദേശമെല്ലാം തിമിരാവൃതമായി കിടക്കുന്നു. ഹേ! കപിവരരെ! നിങ്ങൾ അതിശീഘ്രം ചെന്ന് അന്ധകാരമയമായ ആ പ്രദേശം വരെയുള്ള പർവ്വതങ്ങൾ, മഹാദരികൾ, വിലങ്ങൾ, താഴ്വരകൾ തുടങ്ങിയ പ്രദേശങ്ങളിലും ഞാൻ പറയാത്തതായ മറ്റു വല്ല പ്രദേശങ്ങളുണ്ടെങ്കിൽ അവിടെയും ചെന്നു വേണ്ടതിന് വണ്ണം സീതയെ തിരയുവിൻ. കപികൾക്ക് അതുവരക്കുമെ സഞ്ചരിച്ചുകൂടൂ. രാവണനേയും സീതയേയും അന്വേഷിച്ചുകൊണ്ടു പൂർവ്വദിക്മുഖമായി നിങ്ങൾ ഉദയാദിവരക്കും സഞ്ചരിപ്പിൻ. ഒരു മാസത്തിനുള്ളിൽ ഇവിടെ തിരിച്ചെത്തുകയും വേണം. കാലതാമസം വരുത്തുന്നവൻ വല്ലനാണെന്നു ധരിച്ചുകൊള്ളുക. അതിജാഗ്രതയോടെ ചെന്നു വൈഭവഹിയെ തിരഞ്ഞ് കൃതാർത്ഥതയോടെ നിങ്ങൾ

വേഗം തിരിച്ചുപോരുവിൻ. വനജണ്ഡമണ്ഡിതമായ മഹാവനങ്ങളിൽകൂടെ അതിജീവം യാത്രചെയ്തു രാഘവമഹിഷിയായ വൈഭേരിയെ നിങ്ങൾ ഏതുവിധവും തിരഞ്ഞുകൊണ്ടെന്നും. ഹേ! കപി വരരെ! എന്നാൽ മാത്രമേ നിങ്ങൾക്കു മേലിൽ സ്വൈരമുണ്ടാവൂ.”

സർഗ്ഗം-41

വാനരേശ്വരനായ സുഗ്രീവൻ ആ മഹാവ്യഹത്തെ നോക്കി ഇങ്ങിനെ ആജ്ഞാപിച്ച ശേഷം അതിഭയങ്കരമായ മറ്റൊരു സൈന്യത്തെ ഒക്കിണദിക്കിലേക്കു നിയോഗിച്ചു. അഗ്നിസുതനായ നീലൻ, ഹന്തമാൻ, പിതാമഹപുത്രനും ബലശാലിയുമായ ജാംബവാൻ, സുഹോത്രൻ, ശരാരി, ശരഗുലൻ, ഗജൻ, ഗവാക്ഷൻ, ഗവയൻ, ഋഷഭൻ, മൈന്ദൻ, വിവിഭൻ, വിജയൻ, ഗന്ധമാദനൻ, ഉപ്ലക്വാമുഖൻ, അസംഗൻ, ഇതാശനപുത്രന്മാർ, വീര്യസമ്പന്നനായ അംഗദൻ എന്നീ മഹാവേഗികളും വിക്രമരാശികളും വിശേഷജ്ഞാനികളുമായ വാനരയോദ്ധാക്കളായിരുന്നു ആ വൻ പടയ്ക്കു നായകന്മാർ. ഇവരുടെ നേതൃത്വത്തിൻകീഴിൽ ഒക്കിണദിക്കിലേക്കു പുറപ്പെട്ട സർവ്വ വാനരന്മാരും പരാക്രമംകൊണ്ടും തുണ്ണിഗതികൊണ്ടും മഹാപ്രശസ്തരായിരുന്നു. ഒക്കിണദിക്കിലുള്ള ഓരോ പ്രദേശങ്ങളെപ്പറ്റിയും വിവരിച്ചു വാനരേശ്വരൻ അവരെ മനസ്സിലാക്കി. ആ മഹാസൈന്യത്തെ നോക്കി സുഗ്രീവൻ ഇങ്ങിനെ വചിച്ചു. “ഹേ! വാനരന്മാരെ! നിങ്ങളുടെ മാർഗ്ഗത്തിലുള്ള വിന്ധ്യപർവ്വതം അസംഖ്യം ശൃംഗങ്ങൾകൊണ്ടും നാനാവൃക്ഷങ്ങൾകൊണ്ടും ഘോരസപ്പുങ്ങൾകൊണ്ടും മണ്ഡിതമാണ്. അത്യന്തം ഭയങ്കരമായ ആ ഗിരിതടത്തിലും ഹൃദയരമ്യമായ ഗോദാവരി, കൃഷ്ണവേണി, കാവേരി, മഹാനദി, അതിധന്യയായ വരദാനദി, ഭഗാസ്തവനഗരങ്ങൾ എന്നിവിടേയും നിങ്ങൾ ചെന്നു സീതയെ തിരയുവിൻ. അശ്വവന്തി, അവന്തി, വിഭിടം, ഋഷീകം,

അത്യന്തം രമണീയമായ മാഹിഷം, നംഗം, കലിംഗം, കൈശികം മുതലായ രാജ്യങ്ങളിലും ചെന്നന്നേപക്ഷിച്ച് ഭണ്ഡകാരണ്യവും അരികളുള്ള വനങ്ങൾ, നദികൾ, ഗുഹകൾ എന്നീ പ്രദേശങ്ങളിലുമെല്ലാം ഭവങ്ങളിൽവെണ്ണം തിരയുവിൻ. അനന്തരം ആന്ധ്രം, പുണ്ഡ്രം, ചോളം, പാണ്ഡ്യം, കേരളം തുടങ്ങിയ രാജ്യങ്ങളിലും അവിടെ സമീപത്തുള്ള ധാരാളമണ്ഡിതമായ അയോമുഖപർവ്വതത്തിലും നിങ്ങൾ വൈഭവഹിതയെ തിരയുക. വിചിത്രപുഷ്പങ്ങളാൽ സാദ്രവും ശ്രീമത്തും ഉത്തംഗശൃംഗങ്ങളോടും കൂടിയതുമായ ആ മഹാപർവ്വതത്തിലെ ചന്ദനവനങ്ങളിലും നിങ്ങൾ സശ്രദ്ധം തിരയേണം. അതിധന്യവും അമരവനിതകളാൽ വന്ദിക്കപ്പെടുന്നതും പ്രസന്നസ്വഭാവം നിറഞ്ഞൊഴുകുന്നതുമായ കാവേരിനദിയും നിങ്ങൾക്കവിടെ കാണാം. വീണ്ടും സഞ്ചരിപ്പിൻ. അപ്പോൾ ദിഗ്വ്യപകാശത്തോടുകൂടിയ മലയപർവ്വതത്തിൽ ചെന്നു ചേരും. സൂര്യനാതുലും മഹാതേജസ്വിയായ അഗസ്ത്യമുനിയെ നിങ്ങൾക്ക് ആ പർവ്വതമുടിയിൽ ഭരിക്കാം. മഹാത്മാവായ ആ മുനിപുംഗവന്റെ അനുജന്മയോടുകൂടെ വീണ്ടും സഞ്ചരിക്കുക. എന്നാൽ താമ്രപർവ്വതത്തിന്റെ സുരചിരമായ തീരത്തേത്തും. അത്യന്തം രമ്യമായ ചന്ദനദീപും അവിടെനിന്നു ഭൂതത്വം. കാന്തനെ കാന്തയെന്നപോലെ ആ വനഭൂമി ആഴിയെ പ്രാപിക്കുന്നു. വീണ്ടും നിങ്ങൾ യാത്രചെയ്ത് ഹേമമയവും മുകുതമണിവിഭൂഷിതവും അതിശ്രേഷ്ഠമായ പാണ്ഡ്യദേശഗോപുരത്തിൽ ചെന്നു ചേരുവിൻ. അതേവഴിയായി സമുദ്രതീരത്തിലും ചെല്ലുക. നാനാവനങ്ങളോടുകൂടിയതും കാഞ്ചനമയവുമായ ശ്രീമഹേന്ദ്രപർവ്വതത്തെ അഗസ്ത്യമുനി കടലിൽ സ്ഥാപിച്ചിട്ടുള്ളതു് ഇവിടെയാണു്. വിവിധവൃക്ഷങ്ങൾകൊണ്ടും വിചിത്രതരമായ ലതകൾകൊണ്ടും നിറഞ്ഞിരിക്കുന്ന രമണീയമായ ആ പർവ്വതശ്രേണി ദിഗ്വ്യതേജസ്സോടെ സമുദ്രമദ്ധ്യത്തിൽ സ്ഥിതി ചെയ്യുന്നു. ദേവനന്ദപുഷ്പവും യക്ഷപ്രവരവും അപ്സരസ്ത്രീകളും സദാ പാർത്തുപോരുന്ന സുമനോഹരമായ ആ അഭിശിഖരത്തിൽ അമരേശ്വരൻ വാസുതോരം എഴുന്നള്ളുന്നു. അതിന്റെ അപ്പു

റത്തം മനഷ്യർക്കു തീരെ അഗമ്യവും നൂറു യോജന നീളമുള്ളതുമായ ഒരു ദ്വീപുണ്ട്. അതിലും നിങ്ങൾ ചെന്നു വൈദേഹിയെ തിരയുവിൻ! ഭരതനാവും വല്യനും രാക്ഷസാധിപനും എന്നാൽ സഹസ്രാക്ഷനെപ്പോലെ മഹാദ്വ്യതിയമായ രാവണൻ ആ പ്രദേശത്തെ അറയ്ക്കുമായിരിക്കാം. ദക്ഷിണസമുദ്രത്തിന്റെ മദ്ധ്യത്തിൽ ധരയാശനശീലയായ അംഗാരകയെന്ന രാക്ഷസി വസിക്കുന്നു. ഇവയെല്ലാം നല്ലവണ്ണം ഗ്രഹിച്ചു വളരെ സൂക്ഷിച്ചുവേണം നിങ്ങൾ ആ വഴിക്കു സഞ്ചരിക്കുവാൻ. വീണ്ടും മുന്നോട്ടു ചെന്നാൽ നൂറു കാതം വിസ്താരമുള്ള ആ ആഴിമദ്ധ്യത്തിൽ സിദ്ധചാരണന്മാരാൽ സേവിക്കപ്പെടുന്ന പുഷ്പകമെന്ന ശ്രീമത്തായ മഹാചലം കാണാം. ചന്ദ്രസൂര്യോത്തസങ്കാശത്തോടുകൂടി സാഗരവാരിയാൽ ചുറ്റപ്പെട്ടുകിടക്കുന്ന ആ മഹാപർവ്വതത്തിന്റെ ശൃംഗങ്ങൾ ഉയർന്ന് ആകാശത്തിൽ ചെന്നു മുട്ടുന്നു. കാഞ്ചനശോഭയോടുകൂടിയ അമ്പയിൽ ഒരു ശൃംഗം ദിനകരനാൽ സേവിക്കപ്പെടുന്നതാണ്. വെള്ളിപോലെ ശോഭനവണ്ണമായി വിളങ്ങുന്ന മഹാറാജൻ നിശാകരനാലും സേവിക്കപ്പെടുന്നു. കൃതഘ്നന്മാർ, നാസ്തികന്മാർ, ഹൃശംസന്മാർ എന്നിവർക്കും ആ ദിവ്യശൃംഗങ്ങൾ ഭദ്രമല്ല. ആ ശൈലരാജനെ ഹൃദയപൂർവ്വം നമസ്കരിപ്പിൻ. പിന്നീടു നിങ്ങൾ വൈദേഹിയെ ആ പ്രദേശത്തെ അറയ്ക്കുവിൻ. എത്രയും ദ്രുതമായ സൂര്യവാണെന്ന പർവ്വതത്തിലേക്കു അവിടെനിന്ന് അധികം ദൂരമില്ല. അനതിക്രമ്യമായ ആ പർവ്വതത്തിൽകൂടെ പതിനാലുയോജന ദൂരംചെന്നാൽ വൈദ്യതപർവ്വതം കാണാം. സർവ്വ കാലഫലങ്ങളോടുകൂടെ തരുക്കൾ ഏതു കാലത്തും അവിടെ മനോഹരമായി പരിലസിക്കുന്നു. ആ പർവ്വതത്തിങ്കലുള്ള ഫലമൃഗങ്ങൾ ഭുജിച്ചും മധു കടിച്ചും നിങ്ങൾ യഥേഷ്ടം വിശ്രമിക്കുവിൻ. വീണ്ടും യാത്രചെയ്യുക. എന്നാൽ നേത്രമനോഹരമായ കഞ്ജരപർവ്വതത്തിൽ ചെന്നുചേരും. വിശ്വകർമ്മനിമ്മിതമായ അഗസ്ത്യമന്ദിരം ഇവിടെയാണ്. കാഞ്ചനമയവും നാനാരത്നങ്ങളാൽ അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടതുമായ ആ പത്തനത്തിന്നു പത്തു കാതം പൊക്കവും ഒരു കാതം വിസ്താരവുമുണ്ട്. സർപ്പ

രിയായ ഭോഗവതി അതിന്നു സമീപത്താണ്. മുഖം വിശാലകണ്ഠകളോടുകൂടിയതുമായ ആ മന്ദിരം തീക്ഷ്ണദർശനമുള്ള ഉഗ്രവിഷ്ണുവുമായ അസംഖ്യം ഘോരസ്പർശങ്ങളാൽ സുരക്ഷിതമാണ്. ഈ പുരിയിലാണ് പ്രാജ്ഞാനം സ്പർശാജാതമായ വാസുകി പാക്കുന്നത്. ഈ വിശിഷ്ടപുരിയും ചുറ്റുമുള്ള മറ്റു ഗുഹാദേശങ്ങളും നിങ്ങൾ ചെന്നു തിരയേണം. അനന്തരം മഹാജ്വലംപോലെ ഗംഭീരമായി സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ജ്വലപർവ്വതത്തിൽ ചെല്ലവിൻ. സർവ്വരത്നമായ ആ മഹാമലം ചിലപ്പോൾ ഗോശിഷം, പത്മകം, ഹരിമന്ദനം എന്നിവയുടെ വർണ്ണത്തോടെ ശോഭിക്കുന്നു. അഗ്നിപ്രഭയോടുകൂടിയ ദിവ്യചന്ദനം ഈ പർവ്വതത്തിൽ യഥേഷ്ടമുണ്ട്. ഹേ! വാനരന്മാരെ! അതിന്റെ മഹാത്മ്യം കണ്ടു നിങ്ങൾ അതിനെ തൊടുകപോലും അരുത്. രോഹിതരെന്ന ഒരുതരം ഘോരഗന്ധർവ്വന്മാരാണ് ആ വനം കാത്തുപോരുന്നത്. ശൈലാക്ഷൻ, ഗ്രാമണി, ശിശു, ബഭ്രു, ശുഭ്രൻ എന്നീ സൂര്യതേജസവികളായ അഞ്ചു ഗന്ധർവ്വന്മാരാണ് അവരുടെ അധിപന്മാർ. ആ സ്ഥലത്തും നിങ്ങൾ വൈദേഹിയെ തിരഞ്ഞ് വീണ്ടും യാത്രചെയ്യവിൻ. അവിടെയും കടന്നാൽ പൂർവ്വവിരുടെ ദക്ഷിണാന്തമായി. രവി, സോമൻ, അഗ്നി എന്നിവരെപ്പോലെ മഹാതേജസവികളും സ്വർഗ്ഗജിത്തുക്കളുമായ പുണ്യത്മാക്കൾ മാത്രമെ അതിദുർഗ്ഗമായ ആ സ്ഥലത്തു വസിക്കുന്നുള്ളൂ. അതിന്നപ്പുറം സഭാരണമായ പിതൃലോകമാണ്. അവിടെ നമ്മൾക്കു ചെന്നുകൂടാ. നിബിഡമായ തിമിരത്താൽ അവഗുഹമായ കൃതാന്തമന്ദിരം അവിടെയാണ്. ഹേ! വാനരശ്രേഷ്ഠരെ! അതുവരെയ്ക്കുമെ നിങ്ങൾ സഞ്ചരിക്കാവൂ. ഈ പ്രദേശവും മറ്റു അയൽപ്രദേശങ്ങളുമെല്ലാം ശ്രദ്ധയോടെ തിരയവിൻ. വൈദേഹിയുടെ സ്ഥിതി എന്തെന്നറിഞ്ഞു വേഗം തിരിച്ചു പോരുക. ഏതൊരുവൻ സീതയെ കണ്ടുവെന്നു മുമ്പിൽ വന്നു പറയുന്നുവോ അവനെ ഞാൻ സുഖവിഭവങ്ങൾകൊണ്ട് എനിക്കു തുല്യനാക്കും. അവനെക്കാൾ പ്രിയനായിട്ട് എനിക്കു മറ്റൊരും ഉണ്ടാകയില്ല. പലപട്ടം അപരാധം ചെയ്തവനാണെങ്കിലും അവനെ

ഞാൻ എന്റെ ഉററ മിത്രമായി കരുതുന്നതാണ്. ഹേ! കവിവരരെ! ബലശാലികളും മഹാപരാക്രമികളുമായ നിങ്ങൾ എല്ലാവരും സൽകലത്തിൽ ജനിച്ചവരാണ്. രാജവംശത്തിലെ കണ്ടുകിട്ടുവാൻ തക്കവണ്ണം നിങ്ങൾ തെന്താരുമിച്ചു നിങ്ങളുടെ പെരുത്തം പ്രദർശിപ്പിക്കൂ.”

സംഗം-42

മഹാത്മാവായ സുഗ്രീവൻ ഇങ്ങിനെ ഏതാനും കവിവരരെ ഭക്ഷിണദിക്കിലേക്കു കല്പിച്ചയച്ചശേഷം തന്റെ ശ്വശുരനായ സുഷേണനെ യുഗപാലനോടിക്കിണെ വചിച്ചു. “പൂജ്യരും മഹാബലരും ഗരുഡതുല്യവേഷികളും ബുദ്ധിവിക്രമസമ്പന്നരും ശൂരരായ മരീചിപുത്രരോടും മറ്റും മഹേന്ദ്രബൃതികളായ രണ്ടു ലക്ഷം പടജനങ്ങളോടുംകൂടി ഹേ! സുഷേണ! അങ്ങനെയൊന്ന് പശ്ചിമദിക്കു മുഴുവൻ ഭേദിയെ തിരയുക. സുരാഷ്ട്രം, ബാഹ്ലികം, സൗരം, ഭീമം തടങ്ങിയ നാമലാതാക്കളും വാമിതൃപ്രഭുക്കളും, പന്നാഗക്കുട്ട

ചാലകൾ,
നിങ്ങൾ
യൊഴുകുന്ന
നിമ്ബ
തപോവന
ഗിരികൂട
സ്ഥലങ്ങ
പശ്ചിമ
കൂറുടങ്ങി
രം അത്യ
ങ്ങിന്തോട്ട
വനങ്ങളും
രിയുവിൻ.

കൾ, ബുക്കളും, ഉദാലകം എന്നിവ തിങ്ങിനില്ക്കുന്ന കൈതത്തോപ്പുകൾ എന്നീ പ്രദേശങ്ങളിലും ചെന്നു വൈദീഹ്യയെ അന്വേഷിക്കുവിൻ. പടിഞ്ഞാറുമുഖമാണു സംഖ്യം നാദികൾ അവിടെയുണ്ട്. അവ ഓരോന്നും മായ ശിതജലംകൊണ്ടു് എത്രയും പ്രശസ്തങ്ങളാണ്. നിങ്ങൾ, വൻകാടുകൾ, ഭയങ്കരദാശലങ്ങൾ, മരുഭൂമികൾ, നിങ്ങൾ, പശ്ചിമങ്ങളാൽ ചുറ്റപ്പെട്ട മഹാഭൃഗുക്കൾ എന്നിവരും ശ്രദ്ധയോടെ തിരയുവിൻ. വീണ്ടും യാത്രചെയ്താൽ സമുദ്രം കാണാം. ഹേ! വാനരന്മാരെ! തിമിംഗലം, നായ ജലജന്തുക്കളെക്കൊണ്ടു നിറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ആ സാഗരം ലോഭമാണ്. അതിന്റെ തീരം മുഴുവൻ തെക്കുനിൽക്കുകൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്നു. കൈതത്തോപ്പുകളും തമാലങ്ങളും അവിടെ അസംഖ്യമുണ്ട്. ആ പ്രദേശവും മുഴുവൻ തിരയുക.

വനങ്ങളും ഉപവനങ്ങളും ഒന്നും വിട്ടുപോകരുത്. അവിടെ സമീപത്തായിട്ടാണ് മുരചീപത്തനം. അവന്തി, അംഗലോപ തുടങ്ങിയ രാജ്യങ്ങളും അവിടെനിന്നു അധികം ദൂരത്തല്ല. ആ രാജ്യങ്ങളിലും നിങ്ങൾ ചെല്ലണം. അതിന്നു ചുറ്റുമായി അരണ്യങ്ങൾ അനേകമുണ്ട്. നഗരങ്ങളും വളരെയുണ്ട്. ഒരു സ്ഥലവും തിരയുവാൻ വിട്ടുപോയെന്നു വരരുത്. സിന്ധുനദി കടലിൽ ചെന്നു ചേരുന്ന സ്ഥലത്തു് ശതഗ്രന്ഥങ്ങളോടുകൂടിയ ഒരു വലിയ പർവ്വതം കാണാം. മഹാഭൂമിയിലോടുകൂടിയ ആ ശൈലമാണ് ഹേമമലിനി. അത്യന്തം രമണീയമായ അതിന്റെ സാന്നിധ്യം പരക്കുന്ന സിംഹങ്ങൾ അനവധിയുണ്ട്. തിമിംഗലം, ഗജം മുതലായ ജീവികളെയാണ് ഭക്ഷണാർത്ഥം അവ അവയുടെ ഗുഹകളിലേക്കു പിടിച്ചു കൊണ്ടുപോകാറുള്ളതു്. മത്സ്യങ്ങളുടെയും സിംഹങ്ങളുടെയും മേഘധാപിപോലെയുള്ള ഗർജ്ജനം ആ പർവ്വതം മുഴുവൻ സദാ മുഴങ്ങുന്നു. തോയസമ്പുണ്ണങ്ങളായ നദികളും അവിടെ വളരെയുണ്ട്. വിചിത്രവൃക്ഷങ്ങളോടുകൂടിയ ആ മഹാപർവ്വതത്തിന്റെ സ്വർണ്ണമയങ്ങളായ ശിഖരങ്ങൾ ഉയർന്നുചെന്ന് ആകാശത്തെ സ്പർശിക്കുന്നു. ആ സ്ഥലവുമെല്ലാം നിങ്ങൾ വേണ്ടപോലെ തിരയുക. ആ ശൈലത്തിൽനിന്ന് അധികം ദൂരത്തല്ലാതെ സമുദ്രത്തോളം നീണ്ടുകിടക്കുന്നതും ശതയോജനവിസ്താരമുള്ളതുമായ പാരിയാത്ര പർവ്വതം സ്വർണ്ണമയങ്ങളായ ഗ്രന്ഥങ്ങളോടുകൂടെ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. ആ ഗ്രന്ഥങ്ങളെ കാണാൻ അത്ര എളുപ്പമല്ല. ആ സ്ഥലത്തും നിങ്ങൾ ചെന്നു വൈഭവഹിതയെ തിരയേണം. പാവകജാലപോലെ മഹാതേജസ്വികളും അമിതപരാക്രമികളും കാമരൂപികളുമായ ഇരുപത്തിനാലു കോടി ഗന്ധർവ്വന്മാർ അവിടെ വസിക്കുന്നുണ്ട്. ബലശാലികളായ അവരോടു നിങ്ങൾ അധികം അടുക്കരുത്. അവിടെയുള്ള വല്ല കായോ കിഴങ്ങോ നിങ്ങൾ തൊട്ടുപോകയും അരുത്. ഭീമബലന്മാരും പരാക്രമശാലികളുമായ ആ ഗന്ധർവ്വന്മാർ മഹാധീരരും ദുർബ്ബന്മാരാണ്. ഇതു നിങ്ങൾക്കു പ്രത്യേകം ഓർമ്മ വേണം. അവിടെ വളരുന്ന കാശ്തനികളെ മഹാപരാക്രമികളായ

ആ ഗന്ധർവ്വന്മാരാണ് കാത്തുപോരുന്നത്. അതിന്നപ്പുറത്താണ് വജ്രാകൃതിയോടുകൂടിയ വജ്രമെന്ന മഹാപർവ്വതം. നാനാവൃക്ഷലതകൾകൊണ്ടു സാന്ദ്രമായി എങ്ങും ഒരുപോലെ നൂറുയോജന പൊക്കത്തിൽ വളർന്നിരിക്കുന്ന ആ മഹാശൈലം വൈസൃത വണ്ണത്തോടെ ശോഭിക്കുന്നു. ഹേ! കീഴപുംഗവന്മാരെ! അതിങ്കലുള്ള എല്ലാ ഗുഹകളും നിങ്ങൾ ചെന്നു പരിശോധിക്കണം. പിന്നീട് അല്പം നടന്നാൽ വിശ്വകർമ്മനിർമ്മിതമായ ചക്രവാതെന്ന പർവ്വതം കാണാം. അവിടെവെച്ചാണ് പണ്ടു പഞ്ചജനാശ്വരേയും ഹയഗ്രീവനെന്ന ഭാനവനേയും നിഗ്രഹിച്ച് പുരുഷോത്തമനായ വിഷ്ണു ശംഖചക്രങ്ങൾ ഹരിച്ചത്. അതിന്റെ വിചിത്രസാന്നിദ്ധ്യം മഹാഗുഹകളും മുഴുവൻ നിങ്ങൾ ചെന്നു തിരയണം. പിന്നീട് അറുപതു കാതംവഴി ചെന്നാൽ വരാഹപർവ്വതം കാണാം. സുവണ്ണ ശിഖരങ്ങളോടും സുശ്രീയോടുകൂടിയ ആ പർവ്വതരാജൻ അത്യുഗാധമായ ആഴിയിലാണ് സ്ഥിതിചെയ്യുന്നത്. അതിന്റെ കിഴക്കുഭാഗത്താണ് ജ്യോതിഷമെന്നു പേരുള്ള ശ്രേഷ്ഠമായ പുരം. കാഞ്ചനശോഭയാടുകൂടിയ ആ രമ്യപുരത്തിൽ നരകാസുരൻ വസിക്കുന്നു. വീണ്ടും സഞ്ചരിപ്പിൻ. അപ്പോൾ നിങ്ങൾ മേഘവാതെന്ന പർവ്വതത്തിലെത്തും. കാഞ്ചനമയമായ ഈ ഉത്തുംഗപർവ്വതം വിശാലങ്ങളായ അനേകം ദരികൾകൊണ്ടും പ്രപാതങ്ങൾകൊണ്ടും ഏററവും മനോഹരമായതാണ്. മദിച്ചുനടക്കുന്ന കാട്ടാനകൾ, പുലികൾ, വരാഹങ്ങൾ, സിംഹങ്ങൾ എന്നിവ ഈ പ്രദേശത്തെ ഭയങ്കരഗർജ്ജനത്താൽ സദാ മുഴക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. പാകശാസനനായ മഹേന്ദ്രനെ സുരന്മാർ ഇവിടെവെച്ചാണ് അഭിഷേകം ചെയ്തിട്ടുള്ളത്. മഹേന്ദ്രനാൽ സംരക്ഷിക്കപ്പെടുപോരുന്ന ഈ പർവ്വതവും കടന്നാൽ ഉത്തരകോണിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന മേരുപർവ്വതത്തിലെത്തും. കനകപ്രദങ്ങളും സൂര്യനെപ്പോലെ ഉജ്വലിക്കുന്നവയുമായ അറുപതിനായിരം ശൃംഗങ്ങൾ അതിന്നുണ്ട്. പുത്തു പൊൻ നിറത്തോടെ വിളങ്ങുന്ന അസംഖ്യം ഉന്നതവൃക്ഷങ്ങൾകൊണ്ട് അവ ഏററവും നിബിഡങ്ങളാണ്. പണ്ടു സൂര്യദേവൻ പ്രസാ

ടിച്ചു ആ ഗിരിവയ്പ്പുന്ന് ഇങ്ങിനെ ഒരു വരം നല്കിപ്പിടിച്ചു. “ഹേ! ഗിരി
 ശ്രേഷ്ഠ! നിന്നെ ആശ്രയിക്കുന്ന ഏതൊരു പദാർത്ഥവും സുവർണ്ണമ
 യമായി ഭവിക്കും. അവ രാവും പകലും ഒരുപോലെ തിളങ്ങും.
 നിങ്കൽ അധിവസിക്കുന്ന ദേവഗന്ധർവ്വന്മാരും ഭാനവന്മാരും കൂടി
 കാഞ്ചനവർണ്ണത്തോടെ ശോഭിക്കും.” ഹേ! വാനരന്മാരെ! നിങ്ങൾ
 ഇവയെല്ലാം നല്ലപോലെ ഓർമ്മിക്കവിൻ. വിശ്വദേവന്മാർ, മരു
 ത്തുകൾ, വസുക്കൾ, ദേവന്മാർ എന്നിവരെല്ലാം ആദിത്യനമസ്കാ
 രം ചെയ്യാനായി സന്ധ്യാകാലത്തു മേരുവിങ്കൽ ചെന്നുചേരുന്നു.
 അവരുടെ ഉപാസനാനന്തരം ആദിത്യഭഗവാൻ അസ്തഗിരിയെ
 പ്രാപിച്ചു സർവ്വ ഭൂതങ്ങൾക്കും അഭയം നൽകുന്നു. മേരുപർവ്വതത്തിൽ
 നിന്ന് അസ്തഗിരിയിലേക്കു പതിനായിരം യോജന വഴിയുണ്ട്. ഇ
 തരയുടേതും ആദിത്യഭഗവാൻ അരനിമിഷത്തിൽ കടന്നുപോകുന്നു.
 അസ്താദിയുടെ ശിഖരത്തിൽ സൂര്യപ്രഭയോടുകൂടിയ ഒരു ദിവ്യമന്ദി
 രം കാണാം. അസംഖ്യം പ്രാസാദങ്ങളുള്ള ആ മഹാസഭനം വിശ്വ
 കർമ്മാചിന്താൽ നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടതാണ്. വിചിത്രവൃക്ഷങ്ങളാലും നാ
 നാവിധ പക്ഷികളാലും ചുറ്റപ്പെട്ട ആ ഉത്തമദേവനത്തിലാണ്
 പാശധരനും മഹാത്മാവുമായ വരുണൻ വസിക്കുന്നത്. മേരുപ
 ്വതത്തിനും അസ്തഗിരിയ്ക്കും മദ്ധ്യത്തിലാണ് പത്തു ശിഖരങ്ങളോ
 ടുകൂടിയ താലവൃക്ഷം നില്ക്കുന്നത്. ആ ഉന്നതവൃക്ഷം പൊന്മയ
 മായ വിചിത്രവേദികളാൽ സുരമൃഗം ശോഭിക്കുന്നു. തപസ്സനിമി
 ത്തം ബ്രഹ്മതേജസ്സോടെ ജ്വലിക്കുന്ന മേരുസാവർണ്ണിയെന്ന ധർമ്മ
 ജ്ഞൻ ഇവിടെയാണ് വസിക്കുന്നത്. സൂര്യസന്നിഭനായ ആ
 മഹാർഷിപുത്രവനെ കൈവണങ്ങി, ആ മഹാത്മാവോടു നിങ്ങൾ
 സീതയുടെ വൃത്താന്തം അന്വേഷിക്കവിൻ. ഈ സ്ഥലം വരജ്യ
 ടിവാകരൻ ജീവലോകത്തിന്നു വെളിച്ചം നല്കുന്നുള്ളു. ഇതിന്നു
 പ്ലാമെല്ലാം അന്ധകാരമയമാക്കിത്തീർത്തുകൊണ്ടു സൂര്യഭഗവാൻ
 അസ്തഗിരിയിൽ ചെന്നുചേരുന്നു. ഹേ! വാനരന്മാരെ! അതുവര
 യ്ക്കും നിങ്ങൾ നിശ്ശങ്കം സഞ്ചരിപ്പിൻ. ഇങ്ങിനെ സർവ്വഭിക്ഷം പ
 രിശോധിച്ചു സീതയും രാവണനും എവിടെയാണെന്നു നിങ്ങൾ

കണ്ടുപിടിക്കണം. ഒരു മാസത്തിനുള്ളിൽ ഇവിടെ തിരിച്ചെത്തുകയും വേണം. അതിലധികം താമസം വരുത്തുന്നവൻ എല്ലാം കൊണ്ടും വധ്യനാണ്. ഫേ! സുഷേണ! ഭവൻ ഇവരോടുകൂടെച്ചെന്ന് എല്ലാം വേണ്ടുവണ്ണം പ്രവർത്തിക്കുക. ഫേ! വാനരന്മാരെ! മഹാബാഹുവും ബലശാലിയുമായ സുഷേണൻ എന്റെ ശ്വശുരനും തന്നിമിത്തം എനിക്കു ഗുരുവുമാണ്. ഇവന്റെ വാക്കു പ്രമാണിച്ചു നിങ്ങളെല്ലാവരുംകൂടി പശ്ചിമദിക്കു മുഴുവൻ ദേവിയെ തിരയുക. നരേന്ദ്രപത്നിയായ സീതയെ കണ്ടുകിട്ടിയാലെ നാം ഉപകാരത്തിന്നു പ്രത്യുപകാരം ചെയ്തുവെന്നുവരികയുള്ളൂ. അപ്പോഴേ നാം കൃതാർത്ഥരായും ഉള്ളൂ. കാര്യസിദ്ധിക്കു വേണ്ടുന്ന സർവ്വ കർമ്മങ്ങളും ദേശകാലങ്ങളനുസരിച്ചു പ്രവർത്തിക്ക." സുഗ്രീവന്റെ ഈ ആജ്ഞയനുസരിച്ചു സുഷേണൻ തുടങ്ങിയ വാനരന്മാർ വാനരേശൻനോടു യാത്രപറഞ്ഞു നേരെ പശ്ചിമദിക്കിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു.

സങ്ക-43

തന്റെ ശ്വശുരനായ സുഷേണനേയും മറ്റു വൻപടയേയും പശ്ചിമദിക്കിലേക്കു നിയോഗിച്ച ശേഷം ശതബലിയെന്ന കവി പുംഗവനോടു വാനരേശൻ ഇങ്ങിനെ ആജ്ഞാപിച്ചു. "ഫേ! വാനര! നീയും നിന്നെപ്പോലെ മഹ. ശമർത്ഥരായ മറ്റു നൂറായിരം കിങ്കരന്മാരും വൈവസ്വതപുത്രനായ മന്ത്രിസന്തമന്മാരും ഒരുമിച്ചു ചെന്ന് ഹിമാചലം തുടങ്ങിയ അനേകം പർവ്വതങ്ങളാൽ നിറയപ്പെട്ട ഉത്തരാശ മുഴുവൻ രാമപത്നിയെ തിരയുക. ഈ കാര്യം നിർവ്വഹിച്ചാലെ നാം കടം വീടിയെന്നു പറഞ്ഞുകൂടൂ. അപ്പോഴേ നാം കൃതാർത്ഥരായും ഉള്ളൂ. മഹാത്മാവായ ശ്രീരാമവൻ നമുക്കെത്രയും വലിയ ഉപകാരമാണ് ചെയ്തിട്ടുള്ളത്. അതിന്നു പ്രത്യുപകാരം ചെയ്യാതെ നാം ജീവിച്ചിട്ടു ഫലമെന്തു? ഇങ്ങോട്ടു പകാരം ചെയ്യാത്തവർക്കുപോലും കഴിയുന്ന സാഹായ്യം ചെയ്യുന്നു

വെങ്കിൽ ജന്മസാഫല്യമാണ്. അങ്ങിനെയിരിക്കെ ഉപകാരം ചെയ്തപരോടുള്ള കടമയെ പറയണമോ. ഇതെല്ലാം നല്ലപോലെ ധരിച്ച് എനിക്കത്രയും വിയമായ ഈ കൃത്യത്തിൽ വേണ്ടും വണ്ണം നിങ്ങൾ മനസ്സിയ്ക്കുക. നരപുംഗവനും പരപുരുഷനുമായ രാമചന്ദ്രൻ ജീവലോകത്തിന്നെല്ലാം മാനുനാണ്. ആ മഹാത്മാവിന്നു നമ്മോടു പ്രത്യേകമായൊരു പ്രീതിയും ജനിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ ഹേ! വാനരന്മാരെ! നിങ്ങൾ ഓരോരുത്തനും നിങ്ങളുടെ ബുദ്ധിചാതുര്യം, ശൗര്യപരാക്രമം എന്നിവ യഥോചിതം പ്രദർശിപ്പിച്ച് വനഭൃതന്മാരും, ശൈലവനാനന്തരന്മാരും, നദീകൂലന്മാരും തുടങ്ങിയ സർവ്വ ദിഷകളിലും ചെന്നു സീതയെ തിരയുക. പുളിനും, ശുരസേനും, മേഘം, ഭരതം, മദ്രം, കാംബോജം, യവനം, ബാഹ്ലികം, ഋഷികം, പൌരവം എന്നീ രാജ്യങ്ങളിലെല്ലാം സഞ്ചരിച്ചു വന്നീടു കടന്നത്തിൽ ചെല്ലുവിൻ. അനന്തരം ചീനം പരമചീനം, നിഹാരം മുതലായ രാജ്യങ്ങളും അവിടെനിന്ന് അധികം ദൂരത്തല്ലാത്ത ഹിമാചലം തുടങ്ങിയ പർവ്വതങ്ങളും തിരയുവിൻ. ലോഹ്യവനം, പത്മകതോപ്പ്, ദേവഭാതവനങ്ങൾ എന്നീ പ്രദേശങ്ങളും പരിശോധിക്ക. പിന്നെ ദേവദാനവന്മാരാൽ ആരാധിക്കപ്പെടുന്ന സോമാശ്രമത്തിൽ ചെല്ലുക. അവിടവും നല്ലവണ്ണം തിരഞ്ഞശേഷം മഹാസാനുജോടു കൂടിയ കാളാചലത്തിൽ ചെല്ലുവിൻ. പാറപ്പിളിപ്പുകളും ഗഹപരങ്ങളും അവിടെ അസംഖ്യമുണ്ട്. അവയിലുമെല്ലാം നിങ്ങൾ ചെന്നു മഹാഭാഗ്യമായ രാമപത്നിയെ തിരയുവിൻ. ഒന്നും വിട്ടുപോയെന്നു വരരുത്. ആ പർവ്വതത്തിന്നപ്പുറത്താണ് ഹേമഗർഭമെന്ന പർവ്വതം. അതിന്നും അപ്പുറത്താണ് സുദർശനശൈലം. ആ ശൈലവും കടന്നു ചെന്നാൽ പതംഗാലയമായ ദേവസഖാവെന്ന പർവ്വതമായി. വിവിധഭൂമങ്ങളാൽ സുവിഭൂഷിതമായ ആ പർവ്വതത്തിൽ അസംഖ്യം പക്ഷിഗുരുക്കൾ പാർക്കുന്നു. വീണ്ടും മുന്നോട്ടു സഞ്ചരിക്കുവിൻ. എന്നാൽ ശൂന്യമായൊരു പ്രദേശം കാണാം. ഈ ശൂന്യപ്രദേശം നൂറു യോജന പരപ്പുള്ളതാണ്. സർപ്പജീവികളാലും പരിവർത്തിക്കപ്പെട്ട ഈ പ്രദേശത്തിൽ

മരങ്ങളാകട്ടെ പുഴകളാകട്ടെ ഇല്ല. യാതൊരു ഭൂതവും ഇവിടെ ജീവിക്കുന്നതുമില്ല. ഈ സ്ഥലം കാണുമ്പോൾതന്നെ ആർക്കും രോമാഞ്ചമുണ്ടാകും. ഈ പ്രദേശവും പിന്നിട്ട യാത്രയെഴുതിവിൻ. അപ്പോൾ നിങ്ങൾ പാണ്ഡുരമോലംപോലെ പരിശോധിക്കുന്ന കൈലാസപർവ്വതത്തിലെത്തും. ആ മഹാശൈലത്തിന്റെ ഒറ്റനാൾക്കൊണ്ടുതന്നെ നിങ്ങളുടെ ഹൃദയം കുളിർക്കും. കുമ്പരമന്ദാ അത്യന്തം രമ്യമായ മന്ദിരം ആ പർവ്വതത്തിങ്കലാണ്. വിപുലവും സ്വർണ്ണമയവുമായ ആ പത്തനം ദേവശില്പിയാൽ നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടതാണ്. അവിടെ അതിവിചിത്രമായൊരു സരസ്സുണ്ട്. അസംഖ്യം കുമ്പളങ്ങളും ഉല്പലങ്ങളും അതിൽ വികസിച്ചുനില്ക്കുന്നു. ഹംസങ്ങളും കുളിക്കോഴികളും അതിൽ സദാ ക്രീഡിക്കുന്നു. അപ്പാരസ്തീകൾ രമിപ്പാനായി അവിടെ വന്നുകൂടുന്നു. സർവ്വമാവൃണായ വൈശ്രവണൻ ഗൃഹ്യകന്മാരോടുകൂടി ആ വിശിഷ്ടമായ പൊയ്ക്കയിലാണ് ചെന്നല്ല സിങ്കാരുള്ളത്. ചന്ദ്രാഭയോടുകൂടിയ കൈലാസശൈലത്തിന്റെ ശിഖരങ്ങൾ, ഗുഹകൾ തുടങ്ങിയ എല്ലാ ഭാഗവും നിങ്ങൾ ഒന്നാണായി ചെന്നു തിരയുക. വീണ്ടും നടന്നാൽ അനന്തകൃത്യമായ ക്രൗഞ്ചാലയം കാണാം. അതിങ്കലുള്ള മഹാദരികളിൽ സൂര്യസന്നിഭന്മാരും ദേവന്മാരാൽപോലും അർച്ചിക്കപ്പെടുന്നവരായ മഹാർച്ചിമാർ തപസ്സുചെയ്യുന്നു. ഈ ഗുഹകളും സാനക്ഷർ, ശിഖരങ്ങൾ, പാറപ്പിളർപ്പുകൾ, താഴ്വരകൾ തുടങ്ങിയ മറ്റു പദ്മഭാഗങ്ങളും നിങ്ങൾ സശ്രദ്ധം പരിശോധിക്കുവിൻ. പിന്നിട്ട കുമ്പളശൈലം, ഖഗോലയം, മാനസം, അവൃക്ഷം എന്നിവയും പരിശോധിക്ക. വളരെ ശ്രദ്ധയോടുകൂടിയേ നിങ്ങൾ ഈ സ്ഥലത്തു സഞ്ചരിക്കാവൂ. യാതൊരു ജീവിയും ഈ മാഗ്ഗത്തുടെ സഞ്ചരിക്കാറില്ല. ദേവദാനവന്മാരോ രാക്ഷസന്മാരോ ഇവിടെ ചെല്ലുന്നില്ല. ക്രൗഞ്ചപർവ്വതത്തിന്റെ അപ്പുറത്താണ് മൈനാകപർവ്വതം. മുമ്പെന്നെ ദാനവൻ തന്റെ ഭവനം നിർമ്മിച്ചിട്ടുള്ളത് ഈ പർവ്വതത്തിങ്കലാണ്. ഇതിന്റെ സാനപ്രസ്ഥങ്ങളിലും കന്ദരങ്ങളിലും അശ്വമുഖസ്തീകൾ വസിക്കുന്നു. ഈ പ്രദേശത്തിനപ്പുറം സിലാശ്രമാണ്. അവിടെച്ചെന്നു നി

ഞാൻ പരിശുദ്ധാത്മാക്കളായ സിദ്ധന്മാർ, വൈഖാനസന്മാർ, മഹാ
 ക്ഷിമാർ, ബാലവിദ്യർ, തപസ്വികൾ എന്നിവരെയെല്ലാം വന്ദിക്ക.
 വളരെ വിനയത്തോടെ സ്ത്രീതാലോചനയുടെ വൃത്താന്തം അന്വേഷിച്ച്
 ചോദിക്കുക. അവിടെ ഹേമപുഷ്പരങ്ങൾകൊണ്ടു നിറഞ്ഞു വൈ
 ഖാനസം എന്നു പേരായ ഒരു പുഷ്പരണിയുണ്ട്. തത്ത്വബോധിത്വ
 സങ്കാശത്തോടുകൂടിയ അസംഖ്യം അയന്നങ്ങൾ അതിൽ നീന്തി
 കളിക്കുന്നു. ക്ഷണരഹിതമായ സാമ്യമേതെന്നു വരഗജം
 ആ പ്രദേശത്തു കഴിഞ്ഞിരിക്കുകയാണെന്നു സഭാ ക്രിഡിക്കുന്നു. ചേ
 തോഹരമായ ആ സരസ്സിനപ്പുറം ഗ്രഹതാരങ്ങളും പര്യായര
 ങ്ങളുമില്ലാതെ അനാദിയാലാക്കിയിരിക്കുന്ന ശുക്രാകാശമാണ്. എ
 കിലും സൂര്യോത്താപങ്ങൾകൊണ്ടെന്നപോലെ ഈ പ്രദേശം പരി
 ശോഭിക്കുന്നു. ദേവതുല്യതം സ്വതവതന്നെ പ്രകാശമുള്ളവരുമാ
 യ സിദ്ധന്മാരുടെ മഹത്വമേജസ്സാണ് ഇതിന്നു കാരണം. ഈ സ്ഥ
 ലവും കടന്നു സഞ്ചരിപ്പിൻ. എന്നാൽ ശൈലോദമെന്ന നദി കാ
 ണാം. അവിടെ ഇരുകരയ്ക്കും കീഴുകരയ്ക്കും പേരായ മുളകൾ
 കിടക്കുന്നുണ്ട്. ആ മുളകളാണ് സിദ്ധന്മാരെ തോണിയെന്നപോ
 ലെ പൂഴ കടത്തി അക്കരയ്ക്കും ഇക്കരയ്ക്കും കൊണ്ടുവെല്ലുന്നത്.
 ഈ പൂഴക്കപ്പലം പുണ്യാത്മാക്കൾ വസിക്കുന്ന ഉത്തരകുരുരാജ്യമാ
 ണ്. പരിശുദ്ധജലം വഴിഞ്ഞൊഴുകുന്ന അസംഖ്യം നദികൾ ഇവി
 ടെ ഉണ്ട്. നീലവൈഷ്ണുപത്രങ്ങളോടുകൂടിയ കാഞ്ചനപത്മങ്ങൾ
 ഇതിൽ സമൃദ്ധ പരിലസിക്കുന്നു. ഹിരണ്യവും ബാലാർക്കനേഷോ
 ലെ പ്രശോഭിക്കുന്നവയുമായ രക്തതാലപലങ്ങളും അവിടെ അസംഖ്യം
 വികസിച്ചുനില്ക്കുന്നു. നീലക്കല്ലുപോലെ വിളങ്ങുന്ന പത്രങ്ങൾകൊ
 ണ്ടും കാഞ്ചനപോലെ മിന്നുന്ന കേസരങ്ങൾകൊണ്ടും മനോജ്ഞ
 ങ്ങളായ ഇന്ദ്രീയരങ്ങൾ ഇവിടെ അനവധിയുണ്ട്. മുത്തുകളും വില
 യേറിയ രത്നങ്ങളും സ്വർണ്ണതന്ത്രികളും കൂടിക്കലർന്ന മണൽതിട്ടകൾ
 ഈ നദികളിൽ അവിടവിടെ എത്രയെങ്കിലും കാണാം. സമൃദ്ധിയ
 രത്നങ്ങളും അവിടെ കുന്നുപോലെ കൂടിക്കിടക്കുന്നു. അതിമനോഹര
 ങ്ങളായ ഈ കാഴ്ചകൾ നിങ്ങളെ അത്ഭുതപ്പെടുത്തുകയും അഗ്നിജ്വാ

ലപോലെ ഉജ്ജ്വലിക്കുന്ന ഹേമകൂടങ്ങളും അസംഖ്യം നിങ്ങളുടെ
 വിടെ കാണാം. സദാകാലത്തും പുത്തു കാൽക്കുന്ന അനേകം
 വൃക്ഷങ്ങൾ ഈ പ്രദേശത്തെ ദിവ്യഗന്ധസേങ്ങളാൽ മനോഹര
 മാക്കിത്തീർക്കുന്നു. പതംഗങ്ങൾ കൂട്ടംകൂട്ടമായി അവിടെ വൃക്ഷങ്ങളിൽ
 പാർക്കുന്നുണ്ട്. കാതുപദാർത്ഥങ്ങൾ പൊഴിക്കുന്ന പലതരം
 വൃക്ഷങ്ങളും അവിടെ ഘോഷമുണ്ട്. അപയിൽ ചിലവ വിശിഷ്ട
 വസ്തുക്കൾ നൽകുന്നു. ചിലവ മുത്തും രത്നവും പരിച്ഛിന്ധിപ്പുരുഷ
 നാർക്കനത്രപമായ ദിവ്യദൃഷ്ടങ്ങളും തുടരുന്നു. മറ്റുചിലതിൽനി
 ന്നു സുഖസേവ്യങ്ങളായ വിവിധതരം ദിവ്യവസ്തുക്കൾ എല്ലാ ജാതി
 കളിലും കിട്ടുന്നു. വിചിത്രതരമായ സുവർണ്ണമെത്തകൾ, ആയുര
 ണങ്ങൾ എന്നിവ നൽകുന്ന വൃക്ഷങ്ങളും അനുവധിയുണ്ട്. ചില
 തിന്തിന്നു അമൃതമുഖ്യം തമിരമുള്ള പേയദ്രവ്യങ്ങൾ കിട്ടുന്നു. ചാ
 തമാലുക്കൾ നൽകുന്ന വൃക്ഷങ്ങളും ദുർല്ലഭമല്ല. യൗവനശ്രീ, സൗ
 ന്ദര്യം, വരഗുണങ്ങൾ എന്നിവകൊണ്ടു പരിശോഭിക്കുന്ന സ്ത്രീകളോ
 ടൊന്നിച്ചു രതിതല്പരന്മാരായ സിദ്ധന്മാരും ഗന്ധർവ്വന്മാരും കിന്നര
 വിദ്യാധരന്മാരും മറ്റുസംഖ്യം പുണ്യാത്മാക്കളും സദാ ഇവിടെ സ
 ല്ലപിക്കുന്നു. സംഗീതമധുരസ്വരം, വാദ്യഘോഷം, ഉത്സാഹസു
 ചകമായ ഹാസിതങ്ങൾ എന്നുതുടങ്ങി സർവ്വഭൂതമനോഹരങ്ങളായ
 മഞ്ജുളശബ്ദങ്ങൾ എപ്പോഴും ഇവിടെ കേൾക്കാം. സന്തോഷമി
 ല്ലാത്തവരോ സന്തോഷിക്കാത്തവരോ ആയി ഇവിടെ ആത്മമില്ല.
 രമ്യശ്രീ ഇവിടെ ദിനംപ്രതി വർദ്ധിച്ചുകൊണ്ടേയിരിക്കുന്നു. ഈ
 പ്രദേശം കടന്നാൽ ഉത്തരസമുദ്രമായി. ആ ആശിമണ്ണത്തിലാണ്
 ഹേമമയമായ സോമഗിരി. ഇന്ദ്രലോകഗതന്മാരും ബ്രഹ്മലോക
 ഗതന്മാരും ദേവന്മാരും ദിവസേന ആ ഗിരിവർച്ചനെയെന്നു ഭവ്തി
 ക്കുന്നു. സൂര്യൻ മറഞ്ഞുപോയാൽകൂടിയും സൂര്യരശ്മിയാലെന്ന
 പോലെ ആ ഗിരിവർച്ചന്റെ കാന്തിനിമിത്തം ആ പ്രദേശമെല്ലാം
 സുര്യം വിളങ്ങുന്നു. ഭഗവാൻ ജഗദാത്മാവും ഏകാദേശാത്മക
 ന്നമായ ശംഭു, ബ്രഹ്മാവിനാലും മറ്റു മഹർഷിമാരായും ചൂഴ്ന്നുനി
 കൊണ്ട് ആ പർവ്വതത്തിങ്കലാണ് അധിഷ്ഠിതനായി. അതീവപുണ്യ

നീ നിന്റെ പിതാവിനു തുല്യനാണ്. നിനക്കു തുല്യനായി മററാരേയും കാണുന്നില്ല. അതിനാൽ ഫേ! ഹന്തമൻ! സീതയെ കണ്ടുകിട്ടുവാൻ തക്കവണ്ണം നീതന്നെ യത്നം ചെയ്യണം. ബലം, ബുദ്ധിശക്തി, പരാക്രമം എന്നിവയെല്ലാം അധിവാസസ്ഥാനമാണ് നീ. ഫേ! നയപാണ്ഡിത! ഭേശകാലാഭഗതിയും നയവും നീ നല്ലപോലെ അറിയുന്നു.” ഹരിശ്ചന്ദ്രൻ സർവ്വഭാരവും ഹന്തമാങ്കൽ ഏല്പിച്ചു കണ്ട ശ്രീരാഘവൻ ഇപ്രകാരം ചിന്തിച്ചു. “ഇതാ സുഗ്രീവൻ കാൽപ്പാളവൻ ഇവങ്കൽ ഏല്പിക്കുന്നു. കാൽപ്പാളവനിൽ ഇവന്നു പ്രത്യേകമായ നൈപുണ്യമുണ്ടായിരിക്കണം. അല്ലെങ്കിൽ കർമ്മപരിജ്ഞാനിയായ കപീശ്വരൻ ഈവിധം ഒരിക്കലും ചെയ്തയില്ല. ഇവൻ പാപ്പെട്ടാൽ ഏതു കാൽപ്പാളം കൈകൂടിയെന്നു തീർച്ചയാക്കാം. ഇവൻ മഃഹാത്മാവിതന്നെ സംശയമില്ല.” എന്നു ചിന്തകളാൽ ശ്രീരാഘവന്റെ ഹൃദയം അത്ഭുതം പ്രസന്നമായി. അനന്തരം കൃതാത്ഥനായ രാമചന്ദ്രൻ തന്റെ മുദ്രമാതിരം അടയാളമായി മാരുതിയുടെ കൈവശം ഏല്പിച്ചു സന്തോഷപൂർവ്വം ഇങ്ങിനെ വെച്ചു. “ഫേ! ഹന്തമൻ! ഈ അടയാളം കാണുമ്പോൾ ജനകജനിനെ വിശ്വസിക്കും. ഈ മോതിരം അതിന്നു മതി. ഫേ! ഹരിപ്രവീര! നിന്റെ ഉത്സാഹവും ബലവീര്യങ്ങളും സുഗ്രീവൻ നിന്നോടു ചെയ്തിട്ടുള്ള സന്ദേശങ്ങളും മറ്റും ഓർമ്മവോൾ കാൽപ്പാള സഹലമായെന്നുതന്നെ ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു.” അനന്തരം ഹരിശ്ചന്ദ്രനായ ഹന്തമാൻ ആ മുദ്രാമുഖിയും വാങ്ങി ഭക്തിപരസ്സരം അതിനെ തന്റെ മുഖാവിൽ വെച്ചു വെച്ചു. പ്രഭുവായ രാമചന്ദ്രനെയും സുഗ്രീവനേയും കൈവന്നങ്ങി കവിപുഗവനായ അവൻ യാത്ര പറഞ്ഞു. നിരഭൂതമായ ആകാശത്തിൽ നക്ഷത്രങ്ങൾക്കിടയിൽ ശോഭിക്കുന്ന ചന്ദ്രമണ്ഡലംപോലെ പവനാത്മജനായ ഹന്തമാൻ ആ വാനരസന്തക മലൈ വിളങ്ങി. ഫേ! ബലശാലിൻ! പവനനന്ദൻ! അങ്ങയുടെ അനല്പമായ പരാക്രമനിമിത്തം ജനകജന്മിത്വം ഓശ്വയാകേണമേ.

സക്തം-45

അന്നന്തരം രൂപാഗവതനാലു സുഗ്രീവൻ സർവ്വ വാനരസേനയേയും വിളിച്ച് രാമകാര്യാർത്ഥം വീണ്ടും അവരെ ഇങ്ങിനെ ജാഗ്രതപ്പെടുത്തി. “ഹേ! വാനരന്മാരെ! ഞാൻ പറഞ്ഞതായ എല്ലാ സ്ഥലങ്ങളും ഒന്നൊഴിയാതെ നിങ്ങൾ ചെന്നു തിരയുവിൻ.” നഗരീശ്വരന്റെ ഈ ഉഗ്രശാസനം കൈക്കൊണ്ടു വാനരന്മാർ ശലഭങ്ങളെപ്പോലെ ഉഴഴി മുഴുവൻ മറച്ചുകൊണ്ടു യാത്രക്കൊരുങ്ങി. ഗിർ കൂടങ്ങളാൽ സുരഗ്ദ്ധ ശോഭിക്കുന്ന ഉത്തരദിക്കു നോക്കി ശതബലി ചെന്ന യുദ്ധപാലൻ യാതനെയ്തു. ‘വിനയൻ കിഴക്കുദിക്കിലും താരൻ, അന്ധൻ മുന്പായവരോടുകൂടി മാതരി മുനിപുണ്ഡ്രനായ അഗസ്ത്യൻ വന്നൊരുക്കുന്ന ഭക്ഷിണാശയിലും സുഷേണൻ വരുണപാലിനുമായ പശ്ചിമദിക്കിലും സഞ്ചരിച്ചു. അതതു ഭിക്കിനു തക്കവണ്ണം യുദ്ധപാലരേയും യുദ്ധത്തേയും നിയമിച്ചുയച്ചശേഷം വാനരേശ്വരൻ തന്റെ സഖാധാര രാമചന്ദ്രനോടുകൂടെ സസുഖം വസിച്ചു. വാനരേശ്വരനാൽ നിഷയാഗിതപ്പെട്ട ആ സർവ്വ വാനരന്മാരും സുഗ്രീവസന്നിധിയിൽ നിന്നുകൊണ്ടു തന്നെ ആത്തുവിളിച്ചും അട്ടമസ്മിച്ച് ഉണ്ടിനെ ഓരോ വിരവാദം പറഞ്ഞു “സിതയെ ഞാൻ കൊണ്ടുപോയും. രാവണനെ നിഗ്രഹിക്കും” എന്നൊരുവൻ. “രാവണനെ മട്ടിച്ചു മട്ടിച്ചു ജനകജയെ വീണ്ടുകൊണ്ടുവരുവാൻ ഞാൻ ഒരുവൻ മതി” എന്നു മറെറൊരുവൻ. “ഹേ! വാനരന്മാരെ! നിങ്ങളെല്ലാം ഇങ്ങോട്ടു മാറി നില്പിൻ. ശത്രുക്കരുത്തിൽ അകപ്പെട്ട തളൻ വിറയ്ക്കുന്ന സ്ത്രീയെ വീണ്ടുകൊണ്ടു വരുവാൻ ഞാൻ മതി. പാതാളത്തിലായാലും വൈഭേഹിയെ ഞാൻ കൊണ്ടുപോന്നുവരിട്ട്” എന്നു മറെറൊരുവൻ. “മഹാമരങ്ങളെ ഞാൻ ഉഴുതി വീഴ്ത്താം” എന്നൊരുവൻ. “പുതുതങ്ങളെ മറിച്ചുതള്ളുവാൻ ഞാൻ സമർത്ഥനാണ്” എന്നു മറെറൊരുവൻ. “ഞാൻ മന്നിടത്തെപ്പിളക്കാം. ഞാൻ സലഭത്തെക്കുലക്കാം. ഞാൻ ഒരു യോജന വഴി ചാടാം. എനിക്കു ഏകയോജന ചാടുവാൻ ശക്തിയുണ്ട്. ഞാൻ അതിൽ ഇരട്ടി.

പാതാളത്തിലും, ഭൂമിയിലും, ആകാശത്തിലും, കടലിലും, പവ്തത്തിലും എന്റെ ഗതിക്കു ഭംഗമില്ല." എന്നു അതിനെ അന്ധരായ ഭാരതരായ പീരവാദം പറഞ്ഞുകൊണ്ട് അതതുദിക്കിലേക്കു യാത്രയയ്ക്കുവാൻ അനുനയം കാട്ടുകൊടുത്ത അന്ധൻ പ്രതീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു ശ്രീരാഘവൻ ലക്ഷ്മണനോടുകൂടെ പ്രസവണപവ്തത്തിലും വന്നിട്ടു.

സംഗ്രഹം-46

വാനരന്മാരെല്ലാം അതതു ദിക്കിലേക്കു യാത്രയയക്കേണ്ട ശ്രീരാഘവൻ സുഗ്രീവനോടിക്കിന്നെ ചോദിച്ചു. "ഹേ! സുഗ്രീവ! അങ്ങനെയൊരു ഭൂമണ്ഡലം മുഴുവൻ അഗ്നിധാൻ ഇടയായൊരാളിനെ?" ഇതിന്നുത്തരമായി സുഗ്രീവൻ ധീരവ്യക്തിത്വം ഇപ്രകാരം വെച്ചു. "ഹേ! നാഷ്ട! എല്ലാം ഞാൻ വിസ്തരിച്ചു പറയുന്നുണ്ട്. നിന്തിരുവടി കേട്ടുകൊൾക. ഭൂമണ്ഡലത്തെ ആവൃണയായ യാചി രിതിയ്ക്കു ബാലിയായി നേരിട്ട കഥ ഞാൻ നിന്തിരുവടി യോടു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ. ബലശാലിയായ ബാലിയെ ഭയന്ന് മഹിഷരൂപിയായ ആ ദാനവൻ പാഞ്ഞു മലയപവ്തത്തിലുള്ള ഒരു ഗുഹയിൽ ചെന്നെളിച്ചു. എന്നെ ആ വിചാരത്തുതന്നെ നില്ക്കുവാൻ ഏല്പിച്ച് ഹരിശ്ചന്ദ്രനായ ബാലി അവനെ നിഗ്രഹിപ്പാനായി ആ ഗുഹക്കകത്തു പ്രവേശിച്ചു. ഇപ്രകാരം ഒരു സംവത്സരക്കാലം ഞാൻ അവിടെത്തന്നെ നിന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. ബാലി തിരിച്ചു പോന്നില്ല. വീണ്ടും കരോനാൾ ചെന്നപ്പോൾ ഒരു ദിവസം ആ ബാലി മുഴുവൻ രക്തത്താൽ നിറഞ്ഞുകണ്ടു. ബാലി നിറഞ്ഞു ശോണിതം പുറത്തേക്കു പ്രവഹിച്ചു. ഇതു കണ്ടു ഭാരതരായ ഭാരതരായ എന്റെ ഹൃദയം പ്രവൃത്തിയായി. ജ്യേഷ്ഠൻ അഭിഹതനായെന്നുതന്നെ ഞാൻ തീർച്ചയാക്കി. ഇവിടെ എത്രയൊക്കെയും മഹിഷം പുറത്തു വരാതെ ആ ഗുഹക്കകത്തുതന്നെ കിടന്നു ചാകട്ടെ എന്നു ധീരമായി ഞാൻ പട്ടണത്തുചാക്കിയ ശിലകൊണ്ടു ഗുഹാമുഖം അടച്ചു കയ്യടക്കി. ജീവിതത്തിൽ രീരെ നിരാശയോടുകൂടെ ഞാൻ

തിരിച്ചുപോരികയും ചെയ്തു. അനന്തരം താരയേയും തമയേയും മഹാരാജ്യത്തെയും സ്വീകരിച്ച് ഒട്ടും ഭയംകൂടാതെ ഞാൻ സസുഖം വസിച്ചുപോന്നു. ഇങ്ങിനെയിരിക്കെ ഒരു ദിവസം ബാലി ആ ദൈത്യനെ നശിച്ചു കിഷ്കിന്ധയിൽ കൽച്ചെത്തി. ബാലിയെക്കണ്ടപ്പോൾ ഭയംനാമിത്തം ഞാൻ നടുങ്ങിപ്പോയി. വളരെ വണക്കത്തോടുകൂടെ ഞാൻ രാജ്യം അവന്നു തിരികെ കൊടുത്തുവെങ്കിലും ക്രോധം ശമിക്കാതെ ദാരുണമായ അവൻ എന്നെ ഹനിപ്പാൻ തയ്യാറെടുത്തു. മന്ത്രിമാരോടുകൂടെ ഭയന്നു മണ്ടുന്ന എന്നെ ബാലി പിന്തുടന്നുകൊണ്ടുചിരന്നു. ആ കാലത്ത് ഹേ! രാജാവേ! എനിക്കു ഭീമസ്വയം മുഴുവൻ കാണാൻ ഇടയായി. നഗരങ്ങൾ, നഗരങ്ങൾ, നദികൾ എന്നീ പ്രദേശങ്ങളെല്ലാം ഒരു പ്ലേണത്തിലെന്ന പോലെ എന്നിങ്ങനെ കാണാൻ സാധിച്ചു. ആദ്യം ഞാൻ പൂർവ്വഭാഗത്തുനിന്നു പാഞ്ഞുകൊണ്ടുചിരന്നത്. അവിടെയുള്ള പലവിധ വൃക്ഷങ്ങൾ, മലകൾ, മലമ്പുഴകൾ, പൊയ്കൾ, ധാരാളമായ മനസിതമായ മഹാപർവ്വതങ്ങൾ, അസ്സരസ്ത്രീകൾ പാഞ്ഞുപോകുന്ന പാലകൾ, എന്നീ രമ്യസ്ഥലങ്ങളെല്ലാം ഞാൻ കണ്ടു. ഉദ്യമപൂർവ്വം ഞാൻ ഒഴിച്ചു. ബാലിയെ ഭയന്നുകൊണ്ടു ഞാൻ ആ പ്രദേശമെങ്ങും പാഞ്ഞുകൊണ്ടുചിരന്നു. ഒരു നിമിഷത്തിലും കാണാത്തപ്പോൾ അവിടെനിന്നു വിന്ധ്യവൃക്ഷങ്ങൾകൊണ്ടു നിറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഭക്ഷിണാശയീലേക്കു മണ്ടി. വീണ്ടും ദൂരതരം പാഞ്ഞു തെക്കുപടിഞ്ഞാറെ ദിക്കിലെത്തി. ആ സ്ഥലവുമെല്ലാം കണ്ടറിഞ്ഞു. ബാലി എന്നെ പിന്തുടന്നുകൊണ്ടുചിരക്കയാൽ എന്നിങ്ങനെ അവിടെയും ശരണമില്ലാതായി. ഇങ്ങിനെ പശ്ചിമദിക്കിലേക്കു കൂടിച്ച് അസ്തമിതരായും ഒഴിച്ചു. പിന്നീട് ഉത്തരദേശം പ്രാപിച്ചു. ഹിമവാൻ, മേൽ തുടങ്ങിയ പർവ്വതങ്ങൾ, ഉത്തരസമുദ്രം എന്നിവയെല്ലാം കണ്ടുകൊണ്ടു ഞാൻ ഉത്തരാശു മുഴുവൻ അരിജന്ദ്രം പാഞ്ഞു നടന്നു. എന്നിട്ടും യാതൊരു രക്ഷാമാർഗ്ഗവും കണ്ടില്ല. ഇങ്ങിനെ വിഷമിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കെ ബുദ്ധിമാനായ ഹനുമാൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു. “ഹേ! രാജൻ! ഇപ്പോൾ എന്നെക്കൊരു കാഴ്ച

മാർഗ്ഗവരണം. വാനരേശ്വരനായ ബാലിയെ പണ്ടു മതംഗമുനി ശപിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. മതംഗശ്രമത്തിൽ ബാലി കാലെടുത്തുവെച്ചാൽ ഉടൻതന്നെ അവന്റെ ശരസ്സു ചിതറിപ്പോകും. നമുക്ക് ആ പ്രദേശത്തേക്കു ചെല്ലുക. അവിടെ ബാലിയെ ഭയപ്പെടേണ്ടതില്ല.” ഇതനുസരിച്ചു തങ്ങൾ ഋഗ്വേദകുന്തിൽ ചെന്നു കയറി. മതംഗശാപത്തെ ഭയന്നു ബാലി അവിടെ കടക്കുകപോലും ഉണ്ടായില്ല. ഹേ! രാഘവ! ഈ ഭൂമണ്ഡലം മുഴുവൻ ഇങ്ങിനെയാണ് എനിക്കു കാണാൻ ഇടയായത്. ഭൂമി മുഴുവൻ കണ്ടറിഞ്ഞാശേഷം ഒടുവിൽ ഞാൻ ഋഗ്വേദകുന്തിൽ ചെന്നുകൂടി.

സർഗ്ഗം-47

കപീശ്വരന്റെ ആജ്ഞാനുസരിച്ചു വൈഭേരിയെ വാനരന്മാർ സർവ്വ ഭിക്ഷിച്ചു അന്വേഷിച്ചു. സരിത്തരം. സരസ്സുകരം, നഗരങ്ങൾ, നദീദുർഗ്ഗങ്ങൾ, ശൈലങ്ങൾ, മൈതാനങ്ങൾ, വള്ളിക്കുടിലുകൾ എന്നീ സ്ഥലങ്ങളിലെല്ലാം അവർ നടന്നു തിരഞ്ഞു. പക്ഷെ മുഴുവനും വളരെ ശ്രദ്ധയോടും ധൃതിയോടുകൂടെ അവർ വൈഭേരിയെ തിരഞ്ഞുനടന്ന് രാത്രികാലത്തു മാത്രമെ വിശ്രമിച്ചുള്ളൂ. നാനാദേശങ്ങൾതോറും, ഫലസമൃദ്ധങ്ങളായ വൃക്ഷങ്ങൾ തോറും സഞ്ചരിച്ച് കിഴക്കുകിഴക്കു മുഴുവൻ സിതാസ്നേഹം നടത്തിയിരുന്ന വാനരന്മാർ ഒടുവിൽ തീരെ നിരാശയോടെ നിശ്ചിതകാലത്തിനുള്ളിൽ തിരിച്ചു പ്രസ്രവണപർവ്വതത്തിലെത്തി. കപീശ്വരൻ കല്പിച്ചപ്രകാരം അവർ സർവ്വ സ്ഥലങ്ങളും പരിശോധിച്ചു. എങ്കിലും യാതൊരു ഫലവും ഉണ്ടായില്ല. ഇപ്രകാരം തന്നെ മഹാബലനായ ശതബലി ഉത്തരഭിക്ഷം കപിസത്തമനായ സുഷേണൻ പശ്ചിമഭിക്ഷം പരിശോധിച്ച് സീതയെപ്പറ്റി യാതൊരു തുമ്പും കിട്ടാതെ നശിച്ചു ഒരു മാസത്തിനുള്ളിൽ അവരവരുടെ സൈന്യങ്ങളോടുകൂടി പിന്തിരിഞ്ഞു. രാമസംഗീതന്മാരെ അഭിവാദ്യം ചെയ്തുകൊണ്ട് അവൻ ഇങ്ങിനെ വെച്ചു.

“വനങ്ങൾ, പർവ്വതങ്ങൾ, മഹാരണ്യങ്ങൾ, ഗർഭിരങ്ങളായ വിലങ്ങൾ, പുഴകൾ, സമുദ്രതീരങ്ങൾ എന്നീ സ്ഥലങ്ങളിലെല്ലാം ചെന്നു ഞങ്ങൾ വൈദേഹിയെ തിരഞ്ഞു. ഇവിടുന്നാജ്ഞാപിച്ചുപുകാരം ഒരിക്കലും കണ്ടുവെള്ളങ്ങൾ എന്നുതന്നെയല്ല ഭൃഗുജനങ്ങളായ മറ്റു സംഗ്രഹാലോചനകളും ഞങ്ങൾ ചെന്നു പരിശോധിച്ചു. അത്യാന്ധരായ ഭയങ്കരങ്ങളായ പല ജന്തുക്കളേയും ഞങ്ങൾ അവിടെ ചെന്നു കാണുകയുണ്ടായി. അവയെ എല്ലാം ഞങ്ങൾ നിഗ്രഹിക്കുകയും ചെയ്തു. ദേവിയെ കിടത്തുക കണ്ടില്ല. മഹാബലനും സധീരനുമായ ഹനുമാൻ വെന്തിട്ടുള്ള ഭക്തിനന്ദേശത്തുതന്നെയായിരിക്കണം ദേവി വസിക്കുന്നത്. വാതാത്മജനായ ആ വാനരോത്തമൻ ദേവിയെ കണ്ടെത്തും നിശ്ചയം.”

സംഗ്രഹം-48

കപി സന്നമനായ ഹനുമാൻ സുഗ്രീവാജ്ഞയനുസരിച്ച് താരാഗർഭനാരോടു കൂടെ ഭക്തിബലത്തോടും സഞ്ചരിച്ചു വിന്യസിച്ചു പർവ്വതഗുഹകൾ, ഗുഹനങ്ങൾ, ശൈലശൃംഗങ്ങൾ, നദീതടങ്ങൾ, സരസ്സുകൾ, വൃഷഭവൃക്ഷങ്ങൾകൊണ്ടു നിർമ്മിച്ചതായ വാൻകാടുകൾ, പർവ്വതങ്ങൾ എന്നീ സ്ഥലങ്ങളിലും അവർ സമുദ്രം പരിശോധിച്ചു. കിടത്തുക സീതയെ കണ്ടില്ല വിവാഹതരം കാണുകയും ഭക്തിച്ചു കൊണ്ടു സഞ്ചരിച്ച് ആ വാനരസന്തമന്മാർ ഭൃഗുജനങ്ങളായ ആ സംഗ്രഹാലോചനകളും ഒരിക്കലും വേണ്ടും ചണ്ഡൻ പരശോധിച്ചു ജനതുസ്മയം ജലസ്മയം കണ്ടാൽ രോമാഞ്ചമുണ്ടാകുന്നതുമായ മറ്റനേകം സ്ഥലങ്ങളും തിരഞ്ഞുനടന്ന് ഒടുവിൽ അവർ തീരെ ഭൃഗുപമായ ഒരു മഹാരണ്യത്തിൽ ചെന്നുചേർന്നു. അവിടെ വളർന്നിരുന്ന സർപ്പവൃക്ഷങ്ങളും മറ്റുപോലെയെ വസ്യങ്ങളായിരുന്നു. പക്ഷുഫലങ്ങളോ ഇലകളോ അവയിൽ നന്നു കറവാറിരുന്നു. ഉള്ള കാഴ്ചക്കുതന്നെ നീരും ഉണ്ടായിരുന്നു. കിഴക്കുകൾ ആ വനഭൂമിയിൽ ഭൃഗുജനങ്ങളായിരുന്നു. സമീപത്തുകൾ തോയരും

ഹിതങ്ങളായി കാണപ്പെട്ടു. മഹിഷങ്ങളോ മാനുഷങ്ങളോ അവിടെ സഞ്ചരിച്ചു കണ്ടില്ല. ഗജങ്ങളും ആ വനത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ശാക്തവ്യങ്ങളുടെ ശബ്ദം പോലും അവിടെ കേട്ടിരുന്നില്ല. ഒരു പക്ഷിയെയെങ്കിലും അവർ അവിടെ ഭരിച്ചിട്ടില്ല; എന്നുതന്നെയല്ല യാതൊരു പ്രാണിയും അവിടെ പാർത്തിരുന്നില്ല. ഓഷധികളും പതകളുമെല്ലാം നാമാവശേഷമായിത്തീർന്നിരുന്നു. സ്തിശലപത്രങ്ങളോടുകൂടിയ ഹൃസ്വപക്ഷുക്കളുടെ തുടർച്ച ആസ്വദിച്ചുകൊണ്ടു ഭൂമരങ്ങൾ അവിടെ വട്ടമട്ടിയിരുന്നില്ല. മഹാഭാഗനും സത്യവാദിയുമായി കണ്യു വന്നൊരു തപോധനൻ ഉണ്ടായിരുന്നു. കഠിനകോപിയും അസ്ത്വഗ്നമായിരുന്നു ആ താപസപുംഗവൻ. തന്റെ പതിനാറുവയസ്സുള്ള പുത്രൻ ഈ വനത്തിൽവെച്ചു ഭുജനാകരണവും വനം മുനിയുടെ കഠിനശാപത്തിനിരയായി. തന്നിമിത്തം അഗതികളായിപ്പോയ ആ വനത്തിലെ മൃഗപക്ഷിഗണങ്ങൾക്കു വസിപ്പാൻതക്ക സൗകര്യമുള്ള നദീതീരങ്ങൾ, വനാന്തരങ്ങൾ, കുന്നുകൾ തുടങ്ങിയ ഓരോ പ്രദേശം നോക്കി യാത്രചെയ്തു. ഇപ്രകാരമാണ് ഈ വനം തന്റെ ശ്രദ്ധയായിപ്പോയത്. ഈ സ്ഥലവുമെല്ലാം വാനരന്മാർ എത്രയും ശ്രദ്ധയോടെ തിരഞ്ഞു നോക്കി. എന്നാൽ ഫലം വന്നുണ്ടായില്ല. ഒടുവിൽ അവരെല്ലാം നിരാശയോടെ ഒരു വള്ളിക്കപ്പൽ വെണമേനി. ഉഗ്രകർമ്മവും മഹാഘോരനും ദേവന്മാർക്കുപോലും ഭയം നൽകുന്നവനുമായ ഒരു ദൈത്യപുംഗവനെ അവർ അവിടെ കണ്ടു. മഹാദ്രിപോലെ സുഭയങ്കരനായ ആ അസുരനെക്കണ്ടപ്പോൾ സർവ്വ വാനരന്മാരും വസ്ത്രം വലിച്ചുകെട്ടി അവനോടൊത്തുവന്ന് ഒരുമ്പെട്ടു. ഉടൻ ഭീമബലനായ ആ ഭാനവൻ ഗിരകൂടങ്ങൾപോലെ ബീഭത്സരൂപികളായ ആ കപിവരരെ നോക്കി “ഇതാ നിങ്ങളുടെ കഥകഴിഞ്ഞു” എന്നിങ്ങനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ട് അത്യന്തം ക്രോധത്തോടുകൂടെ മുഷിപ്പുകൂട്ടി അവരോടടുത്തു. തൻക്കുണം ബാലീപുത്രനായ അംഗദൻ രാവണനാണെന്നു ശങ്കിച്ചു ആ ഭാനവനെ ഏറ്റവും ക്രോധത്തോടെ തന്റെ കൈത്തലംകൊണ്ടെന്നു പ്രഹരിച്ചു. മഹാശക്തിയേറിയ

കൂടിയ ആ പ്രകാരം മറ്റു രക്തം വെച്ചുകൊണ്ടിട്ട് ദൈത്യപുരുഷൻ ഭൂമിയിൽ നിപതിച്ചു. ഇങ്ങനെ ആ അസുരനെ കൊന്നശേഷം ജയഭേരിയോടുകൂടെ അവർ വീണ്ടും ആ പട്ടണത്തിന്റെ മറ്റു ഭാഗങ്ങളും പരിശോധിച്ചു. അനന്തരം അവർ അസംഖ്യം ഗാഢാശയങ്ങളോടുകൂടിയ മറ്റൊരു പ്രദേശത്തെ പാലിച്ചു. നന്നക്കിനച്ചപ്പാടും അത്യാത്മ ഭുജനത്തോടുകൂടെ അവരെല്ലാവരും ഏകാന്തമായ ഒരു വൃക്ഷമൂലത്തിൽ ചെന്നിരുന്നു.

സംഗം-49

അനന്തരം പ്രാജ്ഞനായ അംഗദൻ മറ്റൊരു നിമിത്തം പരിശ്രമത്തായ ആ വാനരന്മാരെല്ലാം സമാശ്വസിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു ശാന്തരാക്കുകയും ഇങ്ങനെ വെച്ചു. “ഹേ! കവിവീരനേ! അസംഖ്യം വാനങ്ങൾ, പട്ടണങ്ങൾ, നദികൾ, ള്കങ്ങൾ, ഗിരിഗാഢങ്ങൾ എന്നിവയെല്ലാം നാം കിരഞ്ഞു കഴിഞ്ഞു. ജാനകിയെ കണ്ടുകിട്ടിയതുമാത്രം. അമരവനിതയുടെ മൃതപുത്രയായ സിംഹയെ അപഹരിച്ചുകൊണ്ടുപോയ ആ രാക്ഷസനെയും നാം യുദ്ധിച്ച് എങ്ങും കണ്ടല്ല. നമുക്കു നല്ലിട്ടുള്ള അധിപനും യുദ്ധ അടുത്തുപാടി. സുഗ്രീവനോ—മുഗ്ദ്ധശ്വസനൻ. അതിനാൽ ഹേ! വാനരന്മാരെ! ഇവിടും നാം ചുറ്റുമുള്ള പല സ്ഥലങ്ങളും ചെന്നു ജാനകിയെ തിരയുക. ഈ അപസരത്തിൽ മടിയും മാലും നമുക്കു വേണ്ട അനുചിതമാണ്. നിദ്രയല്ലോലം നാം ഇപ്പോൾ പരിവർത്തിക്കണം. ജാനകിയെ കണ്ടുകിട്ടാൻ തക്കവണ്ണം ഇനിയും നാം യത്നം ചെയ്യുക. അലസത, ഉത്സാഹമില്ലായ്മ, നിരാശ എന്നിവയ്ക്കു നാം അധീനരാകാത്തതാൽ കാൽസാമ്യം നശിച്ചുമാണ്. അതിനാലാണ് ഞാൻ ഇത്രയും പറയുന്നത്. നിങ്ങൾ ഭുജത്തെ തീരെ അകറ്റവിൻ. അതാ കാണുന്ന ള്കങ്ങളും അതിന്നു ചുറ്റുമുള്ള പ്രദേശങ്ങളുമെല്ലാം നമുക്കു ചെന്നു പരിശോധിക്കാം. കമ്മത്തിന്നു ഫലസിദ്ധി നിശ്ചയമാണല്ലോ. അലസത കാൽസാഹസം

യെച്ചെയ്യുന്നു. പ്ലാഗാധിപനായ സുഗ്രീവൻ ഉൾക്കൊള്ളുന്നു. അതികോപിയുമാണ്. ഹേ! വാനരശ്രേഷ്ഠരെ! എന്റെ ഈ വചനങ്ങൾ നിങ്ങൾക്കു തുടങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതിൽ നമുക്കുപ്രകാരം പ്രാർത്ഥിക്കാം. അല്ലാത്തപക്ഷം വേണ്ടതെന്നു നിങ്ങൾ വചിക്കുവിൻ.” എന്നിങ്ങനെയുള്ള അംഗഭന്റെ വാക്കുകൾ കേട്ട് പാപാസനാഭിത്തം ക്ഷീണപരവശനായ ഗന്ധമാദനെന്ന വാനരപുരുഷൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു. “ഹേ! പ്ലാഗാധിപൻ! അംഗഭൻ പറയുന്ന ഈ വചനങ്ങൾ നമുക്കുപ്രകാരം നിതരങ്ങൾക്കാണ്. ഈ ഉഷ്ണവായുക്കളെ നാം ഒരിക്കലും അനാദരിക്കരുത്. ശൈലവനങ്ങൾ, ദരികൾ, കന്ദരങ്ങൾ, പരിശുദ്ധങ്ങളായ കാന്തങ്ങൾ, മലമ്പുഴകൾ എന്നിവയും മഹാത്മാവായ സുഗ്രീവൻ പറഞ്ഞല്ലെങ്കിൽ മറ്റു പ്രദേശങ്ങളുമെല്ലാം നമുക്കു ചെന്നു പരിഭവിക്കാം.” അനന്തരം മഹാബലരായ ആ കപിവരന്മാരെല്ലാം ഒന്നായി എഴുന്നേറ്റു വിസ്മയാഭിനയിക്കുകയും മറ്റും വീണ്ടും ഭട്ടമമായിരുന്ന സർവ്വലോകവും വീണ്ടും തിരഞ്ഞു തുടങ്ങി. ഇങ്ങിനെ സഞ്ചരിച്ച സഞ്ചരിച്ച് അവർ ശാരദാഭാഗവതപാത്രം വെച്ചു മഹാഗുഹകളോടുകൂടിയതായ രജതപർവ്വതത്തിൽ ചെന്നുവെച്ചു. അവിടെയുള്ള അഗ്നിമയമായ സപ്തപർവ്വതങ്ങളും, വാരികാടകൾ തുടങ്ങിയ പ്രദേശങ്ങളും ശ്രദ്ധയോടെ തിരഞ്ഞു. എത്രതന്നെ യത്നിച്ചിട്ടും വിപുലപരാക്രമികളായ അവർക്കു രാജാവിനെയെങ്കിലും കണ്ടെത്താൻ കഴിഞ്ഞു. ഒഴുതായില്ല. അസംഖ്യം ഗുഹകളോടുകൂടിയ ആ പർവ്വതം മുഴുവൻ പര്യടനം ചെയ്തെല്ലാം താഴെ ഇറങ്ങി ഭഗവാനുണ്ടാകട്ടെ ഒരു തരുമകളിൽ ചെന്നിരുന്ന് അല്പനേരം വിശ്രമിച്ചു. വീണ്ടും ആ വാനരന്മാർ മുന്നോട്ടു നടന്നു പാപാസനാഭിത്തം തുടങ്ങിയുള്ള മറ്റേതെങ്കിലും സ്ഥലങ്ങളിലും ചെന്നു ദേവിയെ അന്വേഷിച്ചു.

സക്തം-50

താരൻ, അംഗദൻ തുടങ്ങിയ കപിവരന്മാരോടുകൂടെ ഹന്തമാൻ വിന്യസിച്ചുതത്തിലുള്ള ഗുഹകൾ, ഗഹനങ്ങൾ എന്നീ പ്രദേശങ്ങളെല്ലാം ശ്രദ്ധയോടെ തിരഞ്ഞു. സിംഹം, ശാട്ടിലം മുതലായ ഭയങ്കരമൃഗങ്ങളുടെ വാസഭൂമിയായ ഗിരിസാനുക്കൾ, പാറപ്പിളപ്പുകൾ, ഉറപ്പുള്ള പ്രദേശങ്ങൾ, നദീതീരങ്ങൾ, അടിക്കടലുകൾ, ഭീകരങ്ങളായ മഹാബിലങ്ങൾ, ഭയമുള്ളവനായ വനാന്തരങ്ങൾ എന്നീ പല സ്ഥലങ്ങളും അവർ വേണ്ടുവണ്ണം അന്വേഷിച്ചു. ഇങ്ങിനെ സഞ്ചരിച്ചു സഞ്ചരിച്ച് അവർ കാലം പോയതറിഞ്ഞില്ല. മാരുതി, ഗജൻ, ഗവയൻ, ഗവാക്ഷൻ, ശരഭൻ, ഗന്ധമാദനൻ, മൈന്ദൻ, ദ്വിവിദൻ, ജാംബവാൻ, നളൻ, യുവരാജാവായ അംഗദൻ, താരൻ തുടങ്ങിയ വാനരയുഗ്മപന്മാർ അബിനിരന്നുകൊണ്ട് ആ പ്രദേശം മുഴുവൻ പരിശോധിച്ചു. ഇങ്ങിനെ സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കെ ക്ഷുൽപിപാസാദിപീഡയാൽ നന്ന പരവശരായ ആ കപിവരന്മാർ ഒരു മഹാബിലം കണ്ടു. ഋക്ഷബിലമെന്നു പേരായ ആ ഭയപ്പെട്ട ഒരു ദാനവനായിരുന്നു കാത്തുപോന്നിരുന്നത്. ആ മഹാബിലം അസംഖ്യം ഗുഹകളാൽ ആവൃതമായിരുന്നു. ശ്രേഷ്ഠങ്ങൾ, ഹംസങ്ങൾ, സാരസങ്ങൾ എന്നിവ ആ ഗുഹാമുഖത്തിൽ യഥേഷ്ടം ചരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ശരീരം മുഴുവൻ നന്നത്തും പശുരേണുക്കളാൽ അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടും ഉള്ള അസംഖ്യം ചക്രവാകങ്ങൾ അവിടെ കൂടിയിരിക്കുകയുണ്ടായിരുന്നു. ഭരതീകൃത്യമായ ആ ബിലത്തിനു സമീപം ചെന്നുനിന്നു വാനരന്മാർ അവിടെമേട്ടും പ്രചരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന തുമണം ആസ്വദിച്ചു വിസ്മയഭരിതരായി. പല സന്തപങ്ങളും നിറഞ്ഞ അതീവഘോരവും, വിഷമേക്ഷിതവും, അനതിക്രമ്യവുമായ ആ ബിലം ദൈത്യേന്ദ്രനിലയംപോലെ എത്രയും ഭയങ്കരമായിരുന്നു. ഈ മഹാഭയപ്പെട്ടതെക്കണ്ടു വനസഞ്ചാരത്തിൽ അത്യന്തം ദക്ഷിണം പൂർവ്വമായിട്ടുള്ള ഹന്തമാൻ മറ്റു വാനരന്മാരോടൊന്നിനെ വെച്ചു. “ഹേ! വാനരന്മാരെ! ഗിരികടലുകൾ

നിറയപ്പെട്ട ഭക്ഷണദിക്കു മുഴുവൻ നാം ഇപ്പോൾ തിരഞ്ഞു കഴിഞ്ഞു. മൈമിലിയെ ഒരിടത്തും കണ്ടതുമില്ല. ഇതാ നോക്കവിൻ. നന്നത്തിരിക്കുന്ന അസംഖ്യം ഹംസങ്ങളും, ശ്രേഷ്ഠങ്ങളും, ചക്രവാകങ്ങളും ഈ ബിലപാരത്തിൽകൂടെ പറന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഇതിനകത്ത് പെട്ടെങ്കിലും വല്ല കൂപമൊ, പൊയ്ക്കയൊ ഉണ്ടായിരിക്കണം. ഇതാ ഇതിന്റെ മുഖപോരത്ത് വൃക്ഷലതകൾ തഴച്ചു നില്ക്കുന്നു" എന്നിങ്ങനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു ഹന്തമാൻ തേജസ്വികളും ഭീമബലമായ മറ്റു വാനരന്മാരോടുകൂടെ അന്ധകാരമന്ത്രവിതമായ ആ ബിലത്തിനുള്ളിൽ മെല്ലെ പ്രവേശിച്ചു. ഒട്ടും ചന്ദ്രസൂര്യപ്രകാശമില്ലാതെ മഹാഭയങ്കരമായിത്തീർന്നിരുന്ന ആ ബിലത്തിൽ അസംഖ്യം കൂരകുരകളും പക്ഷികളും പാത്തിരുന്നു. എന്താൽ മഹാലൂതികളായ അവരുടെ തേജസ്സിന്നൊ കാഴ്ചക്കൊപ്രാണെന്നൊ തിമിരാവൃതമായ ആ ഗഹവാത്തിൽ യാതൊരു പ്രതിബന്ധവുമുണ്ടായില്ല. അവരുടെ ഗതി വായുവിനതുല്യം മഹാശക്തിയോടുകൂടിയതാണ്. കൂരിരുട്ടത്തുപോലും അവർ കാഴ്ചയുണ്ടു്. നാനാവൃക്ഷങ്ങൾകൊണ്ടു സങ്കലമായ ആ ബിലത്തിൽ ദാഹംനിമിത്തം വന്ന തളന്നിരുന്ന അവർ അന്യോന്യം കൈകോർത്തുപിടിച്ചുകൊണ്ടു സഞ്ചരിച്ചു. ദുസ്സഹമായ പിപാസയാൽ ദീനമാനസരായി ജീവിതാശപോലുമില്ലാതെ ഇങ്ങിനെ കുരേറ്റം സഞ്ചരിച്ചപ്പോൾ തിമിരമൊഴിഞ്ഞു് അത്യന്തം അഭിരാമമായുള്ള ഒരു പ്രദേശത്തിൽ അവർ ചെന്നുചേർന്നു. പ്രദീപ്താഗ്നിപോലെ അതീവശോഭയോടുകൂടിയ അസംഖ്യം കനകവൃക്ഷങ്ങൾ അവിടെ തിരങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്നു. സാലം, താലം, പുന്നാഗം, മരുത്, ചെമ്പകം, നാഗം, കൊങ്ങ എന്നീ വൃക്ഷനിരകൾ ചെന്തളിരുകൾക്കു ഓം ദിഗ്ഗന്ധമുള്ള മഞ്ജരികളോടുകൂടെ വിചിത്രതരം പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ധേമാഭരണങ്ങൾകൊണ്ടലങ്കരിച്ചതുപോലെ ചിത്രരൂപകളാൽ പരിശോഭിതമായ അസംഖ്യം ലതകൾ വൃക്ഷങ്ങളിൽ ചുറ്റിപ്പടന്നിരുന്നു. ബാലസൂര്യപ്രഭങ്ങളായ വൈഷ്ണുത്തരകളോടുകൂടെ പരിവസിക്കുന്ന അനേകം കനകവൃക്ഷങ്ങൾ ഹവസ

മൃഗീകൊണ്ടു പുഷ്പാതിഭാരംകൊണ്ടു ആ ബിലത്തെ വിശിഷ്ട
 തേജോമയമാക്കിയിരുന്നു. തന്നെക്കാസ്തരനെപ്പോലെ പ്രശോഭി
 ക്കുന്ന ചെന്താമാകളും നീലവൈഷ്ണുതുംപോലെ മിന്നുന്ന പത്രങ്ങളും
 കൊണ്ടു രമനീയമായിരുന്ന പൊയ്കകളും അവർ ആ ബിലത്തിൽ
 ഭരിച്ചു. പക്ഷികൾ സംഘാസംഘമായി അതിൽ ശ്രീഡിച്ചു
 കൊണ്ടിരുന്നു. നിമ്ബലജലം നിറഞ്ഞുനില്ക്കുന്ന ആ പൊയ്കകളി
 ൽ പൊൻമീനങ്ങളും ക്രമങ്ങളും നീന്തിക്കളിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.
 കാഞ്ചനവിമാനങ്ങൾ, രജതവാഹനങ്ങൾ, രത്നചിതമായ സുവ
 സ്തീവാതായനങ്ങളാടുകൂടിയ രഘുവർമ്മങ്ങൾ, വൈഷ്ണുതും പതി
 ചു വെള്ളികൊണ്ടു നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള മഹാമന്ദിരങ്ങൾ, മുത്തീ
 കകൊണ്ടു കെട്ടി മിനുപ്പിച്ചിട്ടുള്ള ഉത്തമഭിത്തികളോടുകൂടിയ പ
 ത്തനങ്ങൾ എന്നീ പലതരം വിചിത്രകാഴ്ചകളും ആ മഹാബില
 ത്തിനുള്ളിൽ ഭരിച്ചു വാനരന്മാർ വിസ്മയിച്ചു. ചില വൃക്ഷങ്ങ
 ൾ പ്രവാളതുല്യമായ ഫലങ്ങൾ വഹിച്ചുനിന്നിരുന്നു. പൊൻനി
 റച്ചുള്ള ഷർപടങ്ങൾ പൂത്തുനിന്നിരുന്ന ചില തരക്കൾക്കു ചുറ്റും
 പറന്നു വട്ടമിടുകൊണ്ടിരുന്നു. എന്നുതന്നെയല്ല രത്നചിതവും
 കാഞ്ചനനിർമ്മിതവുമായ വരാസനങ്ങൾ, മെത്തകൾ, സ്വർണ്ണകൊ
 ണ്ടു വെള്ളികൊണ്ടു ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട വിവിധതരം ഭാജനങ്ങൾ
 എന്നിവയും ആ വാനരന്മാർ അവിടെ ഭരിച്ചു. ദിവ്യങ്ങളായ
 അകിൽ, ചന്ദനം തുടങ്ങിയ സുഗന്ധവസ്തുക്കൾ എത്രയെങ്കിലും
 അവിടെ കിടന്നിരുന്നു. ഏറ്റവും ശുദ്ധിയായ ഫലമൂലങ്ങൾ,
 ഉത്തമവേലങ്ങൾ, രുചികരങ്ങളായ മധുക്കൾ, ദിവ്യാംബരങ്ങൾ,
 ചിത്രകംബളങ്ങൾ, അജിനങ്ങൾ മുതലായ സർവ്വവിധ ശ്രേഷ്ഠവസ്തു
 കളും ആ ബിലാന്തർഭാഗത്തിൽ യഥേഷ്ടമുണ്ടായിരുന്നു. ഒരു സ്ഥ
 ലത്തു മാറ്റുകൂടിയ സ്വർണ്ണം കുന്നുപോലെ കൂടിക്കിടക്കുന്നുണ്ട്.
 ഈ ദിവ്യകാഴ്ചകളെല്ലാം കണ്ടുകൊണ്ട് ആ ബിലത്തിൽ സഞ്ചരി
 ച്ചുകൊണ്ടിരിക്കെ അല്പം അകലെയായി അവർ ഒരു തപസ്വിനി
 യെ കണ്ടു. ചീരകൃഷ്ണാജിനങ്ങൾ ധരിച്ചു തപോനിഷ്ഠയോടെ
 സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ആ തപസ്വിനിയെക്കണ്ടപ്പോൾ വാനരന്മാർ

ഒട്ടധികം സംഭവിച്ചു. അവർ സർവ്വതം ഇങ്ങിനെ വിഷമിച്ചുനിൽക്കെ പദ്മതാകാരനായ മരുത്സുതൻ കൈകൂപ്പിയുകൊണ്ട് ആ തപസ്വിനിയോടിക്കിനെ ചോദിച്ചു. “ഹേ! മഹാഭാഗേ! ഭവതി ആരാൺ? ഈ മഹാബലവും ഇതിങ്കലുള്ള വിശിഷ്ടമന്ദിരങ്ങളും രത്നങ്ങൾ തുടങ്ങിയ മനോഹരവസ്തുക്കളും ആരുടേതാൺ?”

സംഗം-51

കൃഷ്ണാജിനം ധരിച്ച തപോനിഷ്ഠയോടെ വസിക്കുന്ന ധർമ്മചാരിണിയായ ആ തപസ്വിനിയോടു വീണ്ടും ധന്വന്തരൻ ഇങ്ങിനെ അഭിസംഭാഷണം ചെയ്തു. “ഹേ! മഹാഭാഗേ! കല്പൽപിപാസയാലും തളച്ചയാലും നന്ന പരവശപ്പെട്ടവരായ ഞങ്ങൾക്കു തിമിരസംവൃതമായ ഈ മഹാഗുഹയിൽ യദൃച്ഛയാ പ്രവേശിച്ചാൻ ഇടയായി. ഇതിങ്കലുള്ള അതുഭൂതോപമങ്ങളായ വിവിധലോകങ്ങളും വ്യഥയാലും സംഭ്രാന്തിയാലും നഷ്ടചേതസ്സുകളായ ഞങ്ങൾ ഒഴിച്ചു. തരുണാഭിത്വനിഭയോടെ പരിലസിക്കുന്ന ഈ തരക്കളും ശുചികരങ്ങളായ ഫലമൂലങ്ങളും ആരുടേതാൺ? കാഞ്ചനംകൊണ്ടു നിർമ്മിക്കപ്പെട്ട ഈ വിമാനങ്ങളും രജതഹർമ്യങ്ങളും ഏതൊരു മഹാത്മാവിന്റെ തേജസ്സുകൊണ്ടാൺ? സംഭൂതമായത്? രത്നഖചിതവും സുവർണ്ണനിർമ്മിതവുമായ ഈ മന്ദിരത്തിൽ ആർ വസിക്കുന്നു. കനകമയങ്ങളും സുരഭിഗന്ധികളുമായ ഈ പുഷ്പിതദ്രുമങ്ങൾ ഏതൊരു പുണ്യാത്മാവിന്റെ മാഹാത്മ്യനിമിത്തമാൺ? വളരുന്നത്? ഈ വിമലാംഭുസിൽ ഹേമപത്മങ്ങൾ ഉത്ഭവിച്ചതെങ്ങിനെ? സുവർണ്ണമത്സ്യങ്ങളും കല്പപങ്ങളും ഇതിൽ ക്രീഡിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നത് ആരുടെ തപോബലംനിമിത്തമാൺ? ഹേ! മഹാഭാഗേ! ഭവതിയുടെ ഈ വിപുലമായ തേജസ്സിന്നു കാരണമെന്തു? എന്നീ സംഗതികളെല്ലാം ഭവതി ഞങ്ങളോടു സദയം പറയേണമെ” ധന്വന്തരൻ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടു സർവ്വഭൂതഹിതരതയും ധർമ്മചാരിണിയുമായ ആ തപസ്വിനി

ഇങ്ങിനെ പ്രതിവചിച്ചു. “അതിതേജസ്വിയും മായാവിയുക്കായി മയനെന്നൊരു ഭാനവൻ ഉണ്ടായിരുന്നു. അവൻ തന്റെ മായാ ശക്തിയാൽ നിമ്മിച്ചിട്ടുള്ളതാണ്” കാഞ്ചനമയമായ ഈ കാനനം. പണ്ടു ഭാനവന്മാർക്കു അവൻ വിശ്വകർമ്മാവായിരുന്നു. അതിഭി വ്യങ്ങളായ ഈ കനകഹർമ്മ്യങ്ങൾ അവന്റെ ശില്പനൈപുണ്യ ഫലങ്ങളാണ്. അനേകം സംവത്സരം തപസ്സു ചെയ്തു ബ്രഹ്മാവി നെ സന്തുഷ്ടനാക്കി അവൻ ഈ ശില്പവിദ്യകളെല്ലാം അദ്ദേഹത്തിങ്കൽനിന്നു വരിച്ചു. അനന്തരം ആ ഭാനവശ്രേഷ്ഠൻ ഈ മഹാ വനം നിമ്മിച്ച് പരമസുഖത്തോടെ ഇവിടെ വസിച്ചുപോന്നു. ഇങ്ങിനെയിരിക്കെ ഹേമയെന്ന അമരാംഗനയിൽ സകന്താക കാരണം ഒരു ദിവസം ആ ഭാനവപുംഗവൻ പുരന്ദരന്റെ വരായു ധത്തിന്നിരയായി. അനന്തരം ബ്രഹ്മാവ് ഈ ഉത്തമവനങ്ങളും ഹിരണ്യങ്ങളായ സൗധങ്ങളും ശാശ്വതങ്ങളായ മറ്റു കാമഭോഗ ങ്ങളും ഹേമയ്ക്കു കൊടുത്തു. സ്വയംപ്രഭയെന്നാണ് എന്റെ പേർ. ഹേ! വാനര! എന്റെ പ്രിയതോഴിയായ ഹേമ ഴുത്തഗീതങ്ങളിൽ സമർത്ഥയാണ്. അവളാൽ ഭത്തവരയായ ഞാൻ അവളുടെ ഈ വനത്തെയും ഉത്തമഗേഹങ്ങളേയും കാത്തുപോരുന്നു.. നിങ്ങളെല്ലാം ഇവിടെ വന്നതെന്തിന്ന്? എന്തൊരുദ്ദേശ്യത്തോടുകൂടി യാണ് കാട്ടു ചുറ്റുന്നത്? ദുഷ്ടാപമായ ഈ വനം നിങ്ങൾക്കു ദുശ്ശ്രമായതെങ്ങിനെ? ഇതാ ഈ ദിവ്യമായ ഫലമൂലങ്ങൾ ഭജി ച്ചുകൊള്ളുക. വിശപ്പും ദാഹവും തീർത്തു വിശ്രമിച്ചശേഷം എല്ലാം ഏകാഗ്രഹത്തോടെ വിശ്വരൂപം പറയുവിൻ” എന്നിങ്ങിനെ പറഞ്ഞു ധർമ്മചാരിണിയായ അവൾ ആ വാനരന്മാർക്കു ഭക്ഷിപ്പാനായി പലതരം ഫലമൂലങ്ങൾ കൊടുത്തു.

സക്തം-52

അനന്തരം ധർമ്മചാരിണിയായ ഹേമ പരാക്രമശാലികളായ ആ വാനരന്മാരോടൊന്നിനെ പറഞ്ഞു. “ഹേ! കപിത്രേഷ്വര! ഫലമൂലങ്ങൾ ഭുജിച്ച നിങ്ങൾ വിശ്രമിച്ചവെങ്കിൽ എല്ലാം എന്നോടു വിസ്തരിച്ചു പറയവിൻ.” തപോധനയുടെ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടു മാരുതാത്മജനായ ഹനുമാൻ ഒട്ടും മറച്ചുവെക്കാതെ എല്ലാം ഉള്ളവണ്ണം ഇങ്ങിനെ വിവരിച്ചു. “ഹേ! മഹാഭാഗ! സർവ്വലോകങ്ങൾക്കും രാജാവും മഹേന്ദ്രവരുണതുല്യനും ഭഗവതാത്മജനും ശ്രീമാനുമായ രാമൻ ദണ്ഡകവനം പ്രാപിച്ചു. അനജനായ ലക്ഷ്മണനോടും ഭാര്യയായ വൈശേഹിയോടുംകൂടെ ആ മഹാത്മാവു കാന്നത്തിൽ വസിച്ചുവരവെ ജനസമാനത്തുവെച്ചു രാവണൻ വൈശേഹിയെ അപഹരിച്ചു. ആ രാജത്രേഷ്വരന്റെ സഹുത്തരം, സത്യാചാരം, വാനരാധിപനുമായ സുഗ്രീവൻ വൈശേഹിയെത്തിരയുവാനായി തങ്ങളെ ഇങ്ങോട്ടയച്ചതാണ്. രാവണനേയും കാമരൂപികളായ അവന്റെ മാറു കൂട്ടുകാരേയും തിരയേണ്ടതിന്ന് അംഗദപ്രമുഖന്മാരായ തങ്ങളെയാണ് അഗസ്ത്യമുനി വസിക്കുന്നതും യമനാൽ സംരക്ഷിക്കപ്പെടുന്നതുമായ ഈ ഭക്ഷിണാശയിലേക്കു നിയോഗിച്ചത്. ആ ആത്മജനസരിച്ചു തങ്ങൾ ഭക്ഷിണദിക്കു മുഴുവൻ തിരഞ്ഞുകഴിഞ്ഞു. വൈശേഹിയെ ഒരിടത്തും കണ്ടുമില്ല. അനന്തരം വിശപ്പുകൊണ്ടും ദാഹംകൊണ്ടും നന്ന തളന്ന് തങ്ങൾ ചിന്താവൈവശ്യത്തോടെ ഒരു തരുമൂലത്തിൽ ചെന്നിരുന്നു. നിസ്സീമമായ ശോകതാപങ്ങളാൽ വിവർണ്ണവനെന്നായ തങ്ങൾ ഈ ചിന്താമഹാബ്ബുവത്തിന്റെ മുകൾ ചേരുവാൻ ഒരു മാർഗ്ഗവും കണ്ടില്ല. ഇങ്ങിനെ വിഷാദിച്ചിരിക്കെ അധികം അകലത്തല്ലാത്ത ഈ ബിലാ തങ്ങൾക്കു കാണാനിടയായി. തരുവതകളാൽ സംഹരണവും തിമിരസംവൃതവുമായ ഈ ബിലത്തിൽനിന്നു നന്നത്ത രംഗങ്ങളും കരരങ്ങളും സാരസങ്ങളും പുറത്തേക്കു പറന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. ‘ഇതിനകത്തു വെള്ളമുണ്ട്; നമു

കിതിൽ കടന്നുചെല്ലാം' എന്നിങ്ങനെ തീർച്ചയാക്കി ഉടൻ സ്വാമികായുത്തിൽ അതിഗുസ്താക്കളുടെ ഞങ്ങൾ പരസ്പരം കൈകോർത്തുപിടിച്ചുകൊണ്ടു തിമിരജടിലമായ ഈ ഗുഹയിൽ പ്രവേശിച്ചു. ഫേ! തപസ്വിനി! ഇപ്രകാരമാണ് ഞങ്ങൾക്കിവിടെ വനോദ്ധ്വാനിടയായത്. ഞങ്ങൾ ഈ വനത്തിൽ വന്ന കാര്യവും ഇന്നതാണെന്നു ഭവതിയോടു പറഞ്ഞുവെല്ലാം. ക്ഷുത്തുനിമിത്തം നന്നു ക്ഷീണിച്ചിരിക്കുന്ന ഞങ്ങൾക്കു ഉദാരഹൃദയമായ ഭവതി ആതിഥ്യപിധിയനുസരിച്ചു ഫലമൂലങ്ങൾ ഭക്ഷിപ്പാൻ തന്നു. ഞങ്ങൾ അവയെ ഭക്ഷിച്ചു വിശ്രമിക്കുകയുണ്ടായു. ഉടനെ ക്ഷുഭാർത്തരായ ഞങ്ങളെ ഭവതി ഭക്ഷിച്ചു. ഇതിന്നു പ്രത്യുപകാരമായി ഭവതിക്കു ഞങ്ങൾ എന്താണ് ചെയ്യേണ്ടതെന്നറിയുന്നില്ല" എന്നു പ്രകാരം പറഞ്ഞു ആ കവിവരരെ നോക്കി സമുജ്ജ്വലമായ സ്വയംപ്രഭ ഇപ്രകാരം വെച്ചു. "ഫേ! ബലശാലികളായ വാനരന്മാരെ! ഞാൻ നിങ്ങളിൽ ഏറ്റവും പ്രസന്നയായി. ധർമ്മാർത്ഥത്തിൽതന്നെ ചരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന എനിക്ക് ആരും ഒന്നും ചെയ്യേണ്ടതില്ല."

സർഗ്ഗം-53

സമുദരിതയായ ആ താപസിയുടെ ധർമ്മസംഹിതങ്ങളായ മംഗളമൊഴികൾ കേട്ടു ഹന്തമാൻ അവളോടിക്കിനെ വെച്ചു. "ഫേ! സുധാമ്മികെ! ഭവതിയെശ്ശരണംപ്രാപിച്ചവരായ ഞങ്ങൾ ഇതാ ഈ ബിലത്തിൽനിന്നു പുറത്തു പോകുവാൻ കഴിയാതെ നന്നു വിഷമിക്കുന്നു. മഹാത്മാവായ സുഗ്രീവൻ ഞങ്ങൾക്കു നല്ലീടുള്ള കാലവും കഴിഞ്ഞുപോയി. ഫേ! ധർമ്മപാരിണി! അതിനാൽ ഭവതി ഞങ്ങളെ ഈ ബിലത്തിൽനിന്നു കയറ്റിവിടുവാൻ തക്കവണ്ണം കരുണചെയ്യുക. സുഗ്രീവാജ്ഞയെ വൃതിലംഘിക്കയാൽ ആയുരസ്സോടുങ്ങോറായുള്ള ഞങ്ങളെ നിന്തിരുവടി കാത്തു രക്ഷിക്കേണ്ടമെ. എത്രയും മഹത്തായൊരു കർമ്മം ഞങ്ങൾക്കു

സാധിക്കേണ്ടതുണ്ട്. ഇവിടെ ചുറ്റിത്തിരിഞ്ഞുതന്നെ കാലം മുഴുവൻ അതീതമായി." ഹനുമാന്റെ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ട സ്വയംപ്രഭ "ഹേ! വാനരേന്ദ്ര! ഈ ബിലത്തിൽ പ്രവേശിച്ചാൽ പിന്നെ ജീവനോടെ മടങ്ങുകയെന്നത് ഒരുവന്നും സാദ്ധ്യമല്ല. എങ്കിലും എന്റെ തപോമാഹാത്മ്യംകൊണ്ടു ഞാൻ നിങ്ങളെ യെല്ലാം ഇതിൽനിന്നും രക്ഷപ്പെടുത്തുന്നുണ്ട്. നിങ്ങൾ എല്ലാവരും അല്പസമയം കണ്ണടക്കുവിൻ. കണ്ണടക്കാതെ ഇവിടെനിന്നു പുറത്തു പോകുവാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല" എന്നിങ്ങനെ പറഞ്ഞു. ഉടൻ ഗമനകാക്ഷികളായ ആ വാനരന്മാർ ഏവരും അത്യുത്സാഹത്തോടുകൂടെ തങ്ങളുടെ കരാംഗുലികൾകൊണ്ടു കണ്ണടച്ചു. അരക്ഷണത്തിൽ അവരെല്ലാം ആ താപസിയുടെ തപശ്ശക്തിയാൽ ബിലത്തിൽനിന്നും ഉത്താരണംചെയ്യപ്പെട്ടു. പിന്നീട് ധർമ്മചാരിണിയായ അവൾ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "ഹേ! കപിവരരെ! നാനാഭൂമങ്ങളാലും ലതകളാലും സങ്കലമായ വിന്ധ്യപർവ്വതം ഇതാ നോക്കുവിൻ. അതാ പ്രസ്രവണപർവ്വതം നില്ക്കുന്നു. മഹാദധി അതാ കണ്ടുകൊൾക. നിങ്ങൾക്കു സ്വസ്തി ഭവിക്കട്ടെ. ഇനി ഞാൻ എന്റെ ഭവനത്തിലേക്കു പോകുന്നു." ഇപ്രകാരം ഹനുമാൻ തുടങ്ങിയ പൂവരവയ്ക്കരെ ആശ്വസിപ്പിച്ചശേഷം തപോധനയായ സ്വയംപ്രഭ ആ രത്നബിലത്തെ പ്രാപിച്ചു. അനന്തരം വാനരന്മാർ ഘോരതരമായ ഉഴർച്ചാലങ്ങളോടുകൂടെ അത്യുഗ്രം ഗർജിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന അതിഭയങ്കരവും അപാരവുമായ വരണാലയവും മയന്റെ മായയാൽ നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഗിരിഭൃഗ്ഗങ്ങളുമെല്ലാം ചുറ്റിക്കണ്ടു. ഇങ്ങിനെ അവർ കാലംപോയതറിഞ്ഞില്ല. ഒടുവിൽ അവർ, നിറയെ പുഷ്പിച്ചുനില്ക്കുന്ന തരുജാലങ്ങൾ കൊണ്ടു സങ്കലമായ വിന്ധ്യപർവ്വതപാദത്തിങ്കൽ ചെന്നിരുന്നു ചിന്തയിൽ മുഴുകി. പുഷ്പാതിഭാരത്താൽ അവനമിച്ചുകൊണ്ടു അസംഖ്യം ലതകൾ ആ വൃക്ഷങ്ങളിൽ കെട്ടിപ്പടർന്നിരുന്നു. ഈ വസന്തകന്യമങ്ങൾ കണ്ടപ്പോൾ അവരുടെ ഹൃദയം ഭയാശങ്കകളാൽ സ്പന്ദനംചെയ്തു. വസന്തകാലം അനുപ്രാപ്തമായെന്നും സ

ശേഷകാലം നഷ്ടമായെന്നും കാത്ത്പ്പോൾ ആ വാനരന്മാർ സം
 ഭ്രാന്തിയായെ പരസ്പരം വീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു ഭൂമിയിൽ നിപതിച്ചു.
 അല്പസമയം വെന്നശേഷം മഹാബാഹുവും പ്രാജ്ഞനും സിംഹ
 വിക്രമനും പീനസ്തന്ധനം യുവരാജാവുമായ അംഗദൻ മറ്റു വാ
 നരന്മാരെല്ലാം യഥോചിതം ആദരിച്ച് അവരോടു ശാന്തവാ
 ക്കുകൾ മധുരമാംവണ്ണം ഇങ്ങിനെ വചിച്ചു. “ഹേ! വാനരന്മാ
 രേ! നാം കപീശ്വരന്റെ ശാസനപ്രകാരം പുറപ്പെട്ടു പോന്നവ
 രാണല്ലോ. ആ മഹാബലത്തിൽ ചെന്നു ചുറ്റിത്തിരിയുകയാൽ
 സന്ദേശകാലം കഴിഞ്ഞുപോയെന്നു നിങ്ങൾ അറിയുന്നില്ല. കാ
 ലാഗ്രവസ്ഥയാടുകൂടിയാണല്ലോ നാം അശ്വയുജമാസത്തിൽ ഇ
 ങ്ങോട്ടു പുറപ്പെട്ടത്. ആ അവധി മുഴുവൻ അതീതമായി. ഇനി
 നാം ചെയ്യേണ്ടതെന്ത്? നിങ്ങൾ ഓരോരുത്തരും എത്രയും വി
 ശ്വസ്തരും നിതിമാന്ദ്യവശാരദരും സ്വാമിഹിതത്തിൽ അഭിരതരും
 ഏതു കർമ്മവും ആചരിപ്പാൻ തക്ക സമർത്ഥന്മാണ്. പ്രഖ്യാത
 പൗരവ്ശത്തോടുകൂടിയവരും കർമ്മനിരതരും ആയ നിങ്ങളെയും
 ഏകനായും കപീശ്വരൻ കല്പിച്ചയച്ചിട്ടുള്ള സമിതിക്ക് കാൽ
 സാധിക്കാതെ നാം ഇനി ജീവിച്ചിട്ടു ഫലമെന്ത്? കപിരാജന്റെ
 ശാസനം നിപതിക്കാതെ ഏതൊരുവന്നു സുവിചിരിപ്പാൻ സാ
 ധിക്കും. നിശ്ചിതകാലം നഷ്ടമാകയാൽ പ്രായോപവേശംതന്നെ
 യാണ് നമുക്കിപ്പോൾ വിഹിതമായിട്ടുള്ളത്. സുഗ്രീവൻ പ്രകൃ
 ത്താ ഉഗ്രനാണ്. നമ്മുടെ സ്വാമിയുമാണ്. അപരാധികളായ
 നമ്മളിൽ വാനരേശ്വരൻ ഒരിക്കലും ക്ഷമിക്കയില്ല. സീതാദേ
 വിയുടെ വൃത്താന്തം യാതൊന്നും അറിഞ്ഞിട്ടില്ലെന്നു കേട്ടാൽ ആ
 ക്ഷണത്തിൽ തന്നെ സുഗ്രീവൻ നമ്മളിൽ കഠിനകർമ്മം ആച
 രിക്കും. അതനാൽ നമുക്കിപ്പോൾ പ്രായോപവേശംതന്നെയാ
 ണ് നല്ലത്. നാം തിരിച്ചുചെന്നാൽ നമ്മുടെ പുത്രന്മാരെല്ലാ
 യെ വീട്ട്, നാട് എന്നിവയേയോ സുഗ്രീവൻ പരിഗണിക്കയില്ല.
 നിശ്ചയമായും നമ്മെ വധിക്കുകയെ ഉള്ള. അപ്രതിരൂപമായ വധം
 ഏല്ക്കുകയോ ഇവിടെത്തന്നെ കിടന്നു മരിക്കുന്നതാണ് ഉത്തമം.

എനിക്കു സുഗ്രീവനല്ല യുവരാജപട്ടം നല്കിയത്. അക്ലിഷ്ടകർമ്മവും നരേശ്വരനുമായ രാമഭട്ടനാണ്. മുമ്പുതന്നെ ബലവൈരിയായ എന്നെ അപരാധിയുടെ നിലയിൽ കാണുമ്പോൾ തീക്ഷ്ണഭയനായ സുഗ്രീവൻ വെറുതെ വിട്ടയക്കുമോ. വധിക്കുതന്നെ ചെയ്യും. ഹേ! വാനരന്മാരെ! എന്റെ ജീവനാശത്തിൽ നിങ്ങളാരും ചേരിക്കരുത്. പുണ്യപ്രദേശമായ ഈ സാഗരതീരത്തുതന്നെ കിടന്നു ഞാൻ പ്രായോപവേശം ഭിക്കിക്കുന്നു.” യുവരാജാവായ അംഗദകുമാരന്റെ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടു മറ്റു വാനരന്മാർ അതിഭയനീയമാവുണ്ണു ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. “സുഗ്രീവൻ പ്രകൃത്യാ കഠിനനാണ്. ശ്രീരാഘവനൊ—പ്രിയസങ്കതനമാണ്. വൈദേഹിയെ കണ്ടില്ലെന്നു കേട്ടാൽ നിശ്ചയമായും രാഘവസ്ത്രീതിക്കു വേണ്ടി വാണരേശ്വരൻ നമ്മെ നിഗ്രഹിക്കും. അപരാധികൾ സ്വാമിസന്നിധിയിൽ ചെന്നുകൂടാ. ഒരിക്കൽകൂടിച്ചെന്ന് ഈ പ്രദേശം മുഴുവൻ നമുക്കു വൈദേഹിയെ തിരയുക. സീതയുടെ വൃത്താന്തം വല്ലതും കിട്ടിയാൽ നമുക്കു സ്വാമിസന്നിധിയിൽ ചെല്ലാം. അല്ലാത്തപക്ഷം ജീവിതം ഉപേക്ഷിക്കാം.” ഭയകശിതരായ ആ വാനരന്മാരുടെ ഇപ്രകാരമുള്ള ഭാഷിതത്തെ കേട്ടു താരൻ ഇങ്ങിനെ വചിച്ചു. “ഹേ! വാനരന്മാരെ! നിങ്ങളാരും വിഷാദിക്കേണ്ട. എല്ലാവർക്കും സമ്മതമാണെങ്കിൽ നമുക്ക് ഈ ബീലത്തിൽ ചെന്നു പാർക്കാമല്ലോ. സുദൃഗ്ഗമവും മായാവിഹിതവുമായ ഈ ബീലത്തിൽ നമുക്കു പുരന്ദരനെപ്പോലും ഭയപ്പെടേണ്ടതില്ല. കപീശ്വരനിൽനിന്നോ ശ്രീരാഘവനിൽനിന്നോ യാതൊരാപത്തും നമുക്കിവിടെ നേരിടുകയില്ല. ജലദ്വേസംപൂർണ്ണമായ ഈ ബീലത്തിൽ ഭോജ്യവേയങ്ങളും യഥേഷ്ടമുണ്ട്.” അംഗദന്റെ ഹിതത്തിന് എത്രയും ആനുകൂല്യമായ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടു മറ്റു വാനരന്മാർ “ഏതു വിധവും ജീവനാശം വരാത്തവണ്ണം വേണ്ടുന്നതെന്തൊ ആയതു നമുക്കു വേഗം ആചരിക്കണം” എന്നിങ്ങിനെ പറഞ്ഞുറച്ചു.

സക്തം-54

താരേശന തുവ്വം മഹാതേജസ്വിയായ താരന്റെ ഈ അഭിപ്രായത്തെ കേട്ടു ഹന്തമാൻ ഇങ്ങിനെ ചിന്തിച്ചു:—“അംഗദൻ രാജ്യം കൈവശപ്പെടുത്തി നിശ്ചയം. ഈ കപിവിരരെല്ലാം അംഗദന്റെ ഹിതമനുസരിച്ച് ഈ ബിലത്തിൽ ചെന്നു വസിക്കുന്നുവെങ്കിൽ ക്രമേണ ഇവരുടെ സംഘം തടിച്ചുകൂടി ബിലവും അതിനു ചുറ്റുമുള്ള പ്രദേശങ്ങളും ഇവന്നധീനമാകും. കാലാന്തരത്തിൽ വാനരേശ്വരനായ സുഗ്രീവനെ പരാജിതനാക്കി കിഷ്കിന്ധയും ഇവൻ കൈക്കലാക്കും. ദേശകാലത്തേത, ദാർഢ്യം എന്നുതൂടങ്ങിയ ചതുർഗുണങ്ങളും ശുശ്രൂഷാഭി അഷ്ടാംഗധീഗുണങ്ങളും സാമാജ്യപാലചതുഷ്ടയങ്ങളും തികഞ്ഞവനാണ് ഇവൻ. ബലപരാക്രമങ്ങൾ, തേജസ്സ് എന്നിവ ഇവനിൽ ശാശ്വതങ്ങളാണ്. ശുക്ലപക്ഷാഭിയിലെ തിരുൾകലപോലെ ശ്രീ ഇവനിൽ വളർന്നുകൊണ്ടുതന്നെയിരിക്കുന്നു. ബുദ്ധിമൊണ്ടു വ്യാഴാചാര്യനും പരാക്രമമൊണ്ടു തന്റെ പിതാവായ ബാലികും തുവ്വനാണ് ഇവൻ. ബൃഹസ്പതിയെ പുരന്ദരൻ എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം ഇവൻ താരനെ അനുക്രമിക്കുന്നു. സ്വാമിഹിതത്തിനായി പുറപ്പെട്ടുപോന്നിട്ടുള്ളവനാണല്ലോ അംഗദൻ. സർവ്വശാസ്ത്രവേദിയായ ഇവനെ വല്ലവിധവും ഇപ്പോൾ പാട്ടിലാക്കുകതന്നെ വേണം” എന്നീ വിചാരങ്ങളോടുകൂടെ ഹന്തമാൻ ഭേദമെന്ന മൂന്നാമുപായത്തെ എത്രയും വാക്ചാതുര്യത്തോടെ വർണ്ണിച്ചു വർണ്ണിച്ചു അംഗദൻതൂടങ്ങിയ വാനരന്മാരെയെല്ലാം അന്യോന്യം ഭേദിപ്പിച്ചു. അനന്തരം വാക്യകോവിദനായ മാരുതി കോപാപായങ്ങളോടുകൂടെ ഭീഷണിവാക്കുകൾ ഉച്ചരിച്ച് അംഗദനെ ഏറ്റവും ഭയപ്പെടുത്തി. “ഹേ! താരേയ! നീയോ അതിസമർത്ഥൻ! പിതാവിനെപ്പോലത്തന്നെ കപിരാജ്യം മുഴുവൻ ഭരിക്കുവാൻ നീ പ്രാപ്തനാണ്. സംഗരത്തിൽ നേതൃത്വം വഹിപ്പാനും നിനക്കു വേണ്ടത്ര ശേഷിയുണ്ട്. എന്നാൽ ഹേ! കപിപുംഗവ! വാനരന്മാരാകട്ടെ—സദാ അസ്ഥിരചിത്തരാണു്, ചതു

ഭാരതത്തിലെ ഏറ്റവും വലിയ നഗരമായ ബോംബെയെ എങ്ങനെ പരി
 ഗണിക്കും. യഥാർത്ഥം പറയുകയാണെങ്കിൽ ഇവർ നാഗരിക
 ജീവിതത്തിലല്ല. ഈ നില്ക്കുന്ന ജാതീയവാദ്യം, നീലൻ, മഹാകവി
 യായ സുഹോമനൻ തുടങ്ങിയ വാനരന്മാരിൽ ആരേയും സാമോ
 നാദി ഗുണങ്ങൾകൊണ്ടോ ഭണ്ഡംകൊണ്ടുതന്നെയോ സുഗ്രീവർക്കു
 നിന്നും അപകർഷണം ചെയ്യുവാൻ നിനക്കു സാധിക്കുകയില്ല. എ
 ന്ന വശത്താക്കുവാൻ നിനക്കു ശക്തിമല്ല. പലവണ്ണമുള്ളവനോ
 ടുള്ള ശത്രുതനിമിത്തം നാശത്തിന്നു വഴിയല്ല. നോക്കൂ ഏതു
 ലന്ന ബലവാനോടുള്ള വിഗ്രഹമിന്നു ഒട്ടും ക്ഷേമകരമല്ല. ജ്ഞാ
 ബിലത്തെപ്പറ്റി നിങ്ങൾ ഇപ്പോൾ സംസാരിച്ചതു മുഴുവൻ ഞാൻ
 കേട്ടിരിക്കുന്നു. ഈ ബിലം ഭൂമിയിൽ ചേർന്നതല്ലെന്നുവരുമോ. ഇ
 തിന്നെപ്പിടിക്കുവാൻ ലക്ഷ്യം സാധകമാക്കുവാൻ ശക്തിയില്ലെന്നും.
 ഏതാൻ തന്റെ വജ്രായുധംകൊണ്ട് ഈ പർവ്വതത്തെ മുറുപ്പി
 മെ പിടിച്ചിട്ടുള്ളു. എന്നാൽ ഹേ! അംഗദ! ലക്ഷ്യം തന്റെ നിശി
 തശസ്ത്രങ്ങൾ ഇതിനെ പതുപുടത്തെയെന്നപോലെ വിഭാജനം ചെയ്യ
 തെന്നു നീ ധരിക്കുക. നാരാചംപോലെ കൃത്ത് മുന്നയൊടുകൂടി
 യ ഇത്തരം ബാണങ്ങൾ ലക്ഷ്യം തന്റെ വശം എത്രയെങ്കിലുമുണ്ട്.
 വജ്രായുധമായ അവ ഓരോന്നും സ്തംഭനമാത്രത്തിൽതന്നെ വൻമല
 പോലും തകർന്നുപോകത്തക്കവണ്ണം അത്ര മൂർച്ഛിച്ചതാണ്. ഹേ!
 പരന്തപ! നീ ഇപ്പോൾ ഒരു സ്ഥലത്തുവെന്ന് സ്വസ്ഥനായിരി
 ക്കുന്നുവോ ആ നിമിഷത്തിൽ ഇത്രയും ഉറപ്പു പറയുന്ന ഈ വാന
 രന്മാർ നിന്നെ വിട്ടു മണ്ടും. പുത്രന്മാരെ സ്തുരിച്ചും വിശന്നു
 വലഞ്ഞും ദുഃഖശയ്യയെത്തന്നെ സഭാ ആശ്രയിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന
 ഇവർ അങ്ങയെ നിശ്ചയമായും തനിയെ വിട്ടുപോകും. ബന്ധു
 കളും സുഹൃത്തുക്കളും വെടിഞ്ഞു ഏകനായിത്തീരുമ്പോൾ തുണ
 ഇളകിയാൽകൂടിയും അങ്ങുന്ന് ഭയന്നു വിറച്ചുപോകും. ഹോരത
 രമായ ലക്ഷ്യം സാധകമാക്കുവാൻ അപ്രവൃത്തനായ നിന്നെ വധിക്കേ
 ണമെന്നു തീർച്ചയാക്കുന്നുവെങ്കിൽ മഹാവേഗങ്ങളും ദുരാസങ്ങളും
 മായ അവ ദൈവധത്തിലും നിന്നെ വിട്ടൊഴിക്കുകയില്ല. ഹേ! അം

ഗദ! നീ ഞങ്ങളോടുകൂടെ വന്നു കാഴ്ചം. നേടി സുഗ്രീവസന്നിധിയിൽ ചെല്ലുന്നുവെങ്കിൽ മുന്പേത്തെപ്പോലത്തന്നെ സുഗ്രീവൻ നിന്നെ നാട്ടിൽ വാഴിക്കും. ധർമ്മാത്മിയും, ഹരിതകാരിയും, ദുഃശ്ചിത്തനും, സത്യപ്രതിജ്ഞനും ആയ നിന്റെ പിതാവ് നിന്നെ വധിക്കുവാൻ റിക്കല്ലൊ തെന്തെടുക്കയില്ല. വാനരേശ്വരൻ നിന്റെ മാതാവിന്റെ ഹരിതകാംക്ഷിയാണ്. ആ അവസ്ഥയെ ആശ്രയിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു നിന്റെ ജീവിതവും. ഹേ! അംഗദ! നീയല്ലാതെ സുഗ്രീവനും വേറെ സന്താനവുമില്ല. അതിനാൽ നമുക്കു വേഗം പുറപ്പെടുക.”

ന. 55

ധർമ്മാത്മനും സാധുക്കളായും അനന്തരം ഈ വിനയവാക്കുകൾ കേട്ട് അംഗദൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു. “ഹൃദയം, മനശ്ശലി, ആജ്ഞയും, വിക്രമം, ധൈര്യം എന്നിവയൊന്നും സുഗ്രീവനല്ല. ധർമ്മശാസ്ത്രമുപാദ്രോഹത്തിനാൽ തുല്യമാണ്. ദ്രോഹത്തിനെ സ്വീകരിക്കുന്ന നിന്ദ്യകൾക്കു ജഗദ്ഗതിതായ ഇവൻ ആചരിച്ചു. ഇവൻ ധർമ്മം എന്തറിഞ്ഞു? മഹാത്മാവായ തന്റെ ഭാരതാവ് യുദ്ധത്തിൽ ഏല്പിട്ടിരിക്കുന്ന ഗുഹാമുഖം അടുത്തു ഭദ്രമാക്കിയ ഭൃഷ്ണലയല്ലെ ഇവൻ? നിഷ്പകാരം ചെയ്തവനും മഹായശസ്വിയുമായ രാമനോട് കയ്യെടുക്കുന്ന പ്രതിജ്ഞയെ ഈ അപവൃത്തൻ വിചലമാക്കിയില്ലെ? ആരോടുതന്നെ ഇവൻ അധർമ്മം ആചരിക്കുകയില്ല. അധർമ്മഭീതി വന്നിൽ ലേശമെങ്കിലും ഉണ്ടോ? സീതാനേഷണത്തിന്നു സുഗ്രീവൻ വാനരന്മാരെ ആജ്ഞാപിച്ചിട്ടുള്ളത് ലക്ഷ്യണസായകത്തെപ്പോലെയാണ്. ഇവർക്കു ധർമ്മം എവിടെ? പാപിയും ചപലമിത്തനും കൃതഘ്നനും സൂരിഹീനനും ആയ ഇവനെ ഏതൊരു ലക്ഷ്യശ്ശൻ വിശ്വസിക്കും? സഗുണിയായാലും ഗുണഹീനനായാലും പുത്രനെ കൊണ്ടുനടത്തേണ്ടെന്നതു പിതാവിന്റെ ധർമ്മം

െ. ശത്രുസുതനായ ഏനെ സുഗ്രീവൻ നാട്ടിൽ ഇരിപ്പാൻ അ
 നവദിക്കുമെന്നു നിങ്ങൾ കരുതുന്നുവോ? കപീശ്വരാജനെയെ ഭിന്നി
 ച്ച് അപരാധിയായി ഭവിച്ചിട്ടുള്ള ഈ ഭർഷ്പൻ ഇനി കിഷ്കിന്ധ
 യിൽ ചെന്നു ജീവിതംകഴിക്കുന്നതെങ്ങിനെ? ശാന്തം ക്രൂരം നൃശം
 സന്ദമായ സുഗ്രീവൻ രാജ്യാകാരണമായി ഉപായത്തിൽ ഏനെ
 ബന്ധനത്തിലാക്കിക്കഴിഞ്ഞു നിശ്ചയം. ഈ ഭണ്ഡനം സഹിച്ചു
 മരിക്കയെക്കാൾ എനിക്കു യോഗ്യമായിട്ടുള്ളതു പ്രായോപവേശം
 തന്നെ. ഹേ! വാനരന്മാരേ! ഏനെ അതിനനുവദിച്ചു നിങ്ങൾ
 കിഷ്കിന്ധയിലേക്കു തിരിച്ചുകൊള്ളവിൻ. ഇതാ ഞാൻ നിങ്ങളോ
 ടു ഖണ്ഡിച്ചതന്നെ പറയുന്നു. ഞാൻ കിഷ്കിന്ധയിലേക്കു പോത
 ന്നില്ല. ഇവിടെത്തന്നെ കിടന്നു പ്രായോപവേശനംചെയ്തു മരിപ്പാ
 നാണ് ഞാൻ തീർച്ചയാക്കുന്നത്. നിങ്ങൾ ചെന്നു ബലസമ്പന്ന
 രായ ശ്രീരാഘവനേയും സുഗ്രീവനേയും അഭിവാദ്യംചെയ്യവിൻ.
 അവരോട് എന്റെ കശലവൃത്താന്തം പറയുക. നിങ്ങൾ തമ
 യേയും എന്റെ മാതാവയെ താരയേയും ആശ്വസിപ്പിക്കണം.
 ധർമ്മചാരിണിയായ എന്റെ മാതാവ് പ്രകൃത്യാതന്നെ പുത്രപ്രിയ
 യും ദയാശാലിനിയുമാണ്. ഞാൻ മരിച്ചുവെന്നു കേട്ടാൽ മകൻ അ
 വളം പ്രാണങ്ങൾ വെടിയും." ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞ് ആ വൃദ്ധവാന
 രന്മാരെയെല്ലാം വന്ദിച്ചുകൊണ്ട് അംഗദൻ നിസ്സീമമായ ക്ലേശ
 ഭാരത്തോടെ ഭൂമിയിൽ വീണു കിടന്നു. ഇതു കണ്ട് മറ്റു വാനര
 ന്മാരെല്ലാം അത്ഭുതം ദുഃഖിച്ചു രോദനംചെയ്തു. അവർ ചുറ്റുമുണ്ടെ
 കണ്ണു നീർ വാത്തു. അനന്തരം അവരെല്ലാം സുഗ്രീവനെ നിന്ദി
 ച്ചും ബാലിയെ അഭിനന്ദിച്ചുകൊണ്ടു പലതും പറഞ്ഞ് അംഗദ
 നോടൊന്നിച്ചതന്നെ പ്രായോപവേശംചെയ്യാൻ സന്നദ്ധരായി.
 അവർ അവന്നു ചുറ്റും ചെന്നു കിടന്നു. ദുഃഖകാഠിന്യത്തോടെ ഭക്
 ശയ്യയിൽ കിടന്ന രോദനംചെയ്യുന്ന അവർ രാമന്റെ വനവാസം,
 ദശരഥന്റെ നാശം, ജനസ്ഥാനത്തുവെച്ചു സംഭവിച്ച ആശരന്മാ
 രുടെ നിധനം, ജടായുവധം, വൈഭേഷിയുടെ അപഹരണം, ബാ
 ലീനിഗ്രഹണം, രാഘവകോപം, തന്നിമിത്തം വാനരന്മാർക്കു നേരി

ട്ട മഹൽഭയം എന്നിങ്ങിനെ പല സംഗതികളും പറഞ്ഞു ഭൂഖി
ച്ചു. ഈ വിധം വിഷാദവൈവശ്യത്തോടെ ക്ഷോണിയിൽ വീണു
കിടന്നിരുന്ന ആ വാനരബലം മുഴങ്ങുന്ന കന്ദരങ്ങളോടും നദിച്ചു
പൊങ്ങുന്ന ജലങ്ങളോടുംകൂടിയ ഒരു മഹാഗിരിപോലെ ശോഭിച്ചു.

സക്തം-56

അഗമപ്രമുഖനാരായ വാനരന്മാർ പ്രായോപവേശംചെയ്തും
കൊണ്ടു കിടന്നിരുന്ന ആ ഗിരിയിൽത്തന്നെ സമ്പാദിയെന്നൊരു
ശ്രദ്ധശ്രേഷ്ഠൻ പാത്തിരുന്നു. ചിരാജീവിയായ ആ പക്ഷിപ്രവ
രൻ ബലധാരാ ശ്രീമാനമായ ജടായുവിന്റെ സോദരനായിരു
ന്നു. താൻ വസിക്കുന്ന മഹാഗുഹയിൽനിന്നും പുറത്തു വന്നപ്പോ
ൾ പച്ചതടാകവിൽ ശയിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന വാനരന്മാരെക്കണ്ടു്
സന്തോഷാശിരോകത്താൽ ആ പക്ഷിപ്രവരൻ ഇങ്ങിനെ വചിച്ചു.
“ലോകത്തിലുള്ള സർവ്വ ജീവികൾക്കും ഈശ്വരൻ ക്ഷേമസമ്പാദ
നാചെയ്യുന്നു. എനിക്കിപ്പോൾ ഇവരെ ഭക്ഷണമായി നല്കിയതും
ആ വിധിതന്നെയാണു്. അതിനാൽ ഇവരെയെല്ലാം കൊത്തി
ത്തിന്നു് എന്റെ വിശപ്പടക്കാം.” ഭക്ഷണാനേഷിയായ സമ്പാ
തിയുടെ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടു വാനരന്മാർ ഏറ്റവും ക്രോധിച്ചു.
ശോകകണ്ഠിതത്തോടെ അഗമൻ ആജ്ഞേയനോടിക്കിണെ പറ
ഞ്ഞു. “ഹേ! ഹന്തമൻ! സീതാനേചക്ഷണത്തിൽ നമുക്കു നേരി
ട്ടിരിക്കുന്ന ഈ വിപത്തു നോക്കുക. വൈവസ്വതനായ സാക്ഷാൽ
യമൻതന്നെ നമുക്കു വിപത്തിനായി ഇവിടെ വന്നിരിക്കുകയാണു്
നിശ്ചയം. രാമകാശ്യവും സാല്യമായില്ല. സ്വാമിവാക്യവും നാം
നിറവേറ്റിയില്ല. അതിനിടക്ക് ഈ അത്യാപത്തു പെട്ടെന്നു നമ്മെ
ചുറ്റിവളഞ്ഞുവല്ലോ. ശ്രദ്ധരാജനായ ജടായു വൈഭേഹിയെ
രക്ഷിപ്പാനായി ഉഗ്രകർമ്മംപോലും നടത്തിയതു നാം കേട്ടിട്ടുണ്ടു്.
തിയ്യഗ്ഗ്യാനികളായ സർവ്വ ഭൂതങ്ങളും നമ്മെപ്പോലത്തന്നെ പ്രാ
ണനെ പരിത്യജിച്ചും രാമനെ ഹിതം ചെയ്യാൻ ഇച്ഛിക്കുന്നു. സ്നേഹ

കാതണ്യയന്ത്രിതന്മാർ പ്രാണങ്ങൾപോലും പരിത്യജിച്ച് അന്യോ
 ധ്യാ ഉപകാരം ചെയ്യുന്നു. രാമപ്രിയത്തിനായിട്ട് പാല്ലൊ പക്ഷി
 ശ്രേഷ്ഠനായ ജടായു തന്റെ പ്രാണനെപ്പോലും കൈവെടിഞ്ഞത്.
 നമ്മളും ഇതാ ജീവിതത്തെ അല്പവും ഭ്രൂശിക്കാതെ രാമകാന്ത്യത്ത്
 നവേണ്ടി പോരാഞ്ഞുങ്ങൾതോറും സഞ്ചരിക്കുന്നു. പക്ഷെ മൈ
 മിലിയെ ഇതെവരെ കണ്ടുകിട്ടിയില്ല. രാവണനാൽ രണത്തിൽ
 ഹനിക്കപ്പെട്ട് ജടായു പരമമായ ഗതിയെ പ്രാപിച്ചു. സുഗ്രീവ
 നേയും അവന്നിനി ഭയപ്പെടേണ്ട. ജടായുവിന്റേയും ദശരഥ
 ന്റേയും മരണവും വൈഭവമിയുടെ അപഹരണവും ഓർക്കുമ്പോ
 ഴാണ് നമുക്കു ശങ്ക ജനിക്കുന്നത്. സീതയോടുകൂടെ രാമലക്ഷ്മണ
 ന്മാർക്കു ആരണ്യപാസം ചെയ്യേണ്ടിവന്നതും രാമബാണമേറു ബാ
 ലി അഭിഹതനായതും അനേകരാക്ഷസന്മാർ ശ്രീരാമവന്റെ ജാ
 ലിക്കുന്ന കോപാഗ്നിക്കു ഭക്ഷണമായതുമെല്ലാം ദശരഥൻ കൈകേ
 യിക്കു കൊടുത്ത വരംനിമിത്തമാണ്.” ഇപ്രകാരം അസുഖവാക്ക
 കൾ കീഴ്ത്തിച്ചു ടൂപ്പിച്ചുകൊണ്ടു ഭൂമിയിൽ കിടക്കുന്ന വാനരന്മാ
 രെക്കണ്ടപ്പോൾ മഹാമതിയായ ഹൃദ്രാജന്റെ മനസ്സലിഞ്ഞു.
 അതിങ്ങെന്താമണ്ണം ആ പക്ഷിശ്രേഷ്ഠൻ ഇങ്ങിനെ വെച്ചു.

സംഗം-57

അംഗദൻ പറഞ്ഞവസാനിപ്പിച്ച വാക്കുകൾ കേട്ടു രീക്ഷിത
 ണ്ഡനം മഹാസ്വപനമായ ആ ഹൃദ്രാജൻ ഇപ്രകാരം വെച്ചു. “പ്രാ
 ണമുല്പനായ എന്റെ സോദരൻ—ജടായുവിന്റെ നിധനാവർത്തമാ
 നത്തെപ്പറ്റി പറയുന്നതാരാണ്? ആ വൃത്താന്തം എന്റെ ഹൃദ
 യത്തെ ഭേദിക്കുന്നു. ജനസ്ഥാനത്തുവെച്ചു രാക്ഷസരാജാവിനും
 ജടായുവിനും തമ്മിൽ സംഗമമുണ്ടാവാൻ കാരണമെന്ത്? എ
 ന്റെ ഭ്രാതാവിന്റെ പേർപോലും ഞാൻ കേട്ടിട്ടു വളരെ ദിവ
 സമായി. ഭയവുമെല്ല നിങ്ങൾ എന്നെ ഈ ഗിരിശ്രംഗത്തിൽ

നിന്നും താഴെ ഇറക്കിവിടുവിൻ. ഗുണമൊന്നും പ്രശസ്തികൊണ്ടും എത്രയും ശ്രേഷ്ഠനാണ് എന്റെ സഹോദരൻ. വളരെ ദിവസമായി അവന്റെ യാതൊരു വിവരവും കിട്ടാതെ ഞാൻ നന്നായിഷ്ടപ്പെടുകയുണ്ടായിരിക്കുന്നുണ്ട്. ഇപ്പോൾ അതു കേൾപ്പാൻ ഇടവന്നതിൽ എനിക്കു വളരെ സന്തോഷമുണ്ട്. ഹേ! കുപിത്രേഷ്ടരേ! ജനസ്ഥാനത്തുവെച്ച് എന്റെ ഭാര്യ മരിച്ചപ്പറ്റത്തെങ്ങിനെ? അവന്നു ഭർഗ്ഗമൻ എങ്ങിനെ സംഭാവയി. ശ്രീരാജവൻ ഭർഗ്ഗമന്റെ ശ്ലേഷ്പുത്രനല്ലെന്നല്ല. ഗുരുജനപ്രിയനായ അവൻ ആ രാജപുരുഷൻ എത്രയും പ്രിയനുമാണ്. സൂര്യരശ്മിയിൽ എന്റെ പക്ഷത്തു ചെരിച്ചുപോകുന്നില്ലെന്ന് എനിക്കു തന്നത്താൻ നിങ്ങളുടെ സമീപത്തു വരുവാൻ ശേഷിച്ചില്ല. ഹേ! ഹരിവരരെ! ഒമ്പതാം മാസം എന്നെ ഇവിടെനിന്നു താഴെ ഇറക്കിവിടുവിൻ." ഉദ്യോഗസ്ഥന്താൽ സംഭവത്തിന്റെ തൊണ്ടയിടിയിൽ നിലനില്പും കർമ്മശക്തിയാൽ വാനരന്മാർ അവന്റെ വാക്കുകൾ വിശ്വസിച്ചില്ല. ആ ശ്രദ്ധേയനായ അവരുടെ ഹൃദയത്തിൽ പലതരം സംശയങ്ങളും ഉണ്ടായി. "ഇവൻ നമ്മെ എല്ലാവരെയും രിന്നുകളും. പ്രായോപവിഷ്ഠമായ നമ്മെ ഇവൻ ഭക്ഷിക്കുന്നവെങ്കിൽതന്നെ അതു നമുക്കു ഗുണകരമാണ്. ഉടൻ നമുക്കു സിദ്ധി നേടി കൃത്യമായ കാലമല്ലോ" എന്നീ വിചാരവിചികളിൽ മുഴുകി അവർ മെല്ലെച്ചെന്നു ആ വൃദ്ധനെ പട്ടണത്തിലെത്തിയിട്ടുനിന്നു താഴെ ഇറക്കിവിട്ടു. അനന്തരം അംഗങ്ങൾ ആ പക്ഷിപ്രവരനോടടുത്തുവന്നു പറഞ്ഞു. "ഏകദേശം പത്തു വർഷമായി പ്രത്യാശയുള്ളതായ ഒരു വാനരന്മാരുണ്ടായിരുന്നു. ഹേ! പക്ഷിത്രേഷ്ട! ശബ്ദം എന്റെ പിതാമഹനായ ആ വാനരപുരുഷന്റെ രണ്ടു പുത്രന്മാരാണ് പ്രത്താപവരായ ബാലിസുഗ്രീവന്മാർ. ഇവരിൽ വിശുദ്ധ കർമ്മവും കപിരാജാവുമായിരുന്ന ബാലിയാണ് എന്റെ പിതാവു. ക്ഷോണിപതിയും ഇക്ഷ്വാകുലസംഭൂതരിൽ മഹാരഥനും ശ്രീമാനും ഭർഗ്ഗമപുത്രനുമായ രാമൻ ധൈര്യവാനും പ്രാപിക്കേണ്ടതായി. പിതൃരാജാവിനായിരുന്ന ആ ധർമ്മികൻ തന്റെ അനുജൻ ലക്ഷ്മണനോടും ഭാര്യയായ സീതയോടുംകൂടെ ജനസ്ഥാനത്തു വന്നിരിക്കുമ്പോൾ ഒന്നാൾ രാക്ഷസപതിയായ രാവണൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ

പ്രാണവദ്യയെ ബലാൽ അപഹരിച്ചു. അപഹരിക്കപ്പെട്ട വൈ
 ദേഹിയെ ആ ആശരേശ്വരൻ പുഷ്പരമാഗ്നത്തുടെ കൊണ്ടുപോകു
 ന്നതു ശ്രീരാഘവന്റെ പിതൃമിത്രമായ ജടായു കണ്ടു. ഉടനെ ആ
 ഗുപ്രപ്രവരൻ രാവണനോടടുത്തു. അവന്റെ ഭരതം രല്ലിത്ത
 കത്ത് ജടായു സീതയെത്തടഞ്ഞു. ഉഗ്രമായ സംഗരം വിമിത്തം പ
 രിശ്രാന്തനായിഭവിച്ച ആ വൃദ്ധപ്പക്ഷിയെ രക്ഷോവരൻ നിഷ്കു
 ണ്ണം നിഗ്രഹിച്ചു. അനന്തരം ശ്രീരാഘവനാൽ യഥാവിധി സം
 സ്കരിക്കപ്പെട്ട് ആ ഗുപ്രപുംഗവൻ ഉത്തമഗതിയെ പ്രാപിച്ചു. പി
 നീടു മഹാത്മാവായ എന്റെ പിതൃവൃന്ദം ശ്രീരാഘവനും അന്യോ
 ന്നും ആപ്തമിത്രങ്ങളായിത്തീർന്നു. അവർ തമ്മിലുണ്ടായ സഖ്യമനു
 സരിച്ച ശ്രീരാഘവൻ സുഗ്രീവന്റെ ബലവൈരിയായ ബാലിയെ
 നിഗ്രഹിച്ചു. അനന്തരം സചിവോത്തമന്മാരോടുകൂടെ സുഗ്രീവൻ
 രാജ്യവും കയ്യേറ്റു. ഇങ്ങിനെ ശ്രീരാഘവൻ സുഗ്രീവനെ വാനര
 രാജാവായി വാഴിച്ചശേഷം ആ വാനരോത്തമൻ സീതയെ തിര
 യേണ്ടതിനായി ബലശാലികളായ അസംഖ്യം വാനരന്മാരെ ഭിക്ഷ
 കർത്താക്കളാക്കി കല്പിച്ചയച്ചു. ആ ആജ്ഞയനുസരിച്ചു പുറപ്പെട്ടവ
 രിൽ ചിലരാങ്ങ് ഞങ്ങൾ. ഞങ്ങൾ പല സ്ഥലങ്ങളും തിരഞ്ഞുക
 ഴിഞ്ഞു. എന്നാൽ രാത്രികാലത്തിൽ സൂര്യപ്രകാശമെന്നപോലെ
 സീത ഒരുടത്തും ഞങ്ങൾക്കു ദൃശ്യയായില്ല. ദണ്ഡകവനവും മുഴു
 വൻ ഞങ്ങൾ ശ്രദ്ധയോടെ പരിശോധിച്ചു. യാതൊരു വിവരവും
 കിട്ടാതെ ഒടുവിൽ ഞങ്ങൾക്കു തപസ്വിനിയായ സ്വയംപ്രഭ വസി
 ക്കുന്ന ഗുഹയിൽ ചെന്നുകേൾവാൻ ഇടയായി. മയൻ തന്റെ മാ
 യാശക്തിയാൽ നിമ്മിച്ചിട്ടുള്ള ആ ബിലം മുഴുവൻ ഞങ്ങൾ ദേവി
 യെ തിരഞ്ഞുകൊണ്ടു നടന്നു. ഇങ്ങിനെ കാലംപോയതറിഞ്ഞി
 ല്ല. സുഗ്രീവൻ ഞങ്ങൾക്കു കല്പിച്ചതന്നു് എന്ന അവധി മുഴുവൻ ക
 ഴിഞ്ഞു. കപിരാജന്റെ ആജ്ഞക്കു ഭംഗംവരുത്തുകയാൽ ഭീതി മുഴു
 ത്ത ഞങ്ങൾ പ്രായോപവേശത്തിന്നൊരുമ്പട്ടതാണ്. രാമലക്ഷ്മ
 ണന്മാരും സുഗ്രീവനും കൂലിച്ചിരിക്കെ ഞങ്ങൾ അവിടെച്ചെന്നു
 ജീവിച്ചിരിക്കുന്നതെങ്ങിനെ?

സക്തം - 58

തൃക്കുറുപ്പിവിതരായ വാനരന്മാരുടെ ഈ ഭീനവാക്കുകൾ കേട്ടു
 സമ്പാതി തന്റെ സഹോദരനെച്ചിന്തിച്ചു കണ്ണുനീർ പൊഴിച്ചു.
 അനന്തരം മഹാസ്വന്തരനായ ആ ഖഗേശ്വരൻ വാനരന്മാരോടി-
 ങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. “ജടായു ബലശാലിയായ രാവണനാൽ യുദ്ധത്തി-
 ൽ ഹനിക്കപ്പെട്ടുവെന്നു നിങ്ങൾ പ്രസ്താവിച്ചുവല്ലോ. ഹേ! വാന-
 രന്മാരെ! ആ പക്ഷിപ്രവരൻ എന്റെ സഹോദരനാണ്. വൃദ്ധ-
 തപവും അപക്ഷതപവും നിമിത്തം എല്ലാം കേട്ടു സഹിച്ചിരിക്കു-
 ൾയതെ ആ രാക്ഷസനോടു പകുതിപ്പാൻ എനിക്കു ശക്തിപോ-
 രാ. പണ്ടു വൃത്രവധകാലത്തു് പരസ്പരജയൈഷിണികളായ ഞ-
 ങ്ങൾ ജാലിക്കുന്ന സൂര്യമണ്ഡലത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കി ആകാശത്തിൽ
 വട്ടംചുറ്റിയുകൊണ്ടു് ഉഴക്കോടെ പറന്നു. മദ്യോഹനമായപ്പോ-
 ള് ചുട്ടു സഹിക്കവയ്യാതെ എന്റെ സഹോദരൻ നന്നു തളന്നു
 പോയി. ജടായുസ്സിന്റെ ഈ പരിതാപത്തെക്കണ്ടറിഞ്ഞു് ഭ്രാതൃ-
 സ്നേഹവിഹ്വലനായ ഞാൻ എത്രയും അനുകമ്പയോടുകൂടി സൂര്യോ-
 തപത്തിൽനിന്നും അവനെ എന്റെ ചിറകുകൾകൊണ്ടു മറച്ചു.
 ഹേ! കപിവീരരെ! ഇങ്ങിനെ ഞങ്ങൾ പറന്നുകൊണ്ടിരിക്കെ
 എന്റെ പക്ഷങ്ങൾ രണ്ടും സൂര്യരശ്മിയിൽ ദഹിച്ചു് ഞാൻ വി-
 ഡ്യുകൽ നിപതിച്ചു. അതുമുതൽക്കു ഞാൻ ഇവിടെത്തന്നെ പാ-
 ത്തുപോരുന്നു. ജടായുവിന്റെ യാതൊരു വൃത്താന്തവും അറിവാ-
 ന് എനിക്കിതുവരെ സാധിച്ചിട്ടില്ല” ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടു മഹാ-
 പ്രാജ്ഞനും യുവരാജാവുമായ അംഗദൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു.
 “ഹേ! ഖേമരേന്ദ്ര! നീ മഹാത്മാവായ ജടായുസ്സിന്റെ സഹോ-
 ദരനാണോ? എന്നാൽ നീ രാക്ഷസാധിപൻ വസിക്കുന്നതെവി-
 ടെയെന്നു പക്ഷെ അറിയുമായിരിക്കാം. അടുത്തൊ അകലത്തൊ
 എവിടെയാണെങ്കിലും വേണ്ടതില്ല; ദൈവമെന്തു് ആ രാക്ഷസ-
 ന്റെ പാപ്പിടം ഏതെന്നു നീ ഞങ്ങളോടു പറയുക” ഈ ഉക്തി-
 കൾ കേട്ടു ജടായുസ്സിന്റെ പുച്ഛജനായ സമ്പാതി ആത്മാനുഭവം

ഫിതവചനങ്ങൾ ഇങ്ങിനെ വെച്ചിട്ടു. “വേ! വാനരന്മാരെ! പക്ഷങ്ങൾ കരിഞ്ഞു എന്റെ വീടും മുഴുവൻ നശിച്ചു കഴിഞ്ഞു. എങ്കിലും ഞാൻ ശ്രീരാഘവൻ വക്കുകൊണ്ടു കഴിയുന്ന സാഹായ്യം ചെയ്യുന്നുണ്ട്. വാരുണലോകം ഞാൻ അറിയുന്നു. വിഷ്ണുവിന്റെ ത്രൈവിക്രമങ്ങൾക്കും ഞാൻ സാക്ഷിയാണ്. മഹാസുരപ്പടകൾ അമൃതമന്ദനംചെയ്തും എനിക്കു നല്ലപോലെ നിശ്ചയമുണ്ട്. രാമകാളും ഞാൻ ആദ്യംതന്നെ ചെയ്യേണ്ടതായിരുന്നു. എന്തുചെയ്യാം. ജരകൊണ്ട് എന്റെ തേജസ്സു മുഴുവൻ കെട്ടുപോയി. പ്രാണങ്ങളും ശിഥിലമായിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ രാവണൻ സീതയെ അപഹരിച്ചുകൊണ്ടുപോകുന്നത് കണ്ണുകൊണ്ടു കണ്ടിട്ടും എനിക്കു ശ്രീരാഘവൻ യാതൊരു സാഹായ്യവും ചെയ്യാൻ സാധിച്ചില്ല. രൂപസ്വന്നയും സർവ്വഭരണവിളിപ്പിതയുമായ ഒരു തണിയെ ഭാരത്ഥാവായ രാവണൻ അപഹരിച്ചുകൊണ്ടുപോകുന്നതു ഞാൻ കാണുകയുണ്ടായി. ഹാ! രാമ! ഹാ! ഹാ! ലക്ഷ്മണ! എന്നിങ്ങിനെ വിളിച്ചു സന്ദരാപാംഗിയായ അവൾ കേണുകൊണ്ടിരുന്നു. രാക്ഷസന്റെ കൈയിൽ അകപ്പെട്ടു തുടിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന അവളുടെ ആദരണങ്ങൾ താഴെ പതിച്ചിരുന്നു. അവൾ ധരിച്ചിരുന്ന പട്ടവസ്ത്രം കാരറിൽ അലച്ച് പറ്റുതത്തിന്മേൽ സൂര്യരശ്മിപോലെയും മേഘത്തിന്മേൽ മിന്നൽപോലെയും ആ രാക്ഷസശരീരത്തിൽ പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. രാമ, ലക്ഷ്മണ എന്നിങ്ങിനെ ആത്മ വില്പിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ട് അവൾ സീതതന്നെയായിരിക്കുമെന്നു ഞാൻ ഇപ്പോൾ അനുമാനിക്കുന്നു. ആ രാക്ഷസാധമന്റെ പാപ്പിടം എവിടെയാണെന്നു ഞാൻ പറയാം. കേട്ടുകൊൾവിൻ: വിശ്രവസിന്റെ പുത്രനും സാക്ഷാൽ വൈശ്രവണന്റെ ഭാരതാവുമായ രാവണനാണ് അവൻ. അവൻ വസിക്കുന്നത് ലങ്കാനഗരത്തിലാണ്. വിശ്വകർമ്മാവിനാൽ നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഈ നഗരം ഇവിടെനിന്നു നൂറുകാതം വഴിയകലെ സമുദ്രമുഴുത്തിലാണ് സ്ഥിതിചെയ്യുന്നത്. ജാംബുനദിയുടെതീരത്തോരണങ്ങൾ, കാഞ്ചനംകൊണ്ടു കെട്ടപ്പെട്ടിട്ടുള്ള കട്ടിമങ്ങൾ, ആ

ദിത്യശ്ശിപോലെ അത്യന്തം ശോഭയുള്ളതും മഹത്തരമായതുമായ
 ചുറ്റുമതിലുകൾ എന്നിവകൊണ്ട് ഈ നഗരം സുമനോഹരം വി
 ളങ്ങുന്നു. ദിവ്യചന്ദ്രാംബരം ധരിച്ചിട്ടുള്ളവളും അതിഭീനയുഗ്മായ
 വൈഭവേരി രാക്ഷസികളാൽ കാത്തുരക്ഷിക്കപ്പെട്ടുകൊണ്ട് രാവ
 ണാസ്തപുരത്തിൽ വസിക്കുന്നുണ്ട്. സാഗരവാരിയാൽ ചുറ്റപ്പെട്ട
 ടിരിക്കുന്ന ആ ദ്വീപിൽ ചെന്നാൽ ജനകജയായ സീതയെ നിങ്ങ
 ളക്ക കാണാം. ഇവിടെനിന്നു നേരെ തെക്കു നൂറുകാതം അപ്പു
 റത്തുള്ള ലങ്കയിലേക്കു നിങ്ങൾ വേഗം ചെല്ലവിൻ. രാവണനേ
 യും നിങ്ങൾക്കവിടെ കാണാം. പുറപ്പെട്ടുകൊള്ളുക. നിശ്ചയമാ
 യും നിങ്ങൾക്കു സീതയെ കണ്ടു തിരിച്ചുപോരാം. ഇതെല്ലാം ഞാൻ
 എന്റെ ദിവ്യചക്ഷുസ്സുകൊണ്ടു കാണുന്നു. ഭൂമിയോടടുത്തു എത്ര
 യും താണുകിടക്കുന്ന ആവൃണമാവു ധാത്യാദികൾ തിന്നുപജീവി
 ക്കുന്ന പ്രാണികൾക്കു സഞ്ചരിപ്പാനുള്ളതാണ്. അതിന്നു തൊട്ടു
 മേലെയുള്ള പന്ഥാവിൽകൂടെ ബലിഭോക്താവായ കാകനും വൃ
 ക്ഷഫലങ്ങൾ തിന്നുപജീവിക്കുന്ന മറ്റു പക്ഷികളും പറക്കുന്നു.
 അതിന്നും മേലെയുള്ള പന്ഥാവിൽകൂടെ ക്രൗഞ്ചങ്ങൾ, കുരരങ്ങ
 ള്ൾ മുതലായവ സഞ്ചരിക്കുന്നു. അവയ്ക്കും മേലെ ശ്വേതങ്ങൾ പ
 രക്കുന്നു. അതിലും ഉയന്നുള്ള അഞ്ചാമത്തെ പന്ഥാവു ഗുരൂങ്ങൾ
 ൾക്കു സഞ്ചരിപ്പാനുള്ളതാണ്. ബലവീര്യത്തോടുകൂടിയവയും
 രൂപയൗവനസമ്പന്നങ്ങളുമായ അരയന്നങ്ങൾ അതിന്നും മേലെ
 ആറാമത്തെ പന്ഥാവിൽകൂടെ ചരിക്കുന്നു. എല്ലാറ്റിന്നും മേലെ
 അത്യന്തം ഉയരമുള്ള ഏഴാമത്തെ പന്ഥാവിൽകൂടെ വൈനതേ
 യന്നു മാത്രമേ സഞ്ചരിപ്പാൻ കഴികയുള്ളൂ. ഹേ! പ്ലവഗവർത്തര!
 ഞാൻ ആ വൈനതേയന്റെ വംശത്തിൽ പെട്ടവനാണ്. ഇവി
 ടെ ഇരുന്നുകൊണ്ടുതന്നെ എനിക്കു രാവണനേയും ജാനകിയേയും
 കാണാൻ കഴിയും. ഗരുഡനുള്ളതുപോലെത്തന്നെ ദിവ്യച
 ക്ഷുബ്ധലം എനിക്കും ഉണ്ട്. ആഹാരവീര്യത്താൽ സ്വതവെത
 ന്ന നൂറുകാതംവരെ കാഴ്ചയുള്ളവരാണ് ഞങ്ങൾ. പ്രകൃത്യാ
 ഈശ്വരൻ ഞങ്ങൾക്ക് ഈ കല്പിച്ചിട്ടുള്ളതും അകലെയാണ്.

പാദമൂലത്തിങ്കൽ ഇര കല്പിച്ചിട്ടുള്ളത് കക്കടങ്ങുമാണെന്ന്. ഈ ലവണസമുദ്രം കടക്കുവാനുള്ള ഉപായം നിങ്ങൾ വേഗം കണ്ടുപിടിക്കുവിൻ. വൈവേഹിയെക്കണ്ടു കാഴ്ചം സാധിച്ചു നിങ്ങൾക്കു തിരിച്ചുപോരാം. മാംസഭക്ഷണ ആ രാക്ഷസൻ എന്റെ സോദരനോടു ചെയ്ത ക്രിയക്കു ഞാൻ പ്രതിക്രിയ ചെയ്തുവെന്നും വരുമല്ലോ. ദയവുചെയ്തു നിങ്ങൾ എന്നെ കടൽത്തീരത്തു കൊണ്ടുപോയി വിടുവിൻ. സ്വസ്തം പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്ന മഹാത്മാവായ എന്റെ ഭ്രാതാവിന്നു ഞാൻ ഉദകം നൽകട്ടെ” സമ്പ്രതിയുടെ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ട് മഹാതേജസ്വികളായ ആ വാനരന്മാർ ഭംഗപക്ഷനായ അവനെ നദീതീരത്തായ സാഗരതീരത്തിൽ കൊണ്ടുവിട്ടു. ഉദകാദികർമ്മാനന്തരം അവർ അവനെ എടുത്തു വീണ്ടും യഥാസ്ഥാനം പ്രാപിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു. ഇങ്ങിനെ ജനകജയുടെ വൃത്താന്തം അറിവാൻ ഇടവന്നവരായ ആ വാനരന്മാർ സർവ്വരും ഹൃദയം കളിത്തു പുളകത്താൽ ആവൃതരായി.

സർഗ്ഗം-59

സമ്പ്രതിയുടെ സുധാമധുരങ്ങളായ ഈ ഭാഷിതങ്ങൾ കേട്ടു ഏറ്റവും സന്തോഷിച്ചു ജാഞ്ചവൽപ്രമുഖനായ വാനരന്മാർ സസംഭ്രമം ഇങ്ങിനെ വചിച്ചു. “സീത എവിടെ ഉണ്ട്. ആ സാധുവിയെ അപഹരിച്ചതാർ? എന്നീ വൃത്താന്തങ്ങളെല്ലാം ദയവു ചെയ്തു നീ ഞങ്ങളോടു പറയുക. വരൂവേഗത്തോടുകൂടിയ രാമസായകങ്ങളുടേയും ലക്ഷ്മണബാണങ്ങളുടേയും ഭൂരിവിക്രമത്തെ കാക്കാത്തതാരാണ്?” സീതാദേവിയുടെ വൃത്താന്തം അല്പമാത്രം കേട്ടവരായ ആ വാനരന്മാരെ ആശ്വസിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു സമ്പ്രതി പ്രീതിപുരസ്സരം വീണ്ടും ഇങ്ങിനെ വചിച്ചു. “ഹേ! വാനരശ്രേഷ്ഠരെ! ആയതലോചനയായ സീതയുടെ ഹരണത്തെപ്പറ്റി എനിക്കറിവാനിടയായതെങ്ങിനെ. ആർ പറഞ്ഞു, എവിടെയെച്ചുറപ്പുണ്ടു്:

എന്നീ വൃത്താന്തങ്ങളെല്ലാം നിങ്ങൾ കേട്ടുകൊള്ളവിൻ. പണ്ടോ
 ര്ക്കൽ വ്യാസനായ ഞാൻ ക്ഷിണപ്രാണപരാക്രമനായി ആകാശ
 ത്തിൽ നിന്നും ഈ വിന്ധ്യപർവ്വതത്തിങ്കൽ വീഴുകയുണ്ടായി. മഹ
 ത്തരമായ ഈ കഷ്ടതയിൽ അകപ്പെട്ടു നന്ന പരിതപിക്കുന്ന എ
 ന്നെ സുപാർവ്വതനെന്ന പേരായ എന്റെ പുത്രൻ യഥാകാലം ഭക്ഷ
 ണംതന്നു പോറ്റിവരുന്നു. ഗന്ധർവ്വന്മാർ തീക്ഷ്ണകാമികളാണല്ലോ.
 ഭുജാഗന്ധർവ്വം തീക്ഷ്ണഭാഷികളാണ്. മൃഗങ്ങളിൽ തീക്ഷ്ണം ഭയമാ
 ണ്. എന്നാൽ ഞങ്ങളിലോ ക്ഷുത്താണ് തീക്ഷ്ണമായത്. ഒരു ദി
 വസം എനിക്കുവേണ്ടി ഭക്ഷണം അന്വേഷിച്ചുപോയിരുന്ന എ
 ന്ന്റെ പുത്രൻ അനാമിഷനായി സന്ധ്യാകാലത്തു തിരിച്ചുപോന്നു.
 ഇതു കണ്ടപ്പോൾ വൃദ്ധനും ക്ഷുൽപിപാസാദിപരീതനുമായ എനി
 ക്കു സഹിക്കവയ്യാതുള്ള ക്രോധം ഉണ്ടായി. പക്ഷിശ്രേഷ്ഠനായ
 ആ കുമാരനെ ഞാൻ കഠിനതരം ഭസിച്ചു. പ്രീതിവർദ്ധനനായ
 അവൻ ആഹാരംകൂടാതെ തനിക്കു തിരിച്ചുപോരേണ്ടിവന്നതിന്നു
 ള്ള കാരണം വളരെ വണക്കത്തോടുകൂടെ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. ഹേ!
 താത! ഞാൻ യഥാകാലം ഭക്ഷണം അന്വേഷിച്ചുകൊണ്ട് ആകാ
 ശത്തിൽ പറന്നുചെന്നു. മഹേന്ദ്രപർവ്വതപാരത്തെ അടച്ചുനിന്ന്
 ഞാൻ ആകാശചാരികളുടെ മാർഗ്ഗത്തെ നിരോധിച്ചെയ്തു. സാഗ
 രാന്തരചാരികളായ സന്ത്വങ്ങളുടേയും മാർഗ്ഗത്തെ തടയേണമെന്നു ക
 രുതി ഞാൻ രാല കനിച്ചുകൊണ്ടാണ് അവിടെ സ്ഥിതിചെയ്തത്.
 തത്സമയം ഭിന്നാഞ്ജനശൈലംപോലെ മഹാഭയങ്കരനായ ഒരുവൻ
 ആ വഴിയായിസ്സഞ്ചരിച്ച് എന്റെ സമീപം വന്നുചേർന്നു. സു
 ശ്ലോഭയപ്രഭയോടുകൂടിയ ഒരു തരുണിയെ എടുത്തുകൊണ്ടു പോ
 കയായിരുന്നു അവൻ. ഭക്ഷണാനുഷ്ഠാനത്തിൽ കൃതനിശ്ചിത
 നായ എന്നെക്കണ്ട് തനിക്കു വഴി വിട്ടുതരേണമെന്ന് അവൻ എ
 ന്നോടു വളരെ താഴ്മയോടെ പ്രാർത്ഥിച്ചു. ഹേ! താത! സൗമ്യവാ
 ക്കകൾ പറയുമ്പോൾ പകരം പ്രഹരമേല്ക്കുന്നവൻ നീചരിൽ
 പോലും ഭുജ്യമല്ല. പിന്നെ എന്നെപ്പോലുള്ളവരുടെ കഥ പറ
 യേണമൊ. അവൻ അവിടെനിന്നും മറഞ്ഞ ഉടനെ ദ്രോമചാ
 രികളും ജ്വലിപ്പുഗവന്മാരും മറ്റും എന്റെ അരികെ വന്ന് “ഹേ!

കമാ! നീ ജീവിയുവല്ലോ. ഭാഗ്യംതന്നെ. ആ രാക്ഷസൻ ഒരുവിധം ഇവിടെ നിന്നുപോയതു് നിന്റെ കാലഗുണമാണു്” എന്നിങ്ങനെ പറഞ്ഞു. ആ ഭയങ്കരൻ രാക്ഷസാധിപനായ രാവണനാണെന്നും ഭാഗശരമിയായ ശ്രീരാഘവന്റെ പത്നിയെ അവൻ അപഹരിച്ചുകൊണ്ടുപോകയാണെന്നും തത്സമയം എനിക്കു മനസ്സിലാക്കുവാൻ ഇട വന്നു. കിഴിഞ്ഞുകിടക്കുന്ന വസ്ത്രാഭരണങ്ങളോടും മിന്നിച്ചിതറിയ കേശഭാരത്തോടുംകൂടി ശോകവേഗപരാജിതയായ അവൾ രാമലക്ഷ്മണന്മാരെ വിളിച്ചുത്തു കേണുകൊണ്ടിരുന്നു. ഹേ! താത! ഈ കാരണങ്ങൾകൊണ്ടെല്ലാമാണു് എനിക്കു തിരിച്ചുപോരുവാൻ കാലവിളംബം വന്നുപോയതു്.” ഹേ! കപിശ്രേഷ്ഠ! ഈ വൃത്താന്തങ്ങളെല്ലാം കാലജ്ഞനായ എന്റെ പുത്രൻ സുപാശ്വൻ എന്ന അറിയിക്കയുണ്ടായു. കാര്യതത്വങ്ങൾ ഇന്നു വിധമാണെന്നു ഗ്രഹിച്ചിട്ടും തന്റെ പരാക്രമം പ്രദർശിപ്പിച്ചാൻ അവന്നു ബുദ്ധിയുണ്ടായില്ല. പിന്നെ ഹീനപക്ഷനായ ഞാൻ പുറപ്പെട്ടാൽ എന്തൊരു കാര്യമാണു് സാധിക്കുക. വാക്കുകൊണ്ടോ ബുദ്ധികൊണ്ടോ ഭാഗശരമിക്കുവേണ്ടി എന്തു ചെയ്യാനും ഞാൻ ഒരുക്കമാണു്. ശ്രീരാഘവന്റെ കാര്യം എന്റെ കാര്യമാണെന്നാണു് ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നതു്. പൌരസ്ത്യം പ്രദർശിപ്പിക്കേണ്ടുന്ന കാര്യം മാത്രം നിങ്ങളിലാണിരിക്കുന്നതു്. കപീശ്വരനാൽ ആജ്ഞാപിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള നിങ്ങൾ മതിശ്രേഷ്ഠരും ബലശാലികളും മഹാപരാക്രമികളും ദേവന്മാർക്കുപാലും ദുരാസഭ്യമാണു്. കങ്കപത്രങ്ങൾകൊണ്ടലങ്കരിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള രാമലക്ഷ്മണന്മാരുടെ നിശിതസായകങ്ങൾ മൂന്നു ലോകങ്ങളുടേയും നിഗ്രഹാനുഗ്രഹങ്ങൾക്കു മതിയായവയാണു്. ദശഗ്രീവൻ എത്രതന്നെ തേജോബലങ്ങളോടുകൂടിയവനായിരിക്കട്ടെ, അതിസമർത്ഥനായ നിങ്ങൾക്കു ദുഷ്ടരമായി ഒന്നുതന്നെ ഇല്ല. ഹേ! കപിവീരരെ! അതിനാൽ കാലവിളംബനം ഒന്നുകൊണ്ടും അരുതു്. വേണ്ടതെന്തെന്നു വേഗം മിന്നിച്ചു പ്രവർത്തിക്കവിൻ. നിങ്ങളെപ്പോലുള്ള ബുദ്ധിമാന്മാർ ഒരിക്കലും കാര്യകാലങ്ങളിൽ അലസത കാട്ടാറില്ല.”

സദ്യം-60

ഉദകാദികർമ്മാനന്തരം സ്നാനംചെയ്ത് അഗ്രിശിഖരത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ആ ഗുരൂപുരഗവനെ വാനരന്മാർ ചുറ്റിനിന്നു. തന്റെ സമീപം വന്നുനില്ക്കുന്ന അമ്പരക്കണ്ടി സന്ധാതി പ്രീതിവിശ്വാസങ്ങളോടുകൂടെ വീണ്ടും ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. “ഹേ! പ്ലാഗവീരരെ! നിങ്ങൾ എല്ലാവരും വളരെ ശ്രദ്ധയോടെ കേൾക്കവിൻ! മിഥിലാർമ്മയെപ്പറ്റി എനിക്കറിവുള്ളതായ മറ്റു വൃത്താന്തങ്ങളും ഞാൻ ഇതാ നിങ്ങൾക്കു വിസ്മരിച്ചുപറയുന്നു. സൂര്യാതപത്താൽ ചരിവീശിതനായി സർപ്പാംഗങ്ങളും വെണ്ണ് ഞാൻ ഈ വിസ്മയപൂർവ്വതത്തിൽ പതിച്ചുവെന്നു നിങ്ങൾക്കു പറഞ്ഞുവല്ലോ. ഈ സംഭവം കഴിഞ്ഞ് ആരദിവസത്തിന്നു ശേഷമെ എനിക്കു പ്രജ്ഞയുണ്ടായുള്ളൂ. ആദ്യം ഞാൻ കണ്ണുതുറന്നു ചുറ്റും നോക്കിയപ്പോൾ മുമ്പായിരുന്നപോലത്തന്നെ എനിക്കു യാതൊന്നും കണ്ടറിവാൻ സാധിച്ചില്ല. ക്രമേണ സാഗരങ്ങൾ, സരിതുകൾ, ശൈലവനങ്ങൾ, സമുദ്രകുലങ്ങൾ എന്നിവയെല്ലാം കണ്ടറിവാൻ എനിക്കു ശക്തിയുണ്ടായി. പ്രഹൃഷ്ടങ്ങളായ പക്ഷിഗണങ്ങളും മഹാഗൃഹകളും ഉന്നതകൂടങ്ങളുംകൊണ്ടു നിറഞ്ഞ് ഭക്തിഭരണസമുദ്രതീരത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന വിസ്മയപൂർവ്വതമാണിത് എന്ന ബോധവും എനിക്കുണ്ടായി. സുരന്മാരാൽപോലും സുപുജിതമായ ഒരു പുണ്യാശ്രമം ഇവിടെയുണ്ട്. ഈ ആശ്രമത്തിങ്കലാണ് നിശാകരനെന്നു പേരായ മുനിപുരഗവൻ ഉഗ്രതപം ചെയ്തിരുന്നത്. ഹേ! സുധാമ്മികരെ! ആ തപോധനൻ സ്വർഗ്ഗംപ്രാപിച്ചിട്ടില്ലാതെ എണ്ണായിരം സാവതസരം കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ആ മുനിശ്രേഷ്ഠനെക്കാണ്മാനുള്ള ആഗ്രഹത്തോടുകൂടെ ഞാൻ നന്നു വിഷമപ്പെട്ട് ഈ വിസ്മയഗിരിയുടെ ശിഖരത്തിൽനിന്നു മെല്ലെമെല്ലെ താഴ്വരയിറങ്ങി അതിതീക്ഷ്ണമായ ഭക്ഷ്യപുഷ്പകൾകൊണ്ടു നിറഞ്ഞിരുന്ന ഇതിന്റെ അടിവാരത്തു ചെന്നു ചേർന്നു. ഞാനും ജടായു

പൂം ഈ ഋഷിവർമ്മനെ പലപ്പോഴും ചെന്നു കാണാറുണ്ടായിരുന്നു. ഈ മുനിപുരുഷന്റെ ആശ്രമഭേദത്തിൽ സഭാ സുഗന്ധവായു വീശുന്നു. പുഷ്പിക്കാത്തതൊക്കെയും കാഴ്ചക്കാത്തതൊക്കെയും ആയി ഒരു വൃക്ഷവും അവിടെ ഇല്ല. ഈ ആശ്രമത്തിന്നു സമീപം ചെന്നു ഭഗവാനായ നിശാകരനെ പ്രദീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു ഞാൻ ഒരു തരുമുലത്തിൽ ചെന്നിരുന്നു. ഇങ്ങിനെ ഇരിക്കെ കുറെ അകലെയായി ജപലിതത്തേജസ്വിയും അധ്യാപ്യനുമായ ആ മുനിവർമ്മൻ സ്നാനാനന്തരം തെക്കുനിന്നു വടക്കോട്ടേക്കു വരുന്നതു കണ്ടു. ഋക്ഷങ്ങൾ, വ്യാഘ്രങ്ങൾ, സിംഹങ്ങൾ, നാഗങ്ങൾ തുടങ്ങിയ ജീവികൾ ധാരാളമെങ്കിലും ഇവയെല്ലാം ആ മുനിപുരുഷനെ അനുഗമിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. മഹർഷിപുരുഷൻ ആശ്രമത്തിൽ പ്രവേശിച്ചുവെന്നു കണ്ടപ്പോൾ അവ, രാജധാനിയിൽ പ്രവേശിച്ച രാജശ്രേഷ്ഠനെ വിട്ടുപോകുന്ന അമാത്യബലങ്ങളെപ്പോലെ തിരിച്ചുപോകയും ചെയ്തു. എന്നെക്കണ്ടിട്ടു മുനിവർമ്മൻ തലയാട്ടിയുകൊണ്ടു ആശ്രമത്തിൽ ചെന്നുകേറി. അല്പസമയത്തിനുള്ളിൽ തിരികെ വന്നു എന്നോടു ഇങ്ങിനെ കഠോപശ്ലക്കൾ ആരംഭിച്ചു. ഹേ! സൗമ്യ! നിന്റെ ഈ രോമചൈതന്യം നിന്നെക്കണ്ടിട്ടു ആലോചനയിൽ മനസ്സിലായില്ല. നിന്റെ പക്ഷങ്ങളും തപസ്സും അഗ്നിയിൽ ദഹിച്ചു പ്രണയപ്പെട്ടതായി കാണുന്നുവല്ലോ. വായുവധികളും കാമരൂപികളുമായ രണ്ടു ഗുരൂസംഹാരന്മാരെ ഞാൻ മുമ്പുതന്നെ അറിയും. അന്ധരിൽ സമ്പാതിയല്ലെ ഭവാൻ. അങ്ങയുടെ അനുജന്റെ പേർ ജടായുസ്സെന്നല്ലേ. മാനുഷരൂപം ധരിച്ചു നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും എന്റെ മഠങ്ങളിൽ വീണു കുമ്പിടുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. എന്നൊരു വ്യാധിയാണ് ഭവാനെ - ഇപ്പോൾ ഈവിധം പീഡിപ്പിക്കുന്നത്. അങ്ങയുടെ പക്ഷങ്ങൾ അനുഭവോയത്തെങ്ങിനെ. അങ്ങയെ വല്ലവരും ഉപദ്രവിച്ചുവോ? എല്ലാം എന്നോടു വിസ്തരിച്ചു പറയുക.

സക്തം-61

തദനന്തരം സമ്പാതി, അർക്കനെ ലക്ഷ്യമാക്കിയുകൊണ്ടു തങ്ങളും ചെയ്തു അറിയാത്തതും ഭൂഷ്മരവുമായ സാഹസികർമ്മത്തെപ്പറ്റി ആ മുനിപുംഗവാഭാവത്തിനെ പാഞ്ഞു. “ഹേ! ഭഗവൻ! വൃണാശകലേന്ദ്രിയനും ലജ്ജിതനുമായ എനിക്കു മുഴുവൻ വിസ്തരിച്ചുപാവാൻ ശക്തിപോരാ. ഞാനും ജടായുസ്സും മദാഭ്യന്തരാൽ അന്യോന്യം മത്സരം പരമാത്രം പരീക്ഷിക്കേണ്ടതിനായി ആകാശത്തിലേക്കയന്നുചെന്നു. കൈലാസശിഖരത്തിൽ വസിക്കുന്ന മുനിപുരുഷന്മാരുടെ മുമ്പിൽവെച്ചു വീരവാനു പറഞ്ഞാണ് ഞങ്ങൾ പുറപ്പെട്ടത്. സൂര്യനെ ലക്ഷ്യമാക്കിയുകൊണ്ടു അസ്തമിതവരയ്ക്കും ഞങ്ങൾ അതിവാശിയോടെ പാന്നു. ഭൂമിയിലുള്ള ഓരോ നഗരവും ഓരോ രഥചക്രപ്രമാണമായി ഞങ്ങൾക്കു കാണപ്പെട്ടു. ചില സ്ഥലത്തുനിന്നു വാദിതുകോലാഹലങ്ങൾ, മറുചില സ്ഥലത്തുനിന്നു ബ്രഹ്മലോചനങ്ങൾ എന്നിവ കേട്ടുകൊണ്ടിരുന്നു. ചുറ്റുപാടും ധരിച്ചു പാട്ടുപാടിക്കൊണ്ടിരുന്ന അസംഖ്യം അംഗനമാരേയും ഞങ്ങൾ അവിടെനിന്നു കാണുകയുണ്ടായി. ഇങ്ങിനെ ഭൂമിയിൽ പലരും സന്ദർശിച്ചുകൊണ്ടു ആദിത്യമാഗ്ഗത്തുടെ ഞങ്ങൾ അതിത്തുറന്നു ചരിച്ചു. മഹാരണ്യങ്ങളെല്ലാം പല്ലു മുളച്ചു കിടക്കുന്ന എത്രയോ ചെറിയ മൈതാനങ്ങൾപോലെ തോന്നിപ്പോയി. പച്ചതണ്ടുകളെല്ലാം ഭൂമിയിൽ അവിടവിടെ കിടക്കുന്ന ശിലക്കുഴലുങ്ങൾപോലെ കാണപ്പെട്ടു. പൂക്കൾ നൂലിഴകൾക്കു തുല്യം പ്രശോഭിച്ചു. ഹിമവാൻ, വിന്ധ്യൻ, മേത തുടങ്ങിയ മഹാപുരുഷന്മാരുടെ ജലാശയത്തിൽ കിടക്കുന്ന പാമ്പുകൾപോലെ ദൃശ്യമായി. ഈ കുളങ്ങളെല്ലാം കണ്ടപ്പോൾ വിയർപ്പും തളർപ്പും ബാധിച്ചു ഞങ്ങൾ അത്യന്തം ഖിന്നരായി. ഭാരണമായ ഭോഹവും മൂർഛയും തമസ്സും ഞങ്ങളെ അതിയായി പീഡിപ്പിച്ചു. യമാഗ്നിപതണാശകൾ തിരിച്ചറിവാൻ കഴിയാതെയായി. ലോകം രണ്ടാലും യുഗാന്തവഹിനിയിൽ വെന്തഴിഞ്ഞുപോലെ തോന്നിത്തുടങ്ങി, ഹതമായ എന്റെ

ഏകദേശമാകട്ടെ ചക്ഷുരിഹിയത്തിൽനിന്നും പിന്തിരിഞ്ഞു, വീണ്ടും നന്നു പ്രയത്നപ്പെട്ട സൂത്രനെ ഒരു ചുറ്റുപാടും സൂത്രമണ്ഡലം പൂർണ്ണമായി വിളങ്ങുന്നതു കണ്ടു. കറാറോരം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ജടായുസ്സ് ചുട്ട സഹിക്കാവതായ മനസ്സാവിട്ട താഴോട്ടു പതിച്ചു. ഇതു കണ്ടു ഞാൻ അതിവേഗം ചെന്ന് ഏതെങ്കിലും ചിറകുകൾകൊണ്ടു ജടായുവെ സൂത്രശൃയിൽനിന്നും മറച്ചു. അതിനാൽ അവൻ ഒന്നിട്ടു പോയില്ല. എന്നാൽ ഞാനാകട്ടെ—പ്രമാദംനിമിത്തം നിർദ്വേഷപക്ഷനായി പെട്ടെന്നു താഴെ വീണു. ജടായുസ്സ് ജനസ്ഥാനത്തു വീണിരിക്കാമെന്നാണ് ഞാൻ ഉറപ്പിക്കുന്നത്. ജഡീകൃതനും ദേശപക്ഷനുമായ ഞാൻ പതിച്ചതു ഈ വിസ്വപച്ഛാത്തികലാണ്. രാജ്യവും ഭാതാവും വേർപിരിഞ്ഞും പക്ഷഹിനനായി വീഴും മുഴുവൻ നശിച്ചും ഉള്ള ഞാൻ ഇനി ജീവിച്ചിരിക്കുന്നതെന്തിനും. ഈ ഗിരിശിഖരത്തിൽനിന്നു താഴെ പതിച്ചു പ്രാണൻ രൂപിക്കട്ടെയൊ.”

സർഗ്ഗം-62

ഇപ്രകാരം ഞാൻ ആ മുനിപംഗവനോട് എത്രയും വ്യസനത്തോടെ പറഞ്ഞു. അനന്തരം മഹാത്മാവായ ആ മഹാഷിത്രേഷൻ അല്പനേരം ഗ്യാനംചെയ്തുകൊണ്ടു് എന്നെ ഇങ്ങിനെ സമാധാനിപ്പിച്ചു. “ഹേ! പക്ഷിപ്രവര! നിനക്കു പക്ഷങ്ങളും പ്രപക്ഷങ്ങളും വീണ്ടും ഉണ്ടാത്തും. നശിച്ചുപോയ നിന്റെ നേത്രവും ബലവിക്രമങ്ങളും നിനക്കു തിരികെ സിദ്ധിക്കും. സുമഹത്തായ ഒരു സംഭവം പുരാണപ്രസിദ്ധമായിത്തീരമെന്നു ഞാൻ മുൻപുതന്നെ അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. എന്റെ തപശ്ശക്തിമൂലമാണു് എനിക്കതു ഗ്രഹിപ്പാൻ സാധിച്ചതു്. ഇക്ഷ്വാകുലസംജാതനായ ദശരഥരാജാവിനു് മഹാതേജസ്വിയായി രാമനെന്നു പേരായ ഒരു പുത്രൻ സംഭവിക്കും. സത്യപരാക്രമിയായ അദ്ദേഹം പിതൃന്നിയുക്തനായിട്ടു് ഭാതാവായ ലക്ഷ്മണനോടുകൂടെ മഹാരണ്യം പ്രാപിക്കും. സുരാസുരന്മാർക്കുപോലും അവശ്യമായുള്ള രാവണനെന്ന രാക്ഷസേശ്വരൻ ജനസ്ഥാനത്തുവെച്ചു് രാമമഹിഷിയായ സീതയെ അപഹരിക്കും; എത്രത

ഞ് വിശിഷ്ടമായ കാമ്യഫലങ്ങളൊ മറ്റും ഭോജ്യപേയങ്ങളോ ന
 ല്ലിയാലും മഹാഭാഗമായ ആ യശസ്വിനി ദുഃഖകാഠിന്യത്താൽ അ
 വയൊന്നും ഭക്ഷിക്കുകയില്ല. അമരേശ്വരനായ വാസവൻ അവർ
 ക്കു പാമാനത്തെ അറിഞ്ഞു ഭാനംചെയ്യും. അമൃതപ്രായമായ ഏ
 തൊരു പരാത്ഥനയെന്ന ഭേദമൊക്കെ സുലഭ്യമല്ല. ആ അന്നം ഇ
 ള്ളഭ്യമാണെന്നു മനസ്സിലാക്കി അവർ അതിനെ “ഇതു രാമന്നാ
 ണെ”ന്നു നിയമിച്ചു തന്റെ മുമ്പിൽ ഉരുട്ടിവെയ്ക്കും. ലക്ഷ്മണസ
 ഹിതനും പ്രഭുവുമായ തന്റെ പ്രാണപല്ലഭൻ ജീവിച്ചിരിക്കുന്നുണ്ടെ
 ങ്കിലും ഇല്ല ഭേദപാപം പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നുവെങ്കിലും ആ അന്നം രാമ
 നുള്ളതാണെന്നു മൈഥിലി സങ്കല്പിക്കും. രാമഭൃതന്മാരായ വാനര
 ന്മാർ ദേവിയെ തിരഞ്ഞുകൊണ്ട് ഈ മാഗ്ഗത്തുടേ യാത്രചെയ്യും.
 ഹേ! പക്ഷിഃശൃംഗ! ആ അവസരത്തിൽ നീ അറാരോട് ഭാനകി
 യുടെ വൃത്താന്തം പറയുക. ആ കാലത്തെ പ്രതീക്ഷിച്ചിരിക്ക.
 അന്നു നീനക്കു ചിറകുകൾ ഉരുട്ടിക്കൊ. യാതൊരു കാരണംകൊ
 ണ്ടും നീ ഈ പ്രദേശം വിട്ടുപോകരുത്. ഈവിധം വികൃതാംഗനാ
 യ നീ എവിടെപ്പോകാനാണ്. ഇപ്പോൾ നിന്നെ സപക്ഷനാക്കു
 വാൻ ഞാൻ ശക്തനല്ല. ഇവിടെത്തന്നെ പാത്തു നീ ലോകത്തി
 ന്നു നന്മചെയ്യുക. ആ രാജപുത്രന്മാർക്കും ദേവന്മാർക്കും നീ പ്രവർത്തി
 ക്ക. ബ്രാഹ്മണർക്കും മുനിമാർക്കും സുരന്മാർക്കും എത്രയും ഹിതമായ
 ഈ കർമ്മത്തെ നീ അനുഷ്ഠിക്ക. ഭ്രാന്താക്കളായ രാമലക്ഷ്മണന്മാരെ
 ക്കാണാൻ എനിക്കും ഇച്ഛയുണ്ടു. എങ്കിലും വളരേക്കാലമായി
 ഈ ലോകത്തിൽ വാസംചെയ്യുന്ന എനിക്ക് ഇനി ജീവിച്ചിരിക്കേ
 ണമെന്നു മോഹമില്ല.”

സർഗ്ഗം-63

“വാക്യവിശാരദനായ ആ മുനിപുംഗവൻ എന്നോടിങ്ങിനെ
 ബഹുവിധം വചിച്ചു തന്റെ ആശ്രമത്തിലേക്കു തിരിച്ചുപോയി.
 അനന്തരം ഞാൻ മെല്ലെ മെല്ലെ പശ്ചാത്തല ഖരത്തിൽ കയറി ഭവാ
 ന്മാരുടെ ആഗമനത്തെ പ്രതീക്ഷിച്ചുകൊണ്ട് ഇതാ വസിച്ചുപോ

അന്നു മുനിവാക്യത്തെ സഭാധ്യാനിച്ചതന്നെ ഞാൻ ദവാന്മാരുടെ ആഗമനത്തെ കാത്തിരിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെ കുറെക്കാലം ചെന്നപ്പോൾ ഋഷിവർമ്മനായ നിശാകരൻ സ്വസ്തപ്രാപിച്ചു. ആ സംഭവത്തോടൊന്നിച്ചതന്നെ എന്റെ ഝെലവും നിസ്സീമമാംവണ്ണം വലിച്ചു. വല്ലവിധവും ജീവൻകളഞ്ഞാലൊ എന്നുകൂടി ഞാൻ പലപ്പോഴും ചിന്തിച്ചിട്ടുണ്ട്. എങ്കിലും ഋഷിവാക്യമോത്തു ഞാൻ അപ്പോൾപ്പോൾ എന്റെ ഹൃദയത്തെ ഒരുവിധം അടക്കിവന്നു. "നീ പ്രാണനെ രക്ഷിക്കുക" എന്ന് ആ മഹാത്മാവ് എന്നോടു വളരെ പ്രാവശ്യം ബുദ്ധിയുപദേശിച്ചിട്ടുണ്ട്. മീപ്തമായ അഗ്നിശിഖ തമസ്സിനെയെന്നപോലെ ആ ഉപദേശങ്ങളോരോന്നും എന്റെ നീവ്രതരമായ ഝെലത്തെ അപനയിച്ചു. ഭരാത്മാവായ രാവണന്റെ വീര്യം അറിഞ്ഞിരുന്നിട്ടുംകൂടി മൈഥിലിയെ അവനിൽനിന്നും രക്ഷിക്കാത്തതായാൽ ഞാൻ കമാരനെ അതികഠിനം ശകാരിച്ചു. ദേവിയുടെ വിലാപങ്ങളെല്ലാം അവൻ കേൾക്കുകയുണ്ടായി. എങ്കിലും രാമലക്ഷ്മണന്മാർക്കൊ ഭഗവദ്ഗുണമായ എനിക്കൊ ഹിതത്തെ ചെസ്താൻ അവന്നു ബുദ്ധിയുണ്ടായില്ലല്ലോ." വനചാരികളായ ആ വാനരന്മാരോടു സമ്പാതി ഇങ്ങിനെ സംഭാഷണം ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കെ പെട്ടെന്ന് അവന്നു പക്ഷങ്ങൾ ഉണ്ടായി. അരുണഹരങ്ങളോടുകൂടിയ ആ പക്ഷങ്ങൾ കണ്ട് ഹർഷിതചിത്തനായ അവൻ വാനരന്മാരോടിക്കിടന്നു വന്നു. "ഹേ! കപികുലജന്മാരെ! ആദിത്യരശ്മിയിൽ ദഹിച്ചുപോയ എന്റെ ചിറകുകൾ അമിതതേജസ്വിയായ നിശാകരമുനിയുടെ പ്രഭാവം നമിത്തം ഇതാ വീണ്ടും ഉണ്ടായിരിക്കുന്നു. നോക്കുവിൻ. യൗവനത്തിലെന്നപോലെ എന്റെ പ്രനാസങ്ങളായ പരാക്രമവും ബലപൗരുഷങ്ങളും ഇതാ ഏകദേശം വീണ്ടുകിട്ടി. ഹേ! വീരപരാക്രമികളേ! എന്റെ ഈ പക്ഷലാഭം നിങ്ങളുടെ കാര്യസിദ്ധിയെ സുഖിപ്പിക്കുന്നു. നിങ്ങൾ വേണ്ടുവണ്ണം യത്നംചെയ്യവിൻ. സീതയെ കണ്ടുകിട്ടും നശ്വരം" ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞ് പതഗോത്തമനായ സമ്പാതി വീണ്ടുകിട്ടിയ തന്റെ പക്ഷവേഗവും മറ്റും പരീക്ഷിച്ചറിയാനുള്ള ജിജ്ഞാസയോടെ ഗിർജാഗംഗ വാട്ടു പറന്ന്

അന്തരീക്ഷം പ്രാപിച്ചു. സമ്പാതി പറഞ്ഞ ഈ വൃത്താന്തങ്ങളെല്ലാം കേട്ട ശാസ്ത്രലപരാക്രമികളായ ആ വാനരന്മാർ സന്തുഷ്ടചിത്തത്തോടെ വിക്രമോന്മുഖരായിത്തീർന്നു. അനന്തരം പവനവേഗികളായ അവർ എത്രയും പെരുതവ്യത്തോടും ജയേച്ഛയോടുംകൂടെ വീണ്ടും ജനകസുതയെ തിരഞ്ഞു പുറപ്പെട്ടു.

സർഗ്ഗം-64

ഗുപ്തരാജനായ സമ്പാതിയുടെ വചനങ്ങൾ കേട്ട് നിഹംവിക്രമരായ ആ വാനരന്മാർ സംഹൃഷ്ടചിത്തരായി. സീതാദർശനോന്മുഖരായ അവർ അട്ടംനസിച്ചും ആത്തുറിപ്പിച്ചുംകൊണ്ട് രാവണമന്ദിരത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കിപ്പുറപ്പെട്ടു. ഇങ്ങിനെ അഭിതൂണ്ണം സഞ്ചരിച്ച് ബലശാലികളായ അവർ വസുന്ധരപോലെ അനന്തമായി വ്യാപിച്ചുകിടക്കുന്ന ഭക്ഷിണസമുദ്രത്തിന്റെ ഉത്തരകൂലത്തിൽ ചെന്നുചേർന്നു. ഉരുമ്മിജാലങ്ങളാൽ അന്യർത്ഥം ഭയങ്കരമായ ആ മഹാജ്ഞാപത്തേയും അതിൽ വസിച്ചുപോയ അനന്തകോടി പ്രാണിവഗ്ഗങ്ങളേയും കണ്ട് അവർ ഭയചകിതരായി. വികൃതരൂപികളായ അനേകായിരം സത്വങ്ങൾ ആ സമുദ്രജലത്തിൽ നീന്തിക്കളിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ചിലവ ബുദ്ധിമുട്ടോടെ വായ് പിളർന്നു സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. മറ്റു ചിലവ വെള്ളത്തിനേക്കാൾ ഉഷ്ണമായിത്തീർന്നു. വൻമലഃപാലെ അലയടിച്ചുയന്നുകൊണ്ടിരുന്ന ആ ലവണാംഭുസ്സിന്റെ അന്തർഭാഗത്തിൽനിന്നും അത്യുഗ്രാധത്തിൽ കിടക്കുന്ന പാതാളം മുഴുവൻ ഭീമഭയങ്കരനാരായ എത്രയോ ലക്ഷം ഭാഗവന്മാരാൽ സങ്കടമായിരുന്നു. ഉഗ്രഭാരണമായ ഈ കാഴ്ചകളെല്ലാം കണ്ട് സർവ്വവാനരന്മാരും ഭയാശങ്കയാൽ നന്നു വിഷമിച്ചു. തത്സമയം മഹാബലനും മരിമാനമായ ബാഹിപുത്രൻ ഭയാന്തരരായ അലയെല്ലാം ആശ്വസിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് കാലോചിതം ഇങ്ങിനെ അഭിവചിച്ചു. “ഹേ! കപിപ്രാീരരെ! നിങ്ങൾ ഒട്ടും വിഷാദിക്കരുത്. ശ്രോധം സർപ്പബാലനെന്നപോലെ വിഷാദം

നിങ്ങളുടെ നാശകാരണമാണ്. പെരുതപ്പം പ്രകടിക്കേണ്ടുന്ന അവസരത്തിൽ വിഷാദത്തിനു വശംവദരാകയാ! അപ്രകാരമുള്ള ഒരു പെൻറാ തേജസ്സ് അവനെ വിട്ടുമാറും. കായ്സിദ്ധിയിൽ അവൻ അപജയപ്പെട്ടുപോകയും ചെയ്യുന്നു.” ഇങ്ങിനെ ആ വാനരന്മാർ സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കെ രജനിയും ആഗതയായി. ഉഷസ്സിങ്കൽ ജാംബവാൻതുടങ്ങിയ വൃദ്ധന്മാരും മാരം നിറഞ്ഞ വാനരസഭയിൽപെച്ച് അംഗദൻ കായ്സിദ്ധിപ്പെടുത്തേണ്ടുന്ന ചിന്തകൾ വീണ്ടും ആരംഭിച്ചു. അമരന്മാരാൽ ചുറ്റപ്പെട്ട അമരനായകനെപ്പോലെ അംഗദൻ ആ വാനരവാചിനിക്കിടയിൽ ശോഭിച്ചു. ബാലിപുത്രനായ അംഗദനേയും ആഞ്ഞനേയനേയും ഒഴിച്ച് മറ്റൊരാളെ നേതാവിൻകീഴിൽ ആ വാനരസേന ഇങ്ങിനെ വഴങ്ങിനില്ക്കും! അനന്തരം അരിന്ദമനം ശ്രീമാനുമായ അംഗദൻ വാനരവൃദ്ധന്മാരേയും മാരം അഭിനന്ദിച്ചുകൊണ്ട് അത്ഥവത്തായ വാക്കുകൾ ഇപ്രകാരം വെച്ചു. “ഹേ! വാനരന്മാരെ! ഭയങ്കരമായ ഈ കടൽ ചാടിക്കടപ്പാൻ സാമത്വമുള്ളൊരു മഹാത്മാവ് നമ്മുടെ കൂട്ടത്തിൽ ആരാണുള്ളത്? അരിന്ദമനായ സുഗ്രീവനെ സത്യസന്ധനാക്കിത്തീർക്കുവാൻ ആരാണു് ശക്തനായവൻ? നന്ദ യോജന ദൂരം ഒരേ ചാട്ടത്തിൽ ചാടുവാൻ തക്ക സമർത്ഥൻ നമ്മുടെ സംഘത്തിൽ ആരുണ്ട്? സർവ്വ വാനരന്മാരെയും ഈ മഹാഭയത്തിൽനിന്നു മോചിക്കുവാൻ ത്രാണിയുള്ളവൻ ആരാണു്? നിങ്ങളിൽ ആരുടെ പ്രഭാവംനിമിത്തം കായ്സിദ്ധിയോടെ തിരിച്ചുചെന്ന് നമുക്കു പുത്രന്മാരുള്ളക്കണ്ടു സുഖിച്ചിരിപ്പാൻ സംഗതിയാകും? ആരുടെ പ്രസാദംനിമിത്തം ബലശാലികളായ രാമലക്ഷ്മണന്മാരെയും സുഗ്രീവനേയും ചെന്നുകണ്ട് നമുക്കു കൃതാർത്ഥരാകാം? ഈ പെരുങ്കടൽ കടപ്പാൻ തക്ക ശക്തൻ നമ്മുടെ സംഘത്തിലുണ്ടെങ്കിൽ അവൻ ശീഘ്രം മുന്നോട്ടു വന്ന് നമുക്കെല്ലാവർക്കും അഭയം നല്കട്ടെ.” അംഗദന്റെ ഈ ഭാഷിതങ്ങൾ കേട്ടു് സർവ്വ വാനരന്മാരും സ്തംഭിച്ചുനിന്നതല്ലാതെ ഒരു വാക്കുപോലും ആരും ഉരിയാടിയില്ല. ഇതു കണ്ട് അംഗദൻ വീണ്ടും ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

“ഹേ! കപിവീരരെ! നിങ്ങളെല്ലാവരും ഒരുപാലെ മഹാശക്തരും ദൃഢപരാക്രമികളും ഗ്ലോറിയമാണ്. വംശമാഹാത്മ്യവും നിങ്ങൾക്കെല്ലാവർക്കുമുണ്ട്. എ പിടെസ്സഞ്ചരിപ്പാനും നിങ്ങൾക്കു തടസ്സമില്ല. എതു കാലത്തും സഞ്ചരിക്കും ചെയ്യാം. അതിനാൽ ഹേ! കപിവരരെ! നിങ്ങൾ ഓരോരുത്തരും ഇത്ര ഇത്ര ഓരോ ചാടുവാൻ ശക്തരാണെന്ന് മുന്നോട്ടു വന്നു പറയൂവിൻ.”

നാളം-65

അംഗമേൻറ ഈ വർഷകൾ കേട്ടു വാനരന്മാരിൽ ഓരോരുത്തരും മുന്നോട്ടു വന്നു താൻ ഇത്രയിത്ര ഓരോ ചാടുവാൻ ശക്തനാണെന്നു വ്യക്തമായി പറഞ്ഞു. ഗജൻ “ഞാൻ പത്തു യോജന ചാടാം” എന്നു വെച്ചിട്ടു കേട്ടു ഗവയൻ ചപ്പുതും, ശരഭൻ നാല്പതും, ഗന്ധമാദനൻ അമ്പതും യോജന ഓരോ ചാടുവാൻ ശക്തരാണെന്നും മൈദൻ, മഹാശങ്കസിദ്ധായ ദിവിദൻ, സുഷേണൻ എന്നിവർ കൂടാതെ അറുപതും എഴുപതും എണ്ണതും യോജന വഴി ചാടുവാൻ ശക്തരാണെന്നും വാശിയോടെ ഘോഷിച്ചു. അനന്തരം മഹാവൃദ്ധനായ ജാംബവാൻ മുന്നോട്ടു വന്ന് “ഹേ! കപിവീരവീരരെ! പണ്ട് എന്റെ ഗതിക്കു വളരെ വേഗവും വിക്രമവും ഉണ്ടായിരുന്നു. പ്രായാധിക്യം നിമിത്തം ഞാൻ നന്നു വശമെടുക്കയാൽ ഇപ്പോൾ അപഞ്ചലം രീതി അസ്സമിച്ചുപോയി. എങ്കിലും കായ്ക്കുതന്നെ ഹാനി വരുത്തുകയും അതുകൊണ്ട് കപീശവരൻറയും ശ്രീരാമവരൻറയും ആജ്ഞപ്പെട്ടു. കാലഭേദം നിമിത്തം അധികം ഓരോ ചാടുവാൻ ശക്തനല്ലെങ്കിലും ഇപ്പോൾ എനിക്കു തൊണ്ണൂറു യോജന സംശയം കൂടാതെ ചാടാം പുറൻ പരാക്രമം ഇക്കാരണമല്ലായിരുന്നു. പണ്ട് മഹാബലിയുടെ യജ്ഞകാലത്ത് ത്രിവിക്രമനും സനാതനനുമായ മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ ബ്രഹ്മാൻ കായത്തെപ്പോലും ഞാൻ പ്രദക്ഷിണം ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. ഇപ്പോൾ വാൽക്യം നിമിത്തം രീതി അവശനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. അതി

നാൽ തൊണ്ണൂറു യോജന വഴി ചാടുവാനെ എനിക്കിപ്പോൾ ശേഷിയുണ്ടല്ല. ഞാനു നമ്മുടെ ഈ കാര്യത്തിന്നു മതിയാകുന്നതുമല്ലല്ലോ,” എന്ന് പ്രകാരം വചിച്ചു. ഈ അഭിപ്രായത്തെക്കേട്ട് യുവരാജാവായ അംഗദൻ മഹാവ്യഗ്രമായ ജാംബവാനെ എത്രയും അഭിനന്ദിച്ചുകൊണ്ടിങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. “ഹേ! ജാംബവൻ! എനിക്കു നൂറു യോജന ദൂരം ചാടുവാൻ സാധിക്കും. പക്ഷെ രിരിച്ചു പോകുവാൻ ശക്തനാകുമോ എന്നു ഞാൻ സംശയിക്കുന്നു.” തദനന്തരം വാക്യവിശാരദനായ ജാംബവാൻ ബാലീപുത്രനായ അംഗദനോടിക്കിട്ടെ പറഞ്ഞു. “ഹേ! ഹർഷക്ഷഗണസന്തമ! അങ്ങയുടെ ഗതിവിക്രമമെന്നെ അങ്ങയുടെ മഹാശക്തിക്കു സാക്ഷ്യമാണ്. ശതയോജനയൊ അല്ല സഹസ്രയോജനയൊ അങ്ങോട്ടും ഇങ്ങോട്ടും ഒരുപോലെ ചാടുവാൻ അങ്ങുന്നു സമർത്ഥനാണ്. എങ്കിലും അപ്പോൾ അങ്ങയുടെ സ്ഥിതിക്കു യോഗ്യമല്ല. പ്രേഷകനായ സ്വാമി പ്രേഷ്യഭാവത്തിന്നൊരിക്കലും അർഹനല്ല. ഹേ! വാനരസന്തമ! പ്രേഷ്യഭാവം അനുവർത്തിക്കേണ്ടതു ഞങ്ങളാണ്. ഹേ! പരന്തപ! ഞങ്ങൾക്കു സ്വാമിയും അങ്ങുന്നാണ്. ഞങ്ങളെ പാലിക്കേണ്ടതും ഭവാനത്രെ. എന്നുരന്നെയല്ല ഈ കാര്യത്തിന്നു് ആണിവേർ ഭവാനാണ്. വേർ ഉണ്ടെങ്കിലെ പുഷ്പഫലങ്ങൾ അനുഭവിച്ചുകൂടൂ. ഹേ! സമ്പ്രവിക്രമ! കാര്യത്തിന്റെ ആണിവേർ കർത്തൃക്കളിക്കേണ്ടതു കാര്യജ്ഞതയുടെ നന്മയല്ല. ഇതിൽ അങ്ങുന്നു കാര്യസാധനവും ഞങ്ങൾ കാര്യകാരണവുമാണ്. ഹേ! ബലശാലിൻ! ഭവാനു ഞങ്ങളുടെ ഗുരുപുത്രനും ഞങ്ങൾക്കു ഗുരുവുമാണ്. ബുദ്ധിവിക്രമസമ്പന്നനായ അങ്ങയെ ആശ്രയിച്ച് ഞങ്ങൾ കാര്യസാധ്യരതിന്നു പ്രാപ്തമാണ്.” ജാംബവാന്റെ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ട് യുവരാജാവായ അംഗദൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു. “ഹേ! വാനരപുംഗവ! ആരും പുറപ്പെടാതിരുന്നാൽ നമുക്കു പിന്നേതെന്തെ ഗതിയെന്തു്? പ്രായോപവേശമല്ലെ കപീശ്വരസന്നിധിയിൽ തിരികെ ചെന്നാൽ പ്രാണാക്ഷയം മാത്രമില്ല. കപീശ്വരൻ പ്രസാദിപ്പാനും കോപിപ്പാനും എളുപ്പമാണ്. തന്റെ ആജ്ഞയെ വൃതി

ലാഭിച്ചുവന്നു കണ്ടാൽ അദ്ദേഹം കോപിക്കുമോ ഇല്ലയോ എന്നു സംശയിക്കേണ്ടതില്ല. നമുക്കു വിനാശംതന്നെയാണ് ഫലം. അരിപാൽ ഏതുവിധവും കായ്ക്കും സാധിക്കേണ്ടതിനുള്ള ഉപായമെന്തെന്നു കായ്ക്കുതത്വജ്ഞനായ അങ്ങനത്തന്നെ വിചിന്തനം ചെയ്യുക." പ്രവേശനവേളയായ അന്നത്തുറ വാക്കുകൾക്ക് ജാംബവാൻ ഇങ്ങിനെ മറുപടി പറഞ്ഞു. "കായ്ക്കുന്നതിന്നു വന്നുപോകുമെന്നു നിശ്ചയിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിലും സംശയിക്കേണ്ട. കായ്ക്കും സാധിച്ചാൽ തക്ക സമയത്ത് നമ്മുടെ സംരക്ഷിച്ചുണ്ട്. ആരെന്നു ഞാൻ പറയണം." അനന്തരം ഹരിപ്രവീരനായ ജാംബവാൻ ആ വാനര സംഘത്തിനിടയിൽ മെഴനും ആശ്രയിച്ചുകൊണ്ടു നിന്നിരുന്ന ആജ്ഞാനയനെ നോക്കി ഇങ്ങിനെ വചിച്ചു.

സർഗ്ഗം-66

ഇങ്ങിനെ വിചാരിച്ചു നില്ക്കുന്ന അനേക സഹസ്രം വാനരന്മാരെയും കണ്ടു ജാംബവാൻ ഹനമാനാടിങ്ങിനെ വചിച്ചു. "ഹേ! കീശപ്രവര! ഹേ! ഹനന്ദൻ! സർവ്വശാസ്ത്രവിശാരദനായ അങ്ങനത്താത്രം യാതൊന്നും ഉരിയടക്കാതെ ഇഴവിധം മെഴനുമായിരിക്കുന്നതെന്താണ്. തേജസ്സുകൊണ്ടും ബലപൊരുഷങ്ങളാകൊണ്ടും ഭവാൻ സുഗ്രീവനെ രാമലക്ഷ്മണന്മാർക്കു തുല്യനാണ്. കാശ്യപപുത്രനും ഗരുഡനെന്നു പ്രഖ്യാതനുമായി ഒരു ചന്ദ്രഗർഭനാണ്. അവൻ മഹാ ശക്തനാണ്. വൈനരേയനെന്നു സുപ്രസിദ്ധനും മഹാവേഗിയും മഹായശസ്വിയുമായ അദ്ദേഹം അണ്ണുവത്തിൽനിന്നു പാണ്ഡുക്കളെയും മറ്റും വഞ്ചിക്കൊണ്ടുപോകുന്ന അവസരത്തിൽ ഞാൻ പലപ്പോഴും അവന്റെ പക്ഷപേഗം കണ്ടിട്ടുണ്ട്. അവന്റെ പക്ഷപരാക്രമത്തിന്നു തുല്യമാണ് അങ്ങയുടെ ഭജവിക്രമം. ബലംകൊണ്ടും തേജസ്സുകൊണ്ടും ഭവാൻ അവന്നു സഹനാണ്. ഹേ! ഹനന്ദൻ! ഉൽകൃഷ്ടകീർത്തിമരിയും ചാരുസർവ്വംഗിയുമായ പുഞ്ചികസ്ഥലയെന്ന അപ്പരസ്ത്രീ ശാപംനിമിത്തം അഞ്ജനയെന്നു

വാനരിയായി ഭൂമിയിൽ ജനിച്ചു. കണ്ടുരുന്നെ പ്രസിദ്ധനായ ഹരിപ്രവീരന്റെ പുത്രിയും മൂന്നു ലോകത്തിലും പ്രശസ്തിയുള്ളവളും കാമരൂപിണിയായ അവൾ കപിപുംഗവനായ കേസരിയെ പത്നിയായി ഭവിച്ചു. ഭർത്താവ് അവൾ രൂപയെ മാനയുക്തയായ ഒരു മനുഷ്യസ്ത്രീയുടെ വേഷം ധരിച്ച് വിശിഷ്ട മാധ്യങ്ങളും ആഭരണങ്ങളും അണിഞ്ഞുകൊണ്ട് വൃഷ്ണകാലമോലംപോലെ പ്രശോഭിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ഒരു പശുതശിഖരത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുകയായിരുന്നു. രാത്രിയായപ്പോൾ ആയുതലോചനയായ അവൾ ഉടുത്തിരുന്ന പീതവും ചുറ്റും കപ്പകരയോടുകൂടിയതുമായ മനോഹരവസ്ത്രത്തെ വായുഭേഗവാൻ ഒന്നു മെല്ലെ അകറ്റിവിട്ടു. അവസരത്തിൽ ആ കോമളാംഗിയുടെ മുദ്രയും വൃത്തമൊത്തവയുമായ മുതലകൾക്കും, പീനസ്തനങ്ങളും, വിരിഞ്ഞു ബ്രഹ്മത്തുക്കളായുള്ള നിതംബങ്ങളും, കൃശമായ മദ്ധ്യപ്രദേശവും, സുതചിരമായ വദനവും കണ്ട് മാതൃതൻ കാമമോഹിതനായി. മന്ദമനാൽ സർപ്പാംഗപീഡിതനായ അവനാകട്ടെ, വിഗതഭയം തന്നെയായി പെട്ടെന്നു തന്റെ ഭീഷ്മബാഹുക്കൾക്കൊണ്ട് ശുഭശീലയായ ആ മന്ത്രജാലാളിയെ ഗാഢഗാഢം കെട്ടിപ്പിടിച്ചു. പെട്ടെന്നുണ്ടായ ഭയസംഭ്രാന്തിയോടെ സ്തംഭിച്ചനിന്ന് ശുഭചരിതയായ ആ വാനരി ഉടൻ അന്വേഷിക്കുന്നവനെ വെച്ചു. “എന്റെ ചാരിത്രത്തെ നശിപ്പിച്ചാൻ ഒരുങ്ങിയവനെ നീ ആരാണു്?” മംഗലശീലയായ അജ്ഞനയുടെ ഈ വചസ്സുകൾ കേട്ടു മാതരി ഇപ്രകാരം പ്രതിവെച്ചു. “ഹേ! ചാരുനിതാബിനി! ഹേ! സഭാഗ! നീ ഒട്ടും ഭയപ്പെടേണ്ട. നിനക്കു ഞാൻ ഒരു ദ്രോഹവു ചെയ്തതുമില്ല. ഹൃദയപൂർവ്വമായ അനുരാഗംനിമിത്തം ഹേ! കോമളെ! നിന്നെ ഞാൻ പണർപോയി. വീര്യദാനം ബുദ്ധിസമ്പന്നനായ ഒരു പുത്രൻ നിന്നിലുത്ഭവിക്കും. അവൻ മഹാശക്തനും രതജസ്യനും അമിതപരാക്രമിയുമായിരിക്കും. ചാട്ടത്തിലും ഓട്ടത്തിലും അവൻ എനിക്കു സമനാകും.” വായുദേവന്റെ ഈ വചനങ്ങൾ കേട്ടപ്പോൾ ഹേ! ഹൃദയമന്! നിന്റെ ജനനി സന്തുഷ്ടയായി. അനന്തരം ശുഭഗാത്രിയായ അവൾ നിന്നെ പ്രസവിച്ചു. മഹാഗുഹയിൽ കിടന്നു

രോദനം ചെയ്യുന്ന ശിശുവായ നീ ഉദിച്ചുയരുന്ന സൂര്യബിംബത്തെ
 കണ്ടു വനത്തിൽ കാപ്പനിൽക്കുന്ന ഒരു ഫലമാണെന്നു കരുതി
 അതിനെ കൈവശപ്പെടുത്തേണ്ടതിന്നു് ആകാശത്തിലോട്ടു കൂതിച്ചു
 ചാടി. ഹേ! മഹാകവേ! ആ ചാട്ടത്തിൽ നീ മൂന്നു യോജന
 ദൂരം ദശവഴിയായി ഉല്ലരിച്ചു. എന്നിട്ടും ജ്വലിക്കുന്ന സൂര്യകിര
 ണം നിമിത്തം നിനക്കു യാതൊരു ശല്യവും ഉണ്ടായില്ല. അന്തരി
 ക്ഷത്തിൽ ഇത്രയും ദൂരം അരികുണ്ണും ഉല്ലരിച്ചുചെന്ന നിന്നെക്ക
 ണു് മഹേന്ദ്രനായ ശക്രൻ നന്നു കൂലിച്ചു. അവൻ തന്റെ വജ്രാ
 യുധത്തെ നിന്റെ നേക്കു ശക്തിയോടെ എയ്തുവിട്ടു. ആ നിശി
 തായുധമേറു് നീ ഗിരിശിഖരത്തിൽ ചെന്നു ചീണം. നിന്റെ ഇട
 തെ ഹനു അല്ല ഭഗവാകയും ചെയ്തു. ഹേ! ഹനുമാൻ! അന്നു
 മുതൽക്കാണ് നിനക്കു് ഈ പേർ സിദ്ധിച്ചതു്. നിന്നെ ഈവിധം
 എയ്തുവീഴ്ത്തിയതു കണ്ടു് നിന്റെ പിതാവായ പ്രഭഞ്ജനൻ ഭ്രൂശതരം
 കൂലിച്ചു. ലോകത്രയത്തിലും വായു വീശാതായി. മൂന്നു ലോകവും
 ഇങ്ങിനെ ഒരുപോലെ ക്ഷോഭിച്ചിരിക്കുന്നതു കണ്ടു സുരന്മാർ സംഭ്ര
 മിച്ചു. അവർ സുസംകൂലനായ വായുദേവനെ ഒരുവിധം പ്രസന്ന
 നാക്കി. ഹേ! ഹനുമാൻ! നിന്റെ പിതാവായ വായുദേവൻ നി
 ന്നിൽ പ്രസാദിക്കുകയും ചെയ്തു. വജ്രമേറു് ട്ടുകൂടി യാതൊരു ഹാ
 നിയും നിനക്കു സംഭവിച്ചില്ലെന്നു കണ്ടു ബ്രഹ്മാവും നിന്നിൽ സന്തു
 ഷ്ടനായി. സമരത്തിൽ ഒരുകാലവും ശസ്ത്രംകൊണ്ടു മരണം സം
 ഭവിക്കയില്ലെന്ന് അദ്ദേഹം നിനക്കൊരു വരവും ദാനംചെയ്തു.
 ഹേ! ആഞ്ജനേയ! നീ ഇച്ഛിക്കുമ്പോഴല്ലാതെ നിനക്കു മരണം ഉ
 ണ്ടാകയില്ലെന്നു മറെറൊരു വരം സഹസ്രനേത്രനും പ്രീതിപുരസ്സരം
 നിനക്കു നൽകി. അങ്ങുന്നു വായുദേവന്റെ ഒരുരസപുത്രനും തേജ
 സ്സുകൊണ്ടും വിക്രമംകൊണ്ടും അദ്ദേഹത്തിന്നു തുല്യനാണ്. ഹേ!
 മാരുതേ! അങ്ങയുടെ മഹാത്മ്യം ഇപ്രകാരമെല്ലാമാണെന്നു ഞാൻ
 അറിയുന്നു. ലോകസംമാന്യമായ ഏതു മഹൽകർമ്മവും ചെയ്യാൻ
 ഞാൻ ശക്തനാണ്. പരാക്രമശാലിയായ പക്ഷിരാജൻ മറ്റു പ
 ക്ഷികളെയെന്നപോലെ, അങ്ങുനിപ്പോൾ, വിഗതപ്രാണനും കണ്ണു

പരാക്രമികളുമായ ഞങ്ങളെ ത്രാണനാചെയ്തുകൊടുത്ത വിഷ്ണുവിന്റെ ത്രിവിക്രമത്തിൽ ശൈലപനങ്ങളാക്കുകയും ഈ പ്രതിവിമത ഞാൻ ഇരുപത്തൊന്നുവട്ടം പ്രദക്ഷിണംചെയ്തിട്ടുണ്ട്. ദോശാസനയൻ സരിച്ച് ഓടുകയും സംഭരിക്കേണ്ടതിനായി ഞാൻ ഭൂമി മുഴുവൻ വീണ്ടും ഒരിക്കൽ കൂടി സഞ്ചരിക്കേണ്ടതായി. അന്ന് അമൃതം ഏല്പിക്കാൻ എനിക്കും മഹാബലം സിദ്ധിച്ചു. ആ ഞാൻ ഇപ്പോൾ വാൽകൃണിമിത്തം പരിഹീനപരാക്രമനായി ഭവിച്ചിരിക്കുന്നു. സർവ്വഗുണാസ്ഥനായ അജ്ഞാനനെന്നയാൾ ഞങ്ങളെക്കുറിച്ചും ആശ്രയം. അതിനാൽ ഹേ! പരാക്രമശാലിൻ! അജ്ഞാന വിജ്ഞാനം ചെയ്യുക. ഈ വാനരസംഘം മുഴുവൻ അങ്ങയുടെ വീട്ടുപരാക്രമത്തെക്കാണാൻ കൊതിച്ചിരിക്കുന്നു. ഹേ! ശരീരാട്ടില! എഴുന്നീല്ക്കുക. ഈ മഹാസ്തംഭത്തെ ലംഘിക്കുക. - സർവ്വഭൂതങ്ങളിലും വെച്ചു പ്പവനത്തിൽ അജ്ഞാനനെന്നയാൾ ബഹുമാന്യൻ. ഈ കപിസൈന്യം മുഴുവൻ ഇങ്ങിനെ വിഷ്ണുരായിരിക്കുന്നതു കണ്ടിട്ടും അങ്ങൻ ഈവധം ഉപേക്ഷിച്ചുവെന്നതെന്താണ്? വിഷ്ണുവിന്റെ ത്രിവിക്രമമെന്നുപോലെ നീ നിന്റെ പരാക്രമവും പ്രദർശിപ്പിക്കുക." വാക്യകാലമായ ജാംബവാന്റെ ഈ വചനങ്ങൾ കേട്ടു പവനാത്മജനും പ്രഖ്യാതവേഗിയുമായ ഹനുമാൻ വാനരപ്പട മുഴുവൻ സന്തോഷിക്കുകയും തന്റെ ശരീരത്തെ വിജ്ഞാനം ചെയ്തു.

സർഗ്ഗം-67

വീട്ടുസമ്പന്നനും വാനരോത്തമനുമായ ഹനുമാൻ നൂറു യോജന ഭൂതം ചാട്ടാവാൻ തക്കവണ്ണം തന്റെ ശരീരത്തെ വിജ്ഞാനം ചെയ്തു ക്രമപ്പെടുത്തിയതു കണ്ട് സർവ്വ വാനരന്മാരും സന്തോഷഭരിതരായി. അവർ കൈകൂപ്പിനിന്നുകൊണ്ടു മാതരിയെ ബഹുവിധം സ്തുതിച്ചു. ആപ്പുവളികളാലും മറ്റും അവർ അപതടെ സീമാതീതമായ സന്തോഷത്തെയും വിനൂയത്തെയും പ്രദർശിപ്പിച്ചു. ത്രിവിക്രമത്തിൽ മഹാവിഷ്ണുവെ പ്രജകളെന്നപോലെ സർവ്വ വാനര

നാമം ഉത്സാഹഭാരത്തോടെ മാതൃകയെ ചുറ്റും വന്നുനിന്നു. സാ
 യുദ്ധം ആവാൻ ഹനുമാനെ വീക്ഷിച്ചു. വൃദ്ധവാഹനന്മാരായ സ്ത്രീ
 കളെപ്പറ്റി ബ്രഹ്മരത്നകായനും ബലശാലിയുമായ മാതൃകയാകട്ടെ, സ
 ഗൈരവം തന്റെ വാൽ ഒരു ചുറ്റിപ്പിരി മഹാബലത്തെ കെ
 ള്ലൊണ്ടു. തേജസ്സുകൊണ്ടുജ്വലിക്കുന്ന ആ വാനരവീരന്റെ വി
 ഗ്രഹം നിൽപമമായിത്തീർന്നു. ഗിരിഗർഭത്തിൽ മഹാസിംഹ
 മെന്നുപോലെ വായുപുത്രനായ ഹനുമാൻ വീണ്ടും വീണ്ടും വീണ്ടും
 നിവർന്നു തന്റെ ശരീരം എത്രയും വലുതാക്കി. ധീരനായ അവ
 ണ്റെ മുഖം ചുട്ടുപഴുത്ത 'ഉല' പോലെയോ നിറുത്തുമായ ഭീഷ്മാ
 ഗ്നിപോലെയോ ഉജ്വലിച്ചു. അനന്തരം സന്തോഷത്തോടെ പുളകി
 തഗാത്രനായ ആഞ്ജനേയൻ ആ വൃദ്ധവാഹനന്മാരുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ
 നിന്നെഴുന്നേറ്റു. 'അവരെ അഭിമാന്ദ്യം കൊണ്ടിരിക്കുന്നവരി
 ചു. "ഹേ! പ്ലവക പശുര! മഹാബലനും അപ്രഭയനും ആകാശ
 ഗോപാനും പശുതശിഖരങ്ങളെ അടിച്ചുടയ്ക്കുന്നവനും ഹൃതാശന
 സഖ്യവുമായ ഗന്ധവാഹനന്റെ ഭരതപുത്രനാണ് ഞാൻ. ചാട്ട
 ത്തിൽ എനിക്ക് സമനായി ആരുമില്ല. ഉയർന്നും അംബരത്തോടടു
 സി നില്ക്കുന്ന അതിനിസ്തീർണ്ണമായ ഈ മേൽപട്ടത്തെയെല്ലാം ക
 രേചാട്ടത്തിൽ നൂറുപട്ടം ചുറ്റുവാൻ എനിക്കു ശക്തിയുണ്ട്. സാ
 ഗരവാൻ യെ ഉജ്വലിക്കുകൊണ്ടു തളിയേന്തിച്ച് അസംഖ്യം നദിക
 ലോടും ഹൃദയങ്ങളോടും ധരണീധരങ്ങളോടുംകൂടിയ ഈ ലോകത്തെ
 മുക്കിമുക്കുവാനും എനിക്കു പ്രയാസമില്ല. എന്റെ ഉത്തമവശം
 എല്ലാസ്ഥലം ഭയങ്കരനക്രങ്ങളാകൊണ്ടു നിറഞ്ഞ വരുണാലയവും
 കരകവിഞ്ഞുനിൽക്കട്ടെ. പന്നഗാശനനായ പക്ഷിരാജൻ പ
 തംഗനുമ്മത്തോടെ പരിവൃദ്ധനായി പുഷ്പരമാഗ്നത്തിൽ പറന്നുകൊ
 ണ്ടിരിക്കുന്ന അഗ്നിശരത്തിൽപ്പോലും എനിക്കവനെ അനേകപ്രാവ
 ണ്യം പ്രദക്ഷിണം ചെയ്യാൻ സാധ്യമാണ്. ആകാശമദ്ധ്യഗതനായി
 രീപ്രശ്നീകളോടുകൂടെ ഉജ്വലിക്കുന്ന അംഗുമാനെ അഭിഗമിപ്പാ
 നും ഞാൻ ശക്തനാണ്. ഹേ! കപിവീരരെ! അതേവഴിയായി യാ
 തൊരുദിക്കും സ്വർഗ്ഗത്തേക്കു കയറ്റി ഭൂമിയിൽ തിരിച്ചെത്തുവാനും

എനിക്കു ശേഷിയുണ്ട്. ആകാശചാരികളായ ഭൂതങ്ങളോടൊപ്പം ഞാൻ എത്രക്കാം. സാഗരത്തെ ശോഷിപ്പിക്കാം. ഭൂമിയെപ്പിളർക്കാം. എന്റെ ഗതിവേഗത്തിൽനിന്നുതടവിക്കുന്ന വായുവേല്ക്കുമ്പോൾ പർവ്വതങ്ങൾ പൊടിഞ്ഞുപോകും. മഹാജ്ഞാപനം ഉല്പതിക്കും. വിവിധതരം പുഷ്പവല്ലികൾ, ഭൂതമണ്ഡലം എന്നിവയെല്ലാം എന്നോടൊന്നിച്ചുതന്നെ ആകാശത്തിലേക്കു തുള്ളിത്തരിയ്ക്കും. അന്തരീക്ഷത്തിൽ എന്റെ പന്ഥാവു സ്വാതിനക്ഷത്രത്തിന്റെതുപോലെ പ്രോജപതിക്കും. അതിവിപുലമായ ആകാശത്തിൽ ചരിക്കുന്നതൊ, ചാടുന്നതൊ, പറക്കുന്നതൊ ആയ ഒരു മഹാഭൂതമോലയെ നിങ്ങൾ എന്നു വിളിക്കും. വമ്പിച്ച മോലപരംഭത്തിൽ മഹാകാശത്തെ ഗ്രസിച്ചാൻ അടുക്കയാണെന്നുപോലെ ഞാൻ നിങ്ങൾക്കു ഭഗവാനാകും. എന്റെ ഗതിവേഗം മഹത്തരമായ ചേനപരമ്പരയേയും വിഭിന്നമാക്കും. പർവ്വതത്തെ കലുക്കും. കടൽ കലക്കും. ഇതിൽ നിങ്ങൾ ഒട്ടും സംശയിക്കേണ്ട. ശക്തികൊണ്ടു ഞാൻ വൈദുര്യത്തോടൊന്നു മാരുതനോ സമനാൻ. എന്റെ ഗതിയെത്തുടങ്ങുവാൻ സുപജ്ഞാശ്രേഷ്ഠനായ ഗരുഡനോ മഹാവേഗിയായ മാരുതനോ അല്ലാതെ മറ്റാർക്കും ശക്യമല്ല. നിമേഷമാത്രംകൊണ്ടു ഞാൻ നിരാലാബ്ധമായ അംബരത്തിൽ ചേനങ്ങർക്കിടയിൽ വില്പിക്കുന്നതോല ചുതിച്ചെത്തുന്നതു നിങ്ങൾ കണ്ടുകൊൾക. ഈ മഹാജ്ഞാപനം ലംഘനംചെയ്യുന്ന അവസരത്തിൽ എന്റെ രൂപം ത്രിവിക്രമത്തിൽ സനാതനനായ വിഷ്ണുവിന്റെ രൂപമെന്നപോലെ ഭയങ്കരമായിരിക്കും. ഓ! കപിവിരരെ! നിങ്ങൾ മോദിപ്പിൻ! ഞാൻ വൈഭവഹിയെ നിശ്ചയമായും കണ്ടെത്തും. ജ്ഞാനദൃഷ്ടാ ഞാൻ ഇവയെല്ലാം കാണുന്നു. എന്റെ മനോഗതി അതിന്നുതക്കതാണ്. വായുവേഗത്തോടോ ഗരുഡവേഗത്തോടോ കൂടിച്ച് അനേകയോജനദൂരം ചാടുവാൻ തക്ക ശക്തി എനിക്കിപ്പോൾ ഉണ്ട്. വജ്രധരനായ വാസവനോടോ സ്വയംഭൂവായ ബ്രഹ്മാവോടോ എതിർത്തു അമൃതം ഹരിപ്പാനം എനിക്കു സാധ്യമാണ്. ലങ്കാനഗരത്തെ അടിയോടെ പൂർത്തിയെടുത്തു കൊണ്ടുവരുവാനും എനിക്ക് ഒട്ടും പ

യാസമില്ല.” എന്നിലുകാരും ഉച്ചസ്വരത്തിൽ ഗർജ്ജിക്കുന്ന ഹന്ത
 മാനെക്കണ്ടു പ്രഹൃഷ്ടചിത്തരായ വാനരന്മാർ ഏവരും ആശ്ചര്യ
 പൂർവ്വം മിഴിച്ചുനിന്നു. സർവ്വ വാനരന്മാരുടേയും ഏകദേശമായകറു
 വാൻ തക്ക ശക്തിയുള്ള മാരുതിയുടെ ഈ വചനങ്ങൾ കേട്ടു ജാം
 സ്വവാൻ ഉദീരിപുരസ്സരം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. “ഹേ! വായസ്യത!
 ഹന്തമൻ! ബന്ധുജനങ്ങൾക്കു നേരിട്ടിട്ടുള്ള ഈ കഠിനദുഃഖത്തെ
 നീ പരിഹരിച്ചു. ത്രുമേതികളായ കപിമുഖ്യന്മാരോടു ചേർന്ന്
 ഈ മംഗളകർമ്മത്തെ നീ അതിജീവം നിർവ്വഹിക്ക. മാമുനിമാരുടെ
 യും ആചാര്യന്മാരുടെയും മറ്റും വൃദ്ധന്മാരായ കീശപുംഗവന്മാരു
 ളെയും അനുഗ്രഹത്തോടുകൂടി നീ മഹാസ്തമ്പത്തെ തരണംചെയ്യുക.
 നിന്റെ പ്രത്യാഗമനത്തെ കാത്തുകൊണ്ടു ഞങ്ങൾ റൊക്കാലി
 നേൽ ഇവിടത്തന്നെ നില്ക്കും. സർവ്വ വാനരന്മാരുടെയും പ്രാർത്ഥന
 നിന്നിലാണിരിക്കുന്നത്.” അനന്തരം ഹരിശാസ്ത്രലനായ മാരുതി
 ആ വാനരന്മാരെ നോക്കി ഇങ്ങിനെ അഭിവാദിച്ചു. “ഹേ! കപി
 വീരരെ! എന്റെ ചാട്ടത്തിലുള്ള അമച്യയെത്താങ്ങുവാൻ ഈ
 ഭൂമിക്ക് ഉറപ്പു പോരും. വമ്പിച്ച പാറകളാൽ സംഘടിപ്പിക്ക
 പ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഈ മഹേന്ദ്രപർവ്വതം വളരെ ഉറപ്പുള്ളതാണ്. അസം
 ഖ്യം വൃക്ഷവൃന്ദങ്ങളാൽ സങ്കലവും നാനാവിധ ധാതുക്കളാൽ പരി
 ശോഭിതവുമായ ഈ പർവ്വതശിഖരത്തിൽ ചെന്നു കയറാം. ശത
 യോജന ദൂരം ചാടുവാൻ തക്കവണ്ണമുള്ള അമച്യയോടെ ഞാൻ
 കാൽ ഉന്നി നില്ക്കുമ്പോൾ ആ മഹാശക്തിയെ പക്ഷെ ഈ പർവ്വ
 തവർച്ചൻ താങ്ങുമായിരിക്കാം.” എന്നിങ്ങിനെ പറഞ്ഞു മരുത്തിന്നു
 തുറച്ചും മഹാപരാക്രമിയും അരിവിമട്ടുന്നതുമായ ഹന്തമാൻ മഹേന്ദ്ര
 ശിഖരത്തിനേൽ പാഞ്ഞുകയറി. പുഷ്പിച്ചുനില്ക്കുന്ന നാനാഭൂമങ്ങളാ
 ലും ലതകളാലും ആ പർവ്വതമെങ്ങും രമ്യമായിരുന്നു. അസംഖ്യം
 മൃഗങ്ങൾ ഇളംപുല്ലുകൾ കിട്ടുകൊണ്ടു് അവിടവിടെ നിന്നിരു
 ന്നു. സിംഹശാസ്ത്രങ്ങളും മത്തഗജങ്ങളും യഥേഷ്ടം ചരിച്ചുകൊ
 ണ്ടിരുന്നു. മടിച്ച പക്ഷികൾ കൂജനങ്ങൾകൊണ്ടു് വനമറകെ മുഴ
 കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ഒഴുക്കുകൾ ഇറച്ചുകൊണ്ടു് പ്രവഹിച്ചു. ഇങ്ങി

നെ അനേകവിധമായി ശോഭിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ഉന്നതശിഖരങ്ങളോടുകൂടിയ ആ മഹേന്ദ്രപർവ്വതത്തിന്മേൽ ഭീമബലനും മഹേന്ദ്രപർവ്വതവിക്രമനുമായ മാരുതി മുന്നോട്ടും പിന്നോട്ടുമായി അല്ലുന്നേൻ സഞ്ചരിച്ചു. കുതിച്ചുചാടാനുള്ള ഒരുക്കത്തോടുകൂടെ അവൻ തന്റെ അംഗങ്ങളെല്ലാം തുളക്കിപ്പിടിച്ചു കൂർത്തപ്പടത്തി. ആ മഹാപർവ്വതത്തെ പാദതലംകൊണ്ടൊന്നമതിനിന്നുംകൊണ്ട് തന്റെ മുഴുവൻശക്തിയും അവയവങ്ങളിൽ പ്രവേശിപ്പിച്ചു. ഉടൻ സിംഹേന്ദ്രനാൽ പീഡിക്കപ്പെട്ട മത്തദീപംപോലെ പർവ്വതമാകെ തെരിഞ്ഞു. ശിലകൾ തകർന്നു. പർവ്വതാന്തർഗത്തു നിന്നും ജലധാര പ്രവഹിച്ചു. മൃഗങ്ങൾ ചേടിമുരണ്ടു. മാമരങ്ങൾ വൃകസ്വനംചെയ്തു. പാനസംസക്തരായ നാഗഗന്ധർവ്വന്മാരും വിദ്യാധരരും സ്രീകളോടുകൂടെ പർവ്വതത്തെ വിട്ടുമണ്ടി. പക്ഷികൾ നാലുദിക്കും പാഞ്ഞൊളിച്ചു. പെരുമ്പാമ്പുകൾ മാളങ്ങളിൽ മെന്തപററി. വൻപാറകൾ സ്ഥാനംവിട്ടിളകിവിങ്ങ. മാളങ്ങളിൽ നിന്നും ഉടൽ പകുതി പുറത്തു നീട്ടി ചീററി ഉഴുന്ന മഹോരഗങ്ങൾ പർവ്വതപാശങ്ങളിൽ പതാകകൾപോലെ പരിലസിച്ചു. ത്രാസസംഭ്രാന്തിയോടെ മഹർഷിമാർ മണ്ടിത്തിരിച്ചു. എല്ലാംകൊണ്ടും ആ മഹാഗിരി ഗതിയില്ലാതെ ഗഗനത്തിൽ അലയുന്ന ഒരു പാമ്പെന്നു തുല്യം ആകലപ്പെട്ടു. മനോരെയ്യത്തോടെ കുതിച്ചു ചാടാൻ ഒരുങ്ങി പുറപ്പെട്ട മഹാമതിയും പരവീരലാരിയുമായ ഹനുമാൻ ആദ്യം മനസ്സുകൊണ്ട് ലങ്കയെ പ്രാപിച്ചു.

കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡം സമാപ്തം.

വിൽപ്പാൻ തയ്യാർ

ഭാഷാഗദ്യരാമായണം :—

കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡം	1	0	0
സുന്ദരകാണ്ഡം ഒന്നാം ഭാഗം	0	12	0
ടി രണ്ടാം ഭാഗം	0	12	0

Manager,
Vani Vilasam Depot,
KOLLENGODE.

